

1604 -

ఆంధ్రప్రదేశ్ ను సరికొలుపు...

విస్తీర్ణం	..	..	..	..	..	1,06,286 చ. మీ
జిల్లాలు	..	..	..	..	..	20
తాలూకాలు	..	..	..	..	..	189
గ్రామాలు	..	..	..	..	..	28,997
పట్టణాలు, నగరాలు	..	..	..	..	..	212
మొత్తం జనసంఖ్య (1961)	..	..	..	..	..	359,83 లక్షలు
జన సాంద్రత (1961)	..	..	..	..	..	339 చ. మీ 15
అక్షరాస్యులు (1961)	..	..	..	..	..	76.27 లక్షలు
పెద్దూర్లు కులాలవారు (1961)	..	..	..	..	..	49.74 లక్షలు
పెద్దూర్లు తెగలవారు (1961)	..	..	..	..	..	13.24 లక్షలు
సమైక్య కర్షకాగారాలు	..	..	..	..	..	3,928
విశ్వవిద్యాలయాలు	.	..	..	..	..	4
సంచాయితీలు	..	..	..	..	..	15,266
సంచాయితీ సమితులు	..	..	..	..	..	321
ఆంధ్రప్రదేశ్ నుండి పార్లమెంటు సభ్యులు	..	..	..	..	..	61
విదానసభ సభ్యులు	..	..	..	..	..	288
సనమండలి సభ్యులు	..	..	..	..	..	90

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

వంపుడి 12]

డిశంబరు - 1967

[వంచిక: 2

ఆగ్రహాయన - పాష్య - 1889 కా.శ

ప్రధాన సంపాదకులు

బి. యిన్. రామన్, ఐ. ఎ. యస్

సంపాదకులు

ఎన్. వి. గోపాలకృష్ణ

ఈ సంచికలో...

మొదటి అట్ట : లాల్ బహదూర్ స్టేడియంలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్
అవతరించు దినోత్సవం

రెండవ అట్ట : ఆంధ్ర ప్రదేశ్ను గురించి

మూడవ అట్ట : మంచు తెరల్లో ప్రస్థితి

నాలుగవ అట్ట : పెంపొందిన 1వ తేదీన లాల్ బహదూర్
స్టేడియంలో జరిగిన సామూహిక విన్యాసం

ఈ సంచికలోని రచయితల అభిప్రాయాలు

ప్రతుత్పాదనకి సంబంధించినవి కావు. సంక

పేజీ

- 2 జన్మదూమి
- 3 సంపాదకీయం
- 4 కరువుప్రాంతాల్లో సహాయక చర్యలు
- 5 నాడూ-నేడూ
- 9 పరిసాలనా విషయాలు
- 12 కా: పెర్వం
- 14 న్యాయవాద
- 15 తిరిగివచ్చి
- 19 ఆర్థిక పెంపొందడానికి కాల్కూలిక మాంద్యం
- 23 విద్యుచ్ఛక్తి, కార్మిక కళ్యాణం
- 25 మన పరిస్థితులు
- 31 మన పరిస్థితులు
- 35 దోక్తాశ్రయం
- 38 కుటుంబనియంత్రణ
- 41 నారీలోకం
- 45 కాగితచక్రం
- 47 యువత-నవక
- 50 వారి భార్య: ఆర్థికసంస్థానక వర్గాలు: గిరిజన స. కే.మం.
- 51 దళితజాతులు
- 58 ఇన్నోవేషన్ల ద్వారా...
- 54 చె తన్యమూర్తులు
- 61 మహాభారతం
- 65 ప్రజలకు సహాయం
- 66 సమాధానవేదిక
- 67 పండుగలు, వర్షాధివాన
- 68 ఉత్సవాలు
- 74 ఆదర్శ పుట్టాలు
- 75 సాహితీవర్ధనం
- 77 గృహిణి
- 80 క్రీడాభివృద్ధి
- 83 సంస్కృతి, యాత్రలు
- 85 చిత్రసీమ
- 87 శిల్పాల శుండి
- 89 గణతంత్ర్య శైలిలో
- 90 ప్రత్యేక పరిస్థితులు

జన్మ భూమి

51159

— కావ్య ప్రోలు

ఏ దేశ మేగినా ఎందు కాలిడిన
ఏ వీత మెక్కినా ఎవరెదురయిన
భూగడరా నీ తల్లిభూమి భారతివి
నిలువరా నీ జాతి నిండు గర్వమ్ము
లేదురా యిటువంటి భూదేవి ఎందు
లేదురా మనవంటి దీరులింకెందు.

ఏ పూర్వ పుణ్యమో, ఏ యోగబలమో
జనియించి నాడ నీ స్వర్గలోకమున
ఏ మంచి పూవులన్ ప్రేమించి నానా
నిను మోచె నీ తల్లి కనకగర్భమున.

సూర్యుని వెలుతురు సోకునందాక
ఓడల జెందాలు అడునందాక
నరుడు ప్రాణాలతో నడుచునందాక
అందాక గల యీ యనంత భూకలివి
మన భూమి వంటి కమ్మవి భూమి లేడు.

తమ తపస్సులు ఋషుల్ ధారబోయంగ
చండ వీర్యము భూర చంద్రు లర్పింప
రాగ దుగ్ధము భక్త రాజు లీయంగ
భావ సూత్రము కవి బాంధవు లల్ల.

దిక్కుల కెగదమ్మ తేజంబు వెలుగ
జగముల సూగింతు మగతనం బెగయ
రాలు పువ్వులు పేయు రాగాలు సాగ
సౌందర్య మెగబోయు సాహిత్య మొప్పు.

వెలిగిన దీ దివ్య విశ్వంబు పుత్ర!
దీపించె నీ పుణ్య దేశంబు పుత్ర!
అవమాన మేలరా, అనుమాన మేల
భరత పుత్రుడ నందు భక్తితో పలుక.

ఏ దేశ మేగినా ఎందు కాలిడిన.....

సంవిశ్వాసము

1967 నవంబరు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సంచికను పాఠకులు అదరించిన తీరు మాకెంతో ఆనందాన్ని కలిగించింది. పాఠకులకు కొత్త శీర్షికలు అందించాలనే ఆకాంక్షతో పత్రిక ప్రచురణను మూడు మాసాలపాటు ఆపుచేయవలసి వచ్చింది. పాఠకుల ఔదార్యానికి, ఓర్పుకూ మా కృతజ్ఞతలు. వారు ప్రదర్శించిన సహనం, అభిమానం మా కెంతో ఉత్సాహాన్ని కలిగించింది. అన్ని రంగాలలోని అనుభవజ్ఞులైన మిత్రుల సహాయంతో కొత్త శీర్షికలకు అంతు రార్పణ చేయ గలిగాము. ప్రభుత్వ పత్రికగా వుంటూనే ప్రతి సంచిక మా పాఠకులకు సంతృప్తి కలిగిస్తుందని అశిస్తున్నాము. కొత్త శీర్షికలతో కూడిన మా ప్రథమ సంచికను చూసి అనేకమంది అభినందించారు.

అన్ని రంగాలకు సంబంధించిన అమూల్యమైన సమాచారాన్ని అన్ని రకాల పాఠకులకు అనర్హత కలిగించే విధంగా అందించడమే మా లక్ష్యం. పత్రిక ధర మామూలు ప్రకారమే వుంటుంది. సామాన్య ప్రజలకు అందుబాటులో ఉంచే దృష్టితోనే తప్ప యితర పత్రికలతో పోటీపడే దృష్టితో యీ పని చేయలేదు. చాలా స్వల్పమైన ధరకు అనర్హత కలిగించే సమాచారాన్ని అందజేస్తున్నప్పటికీ ప్రధానంగా ప్రభుత్వ అధికార పత్రికగానే యిది వ్యవహరిస్తుంది. ప్రభుత్వ వివిధ కార్యక్రమాల వివరాలను యివ్వడంతోపాటు ప్రజాబాహుళ్యానికి వర్తించే ప్రభుత్వ నిర్ణయాలకు సంబంధించిన వివరాలనుకూడా అందజేయడం జరుగుతుంది. అవసరమైన సమాచారం పొందడానికి పాఠకులు ప్రశ్నలు పంపవచ్చు. జనబాహుళ్యానికి ఉపయోగకరమైన వాటికి యీ పత్రికలో జవాబులు ప్రచురించ గలం.

కరువు ప్రాంతాలలో

సహాయక చర్యలు

ముఖ్య మంత్రి శ్రీ బ్రహ్మానందరెడ్డి, సతీ సమేతంగా లండన్ నుండి రాగానే విమానాశ్రయంలో ప్రతీకా విలేజరులతో ముచ్చటిస్తూ రాష్ట్రంలోని కొన్ని ప్రాంతాలలో గల ఆహార కొరతను మదింపు చేసి ప్రజల యాతిదాదల నివారణకు అవసరమైన చర్యలను వెంటనే తీసుకోవడం జరుగుతుందని అన్నారు. ప్రజలకు సహాయ పడడానికి సాధ్యమైన చర్యలన్నిటినీ తీసుకుంటామని ఆయన అన్నారు.

కరువు ప్రాంతాలలో అమలు జరపాల్సిన సహాయ కార్యక్రమాలను గూర్చి చర్చించడానికి డిశంబరు 13 వ తేదీన రాష్ట్ర మంత్రివర్గం సమావేశమవుతుంది.

డిశంబరు 31 వ తేదీన మాట్లాడుతూ వర్షాపం పరితంగా ఆహారం, పశుగ్రాసం, మంచినీటి కొరత ఏర్పడిన విశాఖ పట్నం, శ్రీకాకుళం జిల్లాలలో పర్యటిస్తానని ముఖ్యమంత్రి అన్నారు.

ఈ ప్రాంతాలలో పంపిణీ విమిత్తం కేంద్ర ప్రభుత్వం 500 టన్నుల పిల్లల ఆహారాన్ని కేటాయించిందనీ ఈ ఆహారాన్ని, గోధుమలు, తదితర ఆహార పదార్థాలను యింకా ఎక్కువ మొత్తంలో పంపాలని కేంద్రానికి విజ్ఞప్తి చేశామనీ ముఖ్యమంత్రి వెల్లడించారు.

ప్రతి రాష్ట్రంలో లభించే ఆర్థిక వనరులు, అభివృద్ధి స్థాయి ప్రాతిపదికగా ఆయా రాష్ట్ర ప్రణాళికలకు కేంద్ర సహాయం లభించ తేయాలనీ, దేశంలోని అన్ని ప్రాంతాలు ఒకేరీతిగా అభివృద్ధి చెందడానికి యిది చాలా అవసరమనీ ముఖ్యమంత్రి అన్నారు.

"రాష్ట్రంలో పారిశ్రామికాభివృద్ధి కొంత సంకల్ప వికరంగా వున్నప్పటికీ ఈ అభివృద్ధి తీరుతెన్నులు అంత సంకల్ప వికరంగా లేవు" అంటూ రాష్ట్ర పరిశ్రమల శాఖామంత్రి శ్రీ బి. వి. గురుమూర్తి, కాపననగర బిజ్జెలు సమావేశంలో పరిశ్రమల శాఖ పట్టును ప్రశ్నేశపెడుతూ అన్నారు. ఇంతవరకు పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కృషి యావత్తు హెదరాబాదు, విశాఖపట్టణం, విజయవాడ, వరంగల్లు, కొత్తగూడెం వంటి కొన్ని పట్టణాలకు మాత్రమే పరిమితమైపోయిందని, అందువల్లనే రాష్ట్ర ఆర్థిక వ్యవస్థపై యీ అభివృద్ధి ప్రభావం ఏమాత్రం పడినట్లు లేదని అన్నారు. పారిశ్రామిక అభివృద్ధి తీరులోని ప్రధాన లోపం యిదే నని వ్యవస్థ చేశారు.

విజమే. మంత్రిగారు చెప్పిన విషయం రాష్ట్ర పారిశ్రామిక పరిస్థితిలో కొటాచిన్నట్లు కనబడుతున్న లోపమే. అయితే అదొక్కటే లోపం మాత్రం కాదు. ఇంకావున్నాయి. ప్రయివేటు రంగం క్రింద చెప్పకోదగిన కృషి జరగడంలేదు. ఏదోనామమాత్రం గానే యీ రంగం క్రింద పరిశ్రమలు నెలకొల్పబడుతున్నాయి. అదొక లోపం. మరొకటి—కేంద్రం, రాష్ట్రంలో పబ్లిక్ రంగం క్రింద నెలకొల్పే పరిశ్రమలలో పెట్టే పెట్టుబడులు యితర వాటికే పోల్చి చూస్తే బాగా తక్కువగా వుండడం. ఇవి ప్రధానంగా చెప్పకోవలసిన మరొకటి కారణాలు. కొన్ని ఇతర రాష్ట్రాలలో యీ రెండూ సమ స్థాయిలో వుండి పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కుటుంబదళంలా నల్లేరు మీద బండిలా సాగిపోవడానికి దోహదం చేస్తూ వస్తున్నాయి. ఇంత మాత్రంచేత పారిశ్రామికాభివృద్ధి కృషిలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం బాధ్యత లేదని చెప్పడంలేదు. విజానికి వీటి బాధ్యతే చాలా ఎక్కువగా వుంటుంది. మన రాష్ట్రం పారిశ్రామికాభివృద్ధికి అలవ్యంగా శ్రీకారం చుట్టినప్పటికీ ఈ అభివృద్ధి కృషిలో తనవంతు బాధ్యతను నిర్వహించడంలో విశేషంగా కృషి జరుపుతున్నది. విజానికి, యీ రంగంలో కొంత విజయాన్ని కూడా మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సాధించింది.

ఈ రంగంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం జరుపుతున్న కృషి ప్రధానంగా పౌంశేతిక నలహా, నహాయ, ప్రోత్సాహం మీద ఆధారపడి వున్నది. పౌంశేతిక నలహాయ అందజేయడం, ఆ విషయాలలో నహాయ సహకారం, ప్రయివేటు పారిశ్రామిక వేత్తలు ముందుకువచ్చి పరిశ్రమలను స్థాపించేట్లు వారిని ప్రోత్సహించడం—యివి ప్రధానంగా

ప్రభుత్వకృషికి సంబంధించిన కార్యకలాపాలు. ఈ కార్యకలాపాల వల్ల ప్రభుత్వం పారిశ్రామికాభివృద్ధి లక్ష్యన్ని కొంతవరకు సాధించగలిగింది. ఈ సౌకర్యాన్ని కల్పించాలంటే కొన్ని యిబ్బందులు ఎదుర్కొనాల్సి వుంది. విద్యుదుత్పత్తిలో అభివృద్ధిని సాధించాలి. ఇలాంటి యిబ్బందులు వస్తున్నప్పటికీ ప్రభుత్వం పారిశ్రామికాభివృద్ధిని కొంత వరకు సాధించడం గమనార్హం.

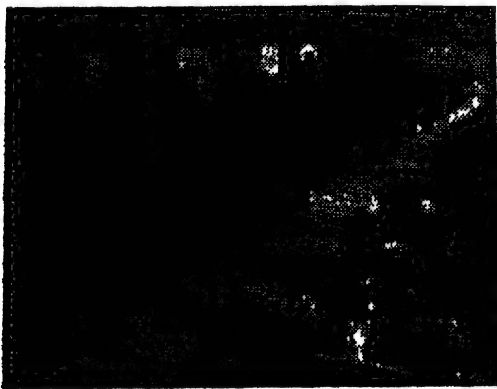
భారత్ బాటీ ఎడ్యుకేషనల్ కల్యాణరంగం

ఏవోకొన్ని నగరాలు, పట్టణాల చుట్టూ పరిశ్రమలు కేంద్రీకరించబడడమే పారిశ్రామిక అభివృద్ధిలో ప్రధాన లోపమని రాష్ట్ర పరిశ్రమల శాఖామంత్రి స్పష్టంచేసిన విషయం యింతకుముందే ప్రస్తావించాను. ఈ విధంగా ఒకేచోట పరిశ్రమలు కేంద్రీకృతం కావడం పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ఏ విధంగానూ దోహదం కాదు. అయితే ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వంటి రాష్ట్రాలలో యిది తప్పనిసరి. ఎందుకంటే ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పారిశ్రామికీకరణ ప్రధానంగా వ్యవసాయ, అటవీ వనరుల మీదా; బిజినెస్, సముద్ర సంపదలమీదా; వాటిని పరిశ్రమలలో సాధ్యమైనంత ఎక్కువగా ఉపయోగించు కోవడం మీదా ఆధారపడివున్నదనే విషయం యిక్కడ ఎవరూ అంతగా గురించినట్లు లేదు. చిరకాలంగా ఈ విషయం విస్మరించబడుతూ వస్తోంది. రాష్ట్రంలో పారిశ్రామికీకరణ ఎప్పుడూ ఇక్కడ లభ్యమయ్యే వనరులమీదే ఆధారపడి వుండాలన్న నమ్మాన్ని మనం విస్మరించరాదు.

దీనివల్ల రాష్ట్రంలోని అపారమైన వనరుల్ని సాధ్యమైనంత ఎక్కువగా వినియోగించుకునే అవకాశం వుంటుంది. ఈ దృష్ట్యా

యీ అంశాన్ని మనం విస్మరించ తగదు. అంతే కాదు, మరో రెండు పర్యాయ విషయాలు కూడా దీనిలో వున్నాయి. మొదటిది— గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలలోని ఆర్థిక వ్యత్యాసాన్ని తొలగించ వలసిన అవసరం ఎంతయినా వుంది. రెండవది— గ్రామీణ ప్రాంతాలలోని అపారమైన మానవ శక్తి వనరులను పూర్తిగా వినియోగించు కొని తద్వారా వ్యవసాయమే పర్యాయ వృత్తిగాగల గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగులకు, పాక్షిక నిరుద్యోగులకు ఉపాధి అవకాశాలను కల్పించడం చాలా అవసరం. పైన చెప్పిన వనరుల మీద ఆధారపడిన పరిశ్రమలను నెలకొల్పడంవల్ల యీ రెండు సమస్యలను కూడా అధిగమించవచ్చు.

కాష్మీర్‌లోని అనుకూల పరిస్థితులదృష్ట్యా పబ్లికరంగంలో భారీ ప్రాతిపదిక పరిశ్రమలను పాఠ్యమైనన్ని ఎక్కువగా యిక్కడ కేంద్రం నెలకొల్పేటట్లు రాష్ట్రప్రభుత్వం కేంద్రాన్ని గట్టిగా కోరాతి. ఆ పరిశ్రమలు టౌగు, ఖనిజాలు వంటి వనరులపై ఆధార పడిన పరిశ్రమలైనా కావచ్చు, లేదా వనరులపై ఆధార పడని పరిశ్రమలైనా కావచ్చు. రాష్ట్రప్రభుత్వం ఈ పరిశ్రమలకు వీరు, విద్యుచ్ఛక్తి రవాణా, తదితర సౌకర్యాలు లభించడానికి అవకాశంగాల సలాన్ని అందజేయాలి. ఉక్కు కార్యాలయం, ఎరువుల కార్యాలయం వంటివి రాష్ట్రంలో నెలకొల్పబడితే రాష్ట్రం మధ్య పారిశ్రామికాభివృద్ధిలోగల అసమానతలు తొలగిపోగలవు. వాటివల ఆర్థిక అనుబంధ, సహాయక పరిశ్రమలు తలెత్తగలవు. సాంకేతిక శక్తి కలకు, పారిశ్రామిక శక్తి కలకు చక్కటి అవకాశాలు ఏర్పడగలవు. కార్మికులకు ఉపాధి లభిస్తుంది. పారిశ్రామిక ప్రగతి సిద్ధిస్తుంది.

హెచ్. యం. టి. కర్మాగారం లోపలి భాగం

ఈ విషయంలో రాష్ట్రప్రభుత్వకృషి కొంత మేరకు మాత్రమే వినియోగపడమొందవి చెప్పాలి. గత కొద్ది సంవత్సరాలలోనూ రాష్ట్రంలో మూడు భారీ కేంద్రప్రాజెక్టులు నెలకొల్పబడ్డాయి. ఒకటి— హిందువాన్ యంత్రపరికరాల కర్మాగారం. మరొకటి— భారత్ భారీ విద్యుత్పరికరాల కర్మాగారం. ఇంకొకటి— సింథటిక్ ముండుల కర్మాగారం. ఈ మూడూ యిప్పుడు ఉత్పత్తి

లనుకూడా ప్రారంభించాయి. చతుర్థ పంచవర్ష ప్రణాళికా కాలంలో కేంద్రం, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పబ్లికరంగంకింద రూ. 18.7 కోట్ల ఖర్చుతో భారత్ హెవీ పేట్స్ అండ్ వెస్టర్స్ కర్మాగారం, రూ. 7 కోట్ల ఖర్చుతో చర్లపల్లిలో కేబిల్ కర్మాగారం, రూ. 7.85 కోట్ల ఖర్చుతో చర్లపల్లిలో ఆటామిక్ ఎనర్జీ కాంప్లెక్స్ కర్మాగారాలను నిర్మించనున్నది. అయితే ఉక్కు కర్మాగారాన్ని ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో నెలకొల్పే విషయం ప్రస్తుతానికి వాయిదా పడినప్పటికీ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోనే యిది నెలకొల్పబడవచ్చునని పరిశీలకుల అభిప్రాయం. వేది చూద్దాం.

ఆంధ్రప్రదేశ్ పారిశ్రామికీకరణకు, పశ్చిమత్వం పబ్లికరంగం కింద నెలకొల్పిన నాలుగు కార్పొరేషన్ శక్తి సామర్థ్యం, పవీతీరుకూ సన్నిహిత సంబంధంవుంది. పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కార్పొరేషన్, లఘుపరిశ్రమల కార్పొరేషన్, మెనింగ్ కార్పొరేషన్, రాష్ట్ర సెనాయిల్ కార్పొరేషన్ — యీ నాలుగింటిని పశ్చిమత్వం ఏర్పాటుచేసింది. తమకు సంబంధించిన రంగాలలోని పరిశ్రమలను అభివృద్ధిపరచడం, సాంకేతిక సహాయాన్ని, ఆర్థిక సహాయాన్ని వాటికి అందజేయడం యీ కార్పొరేషన్ల పని.

ఈ కార్పొరేషన్లు చేసిన, చేస్తున్న కృషిని గురించి విడివిడిగా వివరంగా యీ చిన్న వ్యాసంలో తెలియజేయడం వీలుకాదు. అయితే ఒక విషయం చెప్పక తప్పదు. మధ్యతరహా, లఘు పరిశ్రమలకూ, ఖనిజాల త్రవ్వకం అభివృద్ధిచెందడానికి ఈ నాలుగు కార్పొరేషన్లు సమిష్టిగా బాధ్యత వహిస్తాయి.

విడివిడిగా యీ కార్పొరేషన్లు తమ తమ పరిధులలో చేసిన కృషి, ముఖ్యంగా పరిశ్రమలకు ఆర్థిక సహాయం చేయడంలోగాని, తమ అధీనంలోని సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని అందజేయడంలోగాని, ఉన్న పరిమితులమేరకు గణనీయమైన కృషి జరిపాయనవచ్చు. కోరమాండల్ ఎరువుల కర్మాగారాన్ని నెలకొల్పడానికి అవసరమైన సౌకర్యాలన్నిటినీ పారిశ్రామిక అభివృద్ధి కార్పొరేషన్లు కల్పించింది. భారీ జేరింగ్ ప్రాజెక్టును ఏర్పాటు చేయడానికి కూడా తోడ్పడేందుకు ఒప్పందం జరిగింది. గ్రామీణ పారిశ్రామిక వాడలకు అవసరమైన పరికరాలను తయారుచేసే జనరల్ పర్ఫెస్ ఇంజనీరింగ్ వర్క్‌షాపు నొకదానిని నెలకొల్పేందుకు లఘు పరిశ్రమల కార్పొరేషన్లు అవసరమైనసహాయాన్ని అందజేస్తున్నది. అంతేగాక భారత్ పశ్చిమత్వం కాలూకు జాతీయ లఘుపరిశ్రమల కార్పొరేషన్, లఘు పరిశ్రమల అభివృద్ధి కమిషన్‌ల సహాయంతోను, రాష్ట్రప్రభుత్వ పరిశ్రమలకాని సహాయంతోను లఘుపరిశ్రమల అభివృద్ధికి తీవ్రమైన ఉద్యమాన్ని నిర్వహిస్తూ దాని పరిగతికి తోడ్పడుతున్నది. వివిధ రకాల లఘుపరిశ్రమలు రాష్ట్రంలో తలెత్తడానికి విశేషించి కృషిచేస్తున్నది. మెనింగ్ కార్పొరేషన్ చేపట్టబడిన పవీకూడా విశేషంగానే వున్నది. ఇంతవరకు శ్రవణ్‌పేటలోని ఖనిజ సంపద రాష్ట్రంలో అపారంగా వుండడంవల్ల యీ రంగంలో దీనికృషి లాభదాయకంగానే వుంటుంది. రాష్ట్రంలోని ఖనిజ విజ్ఞానము నెలకొని తీపేందుకై రాష్ట్రప్రభుత్వం భారత్ టూగర్స్‌కాని, భారతీయ గనుల సంస్థ సహాయంతో కడవతలాలో ప్రాతిపదిక ఖనిజాలు లభ్యమయ్యే

నల్లలను తెలుసుకునే విమతం "అవరేషన్ హార్ రాక్" పేరుతో విమానాలద్వారా ఐవిజ విశిష్టాల సర్వే ఒకటి జరిపింది. దీనివల రాష్ట్రంలో ఐవిజ విశిష్ట సలపద ఎంతవున్నదో తెలుసుకోవడమే గాక యీ రకరకాల ఐవిజాలను వెలికితీయడానికి వివిధ పథకాలను రూపొందించడానికికూడా పీలవుతుంది. పె పెచ్చు ఇలా వెలికి తీసిన ఐవిజాలను రాష్ట్రంలోని ఐవిజ పరిశ్రమలకు ముడిసరుకుగా ఉపయోగించుకోవచ్చు. లేదా ఎగుమతి చేసుకోవచ్చు.

రాష్ట్రంలోని అపారమైన ప్రకృతి వనరులను విరంతరంగా పరిశ్రమలలో వినియోగించుకోవాలంటే రాష్ట్రంలోనూ, యితర రాష్ట్రాలలోనూ వుండే పారిశ్రామిక వేతలు తమ తమ పెట్టుబడులతో ముందుకు రావడం చాలా అవసరం. రాష్ట్రంలోని యీ ముడి ఐవిజాలను వినియోగించేందుకు పారిశ్రామిక వేతలు ముందుకు వచ్చేటటు చూడవలసిన బాధ్యత ప్రభుత్వానిదీ, ఈ సాగు కార్పొరేషన్ దీనూ. ఇంతివరకు నెలకొల్పి బడిన పరిశ్రమలను విజయవంతంగా నిర్వహించడంలో కార్పొరేషన్ చేసిన సహాయం, మున్ముందు కొత్త పరిశ్రమలను నెలకొల్పి దలచిన వారికి ప్రోత్సాహం కలిగించేదిగా ఉండాలి. ఈ సహాయం అందజేయాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అత్యంత తో ఉండడం వాస వంగా ప్రోత్సాహకరమైన విషయం. అదే సమయంలో కార్పొరేషనులు ప్రోత్సాహకర కార్యకర్మాలను నిర్వహించడానికి కూడ సహాయపడడం అవసరం. కార్పొరేషన్ పెంపొందించిన పారిశ్రామిక సంస్థల మేనేజిమెంటు, కార్పొరేషన్ సహాయపొందిన సంస్థల నిర్వహణ, రాష్ట్రంలో పనికిరంగంలోని కొన్ని సంస్థల నిర్వహణలనుగూర్చి కూడ శ్రద్ధ వహించాలి. తాత్కాలిక పద్ధతిపై సంస్థల మేనేజరను నియమించడం కాక సంస్థల సీనియరు మేనేజిమెంటు సిబ్బందికి శిక్షణ యివ్వడం నేడు చాలా అవసరం.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో సమీప భవిష్యత్తులో పారిశ్రామిక అభివృద్ధికి ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగిన నాలుగు అంశాలు ఉన్నాయి. ఇతర అంశాలకు సంబంధించిన విధానాలు కార్యక్రమాలు యిప్పుడు స్పష్టంగా ఉండి పటిష్టవంతంగా అమలు జరపబడుతున్నప్పటికీ దీనివలెల్లిన విషయాలకు సంబంధించిన విధానాలు, కార్యక్రమాలనుకూడ పటిష్టవంతంగా అమలు జరపాల్సిఉంది.

మొదట రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో పరిశ్రమల అభివృద్ధికి అనువైన ప్రదేశాలను ఎన్నికచేసి, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి ప్రాంతాల పథకాలను మరింత త్వరితగతినీ సమరవంతంగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్వహించాలి. అటువంటి ప్రాంతాలను ఎన్నిక చేసిన తర్వాత ఆ ప్రాంతంలో పరిశ్రమల యూనిట్ల ఏర్పాటుకు అవసరమైన రోడ్లు, కమ్యూనికేషన్స్, వీటిసరఫరా మొదలైన సౌకర్యాలను కలిగించడమేగాక నల్లలను యూనిట్లకు తొలుకు యిచ్చే ఏర్పాటు చేయాలి. ఈ ప్రాంతాల కర్మనుగా పారిశ్రామిక పట్టణాలుగా అభివృద్ధిచెంది అనేక పెద్ద, చిన్న పరిశ్రమలు, అనుబంధ పరిశ్రమలు ఏర్పడుతాయి. అవి పరస్పర సహాయంతో అరోగ్యకరమైన పోటీతో నిర్వహించబడడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. విజయవాడలోని "జనహార్ అహోగార్"

పథకాన్ని యిందుకు ఉదాహరణగా పేర్కొనవచ్చు. మోటారు రవాణా పరిశ్రమకు అవసరమైన పరికరాలను తయారు చేయడానికి అక్కడ అనేక యూనిట్లను నెలకొల్పాలని ఉద్దేశించారు. ఇటువంటి పథకం పారిశ్రామిక వేతలకు ఎంతో ప్రయోజనకరమైనది.

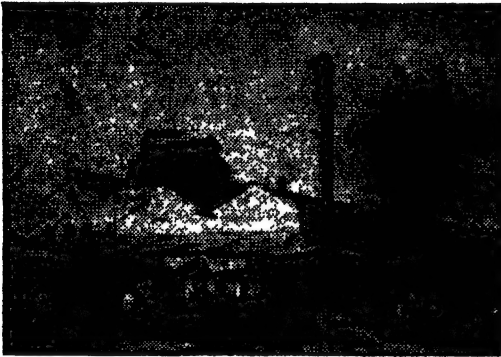
సనత్ నగర్ పారిశ్రామిక వాటిక

రెండవది — రాష్ట్రంలో గృహీణ పరిశ్రమల పథకాలను ఎక్కువ సంఖ్యలో నెలకొల్పడానికి సంబంధించిన కేటాయింపులను ప్రభుత్వం పొందాలి. వ్యవసాయము, యితర స్థానిక వనరుల ఆధారంగా పెలకుచేసిన ప్రాంతాల్లో లభ్య పరిశ్రమలను త్వరితగతినీ అభివృద్ధిచేయడానికి ప్రణాళికా సంఘం యీ కార్యక్రమాన్ని ప్రత్యేకంగా రూపొందించింది. ఈ కార్యక్రమాన్ని చురుకుగా అమలు జరపడానికి వీలుగా విద్యుచ్ఛక్తి, ఎక్కువ పరిమాణంలో వ్యవసాయ ముడిపదార్థాల సరఫరా, లభించే రవాణా సౌకర్యాలు, ఇవి ప్రాతిపదికగా చిన్న పట్టణాలు గానీ గ్రామాలుగానీ కేంద్రాలుగా నిర్మించాలి. ఈ ప్రాంతాలలో పరిశ్రమలను నెలకొల్పడానికి ముందుకువచ్చే పారిశ్రామిక వేతలకు పరపతి సౌకర్యాలు, సాంకేతిక సలహాలు, సర్వీసు సౌకర్యాలు, అందజేసే సమీకృత పథకాన్ని కూడ వెంటనే అమలు జరపాలి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ప్రస్తుతం అటువంటి మూడు పథకాలను 1982-83 సంవత్సరం నుండి అమలు జరుపుతున్నారు. అయితే ప్రణాళికాసంఘం పేర్కొన్న విబంధనలను పూర్తిచేస్తే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మరికొన్ని పథకాలను పొందకలుగుతుంది. ఈ ప్రాంతాలకు ప్రణాళికాసంఘం అందజేసే సహాయాన్నికూడ ఉపయోగకరంగా వినియోగించవచ్చు.

మూడవది—త్వరితగతినీ అభివృద్ధి చెందుతున్న నాగార్జున సాగర్ అయకట్టు ప్రాంతంలో లభ్యపరిశ్రమలు, సంబంధిత యితర

పరిశ్రమలు, ఇంజనీరింగ్ పరికరాల తయారీ పరిశ్రమలను విస్తృత ప్యాతిపాదికపై నెలకొల్పడానికి ఆపారమైన అవకాశాలు ఉన్నాయి. “తవ్వరికగతి అన్నిరంగాలలో సమానాభివృద్ధిని సాధించడానికి” పరిశ్రమల అభివృద్ధి ప్రణాళికలకు యిటువంటి ప్యాంకాలు ప్రత్యేక ప్యాముఖ్యతను సంతరించుకున్నాయి. అనేక అంశాలపై యీ ప్యాంకాల పారిశ్రామిక అభివృద్ధి ఆధారపడి ఉంటుందని సాంకేతి ఆర్థిక సర్వే రిపోర్టులో పేర్కొన్నారు. ఈ ప్యాంకంలో ప్రత్యేకంగా వ్యావసాయక పరిశ్రమలకు చెందిన ఆయిల్ కర్మింగ్ ఎక్స్‌ప్లొరేషన్, పతిగింజలు వేరుచేసే ప్యాక్టరీలు, బియ్యం మిలులు చెరకు ఉత్పత్తి జరిగే చోట కొన్ని చక్కెర ప్యాక్టరీలు, ఖండ్సారి యూనిట్లవంటి పరిశ్రమలను ఏర్పాటు చేయవచ్చునని రిపోర్టులో పేర్కొన్నారు. ఈ ప్యాకెట్లక్రింద విస్తృత ప్యాతిపాదికపై వేరుశనగ పెరు వేయాలని ఉద్దేశించిన దృష్ట్యా ఒకటి, రెండు వనస్పతి ప్యాక్టరీలను కూడ ఏర్పాటు చేయడానికి అవకాశం ఉంది. ఈ అయకట్టు ప్యాంకంలో రెండులకు కావాలైన వ్యవసాయ యంత్ర పరికరాలను తయారుచేసే పరిశ్రమలను కూడ యక్కడ నెలకొల్పవచ్చు. విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా పెరుగుతూ, ఆర్థిక వనరులు అభివృద్ధి చెందుతున్న దృష్ట్యా యీ ప్యాంకంలో “విద్యుచ్ఛక్తి పరికరాలు, వివిధాగ వస్తువులకు సంబంధించిన పరిశ్రమలను కూడ ప్యాంకంబించవచ్చు.

రాజమండ్రి పేవరు మిల్లు

నాగార్జునసాగర్ ప్యాకెట్ల ప్యాంకంలో లభించే పారిశ్రామిక వనరులకు సంబంధించి సర్వే జరిపే పనిని లఘు పరిశ్రమల వి స రణ శిక్షణ సంస్థ నిర్వహిస్తున్నది. యీ ఏర్పాటు సిద్ధమైన వెంటనే అమలు జరచడానికి ఏలుగా అమలుజరపాలైన వివిధ పరిశ్రమలకు

చెందిన పారిశ్రామిక పథకాలను యీ సంస్థ వెంటనే రూపొందించాలి. ఈ వ్యవధిలో యీ ప్యాకెట్ల ప్యాంకంలో పరిశ్రమలను నెలకొల్పడంలో ప్రోత్సాహం కలిగించడానికి పరిశ్రమల కాల, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి సంస్థ, సహకారకాలలు తీవ్రంగా ప్రభావం చేయాలి.

నాలుగవది — ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పారిశ్రామిక వాడల నిర్మాణం కార్యక్రమాన్ని పరిపుష్టం చేయాలి. పారిశ్రామిక వాడలను అభివృద్ధి పరచి, తగిన విధంగా వివిధాగించుకోవడానికి, ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న పథకాలలోని లోపాలను సవరించడానికి ఒక కార్యక్రమాన్ని అమలు జరపాలి.

రాష్ట్రంలో ప్రాతిపదిక పరిశ్రమయైన వ్యవసాయానికి అనుబంధంగా ఉండే వ్యావసాయక పరిశ్రమలు, లఘుపరిశ్రమలు, గ్రామీణ పరిశ్రమలు నెలకొల్పాలైన అవసరం ఉన్నదని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో పారిశ్రామిక అభివృద్ధి సమన్వయ యిటీవల చర్చించి నప్పుడు నొక్కిచెప్పారు. ఇదిచాలా హరించదగిన విషయం. రాష్ట్ర వనరులను గరిష్టపరిమితిలో వివిధాగించుకుని, ఎక్కువ ఉద్ద్యోగ అవకాశాలు కల్పించి, రాష్ట్ర ఆదాయాన్ని, తలసరి సగటు ఆదాయాన్ని పెంపొందించడానికి ఏలుగా బహుముఖ లక్ష్యాలతో వివిధ పరిశ్రమలను నెలకొల్పడాన్ని ప్రోత్సహించి, పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ప్రభుత్వం తీవ్రంగా కృషిచేయాలి. ఈ విధంగా రాష్ట్ర ప్రణాళిక అంచనాలను సాధించడమేగాక, సర్కారు, రాయలసీమ, తెలంగాణా జిలాలమధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాలను తొలగించవచ్చు.

“పారిశ్రామికాభివృద్ధి దశాబ్ది” కాలంలో ప్రస్తుతం ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మారమధ్యంలో ఉంది. మూడవ ప్రణాళిక కుముందు ఉన్న పరిస్థితులతోబోల్చినప్పుడు పారిశ్రామిక పరిస్థితులు నేడు ఎంతో ప్రోత్సాహకరంగా, సహాయకారిగా ఉన్నాయి. ప్రత్యేకంగా విద్యుదుత్పాదక శక్తి పెంపొందడం, దాని అభివృద్ధికి ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తున్న కృషి, ప్రభుత్వపారిశ్రామిక విధానాలు, ప్రైవేటురంగంలో పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించడానికి ప్రభుత్వం కల్పిస్తున్న ప్రోత్సాహం మొదలైనవి విషయాలు, సత్వర పారిశ్రామికాభివృద్ధికి తోడ్పడుతున్నాయి. తగిన ప్రణాళిక, దృఢనిశ్చయాలతో పాటు, అమలు జరిపే విధానాలైనవి, తీవ్రమైన కృషిపెనయిన చాలావరకు ఆధారపడిఉన్నాయని సాంకేతిక, ఆర్థిక సర్వేసేవీకలో పేర్కొన్నారు.

రాష్ట్రంలోని 4.5 కోట్లమంది ప్రజలకు ఉత్తమ జీవిత పరిస్థితులను కల్పించడానికి సులైనైన మార్గమేదీ మరొకటిలేదు.

మన
ప్రధాన
కార్యదర్శి

శ్రీ యం. టి. రాజుగారు ఆక్టోబరు 29 వ తేదీన ప్రధాన కార్యదర్శిగా పదవి స్వీకరించారు. ఐ. సి. యన్ ఆదిలాపేట్లో శ్రీ రాజుగారు పీనియర్ నటుడు.

పూ రిపేరు చుంకెన తిమ్మరాజు. జననం 1911 సంవత్సరం ఆక్టోబరు 6 వ తేదీ. 1935లో ఆయన ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసు లో ప్రవేశించారు. ప్రథమంగా తింజావూరు ఆసిస్టెంట్ కలెక్టరుగా నియమితులయ్యారు. తరువాత ఒంగోలు పబ్లిక్ రివెన్యూగా పనిచేశారు. కొంతకాలంపాటు మిలిటరీ రిక్రూట్ మెంట్ ఆఫీసర్ గా కూడా పున్నారు. అనంతరం రాజమండ్రిలో సబ్ కలెక్టరుగా నియామకం జరిగింది. 1945-48 మధ్యకాలంలో కేంద్ర ప్రభుత్వ కార్మిక శాఖలో డిప్యూటీ కార్యదర్శి పదవి సలంకరించి, ఆ హోదాలో అనేక అంతర్జాతీయ సంఘాలలో భారత ప్రభుత్వానికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు. అంతర్జాతీయ కార్మిక సంఘం సమావేశంలో భారత ప్రతినిధిగా వ్యవహరించారు.

ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో శ్రీ రాజుగారు వ్యవసాయ శాఖ దె రెకరుగానూ, పరిశ్రమల శాఖ దె రెకరుగానూ పనిచేశారు. హైదరాబాద్ లో పోలీసు చర్య జరుగక మార్షింగ్ అనుభవజ్ఞుడైన ఓక పీనియర్ అధికారి నియామకం ఆవసరమైంది. ఆనందర్వం లో రాజుగారిని, హైదరాబాద్ లోని భారత ఏజెంట్ శ్రీ కె. యం. మునీశ్ కార్యదర్శిగా నియమించారు.

ప్రత్యేక ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడినప్పుడు కర్నూలులో ఆయన రివిన్యూ శాఖ కార్యదర్శిగా పనిచేశారు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ విస్తృత రాష్ట్రంగా ఏర్పడిన తర్వాత గూడ ఆయన ఆపదవిలోనే పున్నాడు. 1958 లో రివిన్యూ టోరు నటులుగా నియమితులై వారు. ప్రధాన కార్యదర్శిగా నియమితులయ్యే వరకు ఆయన టోరు నటులుగానే పున్నాడు.

రివిన్యూ టోరు నటులుగా పుంతున్నప్పుడు రాజుగారు అనేక కాలను సమర్థంగా నిర్వహించారు. అమృతం పన్ను

మీద ఆదాయం 1962 లో రు. 18 కోట్లు మాత్రమే వుండేది. ఇది యీ యేడు రు 30 కోట్ల పనికి పెరిగిందంటే దీనికి ఆయనే ముఖ్యంగా బాష్యులు

జిల్లా పరిపాలనా స్వీపర్ లో జాప్యాలను తగ్గించి, దానిని పరిష్కరించేయడానికి అవసరమైన సలహాలను యిచ్చేందుకై ప్రభుత్వం కొంతకాలం క్రితం నియమించిన సంఘానికి ఆయన అధ్యక్షత వహించారు రాజుగారు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా తిణుకు తాలూకాకు చెందినవారు. లండన్ లో బి. ఎ. ఆనర్స్ డిగ్రీ పొందారు. బారిష్టరుకూడా.

“ ఇటీవలనే శ్రీ కె. యన్. అనంతరామన్ గారు ప్రధాన కార్యదర్శి పదవి విరమించు చేశారు. కానీ ఒకండుకు మనందరికీ సంతోషం. ఎందుకంటే ఆయన మరొక ముఖ్యపదవి-రాష్ట్ర విజిలెన్స్ కమిషనర్-నిర్వహిస్తూ యిక ముందుకూడా మన మధ్యనే వుంటారు. అనంతరామన్ గారుకూడా ఐ. సి. యన్. ఉద్యోగి వరాలికి చెందినవారే. వారు మంచి సంస్కార వంతులు, నజ్జులు, పండితులు. సంగీతం మీద, యితర లలిత కళలమీద ఆయనకు చాల అభిమానం. ఆంధ్ర సంస్కృతి, వాతావరణం చక్కగా తెలిసిన వారు ”

—డక్టర్ క్రానికర్

అనంత రామన్ గారి వెయ్యన్న రీతి సంవత్సరాలు. 1982 నుండి ప్రభుత్వోద్యోగం చేస్తున్నారు. ప్రథమంగా కాకినాడలో అసిస్టెంట్ కలెక్టరుగా నియమితులయ్యారు. భూసంస్కరణల సంఘానికి, గ్రామోద్యోగుల విషయాలను పరిశీలించే సంఘానికి వీరు అధ్యక్షులుగా పున్నారు.

ఇతర మార్పులు

- శ్రీ ఎస్.ఎ. అయ్యంగార్, ఐ.పి.ఎస్.—ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర రోడ్డు రవాణా సంస్థ అధ్యక్షులు.
- శ్రీ వి. కె. రావు, ఐ. పి. ఎస్.—రిమోన్యబోర్డు ప్రథమ సభ్యుడు.
- శ్రీ ఎం. ఎ. అబ్బాసీ, ఐ. ఎ. ఎస్.—పరిశ్రమల శాఖ కార్యదర్శి.
- శ్రీ ఎన్. రమేశన్, ఐ. ఎ. ఎస్.—ఆర్థిక శాఖ కార్యదర్శి.
- శ్రీ బి. ఎర్. ఓబ్బు, ఐ. ఎ. ఎస్.—గనుల శాఖ కార్యదర్శి.
- శ్రీ ఎస్. ఆర్. రామమూర్తి, ఐ.ఎ.ఎస్.—విద్యా శాఖ కార్యదర్శి.
- శ్రీ ఎ. కృష్ణస్వామి, ఐ. ఎ. ఎస్.—హోం శాఖ కార్యదర్శి.

జిల్లా పరిపాలన

జిల్లా ఆరిక అభివృద్ధిపాదన బాధ్యతను ఒకేసంస్థ వహించాలనే దృష్టితో జిల్లా పరిపాలనను పునర్వ్యవస్థీకరించాలనే సమస్యను, 1987 ఏప్రిల్ 12 నుండి 14 వ తేదీవరకు జరిగిన కలెక్టర్ సమావేశంలో చర్చించారు. ఈ ప్రతిపాదనను, దాని అమలుకు ప్రస్తుతం ఉన్న నియమ విబంధనలలో జరగాల్సిన మార్పులను గూర్చి సమగ్రంగా పరిశీలించే నిమిత్తం, 1987 మే లో ప్రభుత్వం ఒక సంఘాన్ని నియమించింది. కలెక్టర్ సమావేశంలో జరిగిన చర్చల వివరాలను, అనేక యితర విషయాలను యీ సంఘం పరిశీలించి తమ నివేదికను ప్రభుత్వానికి సమర్పించింది. ప్రభుత్వం యీ నివేదికను ఆమోదించి, ఈ దిగువ ఉత్తర్వులను జారీచేసింది.

జిల్లా కలెక్టరు (అధ్యక్షుడు), జిల్లా పరిషత్తు అధ్యక్షునితో ప్రతి జిల్లాకు ఒక జిల్లా అభివృద్ధి బోర్డు ఉంటుంది. జిల్లా పరిషత్తు కార్యదర్శి ప్రస్తుతానికి యీ బోర్డు కార్యదర్శిగా వ్యవహరిస్తాడు.

జిల్లా ఆరిక అభివృద్ధికి యీ బోర్డు బాధ్యత వహిస్తుంది. జిల్లా ఆరిక అభివృద్ధికి ఉద్దేశించిన కార్యక్రమాలను ప్రత్యేకంగా వ్యవసాయం, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తికి సంబంధించిన కార్యక్రమాలతో పాటు పీటిపాడుదల, విద్యుచ్ఛక్తి పథకజాబివృద్ధి, మత్స్య పరిశ్రమ, సహకారం, మార్కెటింగ్ కార్యక్రమాలను రూపొందించి అమలు జరపడానికి యీ బోర్డు బాధ్యత వహిస్తుంది.

జిల్లా ప్రణాళిక

వ్యవసాయం, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి, పీటి పాడుదల, దిన్న తరహా పీటివనరులు, గ్రామీణ విద్యుద్దీకరణలకు సంబంధించిన రాష్ట్ర కాబాధిపత్యం, బడ్జెటు కేటాయింపులు జరిగిన 15 రోజులలోగా, ఆ సంవత్సరం ఆయా జిల్లాలలో అమలు జరపాల్సిన ప్రణాళికా పథకాలు, ప్రణాళికాపథకాల వివరాల జాబితాను, సంబంధిత జిల్లా కలెక్టరుకు పంపాలి. అదే విధంగా జిల్లా కాబాధిపత్యం, బడ్జెటు కేటాయింపు అవసరంలేని జిల్లాలో లభించే అభివృద్ధి వనరుల వినియోగానికి సంబంధించిన ప్రతిపాదనలను కలెక్టరుకు అందజేయాలి. పంచాయితీ సమితులు తమ

విధులతో నిర్వహించే వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తికి సంబంధించిన పథకాలను కలెక్టరుకు సమర్పిస్తారు. ఆ తర్వాత జిల్లా బోర్డు సమావేశం జరుగుతుంది. సంబంధిత జిల్లా కాబాధిపత్యంలకు కూడ యీ సమావేశానికి అహ్వానిస్తారు. ప్రతి పథకానికి సంబంధించిన ఉత్పత్తి శక్తి వి యీ బోర్డు పరిశీలించి సంవత్సరంలో యీ పథకాల క్రింద సాధించాల్సిన ఉత్పత్తి లక్ష్యాలను నిర్ణయిస్తుంది. ఈ విధంగా వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తికి జిల్లా ప్రణాళిక ముసాయిదాను జిల్లా బోర్డు రూపొందిస్తుంది. అవసరమైతే ఒకే శాఖక్రింది బడ్జెటు కేటాయింపులను పునర్వ్యవస్థీకరించే అధికారాలనుకూడ యీ బోర్డు నిర్వహిస్తుంది. ఈ ముసాయిదా ప్రణాళికను ఆమోదం నిమిత్తం జిల్లా పరిషత్తుకు బోర్డు సమర్పిస్తుంది.

ఇకనుండి ప్రతిశాఖ ఆరిక అభివృద్ధి నిమిత్తం రూపొందించే కొత్త పథకాలలో వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన అదనపు ఉత్పత్తి అంచనాలు, పథకం నిర్వహణ కాలపరిమితి, ఆశించిన అదనపు ఉత్పత్తి అంచనా సాధన కాల పరిమితికి సంబంధించిన వివరాలను పేండుపర్చాలి. ఇటువంటి ప్రతి పథకాన్ని జిల్లా అభివృద్ధి బోర్డు పరిశీలించి అమలుజరిపే బాధ్యతను స్వీకరించినప్పుడు మాత్రమే పథకానికి మంజూరీ లభిస్తుంది.

ప్రణాళిక అమలు

జిల్లా ప్రణాళికను అమలు జరిపి, దానిలో విరేధించిన లక్ష్యాలను పాదించే బాధ్యత యీ బోర్డుపే ఉంటుంది. డివిజిన్ ఆరిక కారులు, జిల్లా అధికారులు, సమర్పించిన తనిఖీ నివేదికలను పరిశీలించి, జిల్లా ప్రణాళిక అమలు తీరును సమీక్షించడానికి యీ బోర్డు నెలకు ఒకసారిగానీ, అవసరమైనప్పుడలాగానీ సమావేశమౌతుంది. ప్రణాళిక అమలులో పురోభివృద్ధిని గూర్చిన త్రైమాసిక నివేదికను యీ బోర్డు, రాష్ట్ర అభివృద్ధిమండలికి సమర్పిస్తుంది. సంబంధిత అంశాల ప్రభుత్వం ఆయా కాబాధిపత్యంలకు పంపుతారు. అంతే గాక జిల్లా పరిషత్తుకు కూడ యీ రిపోర్టును పంపుతారు. సంవత్సరం ఆఖరుకు పాదించిన ఆరిక పురోభివృద్ధి, జరిగిన లోపాలను వాటి కారణాలను గూర్చి నివేదికను రాష్ట్రమండలికి సమర్పిస్తారు. ప్రతిజిల్లాలో పాదించిన ఆరిక అభివృద్ధిని సమీక్షిస్తూ రాష్ట్రమండలి ప్రభుత్వానికి వార్షిక నివేదికను సమర్పిస్తుంది.

పరిషత్తు, సమితి స్థాయి

జిల్లా పరిషత్తులు, పంచాయితీ సమితులు నిర్వహించే వివిధ కార్యక్రమాలలో విద్య, రవాణా, వైద్య సౌకర్యాలు, సాంఘిక సంక్షేమ కార్యక్రమాలకు తమ విధులనుండే బడ్జెటును కేటాయిస్తాయి. ఈ అంశాలు జిల్లా అభివృద్ధి బోర్డు పరిధిలో లేవు. వ్యవసాయం, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన పథకాలు మాత్రమే జిల్లా బోర్డు అధికార పరిధిలో ఉన్నాయి. జిల్లా ప్రణాళికలో చేర్చబడిన, తమ అధికార పరిధిలోని కార్యక్రమాలను, పథకాలను జిల్లా పరిషత్తుదా, పంచాయితీ సమితులే అమలు జరుపుతాయి.

పరిపాలనా విషయక మార్పులు

సమీకృత జిల్లా ప్రణాళికలను పటిష్టపరచుతూ అమలు పరిచే వృద్ధికతో జిల్లా స్థాయిలో యీ దిగువ క్షాత్రాలను యీ ఉత్తర్వుల పరిధిక్రిందకు తీసుకొనిరావడం జరిగింది.

1. వ్యవసాయ క్షా.
2. నీటి సే రుదల క్షా.
3. సహకార క్షా.
4. పంచాయతీరాజ్ క్షా.
5. పరిశ్రమల క్షా.

ఒక్క నీటి పారుదలకు మినహా మిగిలిన పై క్షాలన్నిటికీ జిల్లా స్థాయిలో కలెక్టరు అధిపత్యం వహిస్తారు. ఈ పునర్వ్యవస్థీకృత పద్ధతిలో కలెక్టరు తమ బాధ్యతలను విస్తరించడానికి వీలుగా 20-5-1987 నాటి వివేదికలో ఈ కమిటీ కొన్ని సిఫారసులను చేసింది. దీని ప్రకారం కలెక్టరు (1) ఆర్థిక పరమైన, తదితర అధికారాలు (2) జిల్లా స్థాయిలో క్షాత్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ అధికారాలు సంక్రమిస్తాయి. ఈ ప్రతిపాదనలను ప్రభుత్వం ఆమోదించింది. జిల్లా స్థాయిలో పై క్షాత్రాల సంబంధించి పరిపాలనా వ్యవస్థ స్వయం యీ దిగువ పేర్కొన్న విధంగా వుంటుంది.

(అ) సహకార క్షా

ప్రతి జిల్లాకు రూ. 800-50-1000 పేజీలుపై ప్రత్యేక డిప్యూటీ రిజిస్ట్రార్ పోస్టు అదనంగా మంజూరైంది. ఆయనపై పరిపాలనాధికారాన్ని కలెక్టరుకు వుంటాయి. కలెక్టరు పి. ఎ. గా ఆయన వ్యవహరిస్తారు. ఈ ప్రత్యేక డిప్యూటీ రిజిస్ట్రార్లను ఏర్పాటుచేసిన తేదీనుంచి ప్రాంతీయ సంయుక్త రిజిస్ట్రార్ల పోస్టులు రద్దవుతాయి.

(ఆ) వ్యవసాయ క్షా

ప్రతి జిల్లాకు ఒక డిప్యూటీ రైరెక్టరు వుంటారు. ప్రస్తుతం యీ క్షాక్రింద 11 మంది డిప్యూటీ రైరెక్టరు వున్నారు. అందు వలె జిల్లాకు ఒక్కొక్కరి చొప్పున ఏర్పాటు చేయడానికై అదనంగా మరొకరి డిప్యూటీ రైరెక్టరు పోస్టులు మంజూరై నాయి. ఈయన కూడా కలెక్టరు పి. ఎ. గా వ్యవహరిస్తారు. ఈ పదవుకు అయ్యే ఖర్చును ఐ. ఎ. ఎ. పి; ఐ. ఎ. డి. పి. పథకాలక్రింద మిగిలిన సొమ్మునుంచి ఖర్చుపెడతారు.

(ఇ) పరిశ్రమల క్షా

ప్రస్తుతం ప్రతి జిల్లాలోనూ పనిచేస్తున్న ఈ క్షా అసిస్టెంట్ రైరెక్టరు యివ్వడు కలెక్టరు పరిపాలనాధికారాల పరిధి క్రిందకు వస్తారు. పరిశ్రమలక్షాత్రాల సంబంధించిన ప్రాంతీయ జాయింట్ రైరెక్టరు కార్యాలయాలు రద్దవుతాయి. ఈ జాయింట్ రైరెక్టరు పరిశ్రమలక్షాత్రాల రైరెక్టరుకు బదిలీవుతారు.

(ఈ) నీటి పారుదల క్షా

నీటి పారుదలకు సంబంధించిన ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీరు, కలెక్టరు కంట్రోలులో వుంటాడు. (ఎ) జిల్లా ప్రణాళికలో పేర్కొన్న

వాటితో సహా అనుమతించబడిన పనులను అమలు పరచడంలోనూ (బి) ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీరు అధికార పరిధిలోవుండి, ప్రస్తుతం వున్న ఉత్తర్వుల ప్రకారం కలెక్టరు అనుమతి అవసరమైన పనులను అమలుపరచడంలోనూ ఈ ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీరు కలెక్టరు పరిపాలనాధికారం క్రిందకు వస్తారు.

(ఉ) ఇతర క్షాలు

జిల్లా ప్రణాళికలో చేర్చబడిన పథకాలను అమలుపరిచే విషయంలో ఎప్పటికప్పుడు కలెక్టరు యిచ్చే ఆదేశాలను మిగిలిన జిల్లా అధికారులు అమలుపరుస్తుంటారు.

(ఊ) జిల్లాలలో రెవెన్యూ పరిపాలన

కలెక్టరు ఇతర అభివృద్ధి పనులకు పూర్తిగా ఆంకితమే పనిచేయడానికి వీలుగా రెవెన్యూ, పౌర సరఫరా పనులనుండి ఆయనకు వ తిడివి కొంత తొలగించాలన్న ఎం. టి. రాజా కమిటీ సిఫారసులను ప్రభుత్వం అంగీకరించి ప్రతి జిల్లాకు ఒక జిల్లా రెవెన్యూ అధికారి పోస్టును మంజూరు చేసింది. కలెక్టరు పరిపాలనాధికార పరిధి క్రింద యీయన పనిచేస్తారు.

(బు) డివిజన్ స్థాయి

జాతులకు సంబంధించినంత వరకు జిల్లా ప్రణాళిక సమర పతంగా అమలుపరిచే విషయంలో రెవెన్యూ డివిజన్ అధికారి అజమాయిషీ వహిస్తారు. తరచు ఈయన షేత్ర పరిశీలనలు జరుపుతుంటారు. అక్కడి లోపాలను గురించి వాటి నివారణకు తగు చర్యల్ని తీసుకుంటారు. తన అధికార పరిధిలోని జాతుల నిబ్బంది సమావేశాల్లోనూ, పంచాయతీ సమితుల సమావేశాల్లోనూ పాల్గొంటారు. జిల్లా అధికారులు తమ పథకాలకు సంబంధించిన షేత్ర పరిశీలనల వివేదికలను ఎప్పటికప్పుడు ఈ రెవెన్యూ డివిజన్ అధికారికి పంపిస్తుంటారు.

రాష్ట్రస్థాయి

రాష్ట్రస్థాయిలో ఒక అభివృద్ధిమండలి వుంటుంది. అందులో—

ప్రధాన కార్యదర్శి, అభివృద్ధి కమిషనరు - అధ్యక్షుడుగా వుంటారు. నీటి పారుదల, ఆయకట్టు అభివృద్ధికి సంబంధించిన రెవెన్యూలోరు సభ్యులు; పబ్లిక్ వర్క్స్ క్షాత్ర ప్రత్యేక కార్యదర్శి; అహార, వ్యవసాయక్షాత్ర ప్రత్యేక కార్యదర్శి; పరిశ్రమలక్షాత్ర కార్యదర్శి; ఆర్థికక్షాత్ర కార్యదర్శి; వ్యవసాయక్షాత్ర రైరెక్టరు; సహకార సంఘాల రిజిస్ట్రారు; పరిశ్రమలక్షాత్ర రైరెక్టరు; ఛీఫ్ ఇంజనీరు (జనరల్) - సభ్యులుగా వ్యవహరిస్తారు. ప్రణాళికాక్షాత్ర సంయుక్త కార్యదర్శి మెంబర్ సెక్రటరీగా వ్యవహరిస్తారు.

జిల్లా ప్రణాళికలు సక్రమంగా అమలు జరిగేటట్లు చూడవలసిన బాధ్యత ఈ షు దలిది. వివిధ జిల్లాల ప్రణాళికల్ని చూడ యిది సమీక్షిస్తుంది. సభ్యులు జిల్లాలలో పర్యటిస్తుంటారు. ఆయాస్థానాలలో యీ మండలి తరచు సమావేశమౌతూ వుంటుంది.

ఈ మండలి కేవలం ప్రణాళికకు సంబంధించిన పథకాలనే గాక వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక ఉత్పత్తులకు సంబంధించిన ప్రణాళికతర పథకాలను గూడ అమలు జరుపుతుంది.

జననంబంధ కాళి

పొరనంబంధ, వమాదారికాళిను 1987 నవంబరు 1వ తేదీ నుంచి 'జననంబంధ కాళి'గా మార్చినట్లు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. ఈ పేరుకు ఇంగ్లీషు అనువాదం వుండదనీ, అవసరమైనప్పుడు రోమన్ స్క్రిప్టులో వ్రాయడం జరుగుతుందని కూడా ప్రభుత్వం తెలియజేసింది.

క్రామిక కాళి

ప్రస్తుతిపు 'కార్మిక కాళి' ను 'క్రామిక కాళి' గా 1987 నవం

బరు 1 నుంచి మార్చినట్లు ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. కొంతకాలం పాటు ఈ పేరుతో సహా ఇంగ్లీషులో పేరును కూడా బ్రాకెట్ లో వ్రాయడం జరుగుతుంది.

పారిశ్రామిక ఉపాధిచట్టం

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 1948 సం. పు పారిశ్రామిక ఉపాధిచట్టం లోని సెక్షన్ 2 (ఇ) ఆమలు విషయంలో ప్రభుత్వం ప్రకటించిన యితిర సంస్థలకు కూడా వ రించేందుకు అవకాశాన్ని కల్పిస్తూ దానిని సవరించడానికి మంత్రిమండలి అంగీకరించింది.

శాసనమయ్య

మద్యనిషేధాన్ని కఠినంగా అమలుపరచడానికి శాసన చర్య

వి. శేషాద్రి

1987 వ సంవత్సరపు ఆంధ్రప్రదేశ్ (ఆంధ్ర ప్రాంతం) మద్యనిషేధ (సవరణ) బిల్లు (ఆంధ్రప్రదేశ్ అసాధారణ గెజెటు 1987 జూన్ 17 వ తేదీ సంచికలో మొదటి పుట నుంచి 9వ పుట వరకు ఇది ప్రచురించబడింది) లో పొందుపరిచిన వివిధ చర్యల ద్వారా మద్యనిషేధాన్ని కఠినంగా అమలుపరచడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం విశ్వయించుకున్నది. మద్యనిషేధ కాసనం ఆంధ్ర ప్రాంతంలో గత 90 సంవత్సరాల నుంచి అమలులోవుంది. దీనిని కొనసాగించడం సమరసియ మైనట్లు ఇది వెల్లడిస్తున్నది ఈ కాసనం తరచుగా ఉల్లంఘించబడుతున్నదనడం దీని రదుకు కారణం కాకాదు. ఏ కాసనమైనా అది తరచుగా ఉల్లంఘించ బడుతున్నంత మాత్రాననే విప్రయోజనమైనది కాదు. కఠినంగా శిక్షలు విధించడం వల్ల, కాసనాన్ని పరిప్రదంగా అమలుపరచడానికి పిలుపుతుందనవచ్చు. సారాయి, లేక మరేదీ నా మతువదారాన్ని తయారుచేయడం, వాటిని తయారు చేసేందుకు ఉపయోగించే పదార్థాలను, పరికరాలను మొదలైన వాటిని కలిగివుండడానికి వంటించిన నేరానికి రెండు సంవత్సరాలకు శిక్షకుండా. అయిదు సంవత్సరాలకు మించకుండా కఠినశిక్షలు శిక్షనూ. అయిదు నేల రూపాయలకు పైపుకుండా జరిమానానూ విధించడానికి ప్రభుత్వ చర్య ఉద్దేశిస్తున్నది. ప్రస్తుతం అమలులోవున్న చట్టం క్రింద ఈ

నేరానికి జరిమానాతోసహాకాని, లేక జరిమానాలేకుండాకాని రెండు సంవత్సరాలవరకు ఖైదు శిక్ష విధించవచ్చు. ఇప్పుడిది హెచ్చించ బడింది.

1987 వ సంవత్సరపు ఆంధ్రప్రదేశ్ (ఆంధ్రప్రాంతం) మద్యనిషేధ చట్టం 5, 7, 18, 24 వ సెక్షన్ల క్రింద నేరస్తులైన వారిని కఠినంగా శిక్షించడాన్ని ప్రభుత్వ చర్య ఉద్దేశిస్తున్నది. సెక్షను 4, లేక సెక్షను 4-ఏ లోని (1) వ సబ్ సెక్షను క్రింద గల (ఏ), (బి), (ఇ), (జె), లేక (ఎక్స్) క్లాజ్ క్రిందికి వచ్చే ఏదైనా నేరాన్ని చేసిన, లేదా అట్టి నేరం చేసినట్లు పహతుకంగా అనుమానించదగిన ఏ వ్యక్తి దగ్గరనుంచైనా రెండు వందల రూపాయలకు మించకుండా డబ్బు స్వీకరించడానికై జిల్లా మద్య నిషేధకాళి అధికారకు అధికారాలు సంక్రమింప జేయడానికి కూడా యిది అవకాశం కలిగిస్తున్నది. అయితే వారు అసిస్టెంట్ బ్రూహి నిషన్ అధికార సిఫార్సు ననుసరించి చర్యతీసుకొనవలసి వుంటుంది. డబ్బుముట్టిన తరువాత నిందితుడు నిర్బంధంలో వున్నట్లయితే అతనిని విడుదల చేస్తారు. సారాయి, మతువదారం, లేక కలు మినహా పట్టుబడిన ఇతర అస్తులను కూడా వాటి విలువను చెల్లించిన పిమ్మట ఇచ్చి వేయవచ్చు. ఆ వివిధవనను జిల్లా మద్య నిషేధ కాళాధికారి అందనా పేస్తారు.

ఈ విలులోని 18-ది పెకను, కలు గీతకు ఉపయోగించే తాటి చెట్టపైన ఎక్కువ పన్నును హెచ్చించడాన్ని ఉద్దేశిస్తున్నది. రాష్ట్ర ఆదాయాన్ని పెంచే ఉద్దేశంతో తీసుకునే చర్య ఇది. ప్రస్తుతం అమలులో వున్న పన్ను రేట్లు, విలులో విధింపబడిన రేట్లు దిగువ పట్టికలో పేర్కొనబడినాయి :-

కలుగీతకు ఉపయోగించే తాటి చెట్ల రకాలు	ప్రస్తుతం వ రింపుల పన్ను రై పెన్సు ిజా లేక చెట్టు పన్ను (సంవత్సరానికి)	పన్ను గరిష్ట హెచ్చింపు (సంవత్సరానికి)
1. ఈత చెట్టు	చెట్టుకు రు. 8.52	చెట్టుకు రు. 10
2. తాటి చెట్టు	రు. 7.76	రు. 12
3. కొబ్బరి చెట్టు	రు. 11.84	రు. 15
4. నగు చెట్టు	రు. 15.68	రు. 18

ఈ హెచ్చింపు ప్రస్తుత రేటులో 50 శాతం మొదలు 80 శాతం వరకు వుంది. అయితే ఈ హెచ్చింపు రేటు గరిష్ట మైనదిగా మాత్రమే పేర్కొనబడిందనీ, దీనిలో ఏరేటునైనా ప్రభుత్వం అనుసరించ వచ్చునని విలు విబంధనను బట్టి స్పష్ట మవుతున్నది. కొత్త పెకను 18-ది క్రింద పన్ను విధించబడిన రందర్యంలో గీతకు ఉపయోగించే చెట్టు యజమాని, లేక ఆ చెట్టుపై ఆధ్వర్యం వహిస్తున్న వ్యక్తి విధింపబడిన గడువులోపుగా తన అయివ్వతను తెలియ జేయవచ్చు. అటువంటి పరిస్థితిలో విధింపబడిన గడువు వరకు విధింపబడిన విధంగా పెకను 18, లేక పెకను 19-ది క్రింద రై పెన్సు దారుమంది పన్ను వసూలు చేయబడు కుంది, లేక చెల్లించ బడుతుంది. క్రొత్తగా రూపొందించిన పెకను 18-ది, రై పెన్సు లేకుండా చెట్టు గీయడానికి సంబంధించినది. వెలింపవలసిన పన్నును ప్రధానంగా చెల్లగిసిన వ్యక్తినుంచి, లేక అందుకు కారకుడైన వ్యక్తినుంచి రాబట్టడాన్ని ఈ పెకను విధింపు ఉన్నది. ఈ విధంగా పన్ను చెల్లింపు జరగని పక్షంలో ఆ మొత్తాన్ని చెట్ట యజమాని నుంచి, లేక వాటిపై ఆధ్వర్యం వహిస్తున్న వ్యక్తినుంచి రాబట్టాలి. ఈ విలులోని పెకను 18-ని అనుసరించి, రై పెన్సు మంజూరైన నందర్యంలో చెట్టయజమానికి లేక వాటి ఆక్రమణదారుకు నియమావళి క్రింద ఎప్పటికప్పుడు రాయించబడే మొత్తాన్ని అదే క్రింద పొందడానికి పన్నుకు ఫీటుంది. అయితే ఈ మొత్తం, చెల్లించవలసిన పన్నుకు 35 శాతానికి మించ కూడదు.

దీనినిరిలను, గిడంగులను పాపించుకొని ప్రభుత్వానికి అధికారం ఇచ్చే పెకను 15-ది కొన్ని విలులో పొందుపరచ బడింది.

ఈ విలులో పాతదాని పోనీ కొత్త సబ్ పెకను (2) కేర్పబడింది. సబ్ పెకను (3) మాత్తుంగా ప్రవేశపెట్టబడింది. కొత్తపు విబంధనల సేవకురింది. ఎట్టి కారణం చూపకుండానే

రై పెన్సును రద్దు చేయడానికిగానీ, విలుపు చేయడానికిగానీ కార్యనిర్వహణాధికారికి అధికారం వుంది. శ్రీ నాగేశ్వరరావుకూ, మద్రాసు ప్రభుత్వానికి మధ్య జరిగిన వ్యాజ్యం (ఏ. ఐ. ఆర్. 1954 మద్రాసు పుట 843)లో ఇది చెలదని కొట్టివేయబడింది. కార్య నిర్వహణాధికారికి ఈ అధికారం స్వేచ్ఛాయుక్తమైన వివక్షతాధి కారాన్ని సంక్రమింప జేస్తున్నదనీ, రాజ్యాంగంలో హామీ ఇచ్చిన ప్రాథమిక హక్కుకు ఇది భంగకరమైనదనీ ఈ నందర్యంలో న్యాయస్థానం అభిప్రాయపడింది. పై వ్యాజ్యంలో వె.డి అయిన లోపాన్ని విలులోని (3)వ సబ్ పెకను సవరిస్తుంది. (2)వ సబ్ పెకనులోని (1)వ సబ్ పెకను క్రింద ఏదైనా రై పెన్సును లేక పర్మిటును రద్దుచేయడానికి, లేదా విలుపు చేయడానికి పూర్వం రై పెన్సుదారుకు, లేక పర్మిటుదారుకు సముచితమైన గడువు లోపుగా తన లభ్యంశరాలను తెలుపుకోవడానికి అవకాశ, ఇవ్వాలని ఇది విధిస్తున్నది. ఈ విధంగా అనుమతించే గడువు సాధారణంగా 14 రోజులకు మించకూడదనీ, అతను విన్నవించు కునే విషయాలను అంతిమంగా ఉత్తర్వులు జారీ చేయడానికి పూర్వం పరిశీలించాలని కూడా పై సబ్ పెకను విధిస్తున్నది.

కలు, తీపికలు గీతకూ, రై పెన్సు ిజా, పన్నుల విధింపుకు వసూళ్ళుకూ సంబంధించిన కొన్ని విబంధనలను చట్టబద్ధం చేయ డానికి తగిన అవకాశాన్ని కూడా ప్రభుత్వ చర్య కలిగిస్తున్నది.

1888వ సంవత్సరపు క్రిమినల్ ప్రొసీజ్యూర్ చట్టం నెకను క్రింద సంక్రమింపజేసిన అధికారాన్ని హామీ ఇచ్చి, శిక్షలను విధించడానికి ఏలుగా మార్చిన విధింపడం ప్రస్తుతపు 63వ పెకను స్థానంలో విధింపడం చాలని పెంక్కు కమిటీ సీట్ పై ఉన్న దం

నేరస్తులకు అమలు పరచడమే ప్రభుత్వ చర్యం మధ్యవిషయాన్ని ఎక్కువ, మధ్యవిషయాల మంత్రి శ్రీ వి. ప్రధానమంత్రి రావు, ప్రభుత్వ విధానాన్ని పునరుద్ధరించారు. సర్వవిషయాన్ని రద్దు చేయడానికి ప్రభుత్వం సుముఖంగా లేదు. అంతే కాకుండా ప్రజల సహకారంతో ప్రభుత్వం దీనిని కఠినంగా అమలు పరుస్తుంది" అని ఆయన అన్నారు. 'ఆర్థిక ఇబ్బందులు' వున్న ఈ గొడు రోజులలో కూడా మధ్యవిషయాన్ని కఠినంగా అమలుపరిచే విధానానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం కట్టుబడి వున్నదని చెప్పవచ్చు. అనేక రాష్ట్రాల మధ్యవిషయాన్ని రద్దు పరచడానికి విశ్వయంబగా ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం 47వ రాజ్యాంగ మాత్రంలోని ఈ రాజ్యాంగ బద్ధమైన అంశాన్ని-అంటే ప్రభుత్వ విధానాలకు సంబంధించిన అదేశిక మాత్రాన్ని పాటించ డానికి విరయించడం హరించదగిన విషయం. రాజ్యాంగంలో పొందుపరచిన పవిత్రమైన మాత్రాన్ని పాటించడానికి విశ్వయంబు కున్నందుకుగాను ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వానికి రాష్ట్ర ప్రజలు కృతజ్ఞులై వుండగలరు.

సామెతలు

సమాచార సంఘాల రిజిస్ట్రారు

'ట్రైబ్యూనల్'ను 'కోర్టు'గా పరిగణించడానికి ముఖ్యంగా మూడు విషయాలు అవసరం. మొదటిది-అది, "సివిల్ వివాదం" స్వభావం కలిగిన వివాదాన్ని పరిష్కరించాలి. రెండవది-ఈ పరిష్కారం 'జాడీషియర్ పద్ధతి' ననుసరించి జరగాలి. చివరిది- అది ఇచ్చే తీర్పు విధిగా అమలుజరుగుదలిగా వుండాలి.

1984వ సం.పు ఆంధ్రప్రదేశ్ సమాచార సంఘాల చట్టం 81వ సెక్షను ప్రకారం, సంఘం మేనేజిమెంటు తదితర విషయాలకు సంబంధించిన వివాదాన్ని పరిష్కారానికి రాష్ట్ర సమాచార సంఘాల రిజిస్ట్రారుకు వివేదించాలి. 82వ సెక్షను ననుసరించి అతను ఈ వివాదాన్ని స్వయంగా పరిష్కరించవచ్చు. లేక ఈ విషయంలో ప్రభుత్వంచే అధికారం సంక్రమింపజేయబడిన మరెవరైనా వ్యక్తికి బదిలీచేయవచ్చు. లేకపోతే మధ్యవర్తికి వివేదించవచ్చు. ఇలాటి వివాదాలను రిజిస్ట్రారు లేక మరెవరైనా సంబంధిత అధికారి పరిష్కరించాలన్న ప్రత్యేక నిబంధన చట్టంలో లేకపోయినట్లయితే, సివిల్ కోర్టులు సాధారణ పద్ధతిలో పరిష్కరించి ఉండేవి. కనుక ఈ "వివాదాలు" "సివిల్ వివాదాలు" అన్న విర్వచనం క్రిందికి వస్తాయి.

120వ సెక్షను మేరకు, రిజిస్ట్రారు ఈ వివాదాలను పరిష్కరిస్తున్న సందర్భంలో " 1908వ సం. పు సివిల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ క్రింద కేసును విచారిస్తున్నప్పుడు సివిల్ కోర్టుకు వుండేటటువంటి అధికారాలను " దిగువ తెలిపిన అంశాల విషయంలో కలిగి వుంటారు:— (1) సాక్షిని వ్యక్తిని పిలిపించడం, (2) సాక్షిని వ్యక్తిని అక్కంటు, రిజిస్ట్రారు, సెక్యూరిటీ లేక ఇతర అస్తులను చూపించడానికి బంధించడం, (3) సాక్షిని విచారణ చేయడానికి కాకీడుచేయడం, (4) సాక్షిని చైయించి వాఖ్యాం ఉసుకోవడం.

జిల్లా జనాభా లెక్కల పుస్తకాల అమ్మకం

ఆంధ్రప్రదేశ్ జనాభా లెక్కల వివరాలు మాసరిం, పెండెంట్ కార్యాలయం జిల్లా జనాభా లెక్కల పుస్తకాలను ప్రభు రించింది. ఈ పుస్తకాలలో అయా జిల్లాలకు సంబంధించిన ముఖ్య మైన విషయాలతోపాటు 1981 సం. పు జనాభా లెక్కల పట్టికలు ప్రతిపట్టణం, గ్రామం వారీ జనాభా లెక్కలు వున్నాయి. జిల్లా తాబాకో పటాలు వీటిలో వున్నాయి. ఇప్పటికి ఈదిగువ పేర్కొన్న పుస్తకాలు తయారై హైదరాబాదులోని పబ్లికేషన్ బ్యూరోలో అమ్మకానికి సిద్ధంగా వున్నాయి.

1. శ్రీకాకుళం జిల్లా జనాభా లెక్కల పుస్తకం రూ. 11.50
2. విశాఖ రూ. 11.50
3. తూర్పు గోదావరి రూ. 12.00

ఈ చట్టం క్రింద జారీచేయబడిన డిక్రీని సివిల్ కోర్టు జారీ చేసిన డిక్రీవలె అమలు పరిచవలసి వుంటుంది. కనుక 81వ సెక్షను వ రించే వివాదాలను పరిష్కరించే సందర్భంలో రిజిస్ట్రారు నముఖంలోని పొగసిడింగ్స్ "జాడీషియర్ పొగసిడింగ్స్" గానే పరిగణించబడుతాయి.

రిజిస్ట్రారు తీర్పు సివిల్ కోర్టు డిక్రీవలె అమలు పరచ దగినది. ఉభయపక్షాలూ దీనికి బదులు కావల్సివుంటుంది. పెక్కిను 78 క్రింద, రిజిస్ట్రారు ఉత్తరువుకు వ్యతిరేకంగా ప్రభుత్వానికి అప్పీలు చేసుకోవచ్చు. రిజిస్ట్రారు తీర్పు బద్ధులను చేసేది మాత్రమే గాకుండా సాధికార మైనది కూడా, రాబట్టి దానిని న్యాయస్థానపు తీర్పువలె పరిగణించాలి. ప్రభుత్వానికి అప్పీలు చేసుకోవడానికి చట్టం క్రింద అవకాశమున్నంత మాత్రాన న్యాయస్థానంగా రిజిస్ట్రారు అధికారాల జాడీషియర్ ప్రతిపత్తికి లోబడివుండదు. రిజిస్ట్రారు తీర్పును దిక్కురి చదం కోర్టు అదేలాన్ని తిరస్కరించ దమే అవుతు ది.

సుప్రీమ్ కోర్టు స్పష్టంగా ఇలా పేర్కొన్నది: "న్యాయ స్థానాలు విప్లయంగా, విప్లవీకంగా, అభిమాన దుర్భిమానాలు లేకుండా తీర్పులు ఇవ్వగలగడానికై, వ్యాఖ్యాంకో సంబంధం వున్నవారు, అధికారి, న్యాయ పరిపాలన ఆగెంబానికి, అంజ్యే వికి సురికానివిధంగా వ్యవహరించాలి. వారు, సులక్షణమైన విమర్శ హద్దులను మీరకూడదు. న్యాయస్థానం సత్కృత రసము దూడనూ మోటాడకూడదు. న్యాయస్థానాలు ఇచ్చే తీర్పులు మంచిచెడలపై నవాకు వినరకూడదు. ఇదీ న్యాయాధిపతి హోదాతో ప్రమేయంలేకుండా న్యాయాధీశులందరికీ, వ్యాఖ్యాంకో సంబంధం వున్నవారందరికీ సమానంగా పరిస్థితి.

సమాచార సంఘాల విషయంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ సమాచార సంఘాల రిజిస్ట్రారు ఇచ్చిన తీర్పును తిరస్కరించడం న్యాయస్థానం విర యాన్ని దిక్కురించడం వంటిదేననీ పై విషయాలన్న పుస్తకపడుతున్నది.

4. పశ్చిమ గోదావరి	రూ. 10.50
5. కృష్ణా	రూ. 11.00
6. గుంటూరు	రూ. 10.50
7. పశ్చిమ గోదావరి	రూ. 11.00
8. చిత్తూరు	రూ. 10.00
9. కడప	రూ. 9.35
10. అనంతపురం	రూ. 10.80
11. కర్నూలు	రూ. 10.50
12. మహబూబ్ నగర్	రూ. 9.25
13. పెదక	రూ. 8.00
14. కరీంనగర్	రూ. 7.50
15. నిజామాబాద్	రూ. 8.00
16. వరంగల్లు	రూ. 8.75

తి ర స్కృ తి

వాసిరెడ్డి నీలాచారి

“ఏరా సూర్యం ఎప్పుడు రావడం” అప్పుడే లోవలకు వచ్చిన వత్సవారాయణి అన్నది.

సూర్యం అన్న చెప్ప కళ్ళపెద్దని చేసుకొని చూశాడు. అద్దరు దోవతి, అద్దరు లాల్పీలో ఎంతోవిండుగా హుండాగా కనిపించాడు. ఈ రెండు సంవత్సరాల్లో అన్నగారిలోవచ్చిన మార్పు గమనించాడు. మునుపటికంటే కొంచెం వక్రవచ్చింది. ఇంటిపట్టున ఉండటంవలననే బాగా రంగుకూడా వచ్చింది. స్వచ్ఛమైన ముఖ కవళికలు, దట్టమైన కన్నులమయి, చేతిలో పెచ్చిచీగే ప్లాండు, కుంచెయి... విజమైన కూకాడులిలో ఉండవలసిన ఏదో విశిష్టత, ప్రత్యేకత ఆ నిండయిన విగ్రహంలో కొట్టవచ్చినట్లు కనిపాయి నదిమందిలో కూడా ‘అజను సవరణ్ణా!’ అని కుకూహారం కలిగించేలా ఉన్నాడు. విజంగా దోవతి కట్టుకుంటే ఉండే హుండాకనం, అందం పొంటులో ఎక్కడవుంది!

“ఏరా! కొత్తవాడేమిట! అలా చూస్తావు? ఎప్పుడో ద్వాపు; ఇంతకాలంకొరవేటం! బోయన సంవత్సరం కెలవులకు వీవు రావడమంటే ఎంతబాధపడతావో తెలుసా! ఈ సంవత్సరం కూడా రాకపోతే నేనే విశ్రాంతి పొందమనుకున్నాను.” అన్నగారి కంకంలోని అప్యాయతకు సూర్యం మనస్సు సంకృప్తితో నిండిపోయింది.

“నేనువచ్చి గంటకు పైగానే అయింది.”

“అన్నం తిన్నావా?”

“లేదు ఏకోనమే ఎదురుచూస్తున్నాడు చిన్నబావ” అంది సరళ వత్సం చేతిలో పామగిని అందుకొని గదిలో పెద్దదా విడిచెకుటా.

“ఏమిటిరా అబ్బాయి! రోజు రోజుకు మరీచీకటివడేదాకా ఉంటున్నావు. చెట్లల్లో పుట్టల్లో పుడుగూ పుట్టావుంటాయి. అందులోనే నవవిశ్రాంతి!” అంది తల్లి మందలించగా.

సత్యం, తల్లి మాటలు అవాదవ్వలేదు. నవ్వుకుంటూ బాత్ ఛాను పై పుకు వెళ్ళాడు.

“చూశావుగా సూర్యం! అన్నయ్య దోరణి ఏమన్నా అను, తిలకం వలకం. నవ్వేసి పూకుంటాడు. ఇప్పుడే బ్రాడ్స్

జరిగిన కథ

సూర్యం, అన్నయ్య పెళ్ళికవి స్వగ్రామం వచ్చాడు. పెళ్ళికూతురు సరళ : చిన్నప్పిడు తనతో చనువుగా తిరిగిన సరళ, అన్నయ్యను పెళ్ళి చేసుకుంటున్నదంటే సూర్యానికి మనసంతా ఆదోలా వుంది. అన్నయ్య చిక్కబారుడు. సూర్యం వాచ్చేసరికి అన్నయ్య ఎక్కిడికో వెళ్ళాడు.

పోయింది. దోజనాలకు లేవండి. పొద్దున్నగా ఎప్పుడు తిన్నావో? అంటూ తల్లి కాంతమ్మ నంటింటి వైపు నడిచింది.

సత్యం ముఖం కడుక్కొని బయటకు వచ్చేప్పటికి సరళ చేతులో తుడు గుడ్డతో ఎదురు వచ్చింది.

రెండు సంవత్సరాలుగా చూడటం జీవితాన్ని గతపుకున్న సూర్యం, తన జీవితంలో దేనికో దూరం అయినట్లు కలక చెందాడు.

“రా తమ్ముడా! ఎంతకాలమయిందో ముద్దరం కలిపి బోజనం చేసి” అంటూ సత్యంవెళ్ళి ఒకపీట మీద కూర్చున్నాడు. సూర్యం యాంత్రికంగా అన్న వెనకే వెళ్ళి బెండో పీటమీద కూర్చున్నాడు. సరళ నడిమైంది. వంగినప్పుడల్లా పొడవైనతన ముందుకు

వరుకుంటే లేది వెనక్కు వేసుకుంటుంటే సూర్యం వరకే చూస్తున్నాడు.

"ఇవ్వక చిన్నబావ స్థానాన్ని పెద్దబావ తీసుకున్నట్లు న్నాడు." అంది సర? వెయ్యి వద్దిస్తూ.

"అంటే?" : ద్దరూ ఒకేసారి అన్నాడు.

"నత్యం బావ ఇన్ని మాటలు వది నిమిషాల్లో అవటం విది ఎంతకాలం అయిందో! సూర్యం బావ మోంగా ఉండటం చూస్తుంటే అక్కర్యం కలుగుతుంది."

ఇద్దరూ వక్కున నవ్వారు.

"అమ్మా! నాన్నగారు రోజునం చేశారా?" నత్యం ప్రశ్నించాడు.

అ ప్రశ్న తమ వెయ్యేరక పోయినందుకు సూర్యం కొంచెం బాధపడ్డాడు.

"లేదురాబాబు! నువ్వటు వెళ్ళగానే పొలంమండువచ్చిన పుల్లవై ముక్తై నేలవేసి నరగలు కక్కుటా వదిపోయింది "

"కళ్ళు ఎంతబాదగా పెట్టిందో తెలుసా బావా! మువ్వయితే అనలు చూడలేక రోవోతువచ్చి కూర్చునేవాడివి." గలగల మాట్లాడింది సర.

"అరే! మరి చెప్పలేదేం ఇంతపేషా? ఇప్పుడెలా వుంది?"

"వరవాలేదు. అ ఏది వెంకట్రామయ్యగారు వచ్చి ఏదో నవకు ముక్కోళ్ళలో పిండాడు వదిహేసు విడిషాల్లోనే చాల వరకు తగ్గింది " అంది తల్లి.

"పుడగేదెనా కుటివేంటుంది. నాలుగురోజులపాటు బాన్ని ఇంటి దగ్గరే కట్టిపె వుండండి." అన్నాడు నత్య బారాయణ.

ఈ సంతాపణ సూర్యానికి విసుగుపరిపించింది. నకుపుకు జబ్బుచేసిందట! ఎంతకళ్ళదగ్గా మాట్లాడుకుంటున్నారో! ఇంట్లో పిల్లవాడికి జబ్బుచేసినట్లే మాట్లాడుకుంటున్నారట! తనవల్లకాదు బాబూ ఇలా బ్రతకడం.

ఇంకా వాళ్ళు అ అవుతుకురించే మాట్లాడుకోవడం సూర్యా కికి విసుగుపరిపించింది. అన్నం గలగలా తిసిపోగాడు.

"అయ్యో అదేమిటిరా అబ్బాయి! పులుసు వేసుకో కుండానే మత్తిగ వేసుకున్నావ్ : ఏమితిందో ఏమిటో! అ హానలో పెతుకులు వంటుందితేగా! ఎంతదిక్కి పోయావో, చూస్తుంటే కడుపు తడుక్కోతుంది "

తల్లి అపొయితకు సూర్యంలోని అంతకుముందు కలిగిన విసుగు అంతరించింది.

"అన్నయ్యా! నీకు ఈ వల్లెటూర్లో ఏం తోస్తుందో నాకు అర్థం కావటంలేదు. కళాకారుడివికదా? రోజూచూసే అ మోర్యోదయం, మూర్యా న్నయం, అనే నలయ, అనే పూలయ వీ కళా హృదయంలో ఏం అనుభూతుల్ని, అనుభవాల్ని కలి గిస్తామో నాకు అక్కర్యంగావుంది" అన్నాడు సూర్యం. నత్యం చిరునవ్వుతోనే నమాదానం ఇచ్చాడు అన్న అవాటు ఇవ్వ నందుకు సూర్యం వక్కుమండింది.

"హాయిగా ఏదో ఒక ఐ స్టీల్ పెటెర్ అయితే వీ కళకు ఎంతో ప్రేరణ. పొద్దకళా లలిస్తాయి "

అంతవరకూ మోసంగా కూర్చున్న సరక దుర దుర లాడుతూ చూసింది సూర్యం ముఖంలోకి.

"చూసే కళ్ళూ, అనండించే కళాహృదయం ఉండాలే కాని ప్రకృతిలో విశ్వం మాతన సౌందర్యాల్ని తరచి చూడవచ్చును."

సూర్యం, సరక ముఖంలోకి వింతగా చూశాడు. సరక ఇంత పెద్ద విషయాలుకూడా మాట్లాడగలదని తమ అ. కోలేడు.

"ఒహో! సరకా వేవిగారికి చాలా పెద్దమాటలే వచ్చునే. అలా బావగారిపైంచి సంపాదించిన పిజ్జానమేనా!" తమాషాగానే అనాలనుకున్నాడు. కాని స్వరంలో కొంచెం హేళన తెలియ కుండానే ప్రవేశించింది.

"పెద! ఐ స్టీల్ చదివే వాకలే అన్ని విషయాలు తెలి యారి కాబోయి! బావదగ్గర నేను చాలా విషయాలు నేర్చుకున్నాను. ఇంగ్లీషు కూడా నేర్చుకుంటున్నాను తెలుసా!" గలగలా రోషంగా అనేసింది సరక.

"ఏం! కమ్మడూ! ఏం చదవాలనుకుంటున్నావు?" అడిగాడు నత్యం మాటల రోరణిని మరోనైపుకు మరలించటానికి ప్రయత్నిస్తూ.

"పెడిసిన్ చదవాలని వుంది. మరి, నాన్నగారు ఏమం టారో?" నసిగాడు సూర్యం.

నత్యం అలోచనలో పడ్డాడు.

"అంటే ఏమిటిరా సూర్యం, నాకు తెలవకడగుతాను! షావుకారు భద్రయ్యగారి అబ్బాయి చదివేదేనా?"

కాంతమ్మ కుటూహలంగా అడిగింది. షావుకారు భద్రయ్య గారి అబ్బాయి చదివే చదువే ఎవకొడుకూ చదువుతాడనే భావం కాంతమ్మ మనస్సును గర్వంతో నింపింది.

"కాదత్తయ్యా! పెడిసిన్ అంటే డాక్టరు! చిన్నబావ డాక్టరు చదువుతాడట! భద్రయ్యగారి అబ్బాయి చదివేది ఇంక ఏమింగు కోర్చు!" అంది సరక ఉత్సాహంగా.

"డాక్టరు చదువుతానా? నిజంగానే! మాబాయనీ! నీవు డాక్టరయితే చూడాలని నాకు ఎప్పుడేమిందో కోరికరా నాయనా!" కళ్ళముందు సూర్యం పెదలో పెక్కోళ్ళివ్వతో, ముండులూగితో

అల్పప్రసాదే

సూర్యుం ఓసగా వీల్చింది తండ్రి విర్రయంకోసం అదుర్దాగా చూస్తున్నాడు. సత్యం. సూర్యుం ముఖంలోకి “నీవు ఆదురా పడక్కర్లేదు నేను వచ్చిస్తాగా” అన్నట్లు చూస్తూ చిరునవ్వు నవ్వాడు. కాని తండ్రి మొండితనం తెలిసివున్న సూర్యానికి నమ్మకం ఉండరలేదు.

“అదేమిటనాన్నా! నా కెటూ చదువు అబ్బలేదు, కివీనం తమ్ముణ్ణి అయినా చదివించకపోతే ఎలా?”

“నేను మాత్రం చదువుకోవద్ద న్నానా! బి. ఏ. చదువుకొని ఏదో ఉద్యోగం చూసుకుంటే చాలదా? దాకిరు చదువంటే మాటలా? అందులో నీరమ్ముడికి కష్ట సుఖాలు తెలియవు. దిబ్బు దుబారాచెయ్యటంలో మాత్రం ముటికుడు”

“దుబారా దుబారా అంటారేగాని బి నీలోపుండే వాళ్ళకు ఎన్ని ఉద్యులుంటాయో కొంచెంకూడా ఆలోచించరే?” కొంతమ్మ చిరాగ్గా అంది.

“అయితే ఇంతికి ఏమంటావు?” చంద్రయ్య ఖాట్యను చెట్టించాడు.

“నా కొడుకు దాకిరు చదవాలిందేసంటాను!” తీవ్రంగా అంది కొంతమ్మ.

“ఇంతేం. చదివించు దాక్కరీ! ఆ పున్న పొలంకాస్తా అమ్మి చిన్నకొడుకుని దాక్కరుచెయ్యి! పెద్దకొడుకు చేతికి చిప్పి ఇచ్చి పంపించు. అవిటివాడూ, నోరు లేనివాడూ! తల్లివిగదా, వాణ్ణిగురించి ఆలోచించవేం?” అంటూ చంద్రయ్య విసురుగా తన గదిలోకి వెళ్ళి పోయాడు.

చంద్రయ్య మాటలకు కొంతమ్మ నోటికిరాళం పెడింది. పెద్దకొడుకునెపు జాలిగా చూసి వంటిందో? వెళ్ళిపోయింది. సూర్యుం రునరునలాడుతూ బయట ఎరిందాలోకి వెళ్ళిపోయాడు. సరికకూడా చిన్న బావనెననే బయటకు వెళ్ళింది.

సత్యం అలాగే విలబడి ఓరెండు విషుషాలు ఏదో ఆలోచించి తండ్రి గదిలోకి వెళ్ళాడు.

సూర్యుం కోపంగా ఎరిందాలో అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు.

“ఎందుకుబావా అంత బాధపడతావు? పెద్దబావ, మామయ్యను తప్పక ఓప్పిస్తాడు చూస్తాండు.” అంది సరిక సూర్యుం దగ్గరిగా వచ్చి.

“నాకేం నమ్మకంలేదు. తనకాగంకూడా నాక్కెక్కడ ఉర్పు కియ్యాలి వస్తుందోనని ఆలోచనలో పడటవున్నాడు. ముషిభాగం! నీమ దాక్కర్లుయితే ఒక్క సంవత్సరంలో అన్నయ్యవాకి తీర్చేయాలను” అన్నాడు దురుసుగా.

“ఈ అన్నలో నువ్వు పెద్దబావను అరం చేసుకోలేవు. అంత చదవుకొని ఏంలాభం?” తిరస్కారంగా అనేసి విసురుగా వెళ్ళిపోయింది సరిక.

సూర్యుం అలాగే కొయ్యబారి విల్చున్నాడు ఓడితం. అందరికీ అన్నయ్యే కావాలి! తను ఎవరికీ అక్కర్లేదు! ఈజీ చైర్లో కూలబడి కళ్ళ మూసుకున్నాడు.

“ఒరే తమ్ముడా! నాన్న విన్ను మెడినన్ చదవించడానికి ఒప్పుకున్నాడరా?” సత్యం ఉత్సాహంగా అన్నాడు ఎరిందాలోకి వస్తూ.

సూర్యుం కళ్ళతెరిచి అన్న ముఖంలోకి చూశాడు అనన్యకంగా.

“నిజంరా! నాన్న ఒప్పుకున్నాడు.”

సూర్యుంలో అన్నమీద గౌరవం పొంగుకొచ్చింది. అంతకు ముందే అన్నను అనుమానించినందుకు దుఃఖం కూడా వచ్చింది. తండ్రి తనను మెడినన్ చదివించడానికి ఒప్పుకున్నందుకు మరో వైపు ఆనందం కలిగింది. మాటలు కరువయిన సూర్యుం “అన్నయ్యా!” అంటూలేచి సత్కారాన్ని కొగలించు కున్నాడు.

అప్పడే వచ్చి గడవలో విల్చున్న కొంతమ్మకు “పెద్దవాణ్ణి అన్యాయం చేస్తున్నావేమో” అనే బాధ కలిగింది. తర్త ఒవ్వకోక పోతే బాగుండేది అనుకుంది మనస్సులోనే

“అమ్మా! బెంగవడకమ్మా! తమ్ముడు తప్పక దాక్కరవుతాడు! నాన్నగారు ఒప్పుకన్నాడు?” ఉత్సాహంగా అన్నాడు సత్యం తల్లితో.

కొంతమ్మ ముఖంలో ఉత్సాహం కనిపించక పోవటం సూర్యుం పాటు వత్సానికి కూడా అక్కర్లేమే కలిగించింది.

“నా బెంగ నీ గురించే బాబూ” అంది కొంతమ్మ పెద్ద కొడుకు నైపు దిగులుగా చూస్తూ.

సత్యం మనస్సు చివుక్కు మంది. “ఏమిటమ్మా! మీరంతా నా గురించి అంత బెంగవదాల్సిందేమిటో? నాకు అరం కావటంలేదు. నన్ను మరీ అంత అవమరుణ్ణిగా, ఇబ్బతు అంత లేకుండా బ్రతకలేని వాణ్ణిగా అనుకోవడం. నా పొటకు నేను సంపాదించుకోగలను. మీరింతా మాటి మాటికి నా మీద జాలిని చూస్తూ నన్ను కుంటివాడిగా, అవమరుణ్ణిగా క్షణ క్షణం జ్ఞాపకం చేస్తూ బాధపడుతున్నాడు. నాకు ఎవరి బయ్య, జాలి అక్కరలేదు. నన్ను ఓ వ్యక్తిగా చూడండి దాదా” అనేకోతో అనేసి సత్యం అక్కడ మంచి గతాగతా వెళ్ళిపోయాడు.

అందరూ కొయ్యబారిపోయి సత్యం వెళ్ళవనైతే చూస్తూ విలబడి పోయాడు. కొంతమ్మ కళ్ళకురంకూ చిన్నగా లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

“పెద్ద బావ ఇంత అనేకోగా మాటాడటం చివ్వుదూ చూడలేదు” అంది సరిక దిగులుగా, బానిలో నుంచి మాట్లాడుతున్నట్లు.

“అవును! అందరం కలిసి అన్నయ్య మనస్సును బాగా నొప్పించి న్నున్నాం” అన్నాడు సూర్యుం పాలోచనగా.

(తవీనం)

అది త్తే తే తే

ఆర్థిక వ్యవస్థ-తాత్కాలిక మాంద్యం

రె. వి. నారాయణరెడ్డి

ఈనాడు భారత ఆర్థిక వ్యవస్థలో ద్రవ్యోల్బణ ఒత్తిడులు పొడవవుతున్నాయి. కొన్ని ఉత్పత్తి రంగాల్లో కొంత మాంద్యం కూడా కనిపిస్తున్నది. ద్రవ్యోల్బణపు ఒత్తిడులు కొనసాగుతుండగానే మాంద్యంకూడా ఏర్పడడం ఒక విధంగా విపరీతమైన పరిస్థితి. ఎందుచేతంటే సాధారణంగా ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు ఆర్థికాభివృద్ధిని ఆదగినవధం కంటే దాని వికాసానికి దోహదించే సౌక్యం. ఈ విపరీతమైన పరిస్థితి గత రెండు దశాబ్దాలనుంచి పెంపొందినది.

మన ఆర్థిక వ్యవస్థకు ముఖ్యంగా మన వ్యవసాయాభివృద్ధిలో 1965-66, 1966-67 వ సంవత్సరాలలో బాగా తగ్గుదల ఏర్పడడం, ఎగుమతులు నిలిచిపోవడం, 1965 వ సంవత్సరంలో పాకిస్తాన్ తో సంఘర్షణ ఏర్పడడం, తిత్తులరంగా విదేశీసహాయం తాత్కాలికంగా లోకపోవడం, దీనిమూలంగా విదేశీమార్కెట్లలో రిజర్వులపై అధిక భారం పడడం ఇవీ మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో అసాధారణమైన ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు ఏర్పడడానికి దారితీసిన కొన్ని కారణాలు.

గత రెండు సంవత్సరాలలోనూ దేశవ్యాప్తంగా అనావిగ్న పరిస్థితులు ఏర్పడినాయి. పరిశ్రమల అహంకారం విపరీతంగా కలిగింది. అన్ని వ్యవసాయ పదార్థాల ఉత్పత్తులూ బాగా తగ్గిపోయాయి. ఇందుచేత వ్యవసాయంపై ఆదాపడిన పరిశ్రమల పురోగతికి తీవ్రంగా దెబ్బ తగిలింది. దేశంలో 1964-65లో 88 మిలియన్ టన్నుల ఆహారదానాలు ఉత్పత్తికాగా 1965-66 లో వాటి ఉత్పత్తి 72.76 మిలియన్ టన్నులకు తగ్గింది. అంటే 18 శాతం తగ్గుదల ఏర్పడిందన్నమాట. 1966-67 లో దిగుబడి కొంచెంపెరిగి సుమారు 79 మిలియన్ టన్నుల ఉత్పత్తి జరిగింది. కాని మనకు అవసరమైన దానికంటే ఇది చాలా తక్కువ. ఇదే విధంగా వాణిజ్య వంటల ఉత్పత్తిలోకూడా బాగా తగ్గుదలలు ఏర్పడ్డాయి. మన గింజలు 1964-65 లో 8.48 మిలియన్ టన్నులు ఉత్పత్తికాగా 1965-66లో 6.10 మిలియన్ టన్నులు మాత్రమే ఉత్పత్తి అయ్యాయి. అంటే వీటి ఉత్పత్తి 28 శాతం తగ్గింది. 1966-67లో 6.14 మిలియన్ టన్నుల మనగింజలు ఉత్పత్తి అయ్యాయి. ఇది అంతకింత సంవత్సరపు ఉత్పత్తికి ఇంకా మించు సమానం. 1964-65లో 7.80 మిలియన్ టన్నుల జనుసవార ఉత్పత్తికాగా 1965-66లో దీని ఉత్పత్తి 5.72 మిలియన్ టన్నులు తగ్గిపోయింది. ఈ తగ్గుదల 25 శాతానికి సమానం. ఇదే ప్రకారం ప్రత్తి ఉత్పత్తి 5.88 మిలియన్ టన్నులు (1964-65) నుంచి 4.71

మిలియన్ టన్నులు (1965-66) కు 17 శాతం తగ్గింది. అయితే 1966-67 లో 5.35 మిలియన్ టన్నుల ప్రత్తి ఉత్పత్తి అయింది.

రక్షణవ్యయం

చెనా, పాకిస్తాన్లతో సంఘర్షణ ఏర్పడినందువల్ల రక్షణ వ్యయం చెప్పుకోదగినంతగా పెరిగింది. రక్షణ వ్యయంపై 1961-62 లో రూ. 313 కోట్లు ఖర్చుకాగా 1966-67 నాటికి ఈవ్యయం రూ. 918 కోట్లు (బడ్జెట్ అంచనా) కు పెరిగింది. ఆర్థిక పరిస్థితి దృష్ట్యా రక్షణ వ్యయం చాలావరకు పరిమితమైనది కాదు కనుక ఈ ఖర్చులో జరిగే పెరుగుదల ప్రభావం చిలచిల కనిపిస్తుంది.

పాకిస్తాన్ తో సంఘర్షణ ఏర్పడినందుననే మనకు సహాయం అందజేస్తున్న కొన్ని ప్రభుత్వ దేశాలు తమ సహాయాన్ని విరిచి వేయడంపై విదేశీమార్కెట్ల పనులపై పెద్ద భారం పడింది. కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల బడ్జెట్ల వ్యయం ప్రభుత్వాల వల్ల కూడా ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు పెరిగాయి.

ప్రజలకు లభింపజేసిన డబ్బులో 1963-64 నుంచి అసాధారణమైన పెరుగుదల ఏర్పడింది. 1963-64 నుంచి 1966-67 వరకు నాలుగు సంవత్సరాల కాలంలో ఈ పెరుగుదల రూ. 1844 కోట్లువుంది. 1966-67 వ సంవత్సరాంతానికి ప్రజలకు రూ. 2888 కోట్లు లభింపజేయబడగా 1966-67 వ సంవత్సరాంతం నాటికి దీని వినియోగం రూ. 4954 కోట్లకు పెరిగింది. అంటే 73 శాతం పెరుగుదల ఏర్పడిందన్నమాట. గత రెండు సంవత్సరాలుగా కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ప్రజాశక్తి పథకాలను విస్తరించే విమిత్రం కోట్లబడ్జెట్లను రూపొందిస్తున్నాయి. ఇందు వల్ల కూడా ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితులు పెంపొందాయి.

తీవ్ర ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితి

పైన తెలిపిన కారణాలన్నీ దేశంలో భరించిన చెప్పుకోదగినంత ప్రభావం వేశాయి. మూడవ ప్రత్యామ్నాయ మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలలోనే ధరలు పెరగడం ప్రారంభమైంది. అయితే ఈ పెరుగుదల మితంగానే వుంది. కాని 1965-66, 1966-67 వ సంవత్సరాలలో వ్యవసాయాభివృద్ధిలో బాగా తగ్గుదల ఏర్పడడంవల్ల ఈ రెండు సంవత్సరాలలోనూ ధరలు తీవ్రంగా పెరిగాయి. గతవసం రెండు సంవత్సరాల (1965-66, 1966-67) కాలంలో దోతు ధరల సూచీ సంఖ్యలు 84.2 శాతం పెరిగాయి.

అహారపదార్థాల సూచీ సంఖ్యలు 41.7 శాతం. పారిశ్రామిక ముడిపదార్థాల సూచీ సంఖ్యలు 44.8 శాతం, ఉత్పత్తుల సూచీసంఖ్యలు 11.8 శాతం పెచ్చాయి. దేశం తీవ్ర ద్రవ్యోల్బణ పరిస్థితిని ఎదుర్కొంటున్నట్లు ఇవి సూచిస్తున్నాయి.

మన ఆర్థిక వ్యవస్థయొక్క ఉత్పత్తి రంగాలలో పీడనూపు తున్న మాంద్యాన్ని గురించి ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాము. సాధారణంగా ఏ ఆర్థిక వ్యవస్థలోనైనా ప్రథమంగా నిర్మాణాలు, కాపిటల్ గూడ్స్ పరిశ్రమలలో మాంద్యం పీడనూపుతుంది.

1988 లో చక్కెర మిల్లు యంత్రాలు, నిర్మాణ యంత్రాల యంత్ర పరికరాలు, తరిమెనపట్టే యంత్ర పరికరాలు, ఉక్కు-కాస్టింగులు, ఫోరింగుల విషయంలో, శక్తి వివియోగంలో గణనీయమైన తగ్గుదల ఏర్పడింది. దేశంలో 1985, 1986 వ సంవత్సరాలలో ఈ పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి శక్తిని ఎంతమేరకు తక్కువగా వివియోగ పరచుకున్నది దిగువ పట్టికలో తెలుపబడింది :

పరిశ్రమ	ఉత్పత్తి శక్తి వివియోగం శాతం	తక్కువ శక్తి వివియోగం శాతం	వ్యర్థమై శక్తి వివియోగం శాతం
	1985	1986	పెరుగుదల
నిర్మాణ యంత్రాలు	41.0	45.1	4.1
యంత్ర పరికరాలు	22.8	31.3	8.7
తరిమెన పట్టే యంత్ర పరికరాలు	14.8	32.5	17.7
ఉక్కు-కాస్టింగులు	27.7	52.4	24.7
ఉక్కు ఫోరింగులు	5.8	36.0	30.4

అయితే 1988 లో ఏమెంటు మిల్లు యంత్రాలు, కాగితం మిల్లు యంత్రాలు, రసాయనిక యంత్రాల విషయంలో మాత్రం ఉత్పత్తి శక్తి వివియోగం అంతక్రితం సంవత్సరానికి సమానంగా నైనా వుండి, లేదా అంతకు ఎక్కువగానైనా వుంది.

వివియోగదార వస్తుపరిశ్రమల విషయంలో 1988లో ఎలక్ట్రికల్ పరికరాలు, డీజెల్ ఇంజన్లు, పింగాణీ ఉత్పత్తులు, గజా సౌమగ్ని మొదలైన వాటి విషయంలో ఉత్పత్తి శక్తిని మొత్తం మీద అధికంగా వివియోగించుకోవడం జరిగింది. అయితే ఇదే సంవత్సరం (1988) లో ఏమెంటు, ఏమెంటు ఉత్పత్తులవంటి వివియోగదార వస్తు పరిశ్రమల విషయంలో ఉత్పత్తి శక్తి వివియోగం క్రిందపెట్టుకుంటే కొద్దిగా తగ్గింది.

1988 వ సంవత్సరం వరకు యేటా 8 శాతానికి మించి జరిగిన పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి పెరుగుదల 1984 లో 5.1 శాతానికి, 1988 లో 2.5 శాతానికి తగ్గిపోయింది. చక్కెర, వర్షానికి అనుగుణ పరిశ్రమలవంటి వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన కొన్ని వర్షాన పరిశ్రమల ఉత్పత్తికి 1988 లో వ్యవసాయోత్పత్తులు క్షీణించడం వల్ల బాగా దెబ్బ తగిలింది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో...

కారక రివల్యూట్ ఆంతర్భాగం అయిన ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆర్థిక వ్యవస్థలో కూడా దేశంలోని ఇతర స్థానాలలో వచ్చిన ఒడుదుడుకుల వర్ణావం కచ్చింపడం సహజం. దేశం మొత్తం మీద జరిగినట్లుగానే ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని పారిశ్రామిక సంస్థల విషయంలోకూడా ఉత్పత్తి శక్తిని తక్కువగా వివియోగించుకోవడం జరిగింది. 1985, 1986 వ సంవత్సరాలలో రాష్ట్రంలోని కొన్ని పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి శక్తిని ఎంత శాతంలో తక్కువగా వివియోగించుకున్నది ఈ క్రింది పట్టికలో చూపబడింది :-

పరిశ్రమ	1985	1986
రేయన్ వస్త్రాలు	36.8	41.3
జనవసర ఉత్పత్తులు	31.9	48.4
అస్సెస్మెంట్ సిమెంట్ ఉత్పత్తులు	+ 6.9	30.2
కుట్టు మెషిన్లు	77.1	87.1
సిమెంటు యంత్రాలు	+ 0.3	6.8
కాగితం	43.0	47.9
చక్కెర	9.1	37.9

వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన పరిశ్రమలతో పాటుగా ఇతర పరిశ్రమలు కూడా 1988లో అంత క్రితం సంవత్సరంలో కంటే ఉత్పత్తి శక్తిని చాలా తక్కువ వివియోగించుకున్నట్లు పై వివరాల వల్ల వెల్లడవుతున్నది. రాష్ట్రంలోని పారిశ్రామిక రంగం పరిమితమైనదనీ, దేశంలోని పూర్తి పారిశ్రామిక శక్తిలో ఇది చాలా తక్కువ శాతానికి సమానమనీ, అందుచేత పారిశ్రామిక క్షేత్రంలో దేశం మొత్తం మీద వచ్చే పరిణామం ప్రభావం రాష్ట్రంలోని పారిశ్రామిక సంస్థలపై వుండి తీరుతుందనీ ఈ సందర్భంలో గమనించాలి.

పైన ఇచ్చిన టోగటాను బట్టి మాంద్యానికిగల కారణాలను పరిశీలించడంలో, నిర్మాణ అసమీకనం, ఉత్పత్తి పాదనాల వలన, అసంపూర్ణ మార్కెటు పరిస్థితులతో ఆర్థిక వ్యవస్థ అతివృద్ధి చెందడం దృష్ట్యా మాంద్యానికి దారి తీసే రోరణులు, వాటి ఒత్తిడులు చాలా బలీయమైనవైతే తప్ప వివిధ ఆర్థిక కార్యకలాపాలలో పూర్తి తగ్గుదలకు దారి తీయకపోవచ్చుననే అంశాన్ని గమనించడం ముఖ్యం. అయితే వివిధ ఆర్థిక కార్యకలాపాల సాధారణ అభివృద్ధిలో కొంత వ్యతిరేకతను కలిగించడం కద్దు.

మాంద్యం ప్రభావం రైల్వేల లోడింగు కార్యకలాపాలు మందగించడంలోనూ, దిగుమతి రైపెమ్మలను తక్కువగా ఉపయోగించుకోవడంలోనూ ప్రతిపల్లించింది. ఉదాహరణకు వరమాన ఆర్థిక సంవత్సరంలోని మొదటి నాలుగు నెలల కాలంలోనూ రైల్వేట్రాఫిక్ అశుభివ స్థాయికి చేరుకోవలేకపోయింది. 1987-88 వ సంవత్సరంలో అదాయం చేకూర్చే నదులు అడనంగా కి.కీ మిలియన్ టన్నుల వరకు కదలాకా నాగడనని అశుభంభాగం

మొదటి నాలుగు నెలల కాలంలోనే ముడి వరుకుల రవాణాలో గత సంవత్సరం ఇదే కాలంలోని పరిస్థితో పోల్చి చూచినప్పుడు— మొత్తం మీద 3.90 లక్షల టన్నుల వరకు తగ్గుదల ఏర్పడింది. రెళ్ళ ద్వారా దొగు, ముడి ఇనుం రవాణా, పైన తెలిపిన కాలంలో వరుసగా 1.08 మిలియన్ టన్నులు, 1.30 లక్షల టన్నుల వరకు పెరగ ఉక్కు కర్మాగారాలకు సంబంధించిన ముడి పరికరాల రవాణాలో 90,000 టన్నుల తగ్గుదల ఏర్పడింది.

ముఖ్యంగా ఇంజనీరింగు, జపుకీ, వస్త్ర పరిశ్రమలు మొదలైన వాటి మూసవేతను గురించిన వారలు మాంద్యం ఉనికిని సూచిస్తాయి. ఇది కార్మిక అకాంతి, లేఅప్, నిరుద్యోగ పరిస్థితి పెరుగుదలకు సామాన్య కారణం.

జాతీయాదాయం

గత రెండు సంవత్సరాలలో మన వ్యవసాయోత్పత్తికి దెబ్బ తగలడంవ. నూ, పారిశ్రామికోత్పత్తి మందకొడిగా సాగడంవ. నూ జాతీయాదాయం పెరుగుదల గమనించ దగినంతగా ఊహించింది. మూడవ ప్రజాశాసక మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలలో జాతీయాదాయం వగటున సంవత్సరానికి 4.3 శాతం చొప్పున పెరిగింది. కాగా 1955-56లో జాతీయాదాయంలో—ధరలు నిలకడగా వున్నప్పుడు 3.7 శాతం తగ్గుదల ఏర్పడింది.

ప్రస్తుతం నెలకొనివున్న విపరీతిమైన ఆర్థిక పరిస్థితికి రెండు విధాలుగా వ్యాఖ్యానాలు చెబుతున్నారు. మాండ్య పరిస్థితులు సాధారణ స్వభావం కలిగినవనీ, దృవ్యోల్బుణ పరిస్థితులు ఇప్పుడు పరిమిత రంగాలకు వర్తించే నైజాన్ని కలిగివున్నాయని లేదా క్రిమముగా ఆ స్వభావాన్ని అలవర్చుకుంటున్నాయని ఒక వర్గానికిచెందిన విపులుల అభిప్రాయం. ప్రస్తుత దృవ్యోల్బుణ పరిస్థితులకు, ఒక దశాబ్దంగా వ్యవసాయోత్పత్తులు దెబ్బ తినడం, దబ్బు పెరిగి పోవడం కారణమని వీరి అభిప్రాయం. ఈ వాదం ప్రాతిపదికగా వీరు, ఆర్థిక విస్తృతిని పోల్చివేసినచో నిమిత్తం ఆర్థిక, బడ్జెటు విధానాలను నడపించాలని కోరుతున్నారు.

ద్రవ్యోల్బుణ పరిస్థితులు సాధారణ స్వభావం కలిగినవనీ, పరిమిత రంగాలకు వర్తించే మాంద్య పరిస్థితులు నైజాన్ని మాత్రమే కలిగినవనీ రెండవవరం వారి అభిప్రాయం. వ్యవసాయోత్పత్తి చెప్పుకున్నంత మందకొడిగా లేదని వీరి వాదం. విశానికి 1955-56—1964-65వ సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో వ్యవసాయోత్పత్తి సూచీ 35 శాతం పెరుగుదలను, అహార ధాన్యాల 30 శాతం పెరుగుదలను, నూనెగింజల 50 శాతం పెరుగుదలను, ప్రత్తి 40 శాతం పెరుగుదలను, జనువనార 34 శాతం, టీ 30 శాతం పెరుగుదలను సూచించాయి. కాని మళ్ళీ వ్యవసాయోత్పత్తి పెరుగుదల సాగిగా సాగిపోలేదు. ఎన్నో హెచ్చుతగ్గులు వచ్చాయి. వ్యవసాయోత్పత్తి అధికమైనప్పటికీ ధరలు పెరిగాయి. ఉదాహరణకు 1961-65లో పంట దిగుబడి బాగా వుంది. అయినప్పటికీ ధరలు పెరిగాయి. దేశంలో ద్రవ్యోల్బుణం ఏర్పడడానికి అహారపరపరా ఒక్కటి మాత్రమే కారణం కాదనే

విషయాన్ని ఇది ఋజువు చేసింది. దబ్బు విడుదల అధికం కావడం ధరల పెరుగుదలకు కీలకంవలె పనిచేస్తున్నది. ఇటీవలి సంవత్సరాలలో లోటు బడ్జెటును రూపొందించడం జరుగుతున్నది. ఆర్థికకొంత దృష్ట్యా ఈ విధంగా దబ్బు విడుదలను హెచ్చించ దమీ ప్రస్తుత ఆర్థిక ధరలకు సదానహేతువు అయినట్లు కనిపిస్తున్నది. మొత్తంమీద ధరలు పెరిగడంవల ముఖ్యంగా అహార ధాన్యాల ధరలు హెచ్చడంవల ప్రజల కొనుగోలు శక్తి నష్టం గలిగింది. అంతేగాక వారు హిడువు చేయగలిగే మొత్తాలకూడా తగ్గిపోయాయి. వస్త్రం పంటి వినియోగవస్తువులకు పెతం గిరాకీ తగ్గడానికి ఇది కారణం. ఇక విలాసవస్తువుల సంగతి సరేసరి. పారిశ్రామిక ముడిసరుకుల ధరల పెరుగుదల, అవమూల్యసంపంటి కారణంవలన కూడా కొన్ని సందర్భాలలో పారిశ్రామికోత్పత్తికి దెబ్బతగ్గింది. ఈ విధంగా సాధారణస్వభావం కలిగినటువంటి ద్రవ్యోల్బుణ పరిస్థితులు కొన్ని రంగాలలో, అసమానతలను ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా ఉత్పత్తిపై దెబ్బతీశాయి.

కంబ్రోళ్ల తొలగింపు

మాంద్యం కొన్ని రంగాలకు మాత్రమే పరిమితమయ్యే నె జం కలిగినదన్న అభిప్రాయాన్ని, పురోధిపృథ్విలో ప్రతిబంధకాలు ఏర్పడడం సృక్కులేషనపై ఎక్కువగా ఆధారపడిన కొన్ని పరిశ్రమలకే పరిమితం కావడం బలపరుస్తున్నది. ఉక్కు, సిమెంటు పైన ఇటీవల కంబ్రోళ్ళు తొలగించడం జరిగింది. కంబ్రోళ్ల పున్న కాలంలో పీటి బాగా గిరాకీ వుండడానికిగల కారణాలు కృతిమైనవి. కంబ్రోళ్ల తొలగింపు విమృత ఈ విషయం ఋజువైంది. కంబ్రోళ్ల ను తివేసిన తరువాత గిరాకీ సామాన్య స్థాయికి వచ్చింది. పీటి ధరలు పెరిగలేదు.

ఆర్థిక వ్యవస్థకు ద్రవ్యోల్బుణం వు దెబ్బతగులుతుందన్న వాదాన్ని అంగీకరించి గిరాకీ, సరఫరాలమధ్య అసమానతలను తొలగించడానికి, ధరలను ఆదువులో పెట్టడానికి కేంద్ర ప్రభుత్వం కొన్ని చర్యలు తీసుకున్నది. పెడఎత్తున దిగుమతి చేసుకోవడం ద్వారా, ముఖ్యంగా అహారధాన్యాలను—అహార ధాన్యాల సేకరిణను తీవ్రతరం చేయడంద్వారా ప్రోత్సహించినవలనుంచి ఎక్కువ సరికును విడుదల చేయడంద్వారా, కొన్ని అహారధాన్యాల విషయంలో రైతులకు మంచి ధరలు ఇవ్వజావడం, ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టు పనులను త్వరితగతినీ అమలుపరచడం, తక్కువ వ్యవధిలో అధికోత్పత్తిని సాధించడానికి సాధ్యమైన ప్రదేశాలలో తీవ్రతర సేద్యాన్ని సాగించడం ద్వారా సరఫరాలను పెంపొందించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఒక లక్ష అంతకు ఎక్కువ జనాభాగల కొన్ని ముఖ్య నగరాలలో చట్టబద్ధమైన రేషనింగును ప్రవేశపెట్టారు. పారిశ్రామిక ముడిసరుకులలో, ఉత్పత్తుల విషయంలో విదేశీ మారకం కొంత ప్రోత్సాహాన్ని సాధ్యమైనంత తగ్గించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఆర్థిక, దృవ్య సంబంధంలోకూడా కొన్ని నిర్బంధచర్యలు తీసుకోవబడినవి.

ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖ తీసుకున్న చర్యలు

ఇటీవల తీసుకున్న ఆర్థిక, ద్రవ్య సంబంధమైన చర్యలకు సంబంధించిన సూచనలను కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రి వివరించారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో పెట్టుబడి, వాన వంగా సమాజం పొదుపు చేయగలిగిన మొత్తాలకు మించకూడదనీ, ఉత్పత్తి శక్తి పెంచుకునే విధంగా తగ్గించుకూ ఘట్ట పొదుపులను బాగా ప్రోత్సహించే విధంగా పొందిక వుండాలని ఆ సూత్రాలు నిర్దేశిస్తున్నవి. ఈ లక్ష్యాలను సాధించే విమితం కేంద్ర ఆర్థిక మంత్రిత్వశాఖ ఈ దిగువ చర్యలు తీసుకున్నది:-

- (అ) ఎట్టి పరిస్థితులలోనైనా లోటు బడ్జెట్లు కూడదని ప్రతిపాదించ బడినది.
- (ఆ) ఉత్పత్తి రంగాల వాన విక ఇబ్బందులను నివారించడానికి రూ. 11.61 కోట్ల మేరకు పన్ను రాయితీలు ప్రకటించబడినవి.
- (ఇ) ప్రాధాన్యం వహించే పరిశ్రమల వాన విక ఆవసరాలను అడుకునే విమితం పరపతి విధానం సవరించబడింది. దీని మేరకు 1988-87 లో 80 శాతానికి తగ్గకుండా బ్యాంకు పరపతి ఈ పరిశ్రమలకు లభింప జేయబడింది.
- (ఈ) దిగుమతి సదుపాయాలు ఇటీవలికంటే నడలింప బడినవి. 1987 మే మొదటి తేదీన పక్కటించబడిన క్రొత్త దిగుమతి విధానాన్ని మనరించి బారీ, లమపరిశ్రమల రంగాలలో ప్యాదాన్యం వహించే 58 పరిశ్రమలకు కొనసాగింపు ప్యాతిపదికపై న రై సెన్సులు ఇవ్వబడతాయి. ఎగుమతి చేసే ఉత్పత్తుల విమితం ముడి పదాలను దిగుమతిచేసుకోవడానికి రై సెన్సులు కోరే వాన విక వివియోగదార్లకు, దిగుమతి చేసుకునే వస్తువు విషయంలోనూ, తమ సరఫరా అమృతపు కేంద్రాల విషయంలోనూ ఎన్నిక చేసుకునే స్వేచ్ఛ వుంటుంది. సిద్ధ దిగుమతి దారకు ఇప్పుడు వారిక ప్యాతిపదికపై న రై సెన్సులు ఇస్తారు. తమ రై సెన్సులను పూరిగా వివియోగించు కోవడానికి సంవత్సరం మధ్యలో అధికారమంచి అనుజ్ఞ పొందవలసిన ఆవసరం ఇక వుండదు.
- (ఉ) దగ్గవ్య విస్తరణ అనుచితంగా జరుగకుండా వుండేందుకై జాతీయస్థాయిలోనూ, రాష్ట్రాల స్థాయిలోనూ ప్రధానకాటేటాయిపులపై పరిమితులు వుంటాయి.

ఉన్నతాధి కార సంఘం

దేశంలో ఆర్థిక మాంద్యం ఏర్పడడానికిగల కారణాలను వివరంగా పరిశీలించి, ద్రవ్యోల్బణం మాంద్యంవల్ల కలిగిన ప్రస్తుత ఆర్థిక ఇబ్బందులను విజయవంతంగా ఎదుర్కోవడానికి స్వల్ప కాలిక, దీర్ఘ కాలిక చర్యలను సూచించడానికిగాను ఉప ప్రధాని అధ్యక్షతన త్వరలో ఒక ఉన్నతాధికార సంఘం వియమించ బడుతుంది.

ప్రస్తుత ఆర్థిక పరిస్థితి క్లిష్టంగా వున్నప్పటికీ ఇది పాదా రణ దగ్గవ్యోల్బణమే. మాంద్యం కొన్ని రంగాలకు మాత్రమే పరిమితమైవుంది. మాంద్యం సమస్య తీవ్రమైనదే, సందేహ

మేమీ లేదు. అయితే కొంతమంది పారిశ్రామిక వేతలు అంటున్నట్లు ఇది అంత తీవ్రంగా, విశాలంగా వ్యాపించి లేదు. మాంద్యం ప్రధానంగా పెట్టుబడి వస్తువులను ఉత్పత్తిచేసే కొన్ని పరిశ్రమలకు వ్యవసాయ ముడిపదాలపై ఆధారపడిన పరిశ్రమలకు పరిమితమై వుంది. కొన్ని పరిశ్రమలలో ప్రస్తుతం మాంద్యం ఏర్పడడానికి గల వివిధ కారణాలను మదింపు చేయడం అంత సులభం కాదు. అయితే కొన్ని పరిశ్రమల ఉత్పత్తుల గిరాకీల విషయంలో సరి అయిన అంచనాలు వేయక పోవడం ఇందుకు తగిన కారణమైనట్లు కనిపిస్తుంది. అంచనాల లోపంవల్ల వ్యవసాయం తదితర వివియోగ వస్తువుల పరిశ్రమల పెరుగుదల స్థాయిని మించి ఆ యా రంగాలలో పెట్టుబడులు పెట్టడం జరిగింది. వర్తమానంవల్ల కూడా అత్యవసరపదార్థాల ధరలు ఆకాశాన్నంటాయి. ఫలవంతమైన పెట్టుబడులకు అస్కారం లేకుండాపోయింది. పాకిస్తాన్ దురాక్రమం వల్ల విదేశీ సహాయం తగ్గింది. తమ ఉత్పత్తుల ధరలను తగ్గించి, నాణ్యతను పెంచి వాటిని అంతరాతీయ ప్రమాణాల స్థాయికి తేవడానికి పరిశ్రమలు గట్టి ప్రయత్నం చేయలేదు. ఇది కూడా ఒక ముఖ్యంకమే. మన ఉత్పత్తుల నాణ్యత విషయంలో విదేశీ దిగుమతి దార్లనుంచి కొద్దిగా మాత్రం ఏర్పాదులు వచ్చాయి.

వర్తమాన సంవత్సరంలో వర్తమానం లేకుండా వున్నట్లు అయితే ప్రస్తుత మన ఆర్థిక ఇబ్బందులు చాలా వరకు నివృత్తి అవుతాయి. అదనపు కొనుగోలు శక్తి, మాంద్యం చాలా వరకు ఉపశమింప జేస్తుంది.

అంతరాతీయ ధరలకు ఉక్కును సరఫరా చేయడానికి, పుస్తకమైన ప్రయోజనాలకు ఉదారంగా పరపతి లభింప జేయడానికి, సబ్సిడీలు ఇవ్వడానికి, పోలిక్విహక చర్యలు తీసుకోవడానికి ప్రభుత్వం నిశ్చయించింది విదేశాలకు మన ఎగుమతులను పెంపొందించడంలో ఈ చర్యలు బాగా తోడ్పడతాయి.

ఉత్పత్తి ఖర్చులను తగ్గించడానికి, ఉత్పత్తుల నాణ్యతను పెంచడానికి పరిశ్రమలను సయోజికమైన మార్గాలలో వ్యవస్థీకరించడం ముఖ్యపరం. పరిశోధన మార్కెట్లు అభివృద్ధిపెట్టి ఎక్కువ శ్రద్ధ వహించాలి. మన పారిశ్రామిక వేతలు కొలాసు గుణ్యమైన మార్కులను అనుసరించాలి. దూరదృష్టిని ప్రదర్శించాలి. సయోజికమైన మార్గాలలో పరిశ్రమలను వ్యవస్థీకరించే యత్నంలో కొన్ని యూనిట్లు మూసీవేయబడినట్లు అయితే అందువల్ల సంభవించే ఉత్పత్తి నష్టాన్నికాసి, కార్మికుల తొలగింపును కాసి ఎవ్వరూ లక్ష్యం చేయనవసరం లేదు. ఎందు చేతనంటే దీని వల్ల చేకూరే ప్రయోజనాలు తక్షణమే సంభవించే నష్టానికంటే ఎంతో అధికమైనవి. గత రెండు సంవత్సరాలలో ధరల తీవ్ర పెరుగుదలకు కారణభూతమైన వ్యవసాయోత్పత్తి వర్తమాన సంవత్సరంలో బాగా పెంపొందే అవకాశంవుంది. ఇప్పటివరకూ దేశమంతటా ఋతు పరిస్థితులు అనుకూలంగా వున్నాయి. ఈ సంవత్సరం వచ్చే సంవత్సరం కూడా ఉత్పత్తి మంచిగా జరిగినట్లు అయితే మన ఆర్థిక ఇబ్బందులు చాలా వరకు సులభంగా తొలగిపోతాయి. ఇప్పుడు మనలను ఎదుర్కొంటున్న మాంద్యం మన ఆర్థిక వ్యవస్థలో శాశ్వతంగా ఏర్పడిన పరిణామం మాత్రమే.

మనదేశంలో 1950 నాటికి మొత్తం సావిత విద్యుచ్ఛక్తి 280 లక్షల కిలోవాట్లు వుండేది. 1971 నాటికి ఈసావిత శక్తిని రెట్టింపు చేయాలని మనం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాం. అంటే యంతకాలంగా మనం విద్యుచ్ఛక్తి రంగంలో నెలకొల్పుకున్న దానికి రెట్టింపు సావిత శక్తిని రానున్న ఆయి దేశంలోనూ నెలకొల్పు వలసి వున్నది.

విద్యుదభివృద్ధి వల్ల ఏర్పడిన అవసరాలను తీర్చడానికి వీలుగా దేశవాళీ, భారీవిద్యుత్పరికరాల తయారీ అధికిమయింది. ట్రాన్స్‌ఫార్మర్లు, స్విచ్‌గేట్లు, సబ్‌స్టేషన్‌ప్రేర్లు, బాయిలరువంటివి కూడా టోపాల్‌లో, తిరుచినాపల్లిలోనూ తయారువుతున్నాయి. చురో రెండు భారీవిద్యుత్పరికరాల కర్మాగారాలు హైదరాబాద్‌లో ఒకటి, హరిద్వార్‌లో ఒకటి నెలకొల్పు బడబోతున్నాయి. ఈ రెండూ ఏర్పాటు కావడంతో విద్యుత్పరికరాల తయారీలో యిండుమిండు భారత దేశం స్వయంసమృద్ధం కాగలదు.

గ్రామీణ విద్యుదీకరణ

ఈనాడు దేశంలో ప్రతి పదిగ్రామాలలో ఒక గ్రామానికి విద్యుచ్ఛక్తి సౌకర్యం వుంది. 1951లో ప్రతి నూటయాభై గ్రామాలకు ఒక్క-గ్రామం మాత్రమే విద్యుచ్ఛక్తి సౌకర్యం కలిగి వుండేది. చతుర పంచవర ప్రణాళికలో యిప్పుడున్న వాటికి రెట్టింపు గ్రామాలకు ఈ సౌకర్యం విన రింపజేయాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు. ఈనాడు దేశంలో సుమారు 8.5 లక్షల పంపు సెట్లు, గొట్టపుబావులు విద్యుచ్ఛక్తి ద్వారా పనిచేస్తున్నాయి.

పరిశ్రమలలో వేలాది కార్మికులు పని చేస్తుంటారు. మన అవసరాలనూ, అభిరుచులనూ సంతుష్టి పరచడానికి అవినశంగా కృషిచేస్తుంటారు. సంవద ఉత్పత్తికి తోడ్పడే కారీకమైన పనికి 'శ్రమశక్తి' అనిపేరు. ఆర్థిక శాస్త్రంలో దీనికి 'మొత్తం శ్రామికులు' అని అరం సూలంగా పరిశీలిస్తే యిటీవలి కాలంలో, రెండు ప్రధాన దోరణులు అమలో వున్నాయి. గత అరశకాబంగా కార్మికులకిచ్చే ప్రతిఫలం క్రమక్రమంగా పెరిగింది. పనివేళలు క్రమక్రమంగా తగ్గాయి.

దేశఆర్థికవ్యవస్థ పటిష్ఠతకూ, దేశప్రగతికి కార్మికులు ప్రముఖమైన పాత్ర వహిస్తారన్న విషయం ప్రపంచమంతటా గుర్తించినట్లుగానే మనదేశంలోనూ గుర్తించడంజరిగింది. అందు వల్ల జాతీయోభివృద్ధి కార్యక్రమంలో కార్మిక సంక్షేమం అనేది అత్యంత ప్రధానమైన అంశం.

కర్మాగారాలవటం, గనులవటం ఏ రించే పరిశ్రమలలోనూ, సంస్థలలోనూ కాంటిన్లు, విశ్రాంతి గదులు, పరిశుభ్ర పరచుకునే సౌకర్యాలు, వైద్య సదుపాయాలు వంటివి కిర్పించడం జరుగుతున్నాయి. సంక్షేమాది కారణం ఏర్పాటు చేయడం కూడా జరుగుతున్నది. మెకాగనుల కార్మికులకు మెకా కార్మికుల సంక్షేమనిది వైద్య, విద్యాసౌకర్యాలను, మనోలాసకర కార్యకలాపాల సౌకర్యాలను కల్పిస్తున్నది. ప్రమాతికేంద్రాలు, శిశుసంక్షేమ కేంద్రాలతో కూడిన డిస్పెన్సరీలు మైకాగాని కార్మికులవైద్యవసరాలను అడు కుంటున్నాయి.

నల్గిడి యిచ్చే పారిశ్రామిక గృహనిర్మాణ పథకాల క్రింద రాష్ట్రప్రభుత్వాలకు, చట్టబద్ధమైన గృహనిర్మాణ మండలాలకు, పారిశ్రామిక సిబ్బందికి, పారిశ్రామిక కార్మికులకు సంబంధించిన సహకార సంఘాలకు ఋణాలను, నల్గిడిలను యివ్వడం జరుగుతున్నది.

M. L. Narasing Rao,

News Paper Agents & Distributors.

No. 23 5493 L L, W 12A ROAD

Saha-Li-Bund, ...

దు బా రా చె య్య కం డి

నడుగు విలువచేయడంలో చెడు పద్ధతులవలంబించి రైతులు, వర్తకులు, గృహిణులు దుబారా చెయ్యడం తగదు. మనుషుల కరీర బోధకు అవసరమయ్యే అమూల్యమైన అవోర పదార్థాలను వృధా చేయడంగది, ఎలుకలు పండికొక్కుల పాలుచేయడం గాని వ్యాయంతాదు జాతి క్షేమం దృష్ట్యా ప్రజలందరూ అనుసరించవలసిన కఠిన ద్రవ్యం యిది.

కోణ ఒరిగిన వత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు పొరములు పొడి పకవులకు దివ్యమైన మేక, ప్రోటీనులు మరియు కార్బిడ్రేట్లు యికర వర్ణములు కలిగిన కోణ ఒరిగిన వత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు పొరములు, పొడి ఉత్పత్తికి దివ్యమైనవి. అవి పొహువ్య పకవాహారమును సమతుల్యమైనదిగా చేసి అరోగ్యమును పొందిగొలిపి రెండింటిని వృద్ధిపరుస్తాయి. ఒక్కొక్క పకవుకు రోజుకు ఒక కిలో మూత్రమే కోణ ఒరిగిన వత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు పొరములు మృది కడుగులో గాని లేక పచ్చికలో గాని కలిపినవిధమున పకవులు ఇచ్చే పొరియొక్క శ్రేష్టత మరియు వరిమాణ మొత్తమునందు అత్యంత సహజమైన వ్యత్యాసము కనిపించుతుంది. మీ పకవులు ఇచ్చు పాలు మీకు అనంతమై, విడుతానాం కలిగించే వశంతో కోణ ఒరిగిన వత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు పొరములు కొన్ని వారములపాటు వాడి చూడండి. అవికలిగించే అద్భుతమైన మార్పును గమనించండి !

కోణ ఒరిగిన వత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు పొరములు పకవుల కరీర వృద్ధిని పొరి వృద్ధిని పమకూర్చును.

పశువుల అరోగ్యమే దేశముయొక్క సంపద
చోలు ఒలిచిన పత్తిగింజల పిట్టాకము మరియు సారములు
 రెండింటిని వృద్ధిపరుస్తాయి !

ఆర్ ఇండియా కౌన్సిల్
 (కనర్వ ఎగ్జిక్యూటివ్స్,
 ఎం. కె.ఎస్. బిల్డింగ్, రోడ్డు)

మన రైతులు-నూతన సేద్యపు విధానాలు

గత అనేక సంవత్సరాలుగా మనం ఆహార కొరతను ఎదుర్కొంటున్నాము. ఈ కొరతమూలంగా మన పరిశ్రమలు, మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థ కుంటుపడింది.

తక్కువ ఎకరా దిగుబడి, భూసారం లోపాల కారణంగానే ఆహార కొరత ఏర్పడుతున్నది. రోజు రోజుకు పెరిగిపోతున్న జనాభా కూడా దీనికి మరొక ముఖ్యమైన కారణం.

మేయరకం విత్తనాలు, తగిన మొత్తంలో ఎరువులవాడకం, సస్యరక్షణ, వీటిపాడుదల సౌకర్యాలు, ఆధునిక సేద్యపు విధానాల అమలుద్వారా అధికోత్పత్తిని, ఎక్కువ ఎకరా దిగుబడిని సాధించవచ్చు. మన వ్యవసాయ పరిశోధనా కేంద్రాలలోను, మనదేశంలోని అభ్యుదయ కరకుల శీత్రక్ష్మి ఫలితంగాను ఎకరా దిగుబడిని అధికం చేయడం జరిగింది. దీని ఫలితంగా ఎక్కువ దిగుబడికి శాసలసిన సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మనదేశంలోనే లభించే అవకాశం కలిగింది. దేశంలోని శ్రేణిగాని కంతటికీ యీ విజ్ఞానాన్ని అందజేయాలన్న అవసరం వుంది. భారతీయ రైతుకు యిదొక సవాలు.

అతనికే కాదు, దేశంలోని ప్రజాస్వామ్యసంస్థలకు, ప్రత్యేకంగా విస్తరణ శాఖాధికారులకు కూడ యిదొక సవాలు.

ఆధునిక పద్ధతులను అనుసరించడంలో రైతులు ఎక్కువగా ముందుకు రాకపోవడం పెద్దసమస్యగాఉంది. ఈ సమస్య పరిష్కారం కావడానికి అనుకున్న బద్దేశ్యకన్నా యింకా ఎక్కువ కాలం పడుతుందని విపుణుల సంఘం యిటీవల వ్యక్తం చేసింది. ప్రత్యేకంగా ప్రారంభించిన "అధిక దిగుబడి రకాల కార్యక్రమం" అమలు సందర్భంలో సూచించిన ఆధునిక పద్ధతులు, విధానాలను అనుసరించడంలో పట్టినకాలం గమనార్హమైనది.

నూతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని స్వీకరించడంగానీ, విరాక రించడంగానీ రైతు మనస్తత్వంపైనా, ఆయన తీసుకునే నిరయంపైనా ఆధారపడిఉన్నాయి. ఆధునిక విధానాలను గూర్చి రైతుకు వద్దే వడే వివరించడంద్వారా అంతిమంగా యివి అనుసరించడంగానీ విరాకరించడంగానీ జరుగుతుంది. ఆధునిక విధానాలను అనుసరించడమంటే తరతరాలనుండి వస్తున్న పాత విధానాలకు స్వల్ప

అందుకొక విధానాలను అనుసరించడానికిముందు
వాటినిగూర్చి సరిగా తెలుసుకోవడం, పరిశీలించడం,
మరింతచేయడం అవసరం. అతర్వాతనే వాటిని అంగీకరించడానికి
అవకాశం ఉంటుంది.

ఆధునిక పద్ధతులను అవలంబింప జేయడానికి ముందు
రైతాంగంలో ఆ పద్ధతులను గూర్చి విరివిగా ప్రచారం జరగడం
చాలా అవసరం. వారిజానీ జిల్లా విత్తనాల సంఘం కార్యక్రమానికి
సంబంధించి, ప్రజాశక్తి సంఘానికి చెందిన ప్రాజెక్టు పథకాల
కమిటీ యిటీవల జరిపిన పరిశీలనలో యీ విషయం స్పష్టమైంది.
ఈ కార్యక్రమాన్ని గూర్చి చాలామంది రైతులకు తెలియక
పోవడమేగాక, గ్రామ సేవకులు కూడ యీ కార్యక్రమాన్ని గూర్చి
వివరం జరగలేదని యీ పరిశీలనద్వారా వెల్లడి అయింది.

అంచల వాటిగా అమలు

ఆధునిక పద్ధతులనుగూర్చి రైతు తెలుసుకున్నప్పుడు,
వాటిలో ఆసక్తికలిగి, వివరాలను తెలుసుకునే వ్యయత్నం చేస్తాడు.
ప్రస్తుత పరిస్థితులను, భవిష్యత్తును దృష్టిలో ఉంచుకొని రైతు
యీ కొత్త విధానాలను గూర్చి ఆలోచించ గలుగుతాడు. ఆ తర్వాత
నే ఒక విశ్లేషణానికి వస్తాడు. ఆధునిక విధానాల ప్రయోజనాలను
ప్రత్యక్షంగా మదింపు చేసుకోవడానికి కొద్దిపాటి విస్తీర్ణంలో
యీ పద్ధతులను అమలు జరుపుతాడు.

ఆధునిక పద్ధతులను అమలు జరిపే సందర్భంలో రైతు
ఎడకలోనైనా వాటిని విరాకరించవచ్చు. జపాను పద్ధతి వరిసాగు
విషయంలో 87 శాతం, కంప్లెస్ ఎరువుల విషయంలో ఒక శాతం
కన్నా తక్కువ యీ విధానాలను త్యజించడం జరిగిందని 1958లో
ప్రజాశక్తి సంఘం జరిపిన పరిశీలన ద్వారా తెలిసింది.

ప్రదర్శనలు

చూసేగానీ యే విషయాన్నైనా నమ్మరు. రైతుల పొలా
లలో ప్రదర్శన కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేస్తే ఆధునిక విధానాలను
గూర్చి వారికి ఎన్నో విషయాలు ప్రత్యక్షంగా తెలుస్తాయి. దీనివల్ల
రైతులలో ఉత్సాహం, ఆసక్తి ప్రబలుతాయి. కేత్ర ప్రదర్శనల
ద్వారానే దాదాపు 25 శాతం వరకు ఆధునిక విధానాలను చేపట్టడం
జరిగిందని అమెరికాలో జరిపిన పరిశీలనల వల్ల తెలిసింది.

నూతన పద్ధతుల అమలు

అమలు కాలాన్నిపూర్వ రంగంగా భావించాలి. ఆ కాలం
లోనే మనిషి మనస్సులో కొత్తఆలోచనలు వస్తుంటాయి.
ఆధునిక పద్ధతులను అవలంబించాలా వదా అనేవిషయం వ్యక్తిగత
మైనది. ఒక నిరయానికి రావడానికి అవరోధాలు ఎంతగానో పని
చేస్తాయి. రైతులలో విజ్ఞానవిలాసము పెంపొందించడానికి వివరణ
కాక పిచ్చింది కృషిచేస్తుంది. రైతులు ఆధునిక పద్ధతులనుగూర్చి
ఎంత త్వరగా తెలుసుకోవడానికి కృషిచేస్తారో, వాటిని అంత
త్వరగా అమలు జరపడానికికూడ ప్రోత్సహించాలి. ఆధునిక

పద్ధతులు తెలియకపోవడంమూలంగానే వాటిని అవలంబించడంలో
లెక్కం ఏర్పడుతున్నదనడం నిజంకాదు. అమెరికాలో ఏకాదశి
మంది రైతులలో సంకరజాతి మొక్కజొన్నను వాడడానికి ముందు
గానే సంకరజాతి మొక్కజొన్న గూర్చి దాదాపు అక్కడ రైతు
లందరు తెలుసుకునే ఉన్నారు.

అవలంబన విధానాలలో ఆధునిక పద్ధతులు ముఖ్యమైన
అంశంగా భావించవచ్చు. వాటి ద్వారాపొందే ప్రయోజనాలు,
అనుగుణ్యత, అవగాహనలపై యీ ఆధునిక పద్ధతుల అమలు
ఆధారపడి వున్నది. ఆధునిక పద్ధతులు ఎంతవరకు లాభదాయకం,
ప్రస్తుతం అమలులోఉన్న పూర్వపుపద్ధతులకన్నా యివి ఎంతవరకు
శ్రేష్టమైనవి అనే విషయాలు, మొదటి అంశానికి సంబంధించినవి.

ప్రస్తుతిపు విధానాలు, వాటి విలువలు, రైతుల అనుభవం
అనే విషయాలు అనుగుణ్యతకు సంబంధించినవి.
ఈ సంవత్సరం సంతాబులో మెక్సికన్రకం గోధుమ
లను ఉత్పత్తిచేయడం ప్రారంభించారు. అగ్రేయన్ రైతులు
యంత్ర పరికరాలలేని ఆధునిక విధానాలకన్నా రిక్కిలగా యంత్ర
పరికరాల్తోకూడిన ఆధునిక విధానాలను త్వరగా అనుసరించారు.
రైతులు యంత్రపరికరాలకు ఎక్కువ విలువయివ్వడమే దానికి
కారణం.

కిషన్గాలేని కొత్త పద్ధతులను అతిత్వరగా అనుసరిస్తారు.
అధిక రాయబడిరకాలు, దానికి సంబంధించిన అనేక విధానాల
కన్నా, మేలిరకం విత్తనాలుగానీ, ప్రత్యేకమైన ఎరువులనుగానీ
ఉపయోగించడానికి రైతులు ఉత్సాహంచూపుతారు. అధిక రాయబడికి
సంబంధించిన అనేకరకాల కార్యక్రమాలు, కిష్టమైన ఉపయోగ
విధానాలు రైతులకు ఉపయుక్తమైనవి కావు.

సాంఘిక ఆర్థికాది అంశాలు

ఆధునిక వ్యవసాయ పద్ధతులు మందకొడిగా అవలంబించ
బడడానికి గల కారణాలను దిగువ విధంగా అయిదు వర్గాల క్రింద
విభజించవచ్చు: సాంఘికమైనవి; ఆర్థిక సంబంధమైనవి; మన
స్త్రానికి సంబంధించినవి; ఈ ఆధునిక పద్ధతుల స్వరూప స్వభా
వాలు; విస్తరణ కార్యకర్తల సామర్థ్యం;

అభివృద్ధికరమైన వ్యవసాయ విధానాలు తక్కువగా
అవలంబించబడడానికి ఆర్థికసంబంధమైన అంశాలేగాక సాహ
సంగా కొత్తపద్ధతులను చేపట్టడానికి రైతులు అంతగా యిష్టపడక
పోవడం, అందుకు వారికి సామర్థ్యం లేకపోవడం ముఖ్యకారణాలు.
అంతేగాక విస్తరణ కార్యకర్తలు జరిపే కృషిపైన కూడా ఇది
ఆధారపడి వుంది. విస్తరణ పనుల ప్రమాణాన్ని పెంపొం
దించడం ద్వారానూ, రైతులకు పరపతి, పరపరాం వంటి
నడుపాయాలను కల్పించడం ద్వారానూ ఆధునిక వ్యవసాయ
పద్ధతులను కరకులచేత ఇతోధికంగా అవలంబింప జేయవచ్చు.
అయితే సాంఘికమైన, మనస్తత్వానికి సంబంధించిన అంశాలు
నేటికి అవి విడివిడిగా యిందుకు కారణాలు కావు. ఇవి ఒక

దానికి ఒకటితో రై ఆధునిక విధానాలు వి సరించడానికి పృథివింద కాలు కలిగిస్తున్నాయి. రైతులు నూతన సేద్య పద్ధతులను చేపట్టడానికి చేపట్టకపోవడానికి ఈ దిగువ అంశాల పృథివంపున్నట్లు కని పిస్తుంది:—భూకమతాల పరిమాణం; విద్య; కొ త నంగతులను గురించిన పరిజ్ఞానం; వీటి పృథివీజనాలపట్ల నమ్మకం; అవశ్య కత: కొ తపృథివీగాలు జేయడానికి సాహసం; వి న్తరణ కార్య క ర్తల నుంచి లభించే సహాయ పరిమాణం.

వి న్తరణ కార్యకర్తలు తమ దృష్టిని, శక్తిని చాలా పరకు ఉత్పత్తి వి పెంపొందించడానికి సంబంధించిన సాంకేతిక అంశాలలోనే కేంద్రీకరిస్తున్నారు. ఇది వాంఛనీయమే అనడంలో సందేహంలేదు. అయితే రైతు తాను వున్నటువంటి పరిస్థితులలో మార్పు సాంకేతికంగా సాధ్యమేనని గు ర్తించేవరకూ ఈ మార్పు లో చెప్పుకోదగిన అభివృద్ధి సాధ్యం కాదనే నంగతిని గమనించాలి. రైతు తన జీవన స్థాయి, పరిస్థితులపట్ల అనంతృప్తి చెంది అంతకు ఉన్నత స్థాయిని పొందిగోరినప్పుడే ఈ గు ర్తింపు సాధ్యమవుతుంది. అప్పటివరకు నిరీక్షించవలసిందే. రైతు ఆకాంక్షిస్తున్న ఉన్నత జీవన పృథివీగానికి, పృథివారం చేయబడు తున్న ఆధునిక వ్యవసాయ విధానాలకూ మధ్య పన్నిపాత సంబంధం వున్నదనే సత్యాన్ని రైతాంగానికి తెలియజేప్పవలసిన గురతరమైన బాధ్యత వి న్తరణ కార్యకర్తలపై వుంది.

పరిశోధనాగారాలలో సాగిన పృథివీగాల సత్పరిణామంబ పీఠాలకు శిష్యుంగనూ, సులభంగానూ వి సరించడానికై వ్యవ సాయదారులకు విద్యాబోధన చేయడం చాలా అవసరం. మనదేశంలో రై తులలో నిరక్షరాస్యత ఎక్కువ కావడంవల్ల, భాషలు అధికం కావడంవల్ల ఈ సమస్య పృథివీగాల వహిస్తున్నది. దేశంలో 1,200 భాషలు మాట్లాడుతారు. కాబట్టి రైతులకు వివిధ విషయాల అందించడం ఒక పెద్ద సమస్య. ఆధునిక పద్ధతులను అవలంబించడం మే గా జరిగే పనికాబట్టి, తక్షణ పరిణామ అశించ కూడదు. పృథివీగా బద్ధంగా, నిర్విఘ్నంగా, కృమ కృమంగా సాగిపోవడమే ఇప్పుడు కావలసింది.

ఎరువుల పంపిణీలో కొత్త పద్ధతి

నత్రజని సంబంధించిన ఎరువులు కొంత తేలిగా లభ్య మౌతున్న దృష్ట్యా ప్రస్తుతం అమలులో వున్న ఎరువుల పంపకం విధానాన్ని ప్రభుత్వం పున: పరిశీలించి వెంటనే యీ దిగువ పేర్కొన్న విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. తిరిగి ఉత్తర్వులు వచ్చేవరకు యీ విధానమే అమలులో వుంటుంది.

(i) కారతప్రభుత్వం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి కేటాయించిన ఎరువుల కొటా తెలియడంతోనే ఆ మొత్తాన్ని రాష్ట్రంలోని జిల్లాల యంతంతవి రాష్ట్ర వ్యవసాయశాఖ రై రైతుల కేటాయంపులు చేస్తారు. అమ్మకందార్లకు, ఎరువులను మిశ్రమంచేసే ఫర్మలకు, తదితర భారీవియోగ్ భాగ్లకు కూడా ఆయనే ఎరువుల్ని కేటాయస్తారు.

అగ్రప్రజ్ఞే

(ii) (a) రాష్ట్రానికి కేటాయించబడిన మొత్తం కాతం ఎరువులను జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాల ద్వారా పంపిణీ చేయడం జరుగుతుంది. జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాలు అందజేసిన మొత్తాన్ని ప్రాథమిక సహకార సంఘాలు వ్యవసాయ దారులకు ఎట్టి పర్మిట్టు అవసరం లేకుండానే అమ్ముతాయి. ప్రాథమిక సంఘాలు లేని చోట్ల జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాలే తమ డిపోలను ఏర్పాటుచేసి పర్మిట్టు అవసరంలేకుండానే రై తులకు అమ్ముతాయి. బాకులకు, సంఘాలకు, గ్రామాలు మొదలైనవాటికి కలెక్టరే కేటాయంపులు చేసే ప్రస్తుతం పద్ధతి రద్దవుతుంది. జిల్లా మార్కెటింగ్ సంఘాలే కొన్ని ప్రాథమిక సంఘాలను ఎన్నికచేసి, ఆ పం ఘాలకు ఎంతెంత మొత్తంలో ఎరువుల్ని యివ్వాలో నిర్ణయించుకుంటాయి. బాకులకు, గ్రామాలకు ఎరువుల నిలవలను పంపిస్తాయి.

(b) జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాలూని ప్రాథమిక సంఘాలూని తమకు కేటాయించిన ఎరువులను ప్రయవేటు వ రకులకు గాని, ఎరువులను మిశ్రమం చేసే ఫర్మలకుగాని అమ్మువు.

(c) జిల్లాపాడ్ క్యారెన్సులో జిల్లాసహకార మార్కెటింగ్ సంఘాల ఎరువులను నేరుగా వ్యవసాయదారులకు అమ్మువు. వాటికి కేటాయించిన ఎరువుల్ని ప్రాథమిక సంఘాలద్వారా అమ్ముతాయి. ప్రాథమిక సంఘాలు లేనిచోట్ల జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాలు నెలకొల్పిన చిల్లర్లు దుకాణాలద్వారా యీ అమ్మకం జరుగుతుంది.

(d) జిల్లా సహకార మార్కెటింగ్ సంఘాలు తమ నిలువలను ప్రాథమిక సంఘాలకు పంచి, వాటి ద్వారా అమ్మకం జరిగేటట్లు సహకార సంఘాల రిజిస్ట్రారు చూస్తారు.

(iii) రాష్ట్రానికి కేటాయించిన మొత్తంలో 70 శాతం యీ విధంగా పంపిణీకాగా మిగిలిన 30 శాతాన్ని ప్రయవేటు వ రకం విమితం కేటాయిస్తారు. అమ్మకం దారు రై సెన్సు కలిగివున్న వారితెవరికైనా ఈ ఎరువుల్ని కేటాయించవచ్చు. వారు వీటిని పర్మిట్టు లేకుండానే రై తులకు అమ్మువచ్చు. ఈవిధంగా అమ్మకందార్లకు పంపిణీ చేసిన ఎరువులకు నిర్వహణ ఖర్చుక్రింద మెట్రీకు టన్ను ఓక్కింటికి 10 రూ. చొప్పున వసూలు చేస్తారు. ఇదిగాక ఎరువుల అభివృద్ధినిక్రింద మెట్రీకు టన్ను ఓక్కింటికి రూపాయిచొప్పునకూడా వసూలు చేస్తారు.

(iv) ఎరువులను మిశ్రమంచేసే ఫర్మలు ఆ ఎరువుల మిశ్రమంతోపాటు నేరుగా ఎరువులను అమ్మకందారులై సెన్సుపొంది, ఆవిధంగా చెయ్యవచ్చు. అయితే వాటికి కేటాయించిన నత్రజని సంబంధమైన ఎరువులను మిశ్రమం తయారీలో ఉపయోగించాల్సి వుంటుంది. 1957 నం. వు ఎరువుల (కంట్రోలు) ఉత్తర్వు క్రింద ఎరువుల మిశ్రమం తయారీ, అమ్మకం విషయంలో పేర్కొన్న నియమ, విబంధనలను తూ.వ. తప్పకుండా పాటించాల్సి వుంటుంది.

(v) 1957 నం. పు ఎరువుల (కంట్రోలు) ఉత్తర్వుకు లోబడి సహకార సంఘాలు, ప్రయివేటు వర్తకులు ఎరువుల అమ్మకం కొనసాగించాలి.

(vi) ఏ జిల్లాకు కేటాయించిన ఎరువులు ఆ జిల్లాలోనే పంపిణీ చేయాలి. వ్యవసాయశాఖ ద్వారా రెకరు అనుమతితో మౌక్రమే జిల్లా వెలుపలికి ఎరువులను తీసుకొని వెళ్ళడం, అమ్మడం చేయాలి.

విమ్యం, దాన్యం తరలింపు

1955 నం. పు ఆంధ్రప్రదేశ్ విమ్యం, దాన్యం (తరలింపు విషయం) పుత్తర్వు క్రింద ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రం యాదిగవ పేర్కొన్న విధంగా ఆరు మండలాలుగా విభజించబడింది—

- విశాఖ పట్టణం, శ్రీకాకుళం జిల్లాలు
- తూర్పుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి, కృష్ణా జిల్లాలు
- గుంటూరు, నెల్లూరు జిల్లాలు
- చిత్తూరు, కడప, అనంతపురం, కర్నూలు జిల్లాలు
- మహబూబ్ నగర్, హైదరాబాదు, నల్గొండ, ఖమ్మం, వరంగల్లు, కరీంనగర్, మెదక్, ఆదిలాబాదు జిల్లాలు
- విశాఖాబాదు జిల్లా.

తగిన అధికారి వదమండి పర్మిటు పొందికేనే తప్ప ఈ ఉత్తర్వుక్రింద ఏ వ్యక్తి ఒక మండలంలోని ఏసలం మండలంగా మరొక మండలంలోని మరో సలంలోకి నా విమ్యంను గాని, దాన్యాన్నిగాని తరలించడం, లేదా తరలించే ప్రయత్నం చేయడంగాని, లేదా ఈ విషయంలో యితరులకు తోడ్పడంగాని చేయరాదు.

విశాఖజిల్లాలో సంకరజాతి జొన్న

విశాఖజిల్లాలో రబీ పంటకాలంలో రాగి పంటలో పొందించిన అభివృద్ధిని పురస్కరించుకుని ఖరీఫ్ పంట కాలంలో సంకరజాతి జొన్న వేపేందుకై ఒక ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. ఇక్కడ 10,000 ఎకరాలలో సంకరజాతి మొక్కజొన్నను ఎంతో విజయవంతంగా పండిస్తున్నారు. ఈ ఉద్యమంపై కృషితో నా సి దుర్బిక్షం అన్న విషయాన్ని రైతులు అర్థం చేసుకోవడానికి అవకాశం కలిగింది.

రైతులు తమ పొలంలో సంకరజాతి జొన్న విత్తులను నాపేటటు చేయడంలో గ్రామసేవకుల సాయ మొదలుకొని జిల్లాలోని అన్ని శాఖలు సమిష్టిగా జరుపుతున్న కృషిపై రైతులకు కొంత ఉత్సాహం, ఆశ కలిగింది. వ్యవసాయ విస్తరణ శాఖాధికారులు, వి.ఎల్. డబ్ల్యుల సమిష్టి కృషి యీ ఉద్యమ విజయానికి ప్రధానకారణం. వీరు ప్రతి రైతుకు విత్తనాలను అందజేస్తున్నారు. ఎరువులను, వ్యవసాయ పరికరాలను తరుణంలో రైతులకు తేలికగా లభింపజేస్తున్నారు.

సాధారణంగా జొన్న విశాఖ జిల్లాలో పండించబడుతుంటుంది. పెద్ద మొత్తంలో జొన్నను అధునిక పద్ధతుల్లో పండించడానికి అధికారులు విశాఖ జిల్లాను ఎన్నుకోవడం సమంజసమైన పనే. ఈ జిల్లాలో నగం ఏజన్సీ ప్రాంతం. ఈ ఏజన్సీ ప్రాంతంలో జొన్నను పండించడం లేదు. ఇప్పుడు ఈ ప్రాంతంలో సంకరజాతి జొన్న, సంకరజాతి మొక్కజొన్నలను పండించే చర్యలు తీసుకుంటున్నారు.

సంకరజాతిజొన్న వేయడానికే జిల్లా అధికారుల కొన్ని కొన్ని ప్రాంతాలను ఎంపిక చేశారు. ఎక్కువ భాగం భీమునిపట్నం, కోటారట్ల బాతులలోనే వున్నాయి.

సంకరజాతిజొన్న వేసిన ప్రతి ప్రాంతంలోనూ మంచి ఫలితాలు వచ్చాయి. వచ్చే పంట కాలంలో కూడా దీనిని వేయాలని ప్రతి రైతు యిప్పుడు సంపీడౌతున్నాడు. ఎరువులు వేయడం వల్ల వచ్చే ఫలితాలను కూడా రైతులు బాగా గుర్తించారు.

సంకరజాతిజొన్న సాగుకుగాను ఎకరానికి సుమారుగా రూ. 200-250 చొప్పున ఖర్చు పెట్టగా వికర లాభం రూ. 500 వచ్చింది.

ఈ విషయాన్ని పురస్కరించుకొని సంకరజాతి విత్తనాల అభివృద్ధి క్షేత్రాలను నెలకొల్పారు. ఇప్పుడు ప్రతి బాతులలోనూ అయిదు ఎకరాలలో విత్తనాల అభివృద్ధి క్షేత్రం వుంది. మొత్తం 24 బాతులలోనూ ఎనిమిది గిరిజన బాతులతోనూ మొత్తం 18 బాతులలో రైతుల్లో ఉత్సాహం, ఆసక్తి, కార్యదీక్ష పెరిగిపోయింది. గత కొన్నేళ్లుగా అనేకానేక కారణాల వల్ల అప్పులపాలై పోయిన రైతులు భవిష్యత్తు వెళ్ళు ఆశతో చూస్తున్నారు. ఋణాలను కోట్లాది వంటి ప్రాంతాలలో పెద్ద పెద్ద కమితాలుగల భూస్వాములు కూడా తమ పొలాలలో సంకరజొన్నను సాగుచేయడం ప్రారంభించారు.

తూర్పుగోదావరిలో చిన్నతరహా నీటిపారుదల

లింగవరం చెరువుకు, తాళివాడ, గొడ్డాలలోని అనకట్లకు పేద్యపునీటి మంత్రి శ్రీ శీలం సిద్ధారెడ్డి ప్రారంభోత్సవం చేస్తూ తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో, స్వాతంత్ర్యానంతరం 250 చిన్న పేద్యపునీటి పనులు చేపట్టబడ్డాయని తెలియజేశారు. వీటిలో యింకా 60 మాత్రం పూర్తి కావలసివుంది. లింగవరం చెరువుకు, తాళివాడ, గొడ్డాలలో అనకట్లకు రూ. 5.21 లక్షలు ఖర్చు అయ్యింది. వీనివల్ల తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని గిరిజనులు వివసించే ఏజన్సీ ప్రాంతంలో 1,070 ఎకరాలకు పేద్యపు నీరు అందుతుంది.

గిరిజనులు విద్య, వ్యవసాయం, పరిశ్రమలు మొదలయిన రంగాలలో అభివృద్ధి చెందడానికే అవసరమైన చర్యలన్నింటినీ ప్రభుత్వం తీసుకోవాలని నిశ్చయించింది. తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని ఏజన్సీ ప్రాంతాల పక్కరాతిపట్లకై బృహత్పథకాన్ని కడపి చూపించిందని కూడా ఆలోచిస్తున్నారు.

తీవ్రతర వ్యవసాయాభివృద్ధి

దేశంలో తీవ్రతర వ్యవసాయాభివృద్ధి కార్యక్రమం క్రింద ఈ ఏడాది అయిదు జిల్లాలను ఎంపిక చేసినట్లు భారత ప్రభుత్వ వ్యవసాయక ప్రాజెక్టు డైరెక్టర్ శ్రీ వి. డి. కాప్రి పెంపెంటరు 28వ రాయ్ పూర్ లో ప్రాతినిధ్యం వహించి తెలియజేశారు. అవి— రాయ్ పూర్ (మధ్యప్రదేశ్), తంజావూరు (మద్రాసు), సంబరపూర్ (ఓరిస్సా), పశ్చిమ గోదావరి (ఆంధ్రప్రదేశ్), బాధియానా (పంజాబ్). ఈ జిల్లాలన్నింటిలో యీ ఏడాది వరకు సమృద్ధిగా కురిసాయి. అరిఫ్ పంట్ల వేసే తంజావూరు, పశ్చిమ గోదావరి, రాయ్ పూర్, సంబరపూర్ జిల్లాలో రెండు పంటల కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించినట్లు శ్రీ కాప్రి తెలియజేశారు.

షాద్ నగర్ లో పొడిపకువుల అభివృద్ధి

మహబూబ్ నగర్ జిల్లా షాద్ నగర్ ప్రాంతంలో పొడి పకువుల అభివృద్ధి నిమిత్తం 1966 మార్చి నుండి తీవ్రతర కార్యక్రమాన్ని అమలు జరుపుతున్నారు. ఐదు సంవత్సరాలలో 88 కాళానికి దిగుబడిని అధికం చేయాలని ఉద్దేశించారు.

పాల దిగుబడిని అధికం చేసే దృష్టితో సానిక ఆవులకు తెల్ల కోడెలతో సంకర సంపర్కాన్ని ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. గేడెలకు ముర్రా జాతి ద్వారా కృత్రిమ గర్భోత్పత్తి కల్పిస్తూ పెంపొందిస్తున్నారు. 1966 మార్చిలో ప్రారంభించబడిన షాద్ నగర్ లోని ప్రాంతీయ పకువుల అభివృద్ధి యూనిటు యీ ప్రాంతం లోని దాదాపు 25000 ఆవుల పోషణ అవసరాలను తీర్చుకుంది.

పకుపోషణదారులకు శాస్త్రీయపద్ధతిలో పకుగ్రాసం తయారీ, అనుబంధ మిశ్రమ పకుగ్రాసం తయారీ విధానాలను తెల్పుతూ వాటిని ఉపయోగించుట, నవ్విడి రేట్లకు నరవరా చేస్తున్నారు. ఈ సంవత్సరం 80 ఎకరాలలో హైబ్రిడ్ నాపియర్ పకుగ్రాసం, 150 ఎకరాలలో బూనర్నీ పకుగ్రాసం పేద్యం చేశారు.

ఆరోగ్యకరమైన పకువుల కొట్టాలు, హైబ్రిడ్ పకుగ్రాసం ఉత్పత్తి నిమిత్తం బావుల క్రవ్వకం పనులకై పకుపోషణదారులకు ఋణాలు, నవ్విడిలు మంజూరు చేశారు. అంటు వ్యాధులు ప్రబల కుండా తగిన తాగ్రతలు తీసుకోవడం జరుగుతున్నది.

పాలకమీషనరు అధ్యక్షంలో షాద్ నగర్ లోని పాలఉత్పత్తి కేంద్రం, పరిసర గ్రామాల నుండి రోజూ పాలు పేకరించి హైదరాబాదుకు నరవరా చేస్తున్నది. ఈ కేంద్రానికి 10,000 లీటర్ల ఉత్పత్తి శక్తి ఉంది.

తైచుంగ్ నేటివ్-1 వైరుకు

భిక్షు దళలలో నీటి అవసరం

తైచుంగ్ నేటివ్-1 రకం వరి పెరుగు సంబంధించిన భూమిలో అవసరానికి మించిన నీరు నిలువ చేసే తత్వాన్ని రైతులు చూసుకోవాలి.

ఈ పెరు పెరుగుదలకు వివిధ దళలలో లో నీరు కావాల్సి ఉంటుంది.

మొక్కలు నాటిన నాటినుండి పెన్నువేసే వరకు బాగా లో దాదాపు 2 పెంటిమీటర్ల నీరు ఉండాలి.

పెరు గరిష్ట పరిమితిలో కంకులు వేసిన తర్వాత పొలాలను పూర్తిగా ఎండబెట్టాలి. ఆ తర్వాత పూత కాలం నుండి గింజ గట్టిపడేవరకు పొలాలలో 5 పెంటిమీటర్ల నీరు ఉండాలి.

అధిక దిగుబడి రకాలను ప్రవేశ పెట్టడం దృష్ట్యా, రైతులు సంవత్సరంలో ఒకదానికన్నా ఎక్కువ వైరు వేసే అవకాశం ఏర్పడింది.

ఒకటికన్నా ఎక్కువవైరు వేసే విధానాలను రైతులు యితరవరకు ఎక్కువగా అనుసరించడంలేదు. సానికరకాల వైరుకు ఎక్కువకాలం పట్టడమే దానికి ప్రధాన కారణం. ఒక పెరు సిద్ధ మయ్యే సమయానికి యితర వైరు పేద్యపు సమయం మించి పోతుంది.

ఇప్పుడు ప్రవేశ పెట్టిన అధిక దిగుబడి రకాలవైరు పెంపకం కాలపరిమితి చాలా తక్కువ. అంతేగాక వరి, బొప్పి, సజ్జుచెందిన అధిక దిగుబడి రకాలు ఋతుపరిణామాలకు అతీత మైనవి. సంవత్సరంలో ఏ కాలంలోనైనా యీ వైరును వేయ వచ్చు.

సానికంగా లభించే స్వల్పకాలిక పంట వితనాల రకాలను రైతులు ఎన్నిక చేసికొని సంవత్సరంలో ఒకటికన్నా ఎక్కువ వైరును వేసే కార్యక్రమాన్ని అమలుజరిపాలి.

అధికరాదాబడి వితనాల రకాలను వినియోగించి రైతులు— ముఖ్యంగా నీటి పారుదల పోకర్లకు ఉన్న ప్రాంతంలోని రైతులు— సంవత్సరంలో ఒకటికన్నా ఎక్కువ పంటలను ఉత్పత్తి చేయ వచ్చు.

తైచుంగ్ నేటివ్-1 వరి

అధిక రాలుబడికి ఎరువులు

తైచుంగ్ నేటివ్-1 వరి పెరువేసే రైతులు అధిక దిగుబడి నిమిత్తం, అయాప్రాంతాలకు తగిన విధంగా వివిధ పరిమాణాలలో ఎరువులను వాడాలి.

నాడుమళ్ళలో 20 కిలోగ్రాముల కంపోస్టు, అరకిలో గ్రామ్ చొప్పున సూపర్ ఫాస్ఫేటు, అమోనియం నత్రేటువేయాలి. పెరు వేయడానికి సిద్ధంచేసిన షీత్రాలో మొదటి హెక్టరుకు 80 కిలోగ్రాముల ఎరువును వేయాలి.

పాదారణంగా తైచుంగ్ నేటివ్-1 కు చెందిన పొలాలలో హెక్టరుకు 80 కిలోగ్రాముల నత్రజని, 50 కిలోగ్రాముల ఫాస్ఫేరిక్ ఆసిడ్, 45 కిలోగ్రాముల పొటాసు వాడాలి.

ఈ తరువాత అఖరుదళలో మూడింట నాలుగు వంతుల శత్రుత్వం ఎరువులు, పాపేలు, బొటాను మిగులు మొత్తం వేయాలి. ఇగురు వేసి దళలో మిగతా శత్రుత్వం ఎరువువేయాలి.

ఈ పరిమాణంలో ఎరువులు వేసినప్పుడు హెక్టరుకు దాదాపు 9000 కిలోగ్రాముల దిగుబడి లభిస్తుంది.

ఐ. ఆర్. 8 వరి

తైచుంగ్ నేటివ్-1 కన్నా అధిక దిగుబడి రకం

తైచుంగ్ నేటివ్-1 రకంకన్నా ఎక్కువ దిగుబడియిచ్చే కొత్తరకం వరిని కనుగొన్నారు.

కొత్తరకం వరి ఐ. ఆర్. 8, దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల్లో ప్రయోగాత్మకంగా వేయబడుతున్నది. తైచుంగ్ నేటివ్-1 కన్నా యిది ఎక్కువరాయిబడి యిస్తున్నది.

ఐ. ఆర్. 8 వరికి, అకులపైచిచ్చే తెగుట్ల చాలా తక్కువగా వస్తాయి. అయినా ముందు జాగ్రత్తగా సస్యరక్షణ చర్యలు తీసుకోవాలి.

సంవత్సరంలో ఏ కాలంలోనైనా యీ పైరు వేయవచ్చు. అక్టోబరులో 125 నుండి 135 రోజుల్లోను, నవంబరులో 5 నుండి 10 రోజుల ఎక్కువ కాలంలోను పంట చేతికి వస్తుంది.

ఉత్తమ ఫలితాలుయిచ్చే కొత్తరకం రండులు

150 కిలోగ్రాముల విత్తనాలు యివ్వగలగిన ఉత్తమమైన కొత్తరకం ఆరర్ (రండులు)ను కొత్త ఢిల్లీలోని భారత వ్యవసాయ పరిశోధన సంస్థ రూపొందించింది. దానిని రండులు, ఎస్-103 అంటారు.

పరిశోధన సంస్థలో హెక్టరుకు సగటున 1, 120 కిలోగ్రాముల విత్తనాలు ఉత్పత్తి అయ్యాయి.

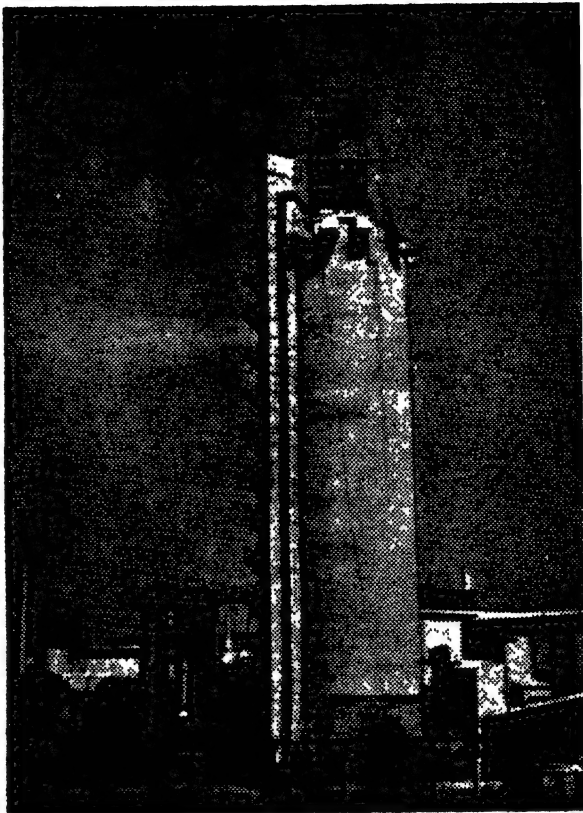
రండులు ఎస్-103 తెగుళ్ళను తట్టుకుంటుంది. విత్తనాలు పేడ నెజ్జలో గుండ్రంగా బూడిదరంగులో మెరుస్తూ ఉంటాయి. మొక్కలు ఎత్తుగా, విటారుగా ఉంటాయి. అందువల్ల హెక్టర్లో ఎక్కువ సంఖ్యలో మొక్కలను పెంచవచ్చు.

సహకార సేద్యం

అధికాత్పత్తి సాధనతో పాటు భూమిలేని వ్యవసాయ కూలీలకు ఉపాధికల్పించే దృష్టితో మూడవ ప్రజాశాసనసభలో రాష్ట్రంలో వ్యవసాయ సహకార సంఘాలను ఏర్పాటు చేసే పథకాన్ని ప్రవేశపెట్టారు. 1967 మార్చి అఖరునాటికి బృహత్ ప్రజాశాసనసభ కోవ్వీడు ప్రాంతంలో 413 సంఘాలను, దివిడిమ ప్రాంతంలో 73 సంఘాలను ఏర్పాటుచేశారు. ఈ సంఘాలలో 30,000 మంది వ్యక్తులు ఉన్నారు. రు. 18.81 లక్షల వాటాధనంతో నిర్వహించబడుతున్నాయి. ఈ సంఘాల వరంగా 31,000 ఎకరాల

భూమి ఉంది. వాటాధనంలో కొంత భాగాన్ని, ఋణాలు, వడ్డీలనూ యిస్తున్నారు. భూమి లభిస్తున్నది, గోదాములు, పశువులారం విరాళం వగైరా పనుల నిమిత్తం యీ సహాయం అందజేయబడుతుంది.

యూరియా ఎరువుల ప్యాక్టరీ

విశాఖ లోని కోరమాండల్ ఎరువుల కర్మాగారంలో 180 అ.ల యూరియా గోపురం

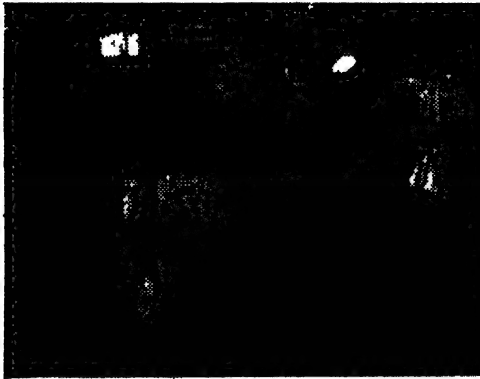
విశాఖపట్నంలోని కోరమాండల్ ఎరువుల ప్యాక్టరీలో 1967 నవంబరు అఖరునుండి యూరియా ఎరువును ఉత్పత్తిచేస్తున్నారు. ఈ యూనిటులో రోజుకు 400 టన్నుల యూరియా ఉత్పత్తి చేయగలుగుతారు. వరి, యితర ఆహార దాణ్యాలకు యూరియా ముఖ్యమైన ఎరువుగా ఉపయోగపడుతుంది. ఉత్పత్తిలోని కొంతభాగాన్ని బొలాలకు వినియోగిస్తారు. అధికభాగాన్ని అమోనియం పాపేలు తయారీ నిమిత్తం ప్యాక్టరీలోనే ఉపయోగిస్తారు.

కోరమాండల్ యూరియా యూనిటు భారతదేశంలో అతి అధునికమైనది. ఈ యూనిటులో 225 టన్నుల ఖాళీ రియాక్టరు ఉన్నది. అతిథిరైన జర్మనీయం లోహంతో దీనిని తయారుచేశారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ కానిక నవజీవన ప్రదాత

హిందూస్తాన్ యంత్ర పరికరాల కర్మాగారం

ప్రమీలా నందా

హెచ్. ఎం. టి. కర్మాగారంలో ఒక దృశ్యం

(ప్రధానమంత్రి శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ, హిందూస్తాన్ యంత్ర పరికరాల సంస్థ అయిదవ కర్మాగారానికి హైదరాబాదులో ఆగస్టు 4వ తేదీన ప్రియాంబోత్సవం చేశారు. హైదరాబాదులోని కర్మాగారంలో 'హెచ్. ఎం. టి.' వారు, ప్రత్యేక ప్రయోజనానికి ఉపయోగించే యంత్రాలను ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఈ వ్యాసంలో రచయిత్రీ పేర్కొన్నట్లు, వారి ఎత్తైన ఉత్పత్తి సాగించడానికి ఈ యంత్రాలు బాగా ఉపకరిస్తాయి).

హిందూస్తాన్ యంత్ర పరికరాల సంస్థవారి ఐదవ కర్మాగారం హైదరాబాద్ సమీపాన కుకట్‌పల్లి అనేచోట, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఉచితంగా ఇచ్చిన స్థలంలో ఏర్పాటుయింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చిన 850. యకరాల స్థలంలోనూ, 180 యకరాలలో ప్యాక్టరీ నిర్మాణమయింది. మిగతా ప్రదేశంలో ఏర్పంది ఇక వాడ తయారవుతున్నది. మొత్తం 8 కోట్ల రూపాయలు ఖర్చయ్యే ఈ పథకానికి 1984 జూలైలో శంకుస్థాపన జరిగింది. నిర్మాణం మొదలయిన పన్నెండు నెలలకే, ప్యాక్టరీ భవనాలూ, సాంకేతిక నిర్వహణా విభాగమూ తయారయ్యాయి. సరిగ్గా 17 వ నెలకల్లా, 1985 డిసెంబర్‌లో ఉత్పత్తి ప్రారంభించేందుకు కర్మాగారం పర్వ సిద్ధమయినది.

ప్యాక్టరీ భవనంలో వేర్వేరు విభాగాలు, అత్యంత ఆధునిక మైన కాశ్మీరీ పద్ధతుల కనుగుణంగా సరుకు సామగ్రిలను ఇటు అటు చేరవేయానికి ఎటువంటి అటంకమూ సలాఖావమూ లేని విధంగా, ఉత్పత్తిరా పెంచి ఎటుకోడానికి ఏమి ఉండేట్టుగా తయారుయినై. సామాను చేరవేయానికి, ఏర్పంది రాకపోకలు సాగించడానికి విడివిడిగా దారులు ఏర్పాటైనాయి. ఉత్పత్తి జరిగే చోటకు దాగా దగ్గరలోనే అందుకవసరమైన సామగ్రి గిడ్డంగులను కూడా ఏర్పాటు చేశారు - అవసరం కాలయాపన జరిక్కుండా చూడడానిని.

ప్యాక్టరీలో వేర్వేరు విభాగాలు

లోహాన్ని కావలసిన కొలతల ప్రకారం కోనే విభాగమూ, ఇనుప రేకులతో సరుకులు చేసే విభాగమూ, తయారుచేసే రక రకాల పరికరాలకు సమూహాలు చేసే విభాగమూ సిద్ధంగా ఉన్నాయి. భారీరకం పోతీసామగ్రి తయారీకి సంబంధించిన కొలిమి తయారు కావస్తున్నది. బాగా సునిశితమైన యంత్ర పరికరాలను చేసేందుకు కర్మాగారంలో దుమ్ము చేతకుండా చూడటమూ, ఉత్తమ కావలసిన పరిమితికి మించకుండా చూడటమూ అవసరం. ఈ కర్మాగారంలో అట్లాంటి ఏర్పాట్లు చేశారు.

ఈ హైదరాబాద్ ప్యాక్టరీ, "స్పెషల్ పర్ప్స్" యంత్రాలను తయారు చేయడానికిని నెలకొల్పారు కనుక, సుశక్తితులైన మంచి అనుభవంగల సిబ్బందితో, సమూహాల విభాగం అంటూ ఏర్పాటవడం ఎంతో అవసరం. ఈ సమూహాల విభాగంలో దాదాపు 250 మంది పనిచేస్తున్నారు. ప్రతి యంత్రాన్ని, దానివి కొనేవారి అవసరాల కనుగుణంగా రూపొందించవలసి ఉన్నది కనుక, ఇంతపెద్ద విభాగం అవసరమవుతుంది. దేశం మొత్తం మీద బాగా పెద్ద సమూహాల విభాగాలలో ఇది ఒకటి అవుతుంది.

ఏదయినా ఒక ప్యాక్టరీలో యంత్రాలవలా, పరికరాలవలా, వూరి ప్రయోజనం పొందాలి అంటే వాటిని ఉపయోగించే సిబ్బందికి మంచి శిక్షణ ఇవ్వటం ముఖ్యం కనుక, ఈ హైదరాబాద్ యంత్ర పరికరాల కర్మాగారం ఇంకా ఏర్పడకముందుమంచి, సిబ్బందికి శిక్షణ పాఠశాలను కల్పించడమయింది.

అదిలాబాదులో ఈ కర్మాగారం తయారుచేస్తుంది. అందువలన మొత్తంలోనే మనకు విదేశీమారక ద్రవ్యం అదా కాగలదు. ఈ కర్మాగారానికి అవసరమైన యంత్రపరికరాలను జపాను నుంచి 'ఎన్' ఖుజురావంలో కొందడం జరుగుతున్నది.

అదిలాబాదులో లఘుపరిశ్రమల అభివృద్ధి

అదిలాబాదు జిల్లాలో లఘుపరిశ్రమల అభివృద్ధికి ఒక తీవ్ర తర కార్యక్రమం ప్రారంభించబడింది. నవంబరు 15వ తేదీన ఈ కార్యక్రమానికి రాష్ట్ర పరిశ్రమల శాఖా మంత్రి శ్రీ బి.వి. గురుమూర్తి నిర్వహించి ప్రారంభోత్సవంచేశారు. లఘు పరిశ్రమల సర్వీసు సంస్థ యీ కార్యక్రమాన్ని, అదిలాబాదుజిల్లా పరిషత్తు సహకారంతోనూ, రాష్ట్ర పరిశ్రమల శాఖ ద్వారా రెట్టే రేటు సహకారంతోనూ నిర్వహిస్తున్నది.

ఈ సంస్థ కాలూకు సంచారక వర్క్ షాపు అదిలాబాదు జిల్లా లోని వివిధ ప్రాంతాలలో పర్యటించింది. ఈ వర్క్ షాపులో వద్రంగం, కమ్మర పని, తోలువస్తువుల తయారీకి సంబంధించిన తేలిక యంత్రాలు వున్నాయి. వస్తువుల ఉత్పత్తిని అధికంచేయడానికి, ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల నాణ్యతను పెంచడానికి వివిధంగా ఆధునిక విధానాలను అనుసరించాలో ప్రజలకు తెలియజెప్పడానికి యీ సంచారక వర్క్ షాపు సహాయ పడింది.

ఇంతవరకు యీ సంస్థ ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని 12 జిల్లాలలో తీవ్రతర ఉద్యమాన్ని అమలు పరిచింది. అదిలాబాదు జిల్లా పారిశ్రామికంగా బాగా వెనకబడివున్న కారణంగా యీ ఉద్యమం యీ జిల్లాలో ఒక ప్రత్యేకతను సంతరించు కున్నదని చెప్పవచ్చు.

★

డీ సెల్ ట్రాక్టర్

అతి స్వల్ప వ్యయంతో ఎక్కువకాల్గల
మన్నగల 27 H. P పశ్చిమ జర్మనీ-
భారతచేశ సహకారోత్పత్తి

మన్నికలో, నాణ్యములో నమ్మదగినది

తక్కువ ఖర్చు-ఎక్కువ పని

1 గంటకు 1 నుండి 1 1/2 రిటరు అయిల్ ఖర్చుమాత్రమే	
మెట్ర దుక్కి గంటకు	1 1/2 నుండి 2 ఎకరముల
ప్లవ్ దుక్కి ..	1 నుండి 1 ఎకరము
సమ్మ దుక్కి ..	1 1/2 నుండి 2 ఎకరముల

రోడ్డుపై గంటకు 15 నుండి 17 మైళ్ళ వేగముతో 8 నుండి 10 టన్నుల బరువు లాగును
మీ వ్యవసాయ పనులకు బషర్ ట్రాక్టరును వుపయోగించి అధిక లాభం పొందండి

ఆంధ్రప్రదేశ్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్:

అరుణా కార్పొరేషన్

ఫోన్ : 87719

8-5328/19, హిమాయత్ నగర్, హైదరాబాద్-28

గ్రామ్య : TRACTORS

అనుభవములు

అట్లూరి వెంకటేశ్వర రావు

పిల్లల వినోదాలు

దోకియో.

15-9-1968

విరచనములను బాబులకు మీరింద్రీ దీవించి వ్రాయునది ఏమనగా—

మీరు వ్రాసిన ఉత్తరము అందినది. మీ ఇద్దరు బాగా చదువుచున్నందుకు చాల సంతోషము. ఇదిపరికిటి ఉత్తరములో ఇక్కడి పిల్లల ఆటలు, విలాసయాత్రలు, పండుగ వేడుకలను గూర్చి వ్రాసెదనని చెప్పి ఉంటివి. ఇందులో ఆ విషయములను పొందుపరుసాను.

చిన్న పిల్లలకు చిత్రమైన లోకం

ఈమధ్య చిన్నపిల్లల పాఠ్య సంకల్పించితిని. ఇది చాల పెద్ద అవకాశం ఏర్పాటు చేయబడినది. ఇందులో చిన్నపిల్లల

బాల విద్యార్థులు

ఆటలకు, విజ్ఞానానికి పనికివచ్చు సాధనాలన్నియు అమర్చబడి ఆ పరికరములను, సాధనాలను, పిల్లలు, పెద్దవారు కలిసి ఉపయోగించి ఆనందిస్తారు.

పై చాయాచిత్రంలో ఒక పెద్దకప్పుసానరును చూడవచ్చును. ఆ కప్పులో కూర్చుండుటకు సీటు ఉంటాయి. దానిలో కూర్చుండుటకు ప్రవేశ రుసుము ఉండును. ఒక్కొక్క కప్పులో ముగ్గురుగాని నలుగురు గాని కూర్చుండ వచ్చును. అన్ని కప్పులలోను పిల్లలు పెద్దలు ఎక్కిన పిదప ఆకప్పులన్నియు తమ చుట్టూ తాము తిరుగుచు ఒక పెద్ద పరిధి చుట్టూ తిరుగును. వాని వేగము కొద్దికొద్దిగా పెరుగుచు అర్థవంత వేగముతో తిరిగి మరల కొద్దికొద్దిగా తగ్గుచు వచ్చి అగిపోవును అందులో కూర్చున్నచో ఒక వింత అనుభవము కలుగును పెద్దలకుకూడ నీతి కలుగును. కాని ఈ చాయాచిత్రములో ఇద్దరు చిన్నపిల్లలు రిమంతట తామే కూర్చుని, భయములేకుండా ఆ అనుభవము పొందుతున్నారు దీనివలన వారి మనోధైర్యము, వారి తిరుగుబ్రాలు మనోనిర్భరము వ్యక్తిమగు చున్నది ఇంత చిన్నవయస్సులోనే ఇటువంటి బ్రహ్మాండమయిన అనుభవములు పొందుటవలన వారికి నీతి అనిన యేమో తెలియదు. ఆత్మ విశ్వాసము దినదినాభివృద్ధి చెందును.

వినోదాల సాహసాలు

వేరొకచోట కారునడిపినట్లు సీరింగు తిప్పుతూ కారును అనేక రోడ్ల గుండు తిసుకొని వెళ్ళినట్లు అనందించవచ్చును. ఇందులో కొరకు అనేక ఆటలకాట పన్నాయి. ఈ ఆటలకాటన్నిటిని రిప్పించుటా కారును సులభతంగా గమ్యస్థానమునకు చేర్చవలెను. ఇంకొకచోట చిన్నవారు విద్యుచ్ఛక్తితో నడుపబడును. ఈ కారులో ఒక్కరుమాత్రమే కూర్చోవచ్చును. ఇటువంటివి సుమారు యిరవై కారను ఒకచిరీతి సలములో ఒకదానికి ఒకటి తిరుగుకుండ నడుపవలెను. దీనిలో కూర్చున్న మామూలు కారులో కూర్చున్న అనుభవము కలుగును చిన్నవయస్సులోనే ఇటువంటి అనుభవములు సంపాదించిన పెద్దయిన పిదప ఎంత జన సమ్మర్థమయిన ప్రదేశాలలో నే నను సునాయాసముగా కారును నడుపగలుగుతారు. ఈదేశములో చాలామంది శ్రీలుకూడ కార్లు, లారీలు, ట్రాక్టరులు, క్రేనులు నడుపుతారు. అందువలన శ్రీ, పురుషులకు ఈ అనుభవము ఎంతో ముఖ్యము.

ఎంత వింత అనుభవాలు

ఆక్సే మరియొకచోట విమానములాంటి ఏర్పాటు ఉన్నది. దీనిలో పిల్లలు, పెద్దలు కూర్చోవచ్చును. విమానము ఆకాశములో ఎగిరినట్లుగా ఎగిరి అన్ని ప్రక్కలకు తిరుగును. ఆ విమానములో ప్రయాణము చేసినట్లుగా అనుభవము కలుగును. ప్రక్కనే అతి వేగముగా ప్రయాణము చేయు విద్యుత్ కరణము ఉన్నది. ఇది పటాలపై ప్రయాణము చేయును. దీనిలో కూర్చుండి ప్రయాణము చేసిన ఒక ప్రత్యేకమయిన అనుభవము కలుగును. ఒక పెద్ద కొలనులో చాలా బోటులు ఉన్నవి. ఆ బోటులపై కూడ పిల్లలు,

మనోహరమైన వనాల మధ్య

ముద్దొచ్చే బాలదాతులు

బోకియో పట్టణము చుట్టూ అనేక పెద్ద ఉద్యాని వనాలు గలవు. వానిలో చాలి అందమయిన దృశ్యాలన్నవి విద్యార్థులు తీరిక వేళలో ఆ ఉద్యాని వనాల్లోనికి వెళ్ళి ఆదృశ్యాలను తిలకించి చిత్రాలను తీయారూచేస్తారు. ఈ దిగువ చాయా చిత్రంలో అట్టి విద్యార్థులను చూడవచ్చును. ఈ విద్యార్థులు ఏకాగ్రచిత్తంతో తమ పనిలో నిమగ్నులై ఉన్నారు. చుట్టూ ప్రకృతి వాతావరణం గాని, జననమర్దంగాని వారి దృష్టిని మరల్చదు ఉదాహరణకు ఈ చాయా చిత్రం తీసినట్లుగా వారికి తెలియనే తెలియదు. మీరు కూడా ఇటువంటి చిత్ర దీక్ష కలిగియుండుటకు కృషి చేయవలెను.

చిత్రాల వేచడంలో నిమగ్నులైన విద్యార్థులు

పెద్దలకు పిన్నలను ఒకటే ధర

తీరిక వేళలో చిన్నపిల్లలు తమ తలిదండ్రులకు పీలయిన సహాయము చేస్తారు. బజారుకు వెళ్ళి ఇంటికి కావలసిన సామాను లన్ని కొని తెస్తారు. ఇక్కడ, దుకాణాలలో పిల్లలు వెళ్ళినను

పెద్దలు వెళ్ళినను ఒకేధర చెప్పారు. చిన్నపిల్లల ఎక్కువ డబ్బులు తీసికొనుట జరుగదు. అందువలన కలిదండ్రులూ పిల్లలను ఎక్కువగా ఇట్టి వస్తులకు పంపుతారు. మీరు కూడా అట్లే మీ బాధ్యతలను నిర్వహిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

అందరు కలిసి ఆనందించే పండుగలు

వీరికి కూడా మన వలెనే అనేక పండుగలు గలవు. మన దీపావళి వలెనే వీరికి కూడా ఒక పండుగ గలదు. ఆ పండుగనాడు వీరు కూడా బాణసంచా కాలుస్తారు. కాని మన మాదిరిగా ప్రతి యింటా బాణసంచా కాల్చరు. ముఖ్యంగా వీరి యిండ్లన్నియు కొయ్యతో కట్టబడి యుండుటవలన వీరికి అగ్నిభయము ఎక్కువ. అందువలన అందరూ ఒక మైదాన ప్రదేశంలో సమావేశమై కొందరు బాణసంచా కాలుస్తుండగా అందరు చూచి ఆనందిస్తారు. ఇక్కడి ప్రజలు మనమాదిరిగానే ఆచార పరాయణులు. ఇదివరకు అగ్నిపర్యటములు ముంటున్న వేదజల్లుట వలన దేశములో చాలా నష్టములు సంభవించినవి గాన అగ్నిదేవుని కొంతింపజేయుటకు సంవత్సరమునకు ఒకసారి పూజలు జరుపుతారు. ఆ రోజున ప్రతి ఇంటి ముందు చిన్న బంపట్లో బొగ్గులు వేసి మంటలు చేస్తారు. అట్లు చేసినచో అగ్నిదేవుడు సంతోషించి, నష్టము రాకుండా చూస్తాడని వారి నమ్మకము.

జపానులో కూడా బొమ్మల కొలుపులు

వీరికి కూడా బొమ్మల కొలుపులు ఉన్నవి. ఆ రోజులో చిన్నపిల్లలందరూ చేరి బొమ్మల కొలుపులు ఏర్పాటుచేసి వేడుకలు జరుపుకొంటారు. వీరికి సంవత్సరాది చాలా పెద్ద పండుగ. ఆ రోజున అందరు క్రొత్త వస్త్రాలను ధరించి దేవాలయానికి వెళ్ళి దేవుని ప్రార్థిస్తారు. సామాన్యంగా వారు పాశ్చాత్య దుస్తులను ధరించినప్పటికీ ఆ రోజున మాత్రం వారి జాతీయ దుస్తులను ధరిస్తారు. ఈ దుస్తులు చాలా విలువైనవి. వాటి ఆలంకరణకు కొన్ని గంటలు పట్టును. అందువలన ఈ దుస్తులను సంవత్సరమునకు ఒక్కరోజునే వాడతారు.

ఇట్లు
మీ శ్రమమైన వాన్న.

జనసంబంధ శాఖ ప్రచురణలు 1967

(1) ప్రగతి కోసం పరిశ్రమలు (2) శ్రమజీవుల హితాగ్ర్యం (3) బంగారు పంటలు (4) ఆరోగ్యమే మహా శాస్త్రము (5) విద్య (6) పంచాయతీ రాజ్యంలో ప్రజలే పాలకులు (7) సాంఘిక సంక్షేమం (8) మన రహదారులు (9) మన జలవనం (10) విద్యుచ్ఛక్తి (తెలుగు) (11) మీకు తెలుసా (ప్రశ్నలు జవాబులు) (తెలుగు; అంగ్లము) (12) మన మంత్రులు (అం) (13) తెలుగులోకి (ఫోర్) (అం. తె) (14) బౌర సంబంధ, సహకారశాఖ: దీనిమీదు 1967-68 (అం. తె.)

(15) నాగార్జున సాగర్ (సావనీర్) అం. తె (16) నాగార్జున సాగర్ ఆయకట్టు అభివృద్ధి పథకం (కరపత్రం) (తె) (17) నాగార్జున సాగర్ (జామిన్ పాక్షికి) తె (18) ఆంధ్ర ప్రదేశ్ (ఫోర్) (అం) (19) అఖిల భారత పత్రికా సంపాదకుల మహాసభ సావనీర్ (అం) (20) అంధత్వనివారణ దినోత్సవం ఫోర్ (తె) (21) నెహ్రూ జూరాలిక్ పార్క్ (ఫోర్) (అం).

చరిత్రను సృష్టించిన జడచర్ల

వెన్నెక్కమీ శివరంలో గవర్నరు

“ఈనాడు ప్రపంచానికి బాంబులు, బిడ్డలు పెద బెడదిగా పరిణమించారు” అని ఇటీవలనే ఒకరు మిత్తరాజ్య సమితిలో పేర్కొన్నారు. భారతదేశంలో ప్రతి ఒకటిన్నర వెళ్లకూ ఒక శతజననం జరుగుతున్నది. ఇదేదో అతిశయోక్తికాదు. అక్షరాలా జరుగుతున్నది. ఈ రెక్కిన యేటా రెండుకోట్ల పదిలక్షలమంది శిశువులు జన్మిస్తున్నారు. అంటే 305 రోజుల కాలంలో ఆస్ట్రేలియా జనాభాకు రెట్టింపు జనాభా మన దేశంలో పెరిగి పోతున్నదన్నమాట. అయితే మనదేశంలోని వనరులు, ఇంత తీవ్రస్థాయిని హెచ్చుతున్న జనాభా అవసరాలను అదుకొపలేక పోతున్నాయి. ప్రతాళికా బద్ధమైన కార్యక్రమాల ద్వారా చేతులు తున్న ప్రయోజనాలు ఈ జనాభా పెరుగుదలపై దృగ్విచారం కాకుండా పోతున్నాయి.

అంధ్ర ప్రదేశ్ లోని ఒక చిన్నపట్టణం జడచర్ల. నవంబరు 20వ తేదీన ఈ పట్టణం చరిత్రను సృష్టించింది. మహాబూత్ నగర్ జిల్లా లోని భాయా కార్యస్థానం ఇది. ఇప్పుడు ఒకేరోజున 1500 వెన్నెక్కమీ

సంతాన నిరోధక శస్త్ర చికిత్సలు జరిపి భారతదేశంలో కొత్త ప్రమాణాన్ని నెలకొల్పారు. ఈ పట్టణంలో ఏర్పాటైన కుటుంబ నియంత్రణ శివరంలో ముప్పైమంది డాక్టర్లు, అనేకమంది నైద్య ఉద్యోగులు దీక్షతో పనిచేసి ఈ కార్యాన్ని అద్భుతంగా సాదించారు. ఇంతకుపూర్వం రాష్ట్రంలో రోజుకు ఇలాంటి శస్త్రచికిత్సలను

మహాబూత్ నగర్ జిల్లాలోని ఒక చిన్న పట్టణం జడచర్ల. నవంబరు 20వ తేదీన ఈ పట్టణం చరిత్రను సృష్టించింది. ఇప్పుడు నిర్వహించిన కుటుంబ నియంత్రణ శివరంలో ఒకే రోజున 1500 వెన్నెక్కమీ సంతాన నిరోధక శస్త్ర చికిత్సలు జరిపి భారతదేశంలోనే కొత్త ప్రమాణాన్ని నెలకొల్పారు.

320 చేయడం గరిష్ట ప్రమాణంగా వుండేది. జడచర్లకు కొన్ని మెళ్ళదూరంలో మహిళలకు కొత్త రకం గర్భనిరోధక శస్త్రచికిత్స(ట్యూబెక్స్) శస్త్రచికిత్సలు జరిపారు. మహిళా డాక్టర్లు ఇతర నైద్యవిజ్ఞుల అపారమైన మేనదిగా కనిపిస్తున్న దానిని సుపాద్యం చేయాలన్న దృఢసంకల్పంతో, కార్యదీక్షతో కదిలి

వచ్చారు. గర్భనిరోధక శస్త్రచికిత్స చేయించుకోవడానికి ముందుకు వచ్చిన మహిళలు విరక్షరాస్యులు, నిరాదరణకు గురియ్యారని, క్రమశిక్షణతో పెరిగారు. తెలంగాణాపార్లమెంట్ లో ఇటువంటి శివరం జరగడం ఇదే సృష్టనం. శివరంలోని పోర్టు పోరులైన అంతే గంటగంటకూ పెరుగుతూపోయాయి. ఈ శివరంలో నవంబరు 20వ

తేదీన 44 ట్యూబెక్టు మీ గర్భవిరోధక శత్రుచికిత్సలు జరిపారు. ఒకేరోజున యంత అధికసంఖ్యలో యిలాంటి శత్రుచికిత్సలు జరపడం మున్నెన్నడూ జరగలేదు. దీనితో ఇది ఏమంత భారీ రికావీకిచెందిన శత్రుచికిత్స కాదనే విషయం ఎప్పుడూ నిరూపితమైంది.

జడవరలో నిర్వహించిన శివరం విజయవంశం రావడానికి ప్రజల దృష్టికంలో వచ్చిన పరివర్తన ప్రధాన కారణం. ఇది కులావహమైన పరిణామం. నాగన్న కాయకషం చేసే కరకుడు. నలుగురు విడలకందీ. ఆరిక కారణంవలన అతను తన సంతాన వృద్ధిని అంతేదితో ఆపుకోవలసివచ్చింది. కొద్దిగా భూవసతిగల బడుగురైతు వీరారెడ్డి. ఈడువచ్చిన తన ఇద్దరు కుమార్తెల వివాహం చేయడానికైనా తన ఆస్తి సరిగా చాలదని అతని విచారం. శ్రీవివారావు బడిపంతులు. ఆయనకు నాలుగు సంవత్సరాల ప్యాయంగల పండువంటి ఒకే ఒక కొడుకు ఉన్నాడు. అయినప్పటికీ జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టడంలో యథాశక్తి తోడ్పడటానికి ఆయన కంఠింప దరించాడు.

క్షయవ్యాధితో బాధపడుతున్న తన భార్య ఆరోగ్యమే. ఇద్దరు పిల్లలకంటే ఒక తండ్రికి ప్రధానం. ఇద్దరు పుత్రికలుగల ఎన్. జీ. ఓ. మూర్తిరాజు "ధరిల పెరుగుదలపై సంభవించిన ఆరికడుసతి, మధ్యతరగతి, లక్ష్మింది తరగతులవారు ఎదుర్కొన వలసినమన్న" ఇక్కట్లను గురించి పేరువు పెట్టాడు. తన ఇద్దరు భార్యలమధ్య హోవార్డ్యమును పెంపొందించడమే ఒక ఆసామి ప్రధాన సమస్య. మొదటి భార్యకు ముగ్గురు కూతుర్లు, రెండవ భార్యకు ఒక కుమారుడు ఉన్నారు. మహిళలు సహజంగా మితభావీలు. అయితే ఆరోగ్యకాని పిల్లని తెలిపిన వివరాలు వారిని ప్రభావితం చేశాయి. వారి ఉద్వేగం ఒక నిర్ణయానికి రాగలిగినారు. రొక్కం బహుమతులను ఒక లంబాడీ ప్రి ఎంతో గ్రహించింది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో కుటుంబ నియంత్రణ కార్యక్రమం తీవ్ర రూపంలో అమలు జరగకున్నా నిరాశాజనకంగా మారలేదు. 1988-89వ. సం. లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో 58,824 సంతాన విరోధక శత్రుచికిత్సలు చేశారు. అఖిల భారత స్థాయిలో యీ విషయంలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అరవస్థానం ఆక్రమించింది. ఇక్కడ 58,248 బాప్సులు అమర్చారు. ఈవిషయంలో అఖిలభారత స్థాయిలో 7వ స్థానం లభించింది. శత్రుచికిత్స విషయంలో మద్రాసుకు అగ్ర స్థానం లభించగా బాప్సులు అమర్చేవిషయంలో మహారాష్ట్ర గర్వ ప్రదమైన స్థానం సంపాదించింది. కుటుంబ నియంత్రణ కేంద్రం ప్రత్యాళికలో రూ. 18.18 లక్షలు కేటాయించబడగా మూడవ ప్రత్యాళికలో రూ. 88.80 లక్షలు కేటాయించారు. మూడవ ప్రత్యాళిక అత్యధిక వాటికి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో 81 పట్టణ కుటుంబ నియంత్రణ కేంద్రాలు, 388 గ్రామీణ కేంద్రాలు ఉన్నాయి. వాటికి తోడు 28 కుటుంబ నియంత్రణ సమాచార కేంద్రాలు కూడా నిర్వహించబడుతున్నాయి.

కొంతకాలంగా యీ శివరం నిర్వహణ ప్రజలదృష్టిని ఆకర్షిస్తున్నది. కృష్ణానది గన్నవరం వద్ద నవంబరు 11న అఖిల భారత ప్రదేశ్ లో

అయిన 17 రోజుల శివరం నిర్వహణ కొంత రికార్డులను సృష్టించింది. 2101 ట్యూబెక్టు, 412 వెనక్టు శత్రుచికిత్సలు నిర్వహించడం జరిగింది. గన్నవరం తానా తేలవోలు గ్రామంలో మాటికి నూరు కాతం శత్రుచికిత్సలు నిర్వహించబడి గర్వించదగిన స్థానం ఆక్రమించింది. ప్రతిమంగా నిర్వహించబడిన యీ శివరం కార్యక్రమం విజయవంతం కావడంలో లభించిన ప్రోత్సాహంతో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, నెలకు 80,000 శత్రుచికిత్సలు జరిపే బృహత్తర కార్యక్రమాన్ని దీనిని నుండి ప్రారంభిస్తున్నది. ఈ విషయంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం నెలకు 18000 శత్రుచికిత్సలు కొరగా నిర్వహించింది.

దివాలి దుకు పడమటి దిశను డూపు కొండలలో అదృశ్యమై పీకటి తెలు చిక్కబడుతున్నప్పటికీ చికాకులేకుండా దాక్ల తమ దియేటలో ఆవరేషన్ పనులలో నిమగ్నులై ఉన్నారు. శివరానికి మైలు దూరంలో సలని పీకటిలో తెలగా కనబడుతున్న రహదారి బంగళాకు నేను వెళ్తున్న సమయంలో కూడా ఆవరేషనులు ముమ్మరంగా సాగుతున్నాయి. ఆలోచనలతో నిండిన నా మస్తిష్కంలో ముఖ్యమైన మూడు ఆలోచనలు ముందుకు వచ్చాయి. ప్రభుత్వద్యోగులు కూడా చైతన్యంతో తమ పనులు సమర్థంగా చేయగలుగుతారు. పంచాయతీరాట్ సంస్థల పిల్లని వాస్తవంగా దిగువస్థాయి జలతో కూడా అతి పన్నిహిత సంబంధాలుంటిగి ఉన్నారు. అన్నిటిన్నా ముఖ్యంగా సరైన మార్గంలో సరైన విధంగా వ్యవహరిస్తే ప్రజలు కాలంతో సహజంగా పరుగెత్తగలుగుతారు. ముఖ్యమైన యీ మూడు అంశాలు అధారంగా వే కార్యక్రమాన్ని అయినా విజయవంతంగా నిర్వహించవచ్చు.

భారత ప్రధాని శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ 1987 నవంబరు 18వ తేదీన దేశానికిచ్చిన సందేశంలో దేశ అభివృద్ధి, కుటుంబ నియంత్రణ విజయమీద ఆధారపడి ఉందనీ, కుటుంబం చిన్నదిగా, సుఖసంతోషాలకు అలవాటమైనదిగా ఉన్నప్పుడు దేశం సర్వతో ముఖాభివృద్ధి చెందుతుందనీ, సంపత్నమృద్ధితో తల తూగుతుందనీ అన్నారు.

ప్రధాని తమ సందేశంలో యీలా ఈ విధంగా అన్నారు:—

"ప్రతియేటా మనదేశంలో రెండుకోట్ల ఒకలక్షమంది పుడుతున్నారు. ఎనభై లక్షలమంది మరణిస్తున్నారు. అందుచేత ఏటా కోటిముప్పయ్యే లక్షలదాహస్య జనాభా పెరుగుతోంది.

స్వాతంత్ర్యంవచ్చిన యీ రెండు దశాబ్దాలలో మా వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక రంగాలలో మనం అమోఘమైన విజయాలను సాధించాం. అయినా వ్యయం సమృద్ధి ప్రితికి చేరుకోలేక పోయాం. ఇది ఎందువల్ల? ఈమధ్యకాలంలో మన జనాభా పడకొండు కోట్ల అరులక్షలు అధికమైంది. అందువల్ల.

జీవితంలోని సుఖాలనీ, సంపదనూ, చక్కటి జీవితాన్ని తమ విడ్డబతు ప్రసాదించాలనుకొని తల్లిదండ్రులు లోకంలో పుంటారా? సుఖం, హాయిగా పెరిగే కుటుంబంలో పుట్టగూడ

అంతర్జాతీయ పాదా: రానున్న కొత్త తరానికి సుందర భవిష్యత్తును సాధించే ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. ఆ కృషిలో ప్రధానమైన భాగమే జనాభా పెరుగుదలను ఆరికట్టడం. ఈనాడు మనదేశంలో జననాల రేటు ఏడాదికి వెయ్యిమంది జనాభాకు 41 వాపునవుంది. ఈ రేటును సాధ్యమైనంత త్వరగా 25కు తగ్గించాలి. 1951లో మరణాలరేటు 27 వుండగా యీనాడు అది 16 మాత్రమేవుంది. అందువల్ల యీనాడు మనం శాస్త్రవిజ్ఞానాన్ని ఆధారంచేసుకుని జననాలరేటును కూడా తగ్గించాలి. అందువల్లనే కుటుంబ నియంత్రణను మనం జాతీయ సమస్యగా పేర్కొంటున్నాం. ఈ కుటుంబ నియంత్రణ కార్యక్రమాన్ని దేశమంతటా అమలు పరచాలి.

ప్రతిగ్రామానికి, ప్రతి కుటుంబానికి కుటుంబ నియంత్రణ సౌకర్యాన్ని కలిగించే బాధ్యత ప్రభుత్వానిది. ప్రతి కుటుంబం చిన్నదిగా వుండాలని చాలామంది ప్రజలు ఈనాడు గురించారు. సంకోచం. ఇవ్వాలనుచు దేశమంతటా జాతీయ స్థాయిలో కుటుంబ నియంత్రణ పక్షాత్తవం ఆరింభ మైంది. ఈ పక్షాత్తవం నంది ర్పంలో ప్రభుత్వం కల్పించే అవకాశాలను వినియోగించుకోవలసిందిగా తలిదండ్రు లందరికీ విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాను. కుటుంబ నియంత్రణ కేంద్రాలను సందర్శించండి. అక్కడి రాక్షర నలహాలను పొందండి. ఆ నలహాలను పాటించండి. ఇంతవరకు మీరు మీ పరిమిత కుటుంబ విషయమై రాక్షరలతో సంప్రదించకపోతే ఈ రెండు వారాలలోనూ తప్పక సంప్రదించండి

కుటుంబ నియంత్రణ విజయంమీదే ఆర్థికాభివృద్ధి ఆధారపడి వుంది. మన దేశమే ఒక పెద్దకుటుంబం. వ్యక్తిగత కుటుంబాలు ఆనందానికి, సుఖకాంక్షలకూ విలయాల్లే తే మొత్తం దేశమే అభివృద్ధి చెందుతుంది. ఐశ్వర్యవిలసిల మౌతుంది. సుఖప్రదమైన పరిమిత కుటుంబాలు, సంపత్తిస్పృహ మైన దేశమూ బాటొందించు కోవడమే మన లక్ష్యంగా పెట్టుకుందాం."

భీమడోలు సమితిలో కుటుంబ నియంత్రణ ఉప కేంద్రాలు

ఆరు కుటుంబ నియంత్రణ ఉపకేంద్రాలను ఏర్పాదడానికి భీమడోలు పంచాయతీ సమితి స్థాపనంపై రూ 42,000 లు మంజూరు చేసింది.

కొత్తూరు పంచాయతీ సమితిలో కుటుంబ నియంత్రణ శిబిరం

శ్రీవాళుకోటిలా, కొత్తూరు పంచాయతీ సమితికి చెందిన బిత్తిలి, శ్రీముఖలింగం, కొత్తూరు గ్రామాలలో ఆర్డోబరు 28నుంచి 28 ఎంకు మూడురోజులపాటు ఏర్పాటు చేయబడిన కుటుంబ నియంత్రణ శిబిరంలో 871 మంది పురుషులు వెనెక్టమీ శస్త్రచికిత్సలు జరిపారు. ఈమూడురోజులలో డెక్టర్లలోని ప్రభుత్వ ఆసుపత్రిలో 400 పైగా వెనెక్టమీ, శస్త్రచికిత్సలు జరిపారు.

జూలూరులో కుటుంబ నియంత్రణ శిబిరం

జూలూరు గ్రామంలో వెనెక్టమీ శస్త్రచికిత్సలు చేయించుకున్న వారికి ప్రోత్సాహానికి బహుమతులను ఆర్డోబరు 27న సర్పంచి జిల్లా కలెక్టరు శ్రీ ఎం చంద్రమౌళిగారి పంపిణీచేశారు. సమితి యిప్పుడు 25 లక్షలన్ని సాధించగలిగినదనీ, మరిన్ని కుటుంబాలను కుటుంబ నియంత్రణ కార్యక్రమం క్రిందకు తీసుకు రాగలమనీ శ్రీ టి. లక్ష్మారెడ్డి కలెక్టరుకు హామీ యిచ్చారు. సర్పంచి జిల్లా పరిషత్తు చైర్మన్ శ్రీరామకృష్ణారెడ్డి యీసందర్భంలో ప్రసంగిస్తూ సమితి అదృష్టానికి పని జ్ఞాపించారు.

చిత్తూరు జిల్లాలో కుటుంబ నియంత్రణ ఉద్యమం

చిత్తూరు జిల్లాలో 1966 జనవరి నుంచి 1967 ఆగస్టు వరకు 1500 వెనెక్టమీ శస్త్రచికిత్సలు, జరిగాయి. 2000 బాపులు అమర్చడం జరిగింది.

సంగం జాగర్లమూడిలో వెనెక్టమీ శిబిరం

సంగం జాగర్లమూడిలో ఏర్పాటు చేసిన కుటుంబ నియంత్రణ శిబిరంలో నవంబరు 11వ తేదీన 200 వెనెక్టమీ శస్త్రచికిత్సలు నిర్వహించారు. ఈ శిబిరానికి జిల్లా కలెక్టరు ప్రారంభోత్సవం చేశారు. గుంటూరు, తెనాలి పట్టణాల నుండి ప్రయివేటు రాక్షర వచ్చి స్వచ్ఛందంగా తమ పేదలను అందజేశారు. అన్ని పంచాయతీ సమితులలోనూ ఒక ప్రత్యేకమైన ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించడం జరిగిందనీ 1967 డిసెంబరు మాసాంతానికి గుంటూరు జిల్లాలో సుమారు 10 వేల శస్త్రచికిత్సలు జరుగుతాయనీ కలెక్టరు తెలియజేశారు.

మహిళా సంక్షేమశాఖ

శ్రీమతి శ్రీరాజ్యం సిన్హ

దైర్యుడు, మహిళా సంక్షేమశాఖ

(ఈ నెలనుండి మహిళా సంక్షేమశాఖ కార్యక్రమాల వివరాలను, భీమి తెన్నులను విరుగుగా ప్రారంభిస్తున్నాము. రాష్ట్రంలో యీ శాఖ నిర్వహిస్తున్న సంక్షేమ కార్యక్రమాలను యీ వ్యాసంబంధంలో వివరించడం జరుగుతుంది. ఈ నెల వ్యాసంలో మహిళా సంక్షేమశాఖ లక్ష్యాలు, కార్యవిధానాలు చెప్పడం జరిగింది.---సం.)

స్వాతంత్ర్యం లభించిననాటినుండి జాతీయ ప్రభుత్వం సంక్షేమ రాజ్య సాధనకు శ్రమించేస్తున్నది. సంక్షేమం యొక్క విర్యవనం రోజు రోజుకు విస్తృత మవుతున్నది. సోషలిస్టు పద్ధతి రాజ్యాన్ని నెలకొల్పడమే నేటి లక్ష్యం.

అందువ నే ప్రణాళికలద్వారా సాధ్యమైనంత త్వరిత రేగంలోని వివిధ వరాలమధ్య, ప్రాంతాల మధ్యగల వ్యత్యాసాలను తొలగించాలని పంచవర ప్రణాళికలలోని ప్రధాన లక్ష్యాలలో పేర్కొన్నారు. సమాజంలో ఒక వరమైన మహిళలు చారిత్రక కారణాల ఫలితంగా బడుగుస్థితిలో ఉన్నారని; విద్య, సాంఘిక సంక్షేమం, సమాజాభివృద్ధి మొదలైన వివిధ కార్యక్రమాలద్వారా బడుగు స్థితిని, వ్యత్యాసాలన్నీ తొలగించాలని ప్రభుత్వం ప్రజలు గుర్తించారు.

ఈ లక్ష్య సాధన విమిత్రం మహిళలు, బాలలకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రత్యేక రంగాలలో మహిళా సంక్షేమశాఖ కృషి చేస్తున్నది. మహిళల విద్య, ఆర్థిక ఉన్నతికై, ప్రత్యేకంగా నైతిక, సాంఘిక పునరావాసం, అవసరమైన బడుగువరాల మహిళల ఉన్నతికై ప్రత్యేక సంక్షేమ సర్వీసులను యీ శాఖ నిర్వహిస్తున్నది. అనాథ బాలల సంక్షేమం విమిత్రం కేంద్రాలను నెలకొల్పారు.

దేశంలో మహిళలు నివసిస్తున్న పరిస్థితులు అంతటా ఒకేవిధంగా లేవు. పట్టణ ప్రాంతాలలోని పడుపుకున్న ప్రీతి అత్యధికంగా కావాలి కలిగి ఉన్నారు. గ్రామ ప్రాంతాలలోని నిరక్షరాస్యులైన ప్రీతి యిప్పటికీ మూఢ నమ్మకాలతో, పురాతన సంప్రదాయాలతో వ్యవహరిస్తున్నారు. ఈ రెండు దృక్పథాలలో ఏదో వ్యత్యాసం ఉంది. అంతేగాక అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకు అవకాశాలు యీ రెండు ప్రాంతాలలో విభిన్నంగా ఉన్నాయి. ఈ వ్యత్యాసాలన్నీ గుర్తించి రెండు ప్రాంతాలకు అనువైన కార్యక్రమా

లను రూపొందించారు. గ్రామ ప్రాంతాలలోని మహిళల అభివృద్ధి విషయం చాలాకాలంగా విశ్లేషించారు. వారి సంక్షేమానికి శ్రమించేయని పక్షంలో భావించి మహిళా లోకంలో ఆదర్శవంతమైన కలులుగా, ఉత్తమ పౌరులుగా వారు తమ పాత్రను నిర్వహించలేనే విషయాన్ని గుర్తించడం జరిగింది. అందువ నే గ్రామీణ ప్రాంతాల మహిళాస్వయంసేవకు ప్రాధాన్యం యిస్తున్నారు.

మారుతున్న నేటి సందర్భాలలో మన దేశంలో సమిష్టి కుటుంబాల సంఖ్య తగ్గిపోతున్నది పాత్రాధికారివృద్ధి ఫలితంగా పట్టణ నాగరికీకరణ ప్రభలి మహిళలు, బాలల మోససేక, భౌతిక రక్షణలు ఆ స్వస్థ స్థితివుతున్నాయి. మహిళల సంక్షేమానికి కార్యక్రమాలను రూపొందించే; మయంలో పై విషయాలను దృష్టిలో ఉంచడం జరుగుతున్నది. అయితే మారుతున్న యీ పరిస్థితులవల్ల ఒక ప్రయోజనం కలుగుతున్నది. దేశంలో రూపొందితున్న నూతన ఆర్థిక, సాంఘిక పరిణామాల ప్రభావం మహిళలు క్రమంగా తమ సాంప్రదాయనిర్వహిత వేర్పాటు రోజులను విడనాడి జాతీయ కృషిలో ప్రముఖపాత్ర నిర్వహించడానికి ఎక్కువ సంఖ్యలో ముందుకు వస్తున్నారు.

పరిశ్రమలు, వాణిజ్యం, యితర ప్రయోజనకరమైన వ్యవసాయేతర రంగాలలో ఎక్కువ సంఖ్యలో మహిళలు ఉపాధి సౌకర్యాలు పొందడానికి ముందుకు వస్తున్నారు. తత్ఫలితంగా మహిళలకు ఉన్నతవిద్య, ఉత్తమ ఆరోగ్యం, ఆర్థిక భద్రత, యితర సౌకర్యాలను కల్పించడానికి విస్తృత ప్రాతిపదికపై కార్యక్రమాలను అమలుజరపాలి. బాలల సంరక్షణ, అభివృద్ధి, వారి తల్లి దండ్రులు, బంధువులకు మాత్రమే సంబంధించిన విషయమనే పురాతన సిద్ధాంతం విడనాడబడింది. భావి పౌరులైన బాలల భౌతిక, నైతిక, మానసిక అభివృద్ధి విషయంలో ప్రభుత్వం కూడ తగిన బాధ్యత వహించాలి ఉంది. బాలలు తమ వ్యక్తిత్వాన్ని పెంపొందించుకోవానికి విన్నవయస్తులోనే తగిన అవకాశాలను కల్పించాలి.

సేవాసంస్థలు

మహిళలు, బాలల సంక్షేమానికి నిర్దేశించిన ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలను ప్రధానంగా ఆరోగ్యం, విద్య, కార్మిక, మహిళా సంక్షేమశాఖల మధ్య పంపిణీచేయడం జరిగింది. ప్రణాళిక,

సర్వీసుహోం లో చేరినవలలో మునిగిపున్న మహిళలు

ప్రణాళికేతర పద్ధతిలో మహిళా సంక్షేమ కార్యకర్తలు వారిని గా కేటాయించినారు. 33 లక్షల పరిమిత వనరులతో రాష్ట్రం మొత్తంలో విస్తరించి ఉన్న సంస్థలద్వారా మహిళలు, దారిల సంక్షేమ కార్యక్రమాలను జరుపుతున్నారు. బ్లాకులలో ఉన్న 300 పైగా ముఖ్య సేవీకలు, అధిక సంఖ్యలోగల వారి సహాయకులు, గ్రామ సేవకర్తలద్వారా యీ కార్యక్రమాలను అమలు జరుపుతున్నారు.

మహిళలు :

యువకులు, పయోజనరైస మహిళల ప్రత్యేక అవసరాలను తీర్చడానికి, వివిధ ప్రాంతాలలో 5 రికాల సంస్థలు నిర్వహించి బడుతున్నవి.

హైదరాబాదు, అనంతపురం, పుంగలు, విజయవాడ, కన్నాపురం (పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా) లలో ఐదు సర్వీసుహోంలు పనిచేస్తున్నాయి. వాటిలో వసగ 150, 150, 30, 30, 50 మంది పయోజనులకు సౌకర్యాలు కల్పిస్తున్నారు. 7 సంవత్సరాలలోపు వయస్సుగల బాలికలను వారి తల్లిలతో యీ కేంద్రాలలో చేర్చుకుంటున్నారు. వితంతువులు, త్యజించబడిన కార్యలు, యితర ఆధారంలేని పనికిలను, ప్రాథమిక విద్యారణ తర్వాత యీ కేంద్రాలలో చేర్చుకుంటున్నారు. వారు యీ కేంద్రాలలో మూడు సంవత్సరాలపాటు నివసించవచ్చు. అంతగా అవసరమని భావించిన పక్షంలో వ్యక్తిగత కేసులను దృష్టిలో ఉంచుకొని మరొక సంవత్సరంపాటు అక్కడ నివసించే అనుమతి యిస్తారు. ఈ కేంద్రాలలో నివసించేవారికి మెట్రిక్యులేషన్ వరకు సాధారణవిద్య, వృత్తులో శిక్షణయివ్వడం జరుగుతుంది. శిక్షణ పూరితయిన తర్వాత వారికి పునరావాసం కల్పించడానికి సాధ్యమైనచర్యలు తీసుకుంటారు. సహాయక వర్కులు, ఉపాధ్యాయవృత్తి మొదలైన వాటిలో వారికి పునరావాసం కల్పించబడుతుంది. పీతానగరం (కూర్చు గోదావరిజిల్లా) లో కస్తూరిబా గాంధీజాతీయ స్మారక క్రమ, ఆంగ్ల కళ (కూర్చుజిల్లా) లో స్థానిక మహిళామండలి

సంస్థ స్వచ్ఛందంగా నిర్వహించే సర్వీసుహోంలకు యీ కార్య : హోయక గ్రాంట్లను మంజూరు చేస్తున్నది.

హైదరాబాదు, రాజమండ్రి, మహబూబ్ నగర్, కర్నూలు లలో నాలుగు సేట్ హోంలు ఉన్నాయి. సాంఘి, నైతిక పునరుద్ధరణ పథకం క్రింద మొదటి రెండు కేంద్రాలలో 100 మందిని, కర్నూలి రెండు కేంద్రాలలో 75 మందిని చొప్పున అభ్యర్థులను చేర్చుకుంటున్నారు. నైతిక పరిసరిపొందిన బాలికలను వారికి తగిన యింటిలో చేర్చుకుంటారు. అంతేగానీ నాన్ కెరెకసర్ సంస్థల నుండి విముక్తిపొందిన మహిళలను నైతిక పరిసరిపొందిన మహిళలను వారికి తగిన యింటిలో చేర్చుకుంటారు. సుశిక్షణరైస గెజెట్ అధికారి పర్యవేక్షణలో యీ హోంలు పనిచేస్తున్నాయి. ఈ మహిళలకు పృథ్వింగలలో పునరావాసం కల్పించి, సమాజంలో తిగిన సాసం లభింపజేయడానికి వీలుగా యీ కేంద్రాలలో సాధారణ విద్యతో పాటు ఉత్పత్తి శిక్షణ యూనిట్లపూడ నిర్వహిస్తున్నారు. ఇక్కడ కూడ అభ్యర్థినులు 3 సంవత్సరాలపాటు నివసించడానికి సౌకర్యాలు కలిగిందారు.

వృత్తి విద్యా శిక్షణ కేంద్రాలు

హైదరాబాదు, వరంగలు, శ్రీకాకుళం, ఏలూరు, కర్నూలు, కడప, అనంతపురంలలో 7 వృత్తి విద్యా శిక్షణ కేంద్రాలను యీ కార్య నిర్వహిస్తున్నది. వాటికి అనుబంధంగా హాసకు కూడ ఉన్నాయి. ఈ కేంద్రాలలో బాలికలకు డెపురైటింగ్, పార్సోహండ్, వాణిజ్యవిషయాలలో బోధన గలవుతారు. ప్రతి వృత్తి విద్యా కేంద్రంలో 30 మందికి ప్రవేశం ఉంటుంది. కడప, హైదరాబాదులలో రెండు జిల్లా డెలరీంగ్ కేంద్రాలను ప్రారంభించారు. వాటికి అనుబంధంగా హాసకు ఉన్నాయి. డెలరీంగ్, దునుల తయారీలో సాంకేతిక పరీక్షలలో పాల్గొనడానికి వీలుగా మహిళలకు యీ కేంద్రాలలో శిక్షణయిస్తారు. ప్రతి కేంద్రంలో 50 మంది అభ్యర్థులకు నెలకు రు. 25/-ల చొప్పున స్థయివండు యిస్తారు.

మహిళా కమ్యూనిటీ కేంద్రాలుగా వ్యవహరించబడే మహిళా సంక్షేమ విభాగాలు దిగువవరం సంస్థలు. ఈ కేంద్రాలలో డెలరీంగ్, నవాదు ఆకం, వి నీకుకుటడం వంటి గృహపరిశ్రమలలో మహిళలకు శిక్షణయిస్తారు. పయోజన విద్య, వ్యక్తుల, పరిసరాల పరిశుభ్రతల బోధనా ప్రదర్శనలు, ప్రభువచిత్వ, పిల్లలసంరక్షణ మొదలైన విషయాలలో కూడ శిక్షణయిస్తారు. మొత్తం 75 బ్రాంచీలలో 28 మహిళా సంక్షేమకార్య అధ్యక్షులలోనూ మిగతా పంచాయితీ సమితుల అధ్యక్షులలోనూ పనిచేస్తున్నాయి. దీనికే సమీకులకు రు. 1.80 లక్షల సహాయక గ్రాంట్లకు మంజూరు చేశారు.

ఏలవ్వి ప్రాంతాలలోని గిరిజనులకు, పెద్దాయలకులాల మహిళలకు ప్రత్యేక మహిళా సంక్షేమ కేంద్రాలు ప్రారంభించారు.

బాలబాలికలు :

బాలలనిమిత్తం యీ కార్య మూడు విధాలైన సంస్థలకు నిర్వహిస్తున్నది. వీరలు, నివసహాయరైన బాలబాలికల

విమిశం రాష్ట్రంలోని అన్ని జిల్లాలలో మొత్తం 37 బాలల హోమ్లు ఉన్నాయి. వాటిలో రెండు కేంద్రాలు, ప్రత్యేకంగా కుష్టువాది రోగులవిమిశం నిర్వహించబడుతున్నాయి. 7-12 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సుగల బాలురు, 7-18 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సుగల బాలికలను యీ హోమ్లలో చేర్చుకుంటారు. వారు సాధారణంగా పిద్యాభ్యాసంలో పెనుకడపడతారు. అందు వలన యీ హోమ్ల సూక్ష్మరక్తం వారికి బ్యాషన్ చెప్పు తావు. అయితే సానిటరీ పాతకాలలో చాలా సాధారణ విద్యా సౌకర్యాలు కల్పిస్తారు. హోమ్లలో సాంస్కృతిక, మనోలాస కరిమైన కార్యక్రమాలనుకూడ నిర్వహిస్తారు. ప్రతి దారిల హోమ్లో 50 మంది బాలబాలికలు ఉంటారు. పెద్దపాడు (పిల్లూరుజిల్లా) లోని హోమ్లో మొత్తం 100 మంది ఉన్నారు. 1967-68 సంవత్సరంలో యీ హోమ్లను నిర్వహించడానికి 15 లక్షలను పైగా ఖర్చుచేస్తారు.

పిట్ట మిశం కేంద్రంలో మహిళలు

గ్రామాలలో పిట్టమంది మహిళలు పెన్షనరీలనుగలలో పనిచేస్తుంటారు. పారిశ్రామిక నిగరాల్లో కొన్ని ప్యాకరీలలో పనిచేసే మహిళల బాలబాలికల విమిశం సంరక్షణ కేంద్రాలను నిర్వహిస్తున్నారు. గ్రామీణ ప్రాంతాలలోను, మహిళా కార్మికులు (కులీలు) ఎక్కువగా నివసించే మురికిపేటలు, యిరిరి పెనుకడపడిన ప్రాంతాలలోను రియలు పనులలోకి వెళ్ళినప్పటికీ సంపత్నాలలోపు వయస్సుగల వారి పిల్లల సంరక్షణకు ఎటువంటి సౌకర్యాలు యింతిపించుకు గల్గించబడలేదు. ఉత్కలంకంగా 37 బాలల సంరక్షణ కేంద్రాలను యీశాఖ నిర్వహిస్తున్నది. ఈ కేంద్రాలలో పిల్లలకు మధ్యాహ్నం లోజును, టిఫినులు ఏర్పాటుచేస్తున్నారు. వారి విమిశం ప్రీజేసిక తరగతులను నిర్వహిస్తున్నారు. సాధారణంగా బాలల మనోవికాసానికి సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల సౌకర్యంలేవి జిల్లాలలోని వివిధ ప్రాంతాలలో 28 బాల విహారాలను నిర్వహిస్తున్నారు. మహిళా సంక్షేమ కేంద్రాలన్నిటిలో 3-7 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సుగల బాలబాలికలకు ప్రీ జేసిక తరగతులను నిర్వహిస్తున్నారు. ఈ బాలబాలికలకు పాలు, కాడ్లవర్ అయిల్, విటమిన్ మాత్రలు కూడ యిస్తున్నారు.

ఈ విధంగా యీశాఖ, దాదాపు వేయిమంది మహిళలకు, 8 వేలమంది బాల బాలికలకు యీ సంవత్సరానికి సేవచేస్తున్నది.

క్షేత్ర కార్యక్రమాలు

98 మహిళా సంస్థలు, 112 బాలల సంస్థలను నిర్వహించడం మహిళా సంక్షేమ కార్యక్రమంలో ఒక భాగం మాత్రమే. రాష్ట్రంలో వేలాది గ్రామాలలోని విస్తృత ప్రాంతాలలో ముఖ్యమైన ఎన్నో కార్యక్రమాలను నిర్వహించాల్సి ఉంది. ఇది వరకే పేర్కొన్నట్లు యీ శాఖ ప్రధాన లక్ష్యం చాలా విస్తృతమైనది. ఆర్థిక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక జీవితరంగాలలోని ముఖ్యమైన అంశాలన్నిటికీ వర్తిస్తుంది. ఆరోగ్యం, పరిశుభ్రత, ప్రసూతి సౌకర్యాలు, బాలల సంక్షేమం, విద్యాభ్యాసం వంటి కుటీర పరిశ్రమలు, గృహ పరిశ్రమలలో శిక్షణ యిచ్చి ఉపాధిసౌకర్యాలు కల్పించడం, అన్నిటి కన్నా ముఖ్యంగా వ్యక్తిగత కుటుంబాలకు

వారి రోజు వారి సమస్యలను పరిష్కరించడంలో తోడ్పడడం యీ శాఖ కొన్ని ప్రధాన లక్ష్యాలు. అయితే యీలక్ష్యాలను సాధించడం అలరి సులభమైన పనికాదు. ముఖ్య సేవలు, గ్రామ సేవలు, మహిళా సంక్షేమ విభాగాల నిర్వహించేవారా యీ కార్యనిర్వహణకై క్రమంగా వ్యయ చేయడం జరుగుతున్నది. ఆరీ ప్రధానమైన కుటుంబ సంక్షేమానికి యీ కార్యక్రమంలో ప్రథమస్థానం యిస్తున్నారు. సుశిక్షితులైన క్షేత్రకార్య కర్తలు క్రిమం తప్పకుండా కుటుంబాల పెదకువెళ్ళి, వారి కుటుంబ వడి నితులను సమీక్షించి రగిన సలహా సహాయాలను అందజేస్తున్నారు. అంతే గాక ప్రథమ చికిత్స, సర్పింగ్, ఆరోగ్యం, పరిశుభ్రత, వైద్య సహాయం, ప్రసూతి, బాలల సంరక్షణ మొదలైన వివయాలలోకూడ తోడ్పడుతున్నారు. ఈ శాఖ బ్రాంఛీల్లో శిక్షణ పొందిన మంత్రసానుల సహాయంకూడ లభింప జేస్తున్నారు. మారుమూల గ్రామాలలో యీ శాఖ మూర్తిమే ప్రసూతి సౌకర్యాల అందజేస్తున్నది. మహిళలు, ఆదర్శ మాతలుగా, గృహిణులుగా ఉత్తమ పౌరులుగా రూపొందడానికి వీలుగా ఉమ్మాయినిటీ సేవ కేంద్రాలు వారికి సాంఘిక విద్య కల్పిస్తున్నాయి.

చైలరింగ్ కేంద్రాలు ప్రారంభించి శిక్షణ యివ్వడంద్వారా ఉపాధి కల్పిస్తున్నారు. రాష్ట్రం అన్ని ప్రాంతాలలో దాదాపు 200 కేంద్రాలు పనిచేస్తున్నాయి. ఇందులో 4 జిల్లాలలో జిల్లాక 20 కేంద్రాల చొప్పున పనిచేస్తున్నాయి. సాంఘిక సంక్షేమ సేవలోని ప్రబోధం, వివరణ, సంరక్షణ, పునరావాసం అంశాలపై యీ శాఖ కార్యక్రమాలు అమలు జరుగుతున్నాయి.

ఈ శాఖ వ్యవస్థలో జిల్లా స్థాయిలో జిల్లా మహిళా సంక్షేమ శాఖాధి కారిణులు కీలక పాత్ర వహిస్తారు. గ్రామ స్థాయిలో ముఖ్య సేవలు ప్రధాన పాత్ర వహిస్తారు. డైరెక్టరు క్రింద ముగ్గుర అసిస్టెంట్లు ప్రాంతీయ డైరెక్టర్లు - ఆంధ్ర ప్రాంతానికి యిద్దరు తెలంగాణా ప్రాంతానికి ఒకరు ఉన్నారు. వారు తమ అధికార పరిధిలో సంక్షేమ కార్యక్రమాలపై పర్యవేక్షణాధి కారం వహిస్తారు.

ఈ పని క్రొత్తది కాబట్టి అధికారిణులూ, సిబ్బందికి వారు ఎదుర్కొన వలసినదన్న కష్టమైన, వినివ్వదైన సమస్యలను గురించిన అవగాహన కలిగించడానికి, అంతేగాక వారు తమ విధి నిర్వహణలో శాస్త్రీయమైన దృక్పథాన్ని ఆచరణ కొనగొ గదానికి పీలుగా వారికి శిక్షణ ఇవ్వడం అవసరమని భావించ బడింది. ఈ లక్ష్యంతోనే మహిళా సంక్షేమ ఆర్థిక నెరవేరు శిక్షణ ఇవ్వడానికి ఒక సంవత్సరం కొద్దిని ప్రారంభించారు. ఈ కొద్ది పాఠ్యాంశాలలో సాంఘిక శాస్త్రం, ఆర్థిక శాస్త్రం, గ్రామీణ వివరణ సేవలు, సాంఘిక విద్య, చరిత్ర-సంస్కృతి, వైద్యం, గృహవిజ్ఞానం మాత్రం విజ్ఞానం, ఆరోగ్య పరిపాలన, ఆహారం, వి మొదలైన సాధారణ అంశాలను, ప్రత్యేక అంశాలను చేర్చారు.

అధికారిణుల దౌర్భాగ్యత

అయితే, ఆశించిన ఫలితాలను పొందిడానికి ప్రత్యేక శిక్షణ, విద్యా యోగ్యతలు మాత్రమే చాలవు. ఒకరికి అవసరమైన విద్యార్హతలు సంపూర్ణంగా ఉండవచ్చు. కాని మహిళల్లోని వెనుకబడిన పరిస్థితి అట్టేస్తున్నది. ప్రేమ పూర్వకమైన ఆదరణ అవసరమైన మీద పీలు అభివృద్ధికి కావలసిన సేవాభావం, సేవా విరళి లోపించినట్లయితే ఆమె తన పిల్ల నిర్వహణలో విఫలం అవుతుంది. ఆశ్రయ గృహాల్లో శిశుులలో, చేర్చుకొనబడేవారు పెద్ద వ్యయంతో, ఇబ్బందులతో బాధపడు తుంటారు. వారి ఇబ్బం దుల ఎప్పుడూ ఆర్థిక సంబంధమైనవి మాత్రమే కానవసరం లేదు. వారు తరచుగా చితికి పోయిన బతుంటావారే వుంటారు. తిరించే పరతృణించబడిన వారే, దగ్గరి వారికే పరి హరించబడినవారే వుంటారు. జీవితంలో వేసిన ఒక తప్పుడుగు నేరానికి శిక్షపొంది ఆశ్రయాన్ని కోరేవారే వుంటారు. వారి మువ్వలను మాన్పడానికి మానవత్వంతో కూడిన పరిచర్య అవసరం. మహిళా సంక్షేమ శాఖాధికారిణులు నెమి తికమైన, యాంత్రికమైన పరిపాలనా నిర్వహణ విషయాల్లోనే నిమగ్నులైతూ కాకుండా ఆశ్రయ గృహాల్లోని మందలొక్కరైన సోదరీ మణులపట్ల సాను భూతి, కనికరం వహించి వారి సంక్షేమం, అభ్యున్నతి కొరకు కృషిచేయాలి. వారి సంక్షేమం తమకు అప్పగించబడిందనే విష యాన్ని అధికారిణులు దృష్టిలో వుంచుకోవాలి.

అధికారిణులు, సిబ్బంది ఒక బృందంగా, కలిసికట్టుగా పనిచేయాలి. వక్రమ పథంలో కార్యనిర్వహణ సాగించాలి. వీరం దరూ ఒక మహత్తరమైన లక్ష్యంతో కృషిచేస్తున్నారనే అభిప్రాయాన్ని ప్రజలకు కలిగించాలి. ఏదో ఉద్యోగదర్శనం నెరవేరుస్తున్నారనే భావం కలిగించకూడదు. "నారి జీవితం ఇక్కడల్లా, త్యాగా ల్లా, నిలయం. అందుచేత ప్రజాజీవితంలో ఆమె ప్రవేశించిన ఫలితం అలంగం పరిశుద్ధంకావాలి" అని గాంధీజీఅన్నారు. మనంద రమూ ఈ ఆదర్శంతో, లక్ష్యంతోనే పనిచేయాలి. అనుభవమైన, పీడమైన వాంఛలుగల పురుషుడు కాని, స్త్రీకానీ, ఎవరైనా వున్నట్లయితే, ఉదాహరణ, ఆదర్శప్రాయమైన మార్గంలో పయనిస్తున్న ఉత్పత్తి శక్తి వారిని యుగిపిస్తుంది. భారత మహిళలు దేశ

స్వాతంత్ర్య పోరాటకాలంలో మహిళాజ్వలమైన ఆదర్శాలకు ఒకవది పెటారు. దేశప్రజలందరికీ ఆరికింగా, సాంఘికంగా విమోచనం కలిగించడానికి ఇప్పుడు పోరాటం మరింత ఉదృఢతగా సాగు తున్నది. కాబట్టి ఇతోధికమైన శక్తితో ఈ సమయంలో పాటాని రొల్లిట నెలకొల్పిన ఉన్నతి సంతృప్త్యాన్ని, ఆదర్శాన్ని, ఇప్పుడు ఎందుకు పరిపూరించ కూడదు?

ఈ కృషిని ఇంటిటి విశాలవృత్తిగాల సుంచి పీడించి నిప్పుడు ఈ ప్రయత్నంలో ప్రజలను ఇతోధికంగా భాగస్వాములను చేయవలసిన అవశ్యకత కనిపిస్తుందని వేరే చెప్పనవసరంలేదు. కాగా దీనికి అప్పుడే నాంది జరిగింది. ఈ శాఖ మహిళా సంక్షేమ విభాగాల కొరకు, పంచాయతీ సమితులు, సహాయక గ్రాంటు ఇస్తున్నది. స్వచ్ఛంద సంఘాలు నిర్వహిస్తున్న కొన్ని సంస్థలకు కూడా ఈ గ్రాంటు లభిస్తున్నాయి. సేవ్ హోమ్స్ నిర్వహణలో అనిధికారి మేనేజింగ్ కమిటీలకూడా పాటాంటున్నాయి. ఆర్థికలు ప్రజాసేవపట్ల ఆసక్తిగల మహిళలకు కొరతలేదు. పీరిసేవలను విని యోగించుకోవడానికి పీలుగా సమిష్టి కార్యదర్శిణులు అభివృద్ధి పరచడానికి అనువుగా మహిళా సంక్షేమ శాఖ రిన కృషిని తీవ్రతరం చేయాలి. ఈ ప్రయత్నంలో ప్రజలనుంచి భౌతికమైన స్వచ్ఛంద సహాయం సంపూర్ణంగా ఈ శాఖ వినియోగించుకొన దగినంతగా లభించాలి.

ప్రచార వాక్యక్రమం

ప్రజా సహకారాన్ని ఇతోధికంగా పొందడానికై, మహిళా సంక్షేమ శాఖ నిర్వహిస్తున్న కార్యకలాపాలను గురించి తగు ప్రచారంపాదనల ద్వారా ప్రజలకు తెలియజేయడం అవసరం. ఇందు నిమిత్తం అభివృద్ధి వివేదికలను ముద్రించడం, రేడియో ప్రసంగాలు ఏర్పాటుచేయడం, పత్రికలకు సమాచారం విడుదల చేయడం, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను-ప్రదర్శనలను నిర్వహించడం, అవసరం. పత్రికా విలేజరుల పర్యటనలను ఏర్పాటు చేయాలి. ఇలా చేయడంవల్ల ఈ శాఖ సాగిస్తున్న అభివృద్ధిపట్ల మూలంగా ఒక సక్రమమైన అభిప్రాయాన్ని ప్రజలు ఏర్పరుకొన గలుగుతారు. అప్పుడేవారు రాష్ట్రవ్యాప్తంగా పెదపెత్తన జరుగుతున్న కార్యక్రమంలో ఎప్పుడైనా వీరైనా స్వల్పలోపం జరిగినట్లయితే దానిని ఉపేక్షించ గలుగుతారు.

విజయం పొందడానికి అవకాశాలు, మిక్కుటంగా వున్నాయి. ఈ సందర్భంలో శ్రీ జవహర్ లాల్ నెహర్లా మహాషి ఠాన్ని మననం చేసుకుందాము- "ప్రజాపీఠాన్ని జాగృతం చేయడానికి మహిళా లోకాన్ని మేల్కొల్పాలి. మహిళ కదిలి వచ్చినట్లయితే ఆమెవెంట ఇంటిలిపాడి-ఉదరించస్తారు. గ్రామమూ, దేశమే కదిలినవస్తుంది. స్త్రీల ద్వారానే బాలలు ఈరంగంలోకి ప్రవేశిస్తారు. వారివూ ఆలోగ్య ప్రదమైన జీవితానికి, ఉత్తమ శిక్షణకూ అవకాశాలు కలుగుతాయి. ఈ విధంగా మనం ఈనాటి బాలల ద్వారా రేపటి మందర, సురుచిర భారతావనిని తీర్చిదిద్దుకుంటాము."

కాని శ్రీలక్ష్మి పూర్తి ఆరోగ్యం చిక్కిన తర్వాత ఆమె కటుంబి మంచరూ వెళ్ళి పోతున్న నాడు శ్రీధర్మ ఎవరకీ పట్ట కక్కం కాలేదు. "నేనూ వెళ్తున్న నేను యిక్కడుండను." దిగగా ఏదీ గొడవ పెట్టాన్న అతడిని సమదాయంవ ఎవరి తరమూ కాక పోయింది.

"మళ్ళీ వస్తానులే బాబూ, ఏడవకు, " బ్రతిమాలాన్న లక్ష్మి చేతులను త్రోవేసి చిందులు త్రొక్కుతు శ్రీధర్ "

అనలు వెళ్ళొద్దు, ఇక్కడే వుండిపో! "

అందరూ శరికిపడి ముఖ ముఖాలు చూచుకున్నారు. శ్రీదేవి కనులు ఒత్తుకున్నది, "మన కంక అదృష్టయో బాబూ! " అంటూ,

తలి మాటలు వినిగానే శ్రీ నగేష్ కు సహనం హరించి పోయి చీకాకు కలిగింది. ఇటువంటి వాడిని మాలిమి చేసుకో కుండా ముందే దూరంగా వుంచాలి అనలు. వాడిని బ్రతిమిలాడే దేమిటి? ఉండకేం చేస్తాడు? మీరు కారెక్కండి లక్ష్మి, " అన్నాడు కలుపుగా శ్రీధర్ చేయి గట్టిగా పట్టుకొని.

శ్రీలక్ష్మి మనసు తారితో కరగి పోయింది, " బాబును కొడతారా, అంతకోపం ప్రదర్శిస్తున్నాడు? " అని శ్రీ నగేష్ ను ప్రశ్నిస్తూన్న ఆమె నేత్రాలు ఆమెకు తెలియకుండానే అత్రుని క్రమై అంత రంగంలోని ఆర్గ్రహను వ్యక్తీకరించాయి. అలా అడగు తూనే వచ్చి శ్రీధర్ ము చెంకరు తీసుకుంది. " రా బాబూ, వీ యిష్టం వచ్చినన్నాళ్ళు నా దగ్గరుండువు గాని, అక్కడే చదువుకో వచ్చు. " అంటూనే మరెవరి అనుమతి కోసం విరీక్షించకుండా శ్రీధర్ తో పాటు కారిక్కింది.

చూపరులు ఆకర్షణతో కలా ప్రతిమలే అయ్యారు, "అదే మిటమ్మా? కాస్తేపు ఏదీ వాడే పూరు కుంటాడు. ఎందుకు వీతో? " శ్రీదేవి పెద్ద తరహా అధికారంతో పర్యవేందింది.

గంభీరంగా నవ్వింది శ్రీలక్ష్మి, " ఎందుకు మీ యింట యిన్ని రోజులు నకుటుంబంగా వుండి సవర్యం వందాము? అనలు ఎందుకు మనకు స్నేహమైంది? .....వాటికి సమాధానం లేనకే దానికి లేదు. బంధం, సంబంధం, స్నేహబంధం కంటే అనుబంధం బలీయమైనది. అంతే మీ అప్పాయికి అక్కడైనా ఏమీ లోటు వుండదు, మా తమ్ముడూ చెల్లాయిలో పాతే వుంటాడు. మధ్య మధ్యన మీకు మనవైనప్పుడు తీసు కు వచ్చి చూపెడు తుంటాను. "

అ వింత వాతావరణంలో ప్రతి ఒక్కరికీ మాటలు కరవై మనసులు విండి పోయి చేష్టలు దక్కి నిల్చుని వుండగా కాదు పొగిపోయింది.

ఏదో తెలియరాని అనిర్వచనీయమైన బాధ మనసును కలచి వేయగా శ్రీదేవి మౌనంగా పోయి తన గదిలో వదులుకున్నది. అనుకోకుండానే లంతెవడి బంధించి వేస్తూన్న ఈ అనుబంధం ఎటువంటి పరిణామాలకు దారి తీస్తుందో తీయగలదో ఊహించు కుంటూ శ్రీనగేష్ తన గదిలో కూర్చుని పోయాడు, కాల గమ నావ్వే గమంబ కుండా.

"అబ్బ! మీ అబ్బాయిమీది మర్నాటికే బెంగవుట్టేసిందా?" లిమ యింటికి వెచ్చిని శ్రీ నగేష్ ను హాస్యంగా ప్రశ్నించింది శ్రీలక్ష్మి.

ఆమెలాగా విర్యలంగా విశ్రితంగా నవ్వలేకపోయాడు శ్రీ నగేష్. "ఏదో పసివాడు అలరి చేసినంత మాత్రాన మీపై అంత భారం ఎలా వెయ్యను మరి?"

తండ్రిరాకను గమనించి శ్రీధర్ పోయి, సుశిలాదేవిచాటున దాక్కున్నాడు.

అటుచూచి నవ్వుతూ అన్నది శ్రీలక్ష్మి, "ఇది మాత్రం పరాయిచోటా ఉండనియండి, మీరెందురంత పట్టుదలా?"

కొలది క్షణాలు తటపటాయింది కడకు అన్నాడు శ్రీనగేష్. "మీరెలా చెప్పను? అందువల చాలా అనర్థాలెదురొకాయి. మీరేమీ అనుకోకండి. తీసుకుపోతాను, కాస్తేపు ఏదీనా వాడే ఊరుకుంటాడు, అమ్మగారుకూడా మరిమరి చెప్పారు, 'ఎలాగైనా తీసుకు వచ్చేయ' మని".

ఆ స్వరంలోని పిరగాంభీర్యాన్ని గమనించిన శ్రీలక్ష్మి మరి తర్కించలేదు. "పోనీ సాయంత్రం వటకు ఆగండి. పాపం, ఏలలు మహ సంతోషంగా వున్నారు. ఇవ్వాలి చిన్ని పిక్నిక్ పోగ్రాము వేసుకున్నాం వాళ్ళకోసం, అది కానివ్వండి,"

కొలది క్షణాలు ఆలోచించిన శ్రీ నగేష్ అన్నాడు; "సరే వెళ్ళిరండి, నేను సాయంత్రం రాను, రేపువస్తాను. అప్పుడు మాత్రం మరి అభ్యంతరపెట్టగూడదు."

"ఇవాళ ఏమైనా అర్జంటు వనులున్నాయా మీకు?"

"రేపు, లేవనే చెప్పాలి. అందుకే ప్రత్యేకంగా శ్రీధర్ కోసం పని గట్టుకురాగలిగాను."

"అయితే.....చిన్న రిక్వెస్ట్."

"ఏమిటది?" వెళ్ళిపోవడానికుద్యక్తుడైన అతడు వెనుదిరిగి పర్యవేందిచాడు.

"మీరు మాతో రండి సరదాగా!"

"నేనా!!"

"ఓను, రావాలి! రావాలి!" శ్రీలక్ష్మి తమ్ముడు, చెల్లెలా, శ్రీధర్ ముగ్గురూకలిస శ్రీనగేష్ చుట్టాతేరి గొడవప్రారంభించాడు.

"చూకారా, వాళ్ళంతా ఎంత సంతోషంగా ఉన్నాలో? నిరుత్సాహపడిపోతారు మీరు కాదంటే,"

పాలోచనంగా తల పంకించాడు శ్రీ నగేష్. " విజమే! ఒకరి ఆనందాన్ని అభ్యర్థనమూ తేరికగా త్రోసిపుచ్చలేను, సరే. నడవండి"

హతాభుగా అతడి స్వరంలో స్థానం చేసుకున్న విషాద విచారాలను చూచి, కారణంతెలియక బాధపడింది శ్రీలక్ష్మి లోలోన.

[యింకావుంది]

విద్యార్థి లోకం లో

అశాంతి

మువత నవత

ప్రేమ్ కృపాల్

గత పది సంవత్సరాలకు పైగా ప్రతి సంవత్సరం విద్యార్థి లోకంలో అశాంతి సంఘటనలు జరుగుతున్నాయి. సాధారణంగా యీ అశాంతి సంఘటనలు మొదటి దశలో ప్రాంతీయమే పరిశీలన పొందించే సమయానికి క్రమంగా తగిలిపోతాయి. ఆయేటి కాయేడు యీ అశాంతి సంఘటనలు ఎక్కువ అవుతున్నా వాటికి అలవాటు పడడమేరిప్పు వాటి నివారణకు అంతగా శ్రద్ధవహించడం జరిగడంలేదు. అశాంతి సంఘటనలలో దౌర్జన్యం పెద్ద మురు తున్నది. వాటికి తగిన కారణాలు కూడ అంతగాలేవు.

అయితే యిటీవరి కాలంలో జరిగిన సంఘటనల మూలంగా ప్రత్యేకంగా ఉత్తప్రదేశ్, మధ్యప్రదేశ్, పశ్చిమ బెంగాలులో జరిగిన అల్లరుల చర్యల యీ విషయంపై శ్రద్ధవహించనానిం చారు. ఈ సంవత్సరం జరిగిన సంఘటనల సంఖ్య మితిమీరి పోవ డమేగాక యీ సందర్భంలో దౌర్జన్యకాండ కూడ హద్దుమీరి పోయింది. విద్యా విషయాలతో సంబంధం లేని సంఘటనలు చాలా జరిగినాయి. విద్యార్థులు, పోలీసుల మధ్య జరిగిన ప్రత్యక్ష సంఘర్షణలు యింతకు ముందు ఎన్నడు జరిగివి విధంగా విస్తృతంగా జరిగినాయి.

ఈ విషయాలు ప్రతివారిని విస్మయింతులను చేశాయి. రాజకీయ నాయకులు, ప్రభుత్వం, ఉపాధ్యాయులు, ప్రజలు, తల్లిదండ్రులు అందరు అందోళన చెందారు. తక్షణం తగిన కట్టుదిట్టమైన చర్యలు తీసుకోని పక్షంలో పరిస్థితులు చేయిదాటిపోవచ్చునని గురించారు. ఈ అశాంతి సంఘటనలను నివారించడానికి తక్షణం విస్తృత ప్రాతి పదికపై సమగ్రమైన, సమర్థవీయమైన చర్యలు తీసుకోవాల్సి ఉంటుంది.

కారణాలు, నివారణోపాయాలు

విద్యార్థుల అశాంతికి క్లిష్టమైన, రోతైన అనేకమైన కారణాలు ఉన్నాయి. సాంఘిక, సాంస్కృతిక అర్థిక, రాజకీయ, విద్యా విషయక కారణాల అనేకం యీ అశాంతికి దోహదంచేస్తున్నాయి. సాధారణంగా యీ సమస్యలను అతితేలికగా భావిస్తూ, వాటి పరిష్కారానికి సంబంధించిన ఒకటి, రెండు అంశాలకు మాత్రం అధిక ప్రాధాన్యం యివ్వడం జరుగుతున్నది. ఈ విధమైన దోరణికి స్వస్థిపెచ్చి. ఇటువంటి అసమగ్రమైన, అసంపూర్ణమైన పరిష్కార పరితం మరింత అసంతృప్తికి, అసహనానికి దారి తీస్తున్నది. అశాంతి నివారణకు పరిష్కారం బహుముఖాలుగా ఉండాలని విద్యా కమిషన్ పేర్కొన్నది. ప్రభుత్వం, రాజకీయ వాదులు, విశ్వవిద్యాలయాలు, ఉపాధ్యాయులు, సాధారణ ప్రజలు, తల్లిదండ్రులు, విద్యార్థులు మొదలైన వారందరికీ సంబంధించిన

పరిష్కార మార్గం కనుగొనాలి. పిని పరిష్కారం అంత ముఖ్యమైనది కాదు. ఈ సమస్యను కూలంపడంగా పరిశీలించి తార్కాలిక, దీర్ఘకాలిక చర్యలను తీసుకోవాలి.

విద్యార్థుల అశాంతి దానికంటే వ్యాధి కాదని గుర్తించడం చాలా అవసరం. ఈ వ్యాధికి రెండు కారణాలు ఉన్నాయి. ఉన్నత విద్యా పద్ధతిలో గల బలహీనతలు, సాధారణ, సాంఘిక అవ్యవస్థ. మొదటి అంశానికి సంబంధించిన నివారణమార్గం పూర్తిగా రాకున్నా కొంతవరకైనా విద్యార్థులకుపై ఆధారపడిఉన్నది. రెండవ అంశానికి నివారణమార్గం, బయటి ప్రపంచానికి సంబంధించినది. తగిన నివారణ ఫలితాలను సాధించడానికి రెండు అంశాలకు సంబంధించి ఒకేసారి చర్యలు తీసుకోవాలి.

దీర్ఘకాలిక కార్యక్రమం

మన ఉన్నత విద్యా విధానంలోగల లోపాలు, విద్యార్థి అశాంతికి ప్రధానకారణం. అది విద్యార్థి లోకంలో అశాంతిని రేకెత్తించడమేగాని సంఘర్షణలేక. అదాచక శక్తులు అపకాశమేర్పడి బలపడితానికి కూడా హేతువు అవుతున్నది. అందువల్ల దీర్ఘకాలిక ప్రాతిపదికపై విద్యార్థుల అశాంతిని నివారించడానికి ఉన్నత విద్యా విధానాన్ని పటిష్టంచేసి జాతీయాధివృద్ధికి అనుబంధంగా రూపొందించాలి. ఈ పునర్వ్యవస్థీకరణకు విద్యా విషయక కమిషన్ మూడు కార్యక్రమాలను ప్రధానంగా సూచించింది.

మొదట — విద్యాస్థాయిని తగిసింపకగా పెంపొందించాలి. ఉపాధ్యాయుల అర్హతలు, ఔధానా శక్తిని అభివృద్ధి పరచాలి. పాఠ్య ప్రణాళికలను సవరించి, అభివృద్ధిచేయాలి. విద్యాబోధన విధానంలో తీవ్రమైన మార్పులు తీసుకరావాలి. పాఠాలను బట్టిపట్టడంగా గాక విద్యార్థులలో సృజనాత్మిక శక్తిని పెంపొందించే విధంగా చూడాలి. విశ్వవిద్యాలయాలు, కళాశాలలో తగిన సౌకర్యాలు కల్పించాలి. విద్యార్థులు వారంలో 50-60 గంటలకు తక్కువ గాకుండా పరిశ్రమించేటందుకు అవసరమైన కార్యక్రమాలను అమలు జరపాలి. ఈ బృహత్తర కార్యక్రమాన్ని జాగ్రత్తగా రూపొందించి, పటిష్టమంతంగా అమలు జరపడానికి వచ్చే పదేళ్లలో ఎక్కువ మొత్తంలో నిధులు కేటాల్సి ఉంటాయి.

ఇక రెండవది సాధారణ విద్యార్థికి కూడ ప్రయోజనకరంగా ఉండే విధంగా ఉన్నత విద్యా విధానాన్ని రూపొందించాలి. విశ్వవిద్యాలయస్థాయి విద్యను పూర్తిచేసిన ప్రతి విద్యార్థికి తగిన ఉపాధి లభించే విధంగానూ, ప్రతిముఖ్యమైన పనికి శిక్షణపొందిన అభ్యుదయించే విధంగాను సౌకర్యాలు కల్పించాలి. విద్య, ఉపాధి కల్పనల మధ్య పూర్తిగా సమన్వయంలేదు. ప్రత్యేకంగా కామర్సు, ఆర్ట్స్

డిగ్రీ కోర్టులో ప్రచోదానికి సంబంధించిన విధానాల్లో సుప్రీమ్ పథకులులేవు. ప్రస్తుతిస్తున్నవిధానాలు చెందనే స్వేచ్ఛ ఉన్నాయి. క్రాంతి శక్తి అవసరాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని సెంట్రల్ ప్రారంభింది పై నిర్వహించే విధంగా ఉన్నత విద్యా విధానాన్ని రూపొందించాలి. జాతీయ ప్రయోజనాలను, ముఖ్యంగా వ్యక్తుల ప్రయోజనాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని ఒక్కటే, ఏకైక విధానం తప్పక ఉండాలి.

దేశాభివృద్ధి కృషి

భారత దేశం పంట ఉడుగు చేతం అభివృద్ధిసాధించి ఓగతా దేశాలలో సముచిత నాణ్యతను పొందినానీ, రక్షణ, దారిద్ర్యం, అహం స్వయంసమర్థి, చాతీయ, నాంభివ సమైక్యతా సమస్యలను సమైవరంగా అభివృద్ధిపరచానీ ఉన్నత విద్య, ఆధునికీకరణ విధానం పరిణామం, నాంభివ సేవాసంరక్షణ, దేశీయ విద్యుత్తు విషయంలో ప్రగతి ముందుగా ఉండాలి. పౌర ప్రతినిధి అంశాల మేలె యువతరం నాయకత్వం చాలా అవసరం. ఇది కార్యక్రమంలోని మూడిన అంశం, ప్రధానం ఉన్నత విద్యలో భాగంగా జాతీయసర్వీసును చేర్చి కాల వినియోగం ఉన్నతో యువతీ యువకుల ప్రధాన పాత్ర సర్వహితీ విధంగా ఉండాలి. తీర్చిదిద్దగా యా సహకార్యులతో రామరూపి భాగినులను భావం వారిలో కలుగుతుంది. ఈ అంశానీ సమైవరమైన సమన్వయం యింతవరకు విస్తరించడం జరిగింది.

యువతీ కీని నిర్వాహకత్వం కల్గించాలి సుప్రీమ్ గా వినియోగించడానీ పీఠంగా, ప్రాముఖ్యతా ప్రాధాన్యత పై యా కార్యక్రమాన్ని అమలు జరపడం అవసరం. ఈ కార్యక్రమం అవసరాన్ని గూర్చి ప్రధానమంత్రి పదేపదే గొప్పచెప్పారు. అవసరమైన పరిస్థితులు వాననాగునూ విద్యాసంస్థలు మూసే వేసిన సంఘటనలను అనుసరిస్తున్నట్టి ప్రధానమంత్రి అభివృద్ధి కౌని ఉత్తరప్రదేశ్, పీఠాలలోని విద్యార్థులు, పిల్లలు, కుటుంబ పరిస్థితులు విస్తరించే ప్రారంభం అవసరమైతే వెళ్ళి సహాయం కార్యక్రమాలను అమలుగా నిర్వహించాలి, జాతీయ సర్వీసును, ఉన్నత విద్యలో సుప్రీమ్ పద్ధతిలో సమన్వయపరచి, పీఠ కార్య ప్రాతినిధిక ప్రాముఖ్యత అభివృద్ధి సర్వరంగా సాధించవచ్చు నని దీనివల్ల బహు అభిరుచి.

స్వల్పకాలిక చర్యలు

పైన పేర్కొన్నది పీఠ కార్యక్రమ ప్రాతినిధి పై అమలుజరిపే కార్యక్రమాలను ఈ కార్యక్రమాలను ప్రాధాన్యత యానానే రక్షణం అమలు జరపాలి కౌన్సి స్వల్పకాలిక చర్యల అవసరాన్ని కూడా గుర్తించాలి. ఈ విషయంలో అనేక మార్గాలను సూచించవచ్చు. మొదట నాలుగవ ప్రధాన కార్యక్రమంలో పీఠకారి కార్యక్రమం అమలు ప్రారంభించాలి. దీనిని అవసరమైనవిధాలను కేటాయించాలి. విద్యార్థులందరికీ, అంశం లేకుండా, పాఠ్యపుస్తకాలన్నీ లభించే వీరిన సౌకర్యాన్ని కల్పించాలి. దీనిని విద్య విద్యాయులు, విద్యాలయాలలో పాఠ్యపుస్తకాల గ్రంథాల

యాలను ఏర్పాటుచేయాలి. పెద్దపట్టణాలలో కిగిన సంఖ్యలో పరిసరాలయాలను ఉపయోగపాట నిర్వహించాలి.

మూడినది ఇది చాలా ముఖ్యమైనది. యా సమన్వయ మనకు గుం సంప్రదాయసద్ధి మేలె కల్గి తాన్ని పూర్తిగా మార్చుకుంటుంది. గత కౌన్సి సమన్వయంగా పెద్దపట్టణాలు, విస్తరించుకుంటున్న మధ్యపట్టణాలను అభివృద్ధి పరచి విస్తరించుకున్నది. ఉపాధ్యాయ పరిసరంలో సమన్వయం ఉన్నత పరిసరం, మధ్యతరగతికి చెందినవారు ఉన్నారు. ఇప్పుడు విశ్వవిద్యాలయాలు, విశాఖలో ప్రవేశిస్తున్న యువతరాన్ని అంత చేసుకోవడం వారికి ప్రతిపత్తి ఉన్నది. న్యాయసంస్థల అభివృద్ధి రక్షణం అభివృద్ధి యువకుల కాల వినియోగం, నాణ్యత వారాపరంబో పెరిగినాడు. నేటి ఉపాధ్యాయులను అంతగా పరిచయంలేన, సర్వహితీ సంఘటనలను నాంభివ విధాలు, విషయాలను అభివృద్ధి విధాలు సంఖ్య అంతంగా ఉంది.

సూత్రం ఉద్దేశం

అంతేగానూ విద్యార్థులలో విస్తరించడంలో మన సాధనం ఉద్దేశం ప్రెస్టేజీ మేలె గానూ, సాధనం మేలెగానూ పులుస్తుంది. సాధనం అపారములు, విద్యార్థులను పద హిత మేలెలో ఉంచు చెరిగినట్లుగా భావించుకుంటారు. విద్యార్థుల సంక్షేమం ప్రాధాన్యత పైన ఉన్నత విద్యా విధానాన్ని నిర్వహించడం ముందరించుకుంటారు. విద్యార్థి చెరిగి వోలుకున్నాడో తెలుసు కోవడానీ క్రియార్థిపడం పరచే దీనిని అపారముతో వడానీ పీఠ ప్రాముఖ్యత ఇవారు సంప్రదాయ మేలె ఈ ఉద్దేశం ప్రాతినిధి లోపాలు ఉన్నాయి. ఆధునిక పరిస్థితులను ఇది పూర్తిగా అనుసరించుకున్నది. అంతే ఈ ప్రతినిధి అంశానీ పదిహేడు వసరాలు నిండిన పట్టణాలలో గా చూడకోవాలి సూత్రం ఈ నాడు అవసరం పెట్టగలగింది. విశ్వవిద్యాలయాలలో విస్తరించే నాంభివ విధాలు చెరిగిన వారు విద్యార్థులను, ఉపాధ్యాయులను పరిగణించడం పూర్తిపాటినీ, ఉత్తమ ఉన్నత విద్యావిధానంలో ప్రతిపత్తిగా విద్యార్థియేనీ విద్యార్థులు 'జానియర్' విద్యార్థులైతే, ఉపాధ్యాయులు 'సీనియర్' విద్యార్థులైతే విద్యార్థులను పేర్కొన్నది.

ఈ కౌన్సి ఉద్దేశం మేలె దీనిని విద్యార్థులకు విస్తరించగా పరిపత్తిని విధంగా విశ్వవిద్యాలయాలు, విశాఖల పరిసరాలను చాలా పంతు మార్పుచేయవలసి పులుతుంది. ఉపాధ్యాయ విద్యా విషయ సూచించిన విధంగా వివిధ కాలంలో లేక విభాగాలలో పనిచేసే విద్యార్థి ఉపాధ్యాయుల సంయుక్త సంఘాలను ప్రతివిభాగాలలోనూ, ప్రతివిశ్వవిద్యాలయంలోనూ నెలకొల్పవలసి పులుతుంది. ఉన్నత స్థాయిలో విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షుడు లేక విశాఖ ప్రెసిడెంట్ లో 'సీనిర్ కమిటీ' పుండాలి. ఈ కమిటీ ఉమ్మడి అంశాలను చర్చించి ఉభయ పక్షాల ఆమోదయోగ్యమైన మార్గాలను సూచించాలి.

ప్రతిపక్ష విస్తరించడాలో విద్యార్థులకు కూడా అవకాశం

కొత్తవిధానాలు ఉవసరం

ఇటువంటి పరిపాలనా వ్యవస్థను చూపించిఉచానవీ రెండవ ముఖ్య కార్యక్రమము కావారి. మునుచిది— పీఠ్య పద్యాలయ ఉపాధ్యక్షులుగా, కళాశాల ప్రెస్సిపాల్స్ గా యోగ్యుడైన పీఠ్య లను ఎన్నిు చేసుకోవారి. వారికి లగిగు అధికారాలను సంక్రమలప జేయారి. తమ లమ పద్యాలనుసంలలో లమ శిక్షణను పాటింప జేయడానీ, ముచి వారావలదాన్ని కర్పించడానీ వలని దాధ్య లను చేయారి. రెండవది— రాజకీయ నాయపలంబదీర హంనా కర్తలను నివారింపి ప్రజాస్వామ్యాన్ని పరిరక్షించడానీ కాయ కర్తలా కృషి చేయారి. విద్యార్థి ఉంలో హంసా ఉంయలం సానం లేదు. తనుం వాచిని రప్పనిసరిగా పరిహరించారి. అహంసకు కట్టబడి పుండడానీ; కాలంయలం విధానాలు, ఉంయలు, సంక్రందిపులద్యారానీ లమ కోర్కెలను నలచేర్చుకోవడానీ విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు స్రంపి జూనారి. అహంసా మారాధ్యారా సాంఘిక కోర్కెలను సాధించుననే అధ్యక్షీయమెని విధానాన్ని కాలం దేశం స్రవండానీ ప్రసాదింపింది. అందుచేల ఈ ఆమూల్య సంక్రదాయాన్ని— వాలసత్యాన్ని—పరిపీషింపి మార కర్తకర్తం వహించవలసిని నైరితి దాధ్యల విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులనే పుంది.

ఉన్నత విద్యలో ఉన్నది నైతిక ప్రమాణాలనూ, ఉత్తమ పరిపాలనా విధానాలనూ పరిపోషించడానికై చిత్త శుద్ధిగా కృషి జరి

[illegible]

విద్యార్థులు—పోలీసులు

పోలీసుల వాత్రను గురించి కూడా చెప్పవలసివస్తుంది. ఈ విషయం కూడా పదవ గ్రహిస్తున్నాను. పోలీసులు కోర్టులకు రిపోర్టులు చేసిన తరువాత, రిపోర్టులోనూ ఉపాధ్యక్షులు కూడా, పోలీసుల బాధ్యత విషయంలోనూ వాదనలు చేయవచ్చు. ఇంకా విధంగా ఈ వివాదాల అవస్థను చెప్పవచ్చు. పోలీసులకు విద్యనున్నందు, ఉపాధ్యక్షులు, విద్యార్థులు ముద్రలుగా పరిగణించాలి. విద్యనున్న లో ప్రాథమికంగా, కాంపెనీల వారానికాని పరిపోలీసులకు పని బాధ్యత ఉన్నందున వారు పుంటుంది. విద్యార్థులకు పోలీసులకు ముఖ్య పరిపోలీసులకు పెంపొందించుకుంటుంది. ప్రస్తుత పరిస్థితిని కలపించుకున్న ముఖ్యంగా ఇది. ఈ పరిస్థితి అందుకుంటూ ఇలాగే కొనసాగిస్తుంటుంది పరిపోలీసులకు విషయంగా పుంటుంది. కనుక, గత సమావేశంలో చేయబడిన పరిమోక్షను అనేక అధికార సూచనల ప్రకారం, విద్యార్థులు, ఉపాధ్యక్షులు, పోలీసుల మధ్య సన్నిహితమైన, మహాద్వార పూర్వమైన సంబంధాలను నెలకొల్పడానికి పోలీసు ఇన్ స్పెక్టర్ జనరల్ చిట్టచు వీలుకోవాలి. విద్యనున్న అవసరం ప్రారంభంలో ప్రాథమికంగా పరిపోలీసులకు పని ప్రాథమికంగా బాధ్యత విద్యనున్న అవసరం పుంటుంది. వారికి సహాయం చేయడానికి, సలహానివ్వడానికి పోలీసులు సిద్ధంగా పుంటుంది. బాహ్య కుటుంబ కార్యక్రమాలన్నింటినీ హింసాచర్యలకు తావులేకుండా చేయడం ద్వారా ప్రజాస్వామ్యాన్ని పరిరక్షించడానికి పాటుపడాలి.

ఈ సమస్యపరిష్కారాన్ని సులభం చేయడానికి ప్రాముఖ్యంగా ప్రతి సమాజవర్గమూ సహాయపడాలి. ఉపాధ్యాయులపైన గురుతురిమైన బాధ్యత వుంది. వారు సక్రమ నాయకత్వంవహించి

ఈ విద్యార్థుల సంక్షేమానికి తీవ్రంగా పూనుకున్నట్లయితే ఈ పూర్వార్థంలో సగం విజయం సాధించినట్లుగానే పరిగణించవచ్చు. విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు కేవలం సందర్శకులుగానే చూస్తూ మూఢావం వహించకూడదు. విద్యార్థులకు సక్రమంగా మార్గదర్శకత్వం వహించడంలోనూ, అవాంఛనీయమైన సంఘటనలను నిరోధించడంలోనూ వారు ఉపాధ్యాయులతో కలిసి పని చేయాలి. రాజకీయ పార్టీలుకూడా సముచితమైన పాత్ర వహించాలి. రాజకీయపార్టీలు కలిసి విద్యార్థులకు సంబంధించి ఒక ఉమ్మడి ప్రవర్తనా నిబంధనా వళిని రూపొందించి దానిని అచ్యుతంగా పాటించాలి. శైక్షకులు దేనిని బోధించినా యువతరిం వారు ఆచరణలోనూ, ప్రవర్తనలోనూ, దానిని అనుసరిస్తూనే సత్యాన్ని మనం గుర్తించడం అన్నిటికంటే ముఖ్యమైన అంశం. బాహ్యంగా రాజకీయ జీవితంలోనూ, సాంఘిక జీవితంలోనూ జరుగుతున్నదానికి ప్రస్తుత విద్యార్థుల ప్రవర్తన ఒక విధంగా ప్రతిబింబమైననవచ్చు.

ఈ సమస్య ప్రాధాన్యతను గూర్చిగానీ, తక్షణ అవసరాన్ని గూర్చిగానీ గోరింతను కొండంతగా చెప్పడం అసాధ్యమైన విషయం. అన్ని రంగాలలోని భవిష్యత్ నాయకత్వం నేటి విశ్వ విద్యాలయాలనుండి, కళాశాలలనుండి లభిస్తుంది. అందువలనే, విశ్వ విద్యాలయాలు తమ బాధ్యతలను సక్రమంగా నిర్వహిస్తే జాతికి, పృథులకు శ్రేయోకరమని పండిత జనహర్లాల్ నెహ్రూ అన్నారు. విద్యార్థులలోకంలో ఆరాతి పరిస్థితులు ప్రబలడం జాతీయోక్తిని సన్నగిల్లజేయడమేననీ, దానివల జాతి భవిష్యత్తు అనవ్యసరం అవుతుందనీ మనం గుర్తించాలి. ఆధునిక ప్రపంచంలో విద్యార్థులు, శక్తి సామర్థ్యాలగల సాంఘికవరం. తగిన విధంగా శిక్షణయి వే వారు భవిష్యత్ నిర్మాతలుగా రూపొందుతారు. తద్విన్నంగా నేటి పరిస్థితులే కొనసాగితే అరాచకశక్తులు ప్రబలుతాయి. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అన్ని పరాలవారు, ప్రత్యేకంగా విద్యావిషయాలలో రాజ్యాంగరీత్యా బాధ్యత వహించే రాష్ట్రపృథుత్వం విస్తృత ప్రాతి పదికపై తక్షణం పటిష్ఠపంతమైన చర్యలు తీసుకోవాలి. ఉన్నత విద్యాప్రమాదాలను నెలకొల్పడంలో కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రయోజనాత్మకమైన చర్యలు తీసుకోవాలి.

* * * *

సూలభూరక్ష

ఆపదలో అసాధారణ ధైర్య సాహసాలను ప్రదర్శించిన బాలురు తొమ్మండగురికి యాపదాది జాతీయశిశుసంక్షేమందలి బహుమతులను ప్రకటించింది. వీరిలో ఎనమండగురు జనవరి 28న రాజధాని నగరంలో జరిగే రిసెప్షన్ దినోత్సవాలలో పాల్గొని

బహుమతులను అందుకుంటారు. వెండిపతకం, నర్సికేటు వీరికి యిస్తారు. ఒక బహుమతి-మరణానంతరం యిచ్చే బహుమతి కలకత్తాకు చెందిన అనిమేషకుమార్ కు లభిస్తుంది. అతడు మునిగి పోతున్న తన మిత్రుని రక్షించబోయి ప్రాణాలు కోల్పోయాడు. అతని ధైర్య సాహసాలకు, మరణానంతరం యిచ్చే బహుమతి ప్రకటించబడింది. కలకత్తాలో ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటుచేసే కార్యక్రమంలో రాష్ట్ర గవర్నరు యీ బహుమతిని అతనికిటుంటిలకు అందజేస్తారు.

అభిసంఖ్యకవర్గాలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో మాతృభాషల వారీగా

అల్ప సంఖ్యక ప్రజలు

(1981 జనాభా లెక్కలు)

భాష	జనసంఖ్య (లక్షలలో)	మొత్తం జనాభా కాశం
ఉర్దూ	25.54	7.1
తమిళం	4.35	1.2
కన్నడం	3.82	1.1
మరాఠీ	2.77	0.8
ఒరియా	1.89	0.5

శిశు సంక్షేమం

నల్గొండ జిల్లాలోని దేవరకొండ తాలూకాలో చెంచులు నివసిస్తుంటారు. నాగార్జునసాగర్ అనకట్ట నిర్మాణం వల్ల వీరు నివసించే ప్రాంతం జలమయమై పోయింది. అందువల్ల వీరిని చిట్కాల గ్రామానికి వలసవంపే, అక్కడ పునరావాస ధౌకరం కల్పించబడింది. వారికొరకు అక్కడ పదిహేను ఇళ్ళతో ఒక కాలనీ ఏర్పడింది.

అప్రకటిత జాతుల సంక్షేమానికై ఏటా రూ. 1,40,000లు కేటాయించడం జరుగుతున్నది. ఈ మొత్తాన్నించి అప్రకటిత జాతులవారినిమితం పాతకాలలు, హాస్టలుల తేరవదానికి, స్కూల్ షిప్పులను యివ్వడానికి, ఎదురు సరఫరాచేయడానికి, బావులు త్రవ్వడానికి, గృహనిర్మాణానికి డబ్బును వెచ్చిస్తారు. అప్రకటిత జాతులలో ఎద్యను బాగా విస్తరింప జేయడానికై జిల్లాలో 21 ప్రాథమిక పాఠశాలలు నడుపబడుతున్నాయి. ఈపాఠశాలలో 1,008 మంది విద్యార్థులు చదువు కొంటున్నారు. సాంఘిక సంక్షేమ కాలనుండి సద్విద్య పొందుతున్న బంజారా హాస్టల్ల అరువున్నాయి.

షెడ్యూల్డ్ కులాలు - రెండు దశాబ్దాల ప్రగతి

“హరిజనులకు సేవచేయమని మనలను గాంధీజీ ప్రత్యేకంగా ఆదేశించారు. 1989లో గాంధీజీ శతాబ్దిపుర్రాలు జరిగేనాటికి ఈ విషయంలో కొంతవరకైనా ప్రగతి సాధించగలిగిఉండుటకు మనం యిప్పుడు కష్టపడి పనిచేయవలసి ఉన్నది. గాంధీజీ సంస్మరణకు ఆయన ఆశయాల్తో ఒక్కదాన్నైనా పూర్తిచేయగలిగేందుకు ఇదే ఉత్తమ మార్గం.”

— శ్రీమతి ఇందిరా గాంధీ.

1947 లో దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటినుంచి ప్రభుత్వం షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగలు, ఇతర వెనకబడిన వర్గాల వారి సంక్షేమం విషయంలో ప్రత్యేకంగా శ్రద్ధ తీసుకుంటున్నది.

క్రిందటిసారి 1981 లో దేశంలో జనాభాలెక్కలు తయారు చేసినపుడు షెడ్యూల్డ్ కులాలకు చెందినవారు దేశంలో 8% క్రింది ఉన్నట్లు ముందీ వున్నట్లు తేలింది. మొత్తం జనాభాలో వీరి సంఖ్య నూటికి 15 వంతులు. వీరిలో సుమారు 8 కోట్ల 81 లక్షల మంది గ్రామ ప్రాంతాలలోనూ, 71 లక్షలమంది నగర ప్రాంతాలలోనూ నివసిస్తున్నారు.

గడిచిన రెండు దశాబ్దాల కాలంలోనూ, షెడ్యూల్డ్ కులాల వారి అధిక, సాంఘికాభివృద్ధి విషయంలో, గణనీయమైన అభివృద్ధి సాధింపబడింది. ఈరోజున దేశంలో డాక్టర్లు, ఇంజనీర్లు, పారామెంజేరియన్లు, ప్రొఫెసర్లు మొదలైన వారిలో చాలామంది ఈ వర్గాలకు చెందినవారు వున్నారు.

దేశంలో వివిధ సర్వీసులలో షెడ్యూల్డ్ కులాలవారి ప్రాతినిధ్యం ఆ యేడుకాయేడు పెరుగుతున్నది. 1959లో కేంద్ర ప్రభుత్వం కాబాకు సర్వీసులలో షెడ్యూల్డ్ కులాలకు చెందిన ఉద్యోగులు 2 లక్షల 15 వేల 940 మంది వుండగా, 1987 నాటికి ఆ సంఖ్య 3 లక్షల 11 వేల 426 కు పెరిగింది.

షెడ్యూల్డ్ కులాల వారిని సర్వీసులలో అధికంగా ప్రవేశ పెట్టుకోటానికి ప్రభుత్వం అనేక చర్యలు తీసుకున్నది. అతిరణ్యక ప్రాతిపదిక మీద అభ్యర్థులను సరాసరి ప్రగతిపెట్టుకునే ఉద్యోగాలలో నూటికి 12 వంతులు షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి కేటాయించారు. బీటివద్దతిని కాకుండా ఇతర విధంగా అభ్యర్థులను ప్రగతిపెట్టుకునే ఉద్యోగాలలో సుమారు నూటికి 17 వంతులు వీరికి ప్రత్యేకించడం జరిగింది. ప్రగతిపెట్టుకోవడానికే కూడా నూటికి 12 వంతులు వీరికి కేటాయించారు.

సర్వీసులలో షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి విగిసంతగా పాల్గొనివద్దం వుండేట్లు చేయటానికిగాను పృథుత్వం అనేక చర్యలు తీసుకున్నది. వీరికి కేటాయించిన ఉద్యోగాలకు షెడ్యూల్డ్ కులాలకు చెందిన అభ్యర్థులు లభ్యపడక పోయినచో ఇతరులతో పూర్తి చేయకుండా రెండు సంవత్సరాలపాటు వాటిని విరివి వుండేటం. ఆ ఉద్యోగాలను ప్రత్యేకించి షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి కేటాయించినవిగా కాకుండా ఇతరులను కూడా వాటిలో ప్రగతిపెట్టుకోటానికి అవకాశం కల్పించేముందు, అందుకే ముందుగా దేశీయంగా కాని అనుమతి బడయటం, ప్రగతిపెట్టుకోవడానికే సాకర్యాలు కలగజేయటం, కవిష వయోపరిమితిని తగ్గించడం, విద్యార్హతలకు సంబంధించిన నిబంధనలను సడలించడం, విద్యార్థులకుగాను ప్రయాణపు ఖర్చులు యివ్వడం, ప్రభుత్వం తీసుకున్న చర్యలలో యివన్నీ వున్నాయి.

ప్రభుత్వ రంగంలో యేర్పాటు చేయబడిన సంస్థలు కూడా షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి ఉద్యోగాలను కేటాయించే విషయంలో, భారత ప్రభుత్వ విధానాన్నే అనుసరిస్తున్నాయి. ప్రభుత్వ ఉద్యోగం పృథుత్వం యేర్పాటుచేసిన సంస్థలు ప్రభుత్వరంగంలో యేర్పాటుచేసిన సంస్థలు, ఇతర సంస్థలు, మొత్తం 169 సంస్థలలోనూ 118 సంస్థలు, షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి కొన్ని ఉద్యోగాలను కేటాయించాలనే నిపాద్యను, యిప్పటికిప్పడే లెమోదించాయి.

షెడ్యూల్డ్ కులాల వారికి, షెడ్యూల్డ్ తెగలవారికి పరీక్షలకు ముందు శిక్షణ యివ్వడానికిగాను రెండు శిక్షణ కేంద్రాలను అలహాబాద్, రాంచీలలో యేర్పాటుచేశారు. యూనియన్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమిషన్ విర్యపించే బీటి పరీక్షలకు షెడ్యూల్డ్ కులాలు, షెడ్యూల్డ్ తెగల అభ్యర్థులలో కొంతమందికి వీటిలో శిక్షణ యిస్తారు. ఈ శిక్షణ కేంద్రాలను ప్రభుత్వం యేర్పాటుచేసింది. వీటిలో ఉచితంగా శిక్షణ యివ్వబడుతుంది. శిక్షణ పొందేవారికి ఉచితంగా వసతి సౌకర్యం, రోజున సౌకర్యం కూడా కలుగజేయబడుతుంది. రాష్ట్ర సర్వీసులలో ప్రగతిపెట్టుకోవడానికి జరిగే

పట్టణ హాజరుయ్యే అధ్యక్షులను హాజరు ఇటువంటి సౌకర్యాలను
హాజరుని రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలను ఉపయోగించు

విస్తృత విద్యాసౌకర్యాలు

షెడ్యూల్డ్ కులాలకు చెందిన విద్యార్థులకు విద్యా సౌకర్యాలను
అధికం చేయడానికిగాను అనేక చర్యలు తీసుకున్నారు ఉచితంగా
విద్యార్థులకు సౌకర్యాలను కలుగజేయడం, నియంపణలు, స్కూల్
షిఫ్టులను యిప్పడం, పుస్తకాలు, స్టేషనరీ, ఇతర సరకులను
సమకూర్చడం, మొదలైనవి పట్టిలో ఉన్నాయి

ఉత్కల అధ్యక్షులకు విద్యార్థులకు కేంద్ర ప్రభుత్వం
యోగ్యతనుబట్టి యచ్చే స్కూల్ షిఫ్టులో, నూటికి 72 వంతులు
షెడ్యూల్డ్ కులాల విద్యార్థులను ప్రశ్నించారు రాష్ట్ర
ప్రభుత్వం, చాలా విభిన్న పరిణామాలకు షెడ్యూల్డ్ కులాల
విద్యార్థులను స్కూల్ షిఫ్టులను యిస్తున్నారు

కాకేరె సెంటర్లోనూ విద్యార్థులకు సెంటర్లో చాలా
చాలాలోనూ నీడలో నూటికి 15 వంతులు వంటి షెడ్యూల్డ్ కులాల
విద్యార్థులకు సౌకర్యం, ప్రశ్నిస్తున్నారు ఈ సెంటర్, షెడ్యూల్డ్
కులాల విద్యార్థులకు సౌకర్యం, పాఠశాలనుబట్టి విద్యార్థులకు
మొదలైనవి అనేక సౌకర్యాలను కలుగజేస్తున్నాయి

అస్పృశ్యతా నివారణ

అస్పృశ్యతా నివారణకుగాను భారత ప్రభుత్వం అస్పృశ్యతా
నివారణ చర్యలను 1955లో ఆమోదించింది. కాబట్టి కాస్త
కాలాను విస్తృతంగా ప్రైవేట్ సెంటర్లను, సానిటరీ సెంటర్లను
ప్రభుత్వం వారు తీగ సహాయం సమకూరుస్తున్నది సాంఘిక
సంకేతాలకు యోగ్యతనుబట్టి నియంపణ, ఈ చర్య అమలు
పరిచడంలో సాధించిన ప్రగతిని పట్టిలో ఉన్నది

కిమీషనర్ : సలహా సంఘాలు

షెడ్యూల్డ్ కులాల, షెడ్యూల్డ్ కులాల కిమీషనర్,
రాష్ట్రాలలో సమకూర్చిన ఉత్కలను నియంపణలు వివిధ
విషయాలను నిర్వహించారు కిమీషనర్ రాష్ట్రం నియమాలను
కిమీషనర్లకు సహాయం చేయాలిగాను దేశంలో చేర్చారు
పార్లమెంటులో ఉప కిమీషనర్లను నియమాలను

అధికారి సాంఘికం అధ్యక్షులనుబట్టి సానిటరీ, షెడ్యూల్డ్
కులాలకు సెంటర్లను సౌకర్యం, సెంటర్లను సహాయం
యోగ్యతనుబట్టి చేయాలి సెంటర్లనుబట్టి నియంపణ, హానిటరీ
సెంటర్లనుబట్టి సెంటర్లను అధ్యక్షులనుబట్టి

భవిష్యత్తును దైర్యంగా ఎదుర్కోండి. స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ హైదరాబాదులో మదుపుపెట్టండి

మీ భవిష్యత్తుకై ఆదాయ డి మీ డబ్బును దైమ్ డిపాజిట్లో మదుపు పెట్టండి స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్
హైదరాబాదులో మీ డబ్బును దైమ్ డిపాజిట్లో

మా పెట్టిరేట్లు :

సేవింగ్స్ బ్యాంక్ భాతా 4 శాతం
యాన్యుటీ డిపాజిట్ సేవింగ్స్ బ్యాంక్ భాతా 4 శాతం

ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లు :

91 రోజులకు ఆపైన, ఆరునెలలలోపు	4.5/8 శాతం
6 నెలలకు ఆపైన, 9 నెలలలోపు	5.1/8 శాతం
9 నెలలకు ఆపైన, 12 నెలలలోపు	5.6/8 శాతం
12 నెలలకు ఆపైన, 24 నెలలలోపు	6.1/8 శాతం
24 నెలలకు ఆపైన, 36 నెలలలోపు	6.3/8 శాతం
36 నెలలకు ఆపైన, 60 నెలలలోపు	6.5/8 శాతం
60 నెలలకు	7.1/8 శాతం

2 నెలల, ఆపైన కాలానికి సంబంధించిన ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లకు ఆరేసి నెలలకు ఒకసారి వడ్డీ చెల్లించ
బడుతుంది

పి. సీతాపతిరావు,
(జనరల్ మేనేజర్, స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ హైదరాబాదు)

ఇన్నే శ్మతర్వాత.....

డాక్టర్ అ రి వీ రాల వి శ్వం

మనక మనక జ్ఞాపకాల వ్రక్కన
 ఎవరో నిక్కు నిక్కున నడిచిపోతున్న సప్తది-
 మందుకురిసే యీ రాత్రి-
 మబ్బువిరిసిన యీ రాత్రి-
 గుండెలోయల అంచుల్లో
 ఎవరో వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్న ధ్వని-
 ఇన్నేళ్ళ తర్వాత
 కిలలమీద, కన్నీళ్ళమీద
 గతం మీద, స్వగతంమీద
 ఎవరిదో హస్తస్పర్శ
 చీకటిపైన_చిన్నతనంపైన
 ఆకటిపైన_అలోచనపైన
 ఎవరివో వెలుగుల జాడలు;
 గదిగుప్పెల్లో రాత్రిని బంధించి
 నాకోసం నవ్వే వసంతాల్లోకి
 నన్ను నేనే తరుముకొని పోతున్న వేళ
 మళ్ళీ పాడమని అడిగే
 ఒకే ఒక్క గొంతు కోసం
 రిచిస్తాను రాగం లేని గీతాన్ని
 అలాపం లేని సంగీతాన్ని.
 ఇన్నాళ్ళ నింపి నన్నే పారేసుకున్న నేను
 నిన్నింక ఎప్పుడూ పారేసుకోకుండా
 ఏంపాడాలో; ఎలా పాడాలో; నాకేంతెలుసు
 పరికించటం చేతగాని నా గొంతులో
 ఏదే చిలికిండు
 ఏదో ఒక పాటనో_ఒకబాధనో

భైతన్యమూర్తులు

ప్రపంచంలోని సువిశాల ప్రజాస్వామిక వ్యవస్థకు అధినేత

శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ ఆకోటరు విశిష్ట సమయంలో 1917 నవంబరు 19న జన్మించారు చాలా చిన్నతనం నుండే రాజకీయాలలో ప్రవేశించారు స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం, అలహాబాదులోని ఆమె పూర్వీకుల గృహం 'అనిందనిలయం' అనేక యేర్లగా రాజకీయ కార్యకలాపాలకు కేంద్రంగా పుంటూవచ్చింది తమ 21వ యేట ఆమె కాంగ్రెసులో ప్రవేశించారు. స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ఆమె పదమూడు నెలలపాటు కారాగారవాసం అనుభవించారు. మూడు తరాలుగా ఆమె కుటుంబం వారు కాంగ్రెసు అధిపానగదె అధిష్టించారు. మోతీలాల్ నెహ్రూ, వారి కుమారుడు జవహర్లాల్ నెహ్రూ, వారి కుమార్తె ఇందిరాగాంధీ - భారతజాతీయ కాంగ్రెసు అధ్యక్షపదవి నలంకరించారు.

శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ దృఢచిత్త, రెండేళ్ళ కాలంలోనే ఆమె తన నాయకత్వాన్ని సమర్థింపవలెనగానూ, సుగమంగానూ విర్యవర్ధిల్లి, ప్రజల మెప్పు పొందారు.

ప్రజలతో సన్నిహితంగా మెరిగి, వారి కష్టసుఖాలను తెలుసుకోవడం ఆమెలోని విశిష్ట వ్యక్తిత్వానికి విదర్శనం. ప్రజాభ్యుదయానికి, దేశప్రగతికి సక్రమమైన పథాను అనుసరిస్తూ, సరియైన కార్యక్రమాలను చేపట్టతూ కోట్లాది ప్రజల ఆదరాభిమానాలను చూరగొన్న ప్రధాని ఆమె.

సాంఘిక కార్యక్రమంలోనూ, సహాయక కార్యక్రమాలలోనూ విరివిగా పాల్గొని, కిషన్మయంలో ప్రజల నైతికవిలువలను సమున్నత స్థాయిని నిలుపడంలో అత్యంత ప్రతిభా సమన్వితగా వ్యవహరించిన మనరి ఆమెది. భారత - పాకిస్తాను ఘర్షణప్పుడు సరిహద్దులలోని జమ్మూ, కాశ్మీరు తదితర సంఘర్షణ ప్రాంతాలలో పర్యటించిన తొలి కేంద్రమంత్రి ఆమె

జయప్రకాశ్ నారాయణ్

నాసిక్ నెంబ్రల్ జైలుగేటు 1938వ సంవత్సరంలో ఒకనాడు పొడుగా, ఆకరిజీయంగా కవిపిసున్న ఒక యువకుణ్ణి విడుదల చేయడానికి తెచ్చుకున్నాయి. ఆ రోజుతో ఆ యువకుణ్ణి జైలు శిక్ష గడుపు ముగిసింది. భావి కాలపు చరిత్రకారుడు ఈనాటి సంఘటనలను గురించి వ్యాసినప్పుడు పైన పేర్కొన్న విడుదల ఉదంతాన్ని 1938వ సంవత్సరంలో జరిగిన ఒక గజనీయమైన సంఘటనగా ఉదహరించగలడనడంలో ఎంత మాత్రం సందేహం లేదు.

ఆ యువకుని విడుదలతో భారతదేశ రాజకీయాలు ఒక మూతన కత్తిపీ, జపనత్వాలనూ సంతరించుకున్నాయి. జయ ప్రకాశ్ నారాయణ్ ఒక ఉద్దేశంతో, ఒక దృక్పథంతో, ఒక పరియోజనంతో జైలు నుంచి బయటికి వచ్చారు.

ఈ నాడు భారత ప్రజలకు అత్యంత ప్రేమపాత్రులు, గౌరవనీయులు అయిన వారిలో ఆయన ఒకరు.

అయితే జయప్రకాశ్ యొక్క అద్భుతమైన, విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వాన్ని గురించి కొద్ది మందికి మాత్రమే తెలుసు.

—యూసుఫ్ మొహరరి

1857 బోరాటంలో అసమాన ధైర్యసాహసాలు ప్రదర్శించిన వీరాంగన రూస్సీలక్ష్మీబాయి ఈమె వారణాసిలో జన్మించింది. భారతీయ మహిళలు స్వగృహంలో ఉత్తమ ఇబ్రాహిమీ అయితే యుద్ధ రంగంలో దీర్ఘదాతులైన సైనికులు అని రూస్సీ లక్ష్మీబాయి ప్రపంచానికి చాటి చెప్పింది. ఆమె జీవితం మహోజ్వలమైనది. తాను జీవించిన 23 సంవత్సరాల స్వల్పకాలంలోనే ఆమె తన పేరును చిరసాయంగా నిలిపే అద్భుత సాహసకృత్యాలు చేసింది. బ్రిటిష్ పరిపాలనను కూలదోయడానికి సాహసోపేతముగా బోరాడి ఆమె మనకు చిరస్మరణీయురాలైంది. అంగేయులు ఆమె పరాక్రమానికి ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. పశ్చిమవాదులలో మేటి సైనికురాలుగా ఆమెను పరిగణించారు. లక్ష్మీబాయి బ్రిటిషు పాలననుండి విముక్తి పొంది స్వాతంత్ర్యాన్ని ప్రతిబింబించింది. ఈమె ప్రజలకు సుఖానందాలు కలిగే సమర్థవంతమైన పరిపాలనను కొనసాగించింది.

బ్రిటిష్ సైనికాధికారులు భారత సైనికుల తిరుగుబాటులను అణచివేసి, అంతకు ముందు రూస్సీలో 15 రోజులుగా సాగుతున్న బోరాటంపై పుత్రుడు దృష్టిని సారించారు. బ్రిటిష్ సైనికులతో బోల్తాపెట్టడం ఆమెవద్ద సైనిక సామగ్రి చాలా తక్కువగా ఉంది. ఆమె శత్రువుల బారినుండి తప్పించుకొని గ్వాలియర్ వెళ్ళింది. అక్కడ అధిరోహించి, బద్గడారిజాయి ఆమె పీఠానికి అధిపతిగా బోరాడింది.

సాహసవంతంగా బోరాడుతూ 1858 జూన్ 17వ తేదీన ఆమె కన్ను మూసింది. రూస్సీ లక్ష్మీబాయి స్మృతి అనంతముగా రైస భారత ప్రజలకు ఉత్తేజం కలిగిస్తుంది. తమ గృహ కృత్యాల్లో వేగం, చెడును నిర్మూలించే కృషిలో ఉత్తమమైన పాత్ర వహించి నిర్వహించే మహిళలకు ఆమె మార్గదర్శకురాలు. చరిత్ర పుటలలో రూస్సీ లక్ష్మీబాయి శీలక గాత్ర ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది.

గురునానక్, ఆయన యుగానికి చెందిన మహాపురుషులలో గొప్ప పుక్తిగా పేర్కొనవచ్చు. ఆయన శక్తి అజేయమైంది. అభివేళం తరగనిది. దేశంలోనే కాకుండా పంచాలలో కూడా ఆయన విస్తృతంగా జరిపిన పర్యటనలే ఇందుకు నిదర్శనం. జీవితపు అద్భుత సత్యాలను ఆయన జనసామాన్యానికి చాలా తేలిక భాషలో బోధించారు. ఉత్తర భారత దేశం అంతటా ఇంటింటా ఆయన నీలికథలు చెప్పుకుంటారు.

నిడవయేట నానక్ ను గొప్ప బడిపంతులు విద్యాభ్యాసానికై అప్పగించారు. ఆయన కొంతకాలం పంట పొంతులు పనిచేసి అప్పుకుందానే వెళ్ళాడు. కానీ ఆయన పుస్తకాలు చదివటం దంటున్న సంగతిని పంతులు తెలుసుకున్నాడు. అప్పుడు పంతులు ఆయనను పుస్తకాలు చదవకపోవడానికి గల కారణాన్ని గురించి అడిగాడు. దానికి నానక్, పంతులు 'నాకు విద్యాభ్యాసం చేసేటంటే విజ్ఞానం మీకు ఉందా?' అని ఎదురు ప్రశ్న వేళాడు. అంతట పంతులు తాను అన్ని విషయాలు చదివానని చెప్పాడు. అప్పుడు నానక్, దేవుని మేన విజ్ఞానమే తనకు ప్రధానమని, దానినే తాను అధ్యయనం చేస్తానని గట్టిగా సమాధానం చెప్పాడు.

నానక్ నన్యాని ఆయనపట్టికి ఆయన హృదయం మానవ సుఖదుఃఖాలకు నిలయమై ఉండేది.

గురు నానక్ గల కొన్ని మహిమలను గూర్చి నిరాశ రించడం చాలా కష్టం. వాటికి కొన్ని ప్రత్యక్ష నిదర్శనాలు ఉన్నాయి. గురునానక్ మహాత్ములు కొన్ని సత్కుల పవిత్ర గ్రంథమైన గురు గ్రంథ్ సాహిబు లో భాగంగా ఉన్నాయి. ఈ విభాగాలను 'జప్', 'అనదివార్', 'రాహిరాస్', 'నోహలా' పేర్లతో వ్యవహరిస్తుంటారు. వాటిలో చేర్చబడిన గీతాలు ఎంతో మృదుమధురంగా, మనోహరంగా ఉంటాయి.

గురు నానక్ తర్వాత తొప్పిడిమంది గురువులు వచ్చారు. అందులో ప్రతి ఒక్కరూ సిక్కుమతాన్ని, విశ్వాసాలను విస్తరింప జేయడానికి కృషిచేశారు. ఐతే గురుగోవింద సింగ్ కృషి అపూర్వమైనది. హిందీ కావ్యజగత్తులో అమూల్యమైన గృంథ సాహిత్యం అయిన పూరిచేశారు. అందులో కవీర్, రామదాస్, దాదూ దయాల్ తదితరుల కవిత్వా కనుమాలను పొందు పర్చారు.

పండిత మదనమోహన. మాలవ్యా

ప్రజాసేవలోకానీ, సిస్టర్స్ కృషిలోకానీ ఒక్క గాంధీజీతప్ప మాలవ్యాజీతో సాటివచ్చే వ్యక్తి మరొకరు లేరనిదిలో అతిశయోక్తిలేదు.

ఆయన ప్రాచీనమైన దైనిందిన ప్యూబ్లికేషన్ లో నిమగ్నమైతూనే ఉన్నప్పటికీ ఒక విశిష్టతను సంపాదించుకున్నారు. "గౌరవానికి భిన్నంగా ఏమీ అనబడకుండా ఆలోచించకుండా" అపూర్వమైన పరిశ్రమ ఎదుర్కొనగలిగారు. మన ప్రజానాయకులలో గాంధీజీకంటే కూడా మిన్నగా మౌనమైన సంస్కృతిలోని ఉత్తమ లక్షణాలన్నింటినీ మాలవ్యాజీ పుణికిపుచ్చుకున్నారు. ఆయన హిందూ ధర్మాన్ని గొప్పగా పరిపూరించారు. కీ. శ్రీ. చింతామణి ఆయనను ధర్మాత్ముడిగా పేర్కొన్నారు.

పండిత మాలవ్య జాతీయ ఉద్యమాలలో, రంగులలో లభ్య శతాబ్దాలకు పైగా ప్రముఖపాత్ర నిర్వహించారు. గొప్ప విజయాలు సాధించారు. మాలవ్యాజీ తమ జీవితకాలపు రెండవ దశాబ్ది ఆరంభంలో ద్వితీయ కాంగ్రెసు మహాసభల సందర్భంలో విజృంభింపబడినారు. మూడవ దశాబ్దిలో ఉపాధ్యాయుడుగా, న్యాయవాదిగా, పత్రికా రచయితగా గణపితామహులు. నాలుగవ దశాబ్దిలో కానన సభ్యుడుగా రాణించారు. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడిగా అరింకరించారు. అయితే దశాబ్దిలో స్వయంకృషితో జైనానంద్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయాన్ని స్థాపించారు. రెండవ పర్యాయం కాంగ్రెసు సంతకు సారథ్యం వహించారు. ఆరవ దశాబ్దిలో ఒక ప్రక్క హిందూ సమాజాన్ని వ్యవస్థీకరిస్తూనే మరొకప్రక్క కఠిన కారాగార శిక్షలు అనుభవించారు. ఏడవ దశాబ్దిలో విదేశంలో రౌండుటేబుల్ మహాసభకు హాజరై మాతృభూమి హక్కులపై వాదించారు.....

మాలవ్యాజీ వలె మన కాననసభల్లో అంతటి అధికారిక మైనకంకంతో మరే హిందువు మాట్లాడలేదు. కిషన్మయ్యలో శాంతిదూతగా ఆయనవలె మరే కాంగ్రెసువాది పాటుపడలేదు..... ఇంగ్లీషులో కానీ, హిందీలోకానీ ఆయన అనభరణం తాపించేవారు. ఆయన వాగ్విరళి వవిశ్ర గంగా ప్రవాహంవలె సాగిపోయేది. కాశీలో విశ్వాన మందిరాన్ని నెలకొల్పి ఆ ప్రదేశపు పురాతనప్రాథవాన్ని పునరుద్ధరించిన మహానీయుడాయన.

పండిత మాలవ్యాను అన్ని జాతుల వారూ, మతాలవారూ అభిమానించేవారు. ఆయనను హిందువులు భక్తిభావంతో గౌరవించగా మంత్రులతోపాటు లంగ్లయులు ఆయనను ప్రేమించేవారు. నిజాం మొదలుకొని అందరూ మహాహుద్దయ ప్రముఖులు ఆయనను ఆదరించారు. హిందూ విశ్వవిద్యాలయానికి భూరి విరాళాలు ఇచ్చారు. ఈ విశ్వవిద్యాలయం ఆయనకు కావ్యకమైన స్మృతి చిహ్నం. నిధులు సేకరించడంలోనూ, దీర్ఘస్వాసాలు చేయడంలోనూ మాలవ్యాజీ తనకు కానే సాటి అనిపించుకున్నారు.

— డా. ఈశ్వరదత్తు
(స్వతంత్ర, 19.4.1960 నవంబరు 18)

సరోజినీనాయుడు

బాలక జాతీయ కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడిగా అరింకరించిన రెండవ మహిళ సరోజినీదేవి. ఉత్తర ప్రదేశ్ గవర్నరుగానూ ఆమె పని చేశారు. ఆమె వ్యక్తిత్వం విశిష్టమైనది. ఆమె స్వతస్సిద్ధమైన కవయిత్రయేగాకుండా స్వాతంత్ర్యయోధురాలుకూడా. 1917 కేతాబ్ చివరి రోజులలో ఆమెలో స్వాతంత్ర్యాభిలాష, దేశభక్తి పరుషభక్తి త్రొక్కింది. కళాని ఆరంభంనాటికి రాజకీయ, సాంఘిక సేవారంగాలలో ఆమె భృతిలోనికి వచ్చారు. స్వరాజ్య సాధనపై సమైక్యంగా నిలువవలసిందిగా ఆమె దేశస్థులను ఉద్బోధించారు. ఆమె గంభీరవక్త, మృదులాపిణి.

మహిళా దాస్య విమోచనోద్యమం ఆరంభించినవారూ ఆమె అగ్రానవాదివత్వం వహించి ఉద్యమాన్ని నడిపించారు. మహిళలు తమతమ గృహంతర్భాగాల నుంచి వెలుపలికి

వచ్చి స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో పాల్గొనేట్టు చేయడానికి అనవరతమూ శ్రమించింది.

గాంధీజీతో ఆమెకుగల సన్నిహిత పరిచయము ఆమెను ఎంతగానో ప్రభావితం కావించింది అయిన పరిచయ సంపద ఆమెకు అపూర్వవశిష్టాల సంతరింపజేసింది. ఎవరైనా సిరా రడోద్యమంతోనూ, అసామయిత పోరాటంతోనూ ఆమె పాల్గొనేట్టు చేసింది చివరికి కారాగారవాసంతోకూడా ఆమె అడుగుపెట్టింది. భారత జాతీయ కాంగ్రెసులో ఉత్సాహ వంతురాలైన కార్యకర్తగా ఆమె దేశానికి అగణితమైన, అపారమైన సేవ చేసింది.

రోజినీ నాయుడు అతి నిరాడంబరమూర్తి. భాగతీయ సాంప్రదాయాన్ని బ్రతికి ఉప్పుకున్న మహిళ ఉత్తరప్రదేశ్ ప్రజలు ఆమెను తిట్టిగా భావిస్తారు. యోగ్యతను నిలుపుకోడానికి ఆమె తన కాయకర్తీలూ శృషిచేసింది.

ఆంధ్రకేసరి ప్రధానం పంతులు

ఆంధ్ర రాజకీయ రంగంలో ఆంధ్రకేసరి టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు సుదీర్ఘ కాలంపాటు జరిపిన వీరవిహారం బహుళా వరొకరెవరూ చేసేవుండరు.

అతి వీర కుటుంబ లో పుట్టి, కష్టాలలో పెరిగి, స్వకర్తతో అత్యంత ఉన్నతమైన స్థానానికి చేరగలిగారు. గుంటూరు జిల్లా ఓంగోలు తాలూకాలోని కమవర్తి గ్రామంలో 1872 ఆగస్టు 29 వ తేదీన వీరు జన్మించారు. కల్లూరు, నాయుడు పేట, ఓంగోలు, రాజమండ్రిలో విద్యాభ్యాసం చేశారు. మద్రాసు న్యాయశాఖాంశానికి న్యాయశాస్త్రంలో సెకండ్ క్లాస్ డిప్లామాపొందిమొదట్లో ఓంగోలులో ప్రాప్తంపెట్టి ఆ తర్వాత రాజమండ్రికిమార్చినారు. తమ 29 వ ఏటనే పంతులుగారు రాజమండ్రి పురపాలక సంఘానికి అధ్యక్షులయ్యారు.

న్యాయశాస్త్రంలో ఉన్నత విద్యాభ్యాసానికి 1904 లో వీరు ఇంగ్లాండు వెళ్ళి అయిదేళ్ళు అనంతరం తారిఫ్తురు వట్టా పుర్రుకువి వ్యవేశం తిరిగి వచ్చారు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

కానవోల్లంపైన ఉద్యమం సందర్భంగా గాంధీజీపిలుస్తూ, 1921 లో అతి ఉద్యమంగా వున్న తన ప్రాప్తినుమ కూడా ఒదులుకున్నారు. హాటిమూడి ప్రకాశం జీవిత చరిత్రే దక్షిణాది స్వాతంత్ర్య పోరాటం చరిత్రగా రూపొందింది.

ప్రకాశం పంతులుగారు 1928 లో సైమన్ కమిషన్ ప్రతిఘటనోద్యమంలో పాల్గొని పాత్ర వహించారు.

1937-39 రాజాజీ ముత్రివర్గ లో రినిస్కృతులైగా పంతులుగారు జమీందారి రద్దు కానవోల్లం చేశారు. 1949 ఏప్రిల్ 30 వ తేదీన మద్రాసు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి అయ్యారు.

1953లో ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రానికి ముఖ్యమంత్రిగా అనేక ఘనకార్యాలు నాధించారు రాష్ట్ర అవతరణోత్సవ సందర్భంలో 2 వేల మంది ఖైదీలను విడుదల చేయించారు దీని వొక ఘనమైన ప్రయోగంగా 1953 కాలావేగించి ప్రశంసించారు.

అమరజీవి పొట్ట ప్రేరాములు

జననం : 1901 మరణం : 15-12-1952

అది 1951 ఆంధ్ర రాష్ట్రాన్ని ఏర్పాటు చేసే సమయం అవకాశంగా ఉంది వివిధ పార్టీలను చెందిన రాజకీయ నాయకులలో ఏకాభిప్రాయం కుదరలేదు 10 సంవత్సరాలగా జరుగుతున్న ఆంధ్రరాష్ట్ర ఉద్భవం ఒక దశలో సమసిపోయే పరిస్థితి ఏర్పడింది.

ఇన బాహుళ్యానికి అంతగా తెలియని గాంధీవాది— శ్రీ పొట్టి ప్రేరాములు రంగంలోకి దిగారు ఏ ఆదంబరాలు, అర్పాదం

లేకుండానే 1952 అక్టోబరు 19వ తేదీనుండి అమరణ నిరాహార దీక్ష ప్రారంభించారు. రోజులు వారాలుగాను, వారాలు నెలలుగాను మారుతున్నాయి రాజకీయ పరిస్థితులు ఉధృతంగానే ఉన్నాయి 58 రోజుల నిరాహార దీక్ష తర్వాత 1952 డిసెంబరు 16వ తేదీన శ్రీ శ్రీరాములు అసువులు కోల్పోయారు. ఛాతరదేశమంతటా గగ్గోలు ప్రబలింది

ఆయన నిర్వాణం జరిగిన నాలుగు రోజులకు ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పాటు గూర్చి అప్పటి ప్రధాన మంత్రి కీ శ్రీ జవహరు లాల్ నెహ్రూ చరిత్రాత్మకమైన ప్రతిబింబ గావించారు అనిశ్చిత వాతావరణం తొలగిపోయింది మహాశివరాత్రిమైన ఆత్మ బలిదాస ప్రక్రియతో ప్రజలు ఎంతో కాలంనుండి కంటూపచ్చిన పిలలు వా సప రూపాన్ని పొందాయి అమరజీవి పొట్టి శ్రీరాములు, చరిత్ర పుటలనే మార్చినారు.

శ్రీ శ్రీరాములు మద్రాసులో జన్మించారు నెలూరు శిలా జాపెల దినెల్లో పెరిగారు ఆయన అనేక సార్లు శైలు శిక్షలు అనుభవించారు ఉన్న సత్యాగ్రహంలోను, వ్యక్తి సత్యాగ్రహం లోను ప్రముఖంగా పాల్గొన్న శైలు శిక్ష అనుభవించారు.

“క్విట్ ఇండియా” మహాోద్యమం ముమ్మరంగా పాగుతున్న కాలంలో 1942 ఆగస్టులో ఆయనను తిరిగి అరెస్టు చేశారు. 1952 డిసెంబరులో ఆయన బాల్య మిత్రుడు, మద్రాసు బార్ నటులు, శ్రీ వి. లక్ష్మీనారాయణకు నెలూరు నుండి ఒక ప్రత్యేకించిన సంతరించుకున్న లేఖను ఆయన వ్రాశారు ఆ లేఖలో ఇలా వ్రాశారు. “ఆంధ్ర రాష్ట్రం సమస్యపై అనేక అభిప్రాయాలు ఉద్భవించాయి ప్రతివారు ఏమ దొరటిలోనే ఆలోచిస్తున్నారు అందరు ఒకేవిధంగా, ఒక్కతరుగా ఆలోచించనంతపెరికు ఒక పెరి స్కూరానికి రాలేదు అధికారిలో ఉన్నవారి మనస్సులను మార్చడం సులభం కాదు. దానికి ఒక్కటే మార్గం నాకు తివిపనున్నది కోరిక, ద్వేషం లేకుండా దృఢ సంకల్పంతో నా ప్రాణాలను అంకితం చేయడమే ఆ మార్గం. ఇంకా ఆలస్యం చేయడం అవచారిమే అవుతుంది నీ నిన్నటి నుండి నేను బాచిస్తున్నాను. ఈ అగ్ని పరీక్షను ఎదుర్కోడానికి నేను సిద్ధంగానే ఉన్నాను. కార్య సాధనకు నా ప్రాణాలను అర్పిస్తాను.”

ఈ త్యాగశీలికి ఎందరో జోహారు అర్పించారు. క్రధాంజలి పుట్టించిన ఆంగ్లేయ పత్రికా రచయిత శ్రీ వి. ఎ. హెయిల్స్ వాక్యాలు, చరిత్ర యిచ్చిన పవిత్ర తీర్పుగా భావించదగినవి. “క్రూపిషిన్ తర్వాత మహాత్తరమైన ఆత్మార్పణం”గా ఆయన అభివర్ణించారు.

రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడు

ప్రస్తుత తరానికి చెందిన ప్రజలకు యీ పేరు కొత్తగా వినిపించవచ్చు. అయితే ఆనాటి సంఘ వ్యవస్థను రూపు దిద్దడంలో యీ నాయుడు ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించడమే గాక, ఆనాటి

సమాజాన్ని ప్రభావితం చేశారు. నవ్యాంధ్ర దేశంలో సమాజ వ్యవస్థ మార్పులకు లోనైన పరిణామంలో నాయుడుగారు ప్రజలకు ప్రబోధించడమేగాక వారిలో చైతన్యం పూరించారు. అధునిక ఆంధ్రదేశ నిర్మాతలలో ఆయన ఒకరుగా ఖ్యాతి గాంచారు.

వెంకటరత్నం నాయుడు, ముంబైలోని నోబుల్ కళాశాల లోను, మద్రాసులోని క్రిష్టియన్ కళాశాలలోను ఉన్నత విద్య నభ్యసించారు ఆయన న్యాయంలో తాను పదివిన విద్యాలంపైనే లెస్స రర్గా కొంతకాలం పనిచేశారు తర్వాత సికింద్రాబాదులోని మహాబాబు కళాశాల ప్రెసిపెంటర్గా వ్యవహరించారు తర్వాత కాకినాడలో ఏ లర్ కళాశాల ప్రెసిపెంటర్గా పనిచేశారు ఇక్కడే తన లక్ష్యసాధనకు తీవ్రంగా కృషి చేశారు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ఉపాధ్యక్షులుగా ఎన్నిక అయ్యారు.

కార్యదీక్ష, ఉత్సాహం, ఉద్రేకం ఉప్పొంగుతున్న రోజులవి. ఆ రోజులలో వీరేశలింగం, వెంకటరత్నం ఆంధ్రదేశ ఆశాజ్యోతులుగా, మారిదర్శకులుగా మన్ననలందారు. శ్రీ నాయుడుగారు బాల్య వివాహాలను తీవ్రంగా ప్రతిఘటించారు. వ్యభిచార నిర్మూలనకు తీవ్రంగా వ్యతిరేకం చేశారు.

ఆయన కాకినాడ కళాశాలలో హరిజన బాలబాలికలకు, యితర పరాం బాల బాలికలకు ఉచిత విద్యాపాఠశాల కల్పించారు. వీర విద్యార్థులకు తన డబ్బుతో ిజాలు చెల్లించారు.

ఆయన పండితుడు, విద్యావేత్త, వక్త, ప్రబోధకుడు, అన్ని టినిమించి సంఘసంస్కారి. భగవత్పూజకు, నిరాకారుడైన భగవంతుని పూజించడమేగాక, మానవులలోనే భగవంతుని దర్శించి వారి సేవ చేసిన వ్యక్తి.

సి. వై. చింతామణి

పత్రికా ప్రపంచంలో సుప్రసిద్ధులైన ఆంధ్రులలో శ్రీ సి. యశోవర్మ చింతామణి సమవిత్తమైన గౌరవసానాన్ని అక్రమిపారు. సంపాదకుడుగా, పారమెంటరీయన్గా, మంత్రిగా ఆయన విజ్ఞాన సంపదతో యు.పి. ప్రజలను ఆకర్షణకీతులను చేయడమేగాక తమ జీవిత కాలంలోనే ఒక యతిహాసంగా నిలిచిపోయారు.

చింతామణి విశాఖజిల్లా విజయనగరంలో జన్మించాడు. విజయ నగరంలోని మహారాజ కళాశాల నుండి ఉత్తమ శ్రేణిలో పట్టభద్రులయ్యాడు. 1898 సంవత్సరంలో ఆయన ప్రజాజీవితం ఆరంభమైంది. చాలామంది తన సహచరులపై ఆయన కూడా కొంత జీవితాన్ని వెతుక్కుంటూ ఉత్తర భారతదేశానికి వలస పోయారు. ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోని ఒక ప్రముఖ రాజకీయవేత్త అయిన శ్రీ నాగేంద్రనాథ గుప్త 'ది ఇండియన్ పీపుల్' అనే ఆంగ్ల వారపత్రికను 1903లో ప్రారంభించగా చింతామణి అందులో సహాయ

సంపాదకుడుగా చేరాడు. చాలా కాలంగా యు.పి.లో జాతీయభావాలు ప్రచారం చేయగల చక్కటి ఇంగ్లీషు వారి పత్రికలేదు. ఈ లోటును భరించేయడానికే పండిత మదన్ మోహన్ మాలవీయ 1908 అక్టోబరులో అలహాబాదు నుంచి 'రీడర్' అనే ఆంగ్ల దిన పత్రికను తన సహచరత్వం క్రింద ప్రచురించడం ప్రారంభించారు. ఆ వెంటనే చింతామణి ఆ పత్రికలో చేరాడు, కొన్నాళ్ళు దానికి సంపాదకుడిగా కూడా వున్నాడు.

పుట్టుకతోనే పాత్రికేయుడు ఆయన. జాతీయ భావాలు చిన్న నాటనే ఆయనలో మొగతొడిగి వుట్టించాయి. ఆయనే ఒక విశాస ఖని. సమకాలీనులలో సమున్నత సానాన్ని ఆలంకరించ గలిగిన అపూర్వ ప్రతిభా సంపదను తన సొత్తు చేసుకున్న వ్యక్తి. బహుముఖ ప్రతిభాశాలి. ఆయన సంపాదకత్వంక్రింద అలహాబాదు నుంచి ప్రచురించబడే ఆ చిన్న పత్రిక 'రీడర్' ఆసతికాలంలోనే అగణితమైన పేరు ప్రతిష్ఠలను ఆర్జించుకుని దేశంలోని ప్రసిద్ధ పత్రికలలో ఒకటిగా వాసికెక్కింది.

చింతామణి మితవాద రాజకీయ ధోరణికి కట్టుబడిన వ్యక్తి. గాంధీజీ ప్రారంభించిన సహాయ నిరాకరణోద్యమంతో ఆయన ఏకీభవించలేదు. ఆ విషయాన్ని ఆయన బహిరంగంగానే ప్రకటించారు. ఒక్క సహాయ నిరాకరణోద్యమం మినహా మిగిలిన కాంగ్రెసు ఆశయాల్నింటికి తనూ, తను అభిమానించే మితవాద రాజకీయ ధోరణిగల అమాయకులూ బద్ధులైవున్నట్లు ఆయన స్పష్టం చేశాడు.

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

(1958 ఆగస్టు 29వ తేదీన ఉమ 01వ ఏట స్వర్గస్థులయ్యారు:—)

శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు హాస్య బ్రహ్మ. ఆయన తన హాస్యాన్ని ఏ ఒకే తరహా యతిప్రకాశితో పరిమితం చేయలేదు. మన విత్య జీవితంలో తానిలే అనేకానేక సమస్యల్ని తీసుకుని, సునిశితమైన హాస్యాన్ని మేళవించి, ప్యంగింగా విసుర్లు విసురుతూ మన స్మృతిలో కావ్యతంగా నిలిచిపోయే రచనలు కావించారు. తమ పురోహితా ద్వారా, వ్యాపార ద్వారా, తదితర రచనల ద్వారా విత్యజీవితంలోని హాస్యాన్ని మన కళ్ళ ముందు వుంచారు.

మన సమాజాన్ని పేరుపురుగులా తొలిచేస్తూ మన ప్రభావం జీవితాన్ని విలకించే సే ఆంధ్రులలోని అసూయలనూ, స్పృహలనూ, కాల్పజ్యాలను, సంకుచిత మనస్తాన్ని; మనలో కరుడుగట్టుకుపోయిన దోషాలను తన రచనల్లో బట్టబయలు చేశారు.

పాత్రి చరిత్రలో, కిల్పంలో శ్రీ కామేశ్వరరావు 17వ శతాబ్దపు పెద్దచి హాస్య రచయిత మొలైర్‌ని దృష్టిలో పెట్టుకున్నారు. సమకాలీన సమాజంలో నెలకొన్న కుట్రనంతటిని అతి నిర్భయంగా, ప్యంగింగా విమర్శిస్తూ మొలైర్ రచనలు చేశారు. అదే ధోరణిలో శ్రీ కామేశ్వరరావు కూడా తన నాటకాలలో సమాజ ప్యవస్థలోని కుచ్చిలం మీది కలం యుద్ధం ప్రకటించి ప్యంగింగా వ్యాఖ్యానిస్తూ మన అల్పత్వాలను మనకే చూపించారు. తెలుగు నాటకం పున్నంతి కాలం ఆయన 'సానయ్య' పాత్ర జీవించే వుంటుంది. దానిసర్ పార్వతీశం, గిరీశం సరసన కూర్చోదగ్గ ప్యక్తి 'సానయ్య'.

శ్రీ కామేశ్వరరావు సంగీతాభిమాని, విమర్శకుడు. సంగీత శాస్త్రాన్ని మదించినవారు, ఆయన వ్రాసిన 'త్యాగరాజ అత్త విచారం' అందుకు సాక్షి. త్యాగరాజ కీరనలలోని కవిత్వా సోయగాన్ని, హృదయ వికాస మారుమూలన్ని అతి సరళంగా, సామాన్యుడునై తం ఆ కీరనలలో సుదారసాన్ని అస్వాదించే విధంగా వివరిస్తూ వ్యాసిన గృంథమిది.

'వీరి ఆంధ్ర నాటక పద్య వతనం' అనే గృంథం వారి ప్రభువరణంలో విడపట్టే సప్రటికీ విశాసి వారు దానిని 1924లోనే వ్యాశారు. పద్యాలను రాగయుక్తంగా పాడడం వు దానిలోని కవిత్వా కి సజుందించి హృదయానికి సన్నిహితంగా అంది చేరి రాదని గట్టిగా నొక్కిచెబుతూ ఆ విషయమై సమగ్రంగా ప్రామాణికంగా వారు వ్యాసిన యీ గృంథం విజ్ఞాన మెప్పులనే గాక రసజ్ఞుల హృదయాలను సహితం దోచుకో గలిగింది.

శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు చక్కటి వ క. అంతేకాదు మంచి నటుడు కూడా. వృత్తి రీత్యా ఆయన ఉపాధ్యాయుడై నా ప్రతిభచేత రచయితగా రాణించారు.

కల్నల్ సి. కె. నాయుడు

సుప్రసిద్ధ క్రికెట్ ఆటగాడు కల్నల్ సి. కె. నాయుడు తమ 72 వయట ౩ డి.లో నవంబరు 14వ మరణించారు. భారతీయ క్రికెట్ క్రీడా రంగానికి ఆయన చేసిన అపమాన సేవకు గుర్తింపుగా 'పిరికి' 'పశ్చిమాక్షణ్' బిరుదు యివ్వబడింది. 1982లో ఇంగ్లాండులోని లార్డ్స్ లో జరిగిన క్రికెట్

అధికారి 'ఐస్టేమ్' లో తొలిసారిగా భారతదేశం పాల్గొంది. ఆనాటి భారతీయ క్రికెట్ బృందానికి కల్నల్ నాయుడు నాయకత్వం వహించారు. ఇంగ్లాండు లో జరిగే అనేక అధికార పూర్వకమైన ఐస్టేమ్ లో పిరుపాల్గొన్నారు. చక్కటి ఆల్ రౌండ్. ప్రధానంగా, ప్రతిభగల షేట్స్ మన్ గా పేరు తెచ్చారు. ఆయన మొత్తం ప్రథమ శ్రేణి క్రికెటులో 78 ఇన్నింగ్స్ ఆడారు. ఆయన చేసిన గరిష్ట స్కోరు 211.

సి. కె. గా క్రికెట్ ప్రపంచానికి ప్రసిద్ధుడైన శ్రీ కొటూరి కనకయ్య నాయుడు 1895 అక్టోబరు 31 న జన్మించారు తమ 82వ ఏటవరకు క్రికెట్ విషయకంగా భారతదేశమంతటా పర్యటించారు. క్రికెట్ క్రీడగల దేశాలలో ఆయన అత్యంత పేరు ప్రతిష్టలు గడించుకున్నవ్యక్తి. సి. కె. ఆమోఘమైన షేట్స్ మన్ గా సుప్రసిద్ధుడు. సి. కె. చరిత్ర భారతీయ క్రికెట్ చరిత్ర. భారతీయ క్రికెట్ పై ఆయన ప్రభావం యింతంతని చెప్పలేము. ఈ క్రీడలోని వివిధ విభాగాలలో అత్యంత ఉన్నత మైన విజయాలు ఆయన సాధించారు.

ప్రధాని తమ సామర్థ్యానికి సందేహంలో ఇలా అన్నారు... క్రికెట్ ప్రపంచానికి సి. కె. చేసిన సేవ అపారమైనది. స్వతహాగా ప్రతిభావంతుడైన క్రికెట్ ఆటగాడు ఆయన. అనేక మంది యువక్రికెట్ ఆటగాళ్ళకు ఆయన ఆదర్శప్రాయుడు. ప్రతిభను గుర్తించే నేర్పు ఆయనకు వున్నది. నేటి ప్రతిభావంతులైన ఆటగాళ్ళను అనేకులను ఆయన తీర్చిదిద్దారు. ఆయన మరణంతో దేశం ఒక చక్కటి క్రీడాకారుని కోల్పోయినట్టయ్యింది"

శ్రీమతి కృష్ణ హాథీసింగ్

శ్రీమతి కృష్ణ హాథీసింగ్ కూడ, తన సోదరుడు జనహర్ లాల్ నెహ్రూవలనే ఎల్లప్పుడు యువతరానికి ప్రాతినిధ్యం వహించారు. ఆమె కుటుంబంలోని శ్రీమతి విజయలక్ష్మి పండిట్ వంటి మిగతా సభ్యులు రాజకీయ రంగంలో తమ ప్రభావాన్ని ప్రసరింపజేసి అంశభాషియ భ్యాతినార్థించిగా శ్రీమతి హాథీసింగ్ మాత్రం రాజకీయాలకన్నా సాహిత్యానికి ప్రాధాన్యం యిచ్చింది.

విరివిగా విక్రయించబడిన 'ఃః నో రిగ్రెట్స్' అశ్వకథ, ఆమె రచించిన ప్రథమ గ్రంథం. ఈ గ్రంథంలో నెహ్రూ కుటుంబానికి చెందిన గృహ విషయాలను వివరించింది. సరోజినీ నాయుడు యీ గ్రంథాన్ని ఎంతో మెచ్చుకొన్నారు. ఆమె రచించిన మరో పుస్తకం "పాడోస్ ఆన్ ది చాల్"లో తైళ్ళ లోని స్త్రీలను గుర్తించిన కథలను రచించారు కాసనోల్లంపున ఉద్యమం సందర్భంగా 15 రోజులు జైలులో గడిపిన అనుభవాలతో యీ పుస్తకాన్ని రచించారు.

అగర్బ శ్రీమంతుల గృహంలో జన్మించి, కాలు కదవకుండా పెరిగినా, యితరులతో చాలా కలిసిగా తిరిగేవారు. సోదరునితోనూ, మేనకోడలు శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీతోపాటుగా ఆమె దేశ వ్యవహారాలలో ఎన్నో మార్పులను చూచారు.

సాంఘిక సేవార్థక్రమాలలో, ముఖ్యంగా బాలశిక్షణ వికాస కార్యక్రమాలలో ఎంతో ఉత్సాహం, చొరవతో కృషి చేశారు. బొంబాయిలో పోలియో క్లింక్ ను నెలకొల్పడంలోనూ, మురుగు పేటల నిర్మూలన కార్యక్రమంలోనూ కృషిచేశారు.

మ హా భా ర త ము

క వ్య గం తు ల ల క్ష్య ణ గా త్రి

12

ఒకనాడు సు దోషసుండులు త్రిలోక విజయమును సాధించుటకు మంత్రులతో ఆలోచించి మహానక్షత్రయుక్త రాత్రియందు యుద్ధ యాత్రక వెడలిరి. వివిధాయుధములను ధరించి కొంత స్వర్గ లోకమునె ననే దాడిచేసిరి. వారికి లభించిన వరములను పూర్వమే తెలిసికొనిన దేవతలు భయపడి స్వర్గమును వీడిపోయి బ్రహ్మ దేవుని శరణువేడిరి. సుందోషసుండులు స్వర్గమును స్వాధీన పరచుకొనిరి. అలాగే నాగలోకమును, సమస్త ప్రపంచమును స్వాధీనము చేసికొనిరి. రాజులు, బ్రహ్మర్షులు హోమాదులు చేసి దేవతల బలమును పెంచుచున్నారని వారిని ధ్వంసము చేయ వలసిందని నె నికులకు ఆజ్ఞాపించిరి. వారు సముద్రపు తూర్పు తీరములో నంచరించి యజ్ఞ యాగాదులుచేయు మునీశ్వరుల నంద రను బాధించుచు ధ్వంసము చేయుచుండిరి. వారు పారిపోయి దుర్గమసానములలో దూరి దాగియుండిరి. అప్పుడు సుందోష సుండులు మదపుచేసుగుల రూపమును, సింహ వ్యాఘ్ర రూపము లను ధరించి వారిని పట్టి చెండి చంపుచుండిరి. ఈ విధముగా భూమండలమంతయు ధర్మకార్యభూన్యమై యెక్కడజూచినను అస్థిమయమై యుండజూచి వారు సంతసించి కురుక్షేత్రమునందు స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనిరి.

ఇటు గగోలుపడి మునీశ్వరులందరు బ్రహ్మలోకమునకు పోయి బ్రహ్మదేవుడు నిడునభలో కూర్చొనినప్పుడు సుందోష సుండుల క్రూరకర్మలను ఆయనకు వివేదించిరి. అక్కడివారందరుగూడ అవిధముగానే మొరపెట్టుకొనిరి. బ్రహ్మదేవుడు కొంచెము యోచించి యేలాగే నను సుందోషసుండుల వదోపాయ మును చూడవలెనని విశ్వకర్మను విలిపించి, 'అతిలోక హిందర్య వతియైన యొక కాంతను నృశింపుము' అని ఆతనికి ఆజ్ఞాపించెను. విశ్వకర్మ అట్టి సుందరిని విరించి, మూడులోకముల లోని సావర జంగమములలోనున్న అందమైన సారాంశముల నన్నింటిని గె కొని ఆమె శరీరములో నింపెను. అనేక కోటి రత్న కాంతులను ఆమెయొడ ప్రసరింపజేసెను. ప్రతి అవయవ మునుగూడ అతిదర్శనీయముగ విరించి చతుర్దశ భువనములలో నామెకు ఈదె న వడతి లేదనిపించెను. ఆమె సమస్తలోకవాసుల దృష్టిని, మనస్సును ఆకరించునట్లుగా సుందెను. ఉత్తమరత్నముల నన్నింటినుండియు తిలప్రసూఱమును తీసికొని ఆమె శరీరమును

విశ్వకర్మ విరించినందుచేత బ్రహ్మదేవుడామెకు 'తిలోతమ' యని పేరు పెట్టెను. ఆమె బ్రహ్మకు నమస్కరించి "నాకు ఏమి యజ్ఞ విచ్చెదదయి" అని అరించెను. అమాటకు బ్రహ్మదేవుడు, నీవు పోయి సుందోషసుండులకు లోభనీయ మెనరూపములను ధరించి వారిరువురు నీపై మోహముచేత పరిస్పర్శము ద్వేషించుకొ నునట్లు చేయుము, అని తిలోతమతో చెప్పెను. ఆమె దేవగణ మునకు ఋషిగణమునకు ప్రదక్షిణము చేసి పోవుచుండెను. అప్పు డామె తిరిగిన వెపున నామెను చూచుటకుగాను, అక్కడ ఉన్న శివుడు వలువెపులను వాలుగుముఖములను అధికముగా ఉత్పత్తి చేసికొని తానుకూర్చొనినవోటినుండియే కదలక ఆమెశరీరసౌందర్యమును సమగ్రముగా చూచెను. ఇంద్రుడు గూడ అలాగే శరీర మంతయు విశాలమైన నేత్రపంకి వికల్పించుకొని ఆమె సౌందర్యమును ఆశతో చూచెను. అందుచేత శివునకు బదుముఖములు, ఇంద్రునకు సహస్ర నేత్రములు ఏర్పడెను. ఆమె సౌందర్యమును చూచి ఋషిశ్వరు లందరుగూడ ఇక నీమె తప్పక సుందోషసుండులను సాధించి మన కార్యమును అవశ్యముగ నెరవేర్చగలదు! అను విశ్వాసము గలవారైరి.

సమస్తభూమండలమును జయించి సుందోషసుండులు తమకు ఎదురులేకయుండిరి. శత్రువనువాడే వారికి లేనప్పుడు విరుద్ధోగముగా కూర్చొని విషయసుఖము లన్నియు ననుభవించుచు యక్షిప్తముగ ప్రిలతో విహరించుచుండిరి. ఒకనాడు వారు వింద్య పర్వతసాను పులందు ప్రిలతో విహరించు చుండగా తిలోతమ వారికి గోచరించెను. ఆమె అక్కడ పువ్వులు గోయుచు మిక్కిలి అకరణీయ మైన వేషమును ధరించి వారికి కనపడెను. మద్యపాన మత్తుతీన సుందోషసుండు లామెను చూచి మోహితులైరి. ఇరువురును అమిత కడకు పోయి ఆమెను కోరిరి. చెరియొకచేయి పట్టుకొని ఆమెను లాగిరి. వరప్రాప్తిమదము, స్వాభావికముగా వారికి గల మదము, ధనమదము, మరాపానమదము ఈమొదలైన మదము లన్నిటిచేత వారు మిక్కిలి ఉన్నతులై ఒంటో రులను చూచుకొని కమటోమలు ముడి పెట్టుచు 'నాభార్య యీమె కనుక నీకు తలివంటిది' అని సుండుడు 'కాడునాభార్య కినిది కోడలి వంటిది' విశవసుండుడును పలు కుచు పరిస్పర్శము గదా మదము చేసి ఒకరి నొకరు చూచుకొనిరి. అక్కడికి బ్రహ్మదేవుడు దేవగణముతో వచ్చి తిలోతమను సంభా వించెను. మార్గ చంద్రులు ప్రసరించు ప్రతిష్ఠలమునకు గూడ నీవు

నిరాటంకముగ పోవ గలవు. వీరేశమును ఎవరుగూడ కన్నెత్తి చూడ జాలరు-అనువచమును బ్రహ్మతిలోతమ కిచ్చి, ఇంద్రునకు తిరిగి స్వర్గరాజ్యమును ఇచ్చి తనలోకిమునకు పోయెను.

పెకథను నారదుడు పాండవులకు చెప్పి. "సుంకోపసుండులు అంతి స్నేహముతో నేకముగా నున్నప్పటికిని ౬లో తమ కారణముగా నశించిరి. మీకుగూడ ద్రౌపదికారణముగా అభిభేదము కలుగుతుంద మీరుగూడ ఒక నియమమును చేసికొనుడు." అని చెప్పెను. ఆ ముని యాజ్ఞప్రకారమే వారు ఆయన సమక్షములోనే 'ఏమిలో నొక్కొకరి పెద్ద ద్రౌపది ఒక సంపత్తినిము ఉండు నట్లును, అప్పుడు మరియొక పోడిడుడు వచ్చి చూచినచో సరిదు పన్నెడు సంపత్తినిములు బ్రహ్మచర్యముతో పెనవానము చేయు నట్లును నియమము చేసికొనిరి. అది విని నారదుడు వారిని లక్ష్మ్యదీపి వెడలి పోయెను. వారును ఆ మొదలవడిక ప్రకారమే సదిష్టము చుండిరి.

అర్జున వనవాసము

పాండవులు వియమమును పాలించుచు తమకార్యముచేత రాజులను వశపరచుకొని యంద్రప్రస్థములో నుండిరి. ద్రౌపది వలచపాండవులయొడ నమానగౌరవముతో మెలగుచు నుండెను. వారి పాలనలో కురుదేశములు ముఖిక్షములుగ నుండెను. అట్లుండగా కొంత కాలమునకు ఒక బ్రాహ్మణుని గోవులను దొంగలు అపహరించుకొని పోయిరి. ఆయన ఇంగ్ర ప్రస్థమునకు వచ్చి పాండవులవద్ద మొరపెట్టెను. "దేశదాయముతో అరవణాగము వస్తుగా వచ్చుకొనుచున్నరాజా ప్రజారక్షణమును, ప్రజాధనరక్షణమును చేయనియెడల అట్టిరాజా అన్నిలోకములలో పాపిష్టుడుగా నిందింపబడుచున్నాడు. కనుక గోధనమును రక్షించి నా విశ్వకృత్యములను యథావీతిగా సాగునట్లు చేయుటకు పాండవులారా! అత్రగ్రహణము చేసి దొంగలను వెన్నంటుడు." అని ఆ బ్రాహ్మణుడు పేదకొనినను. ఆ మొరను విని అర్జునుడు అతనికి అభయ మిచ్చెను. అప్పుడు ఆయుధాగారములో ద్రౌపదితో యుద్ధింపరుడు కయించి యుండెను. కనుక తమ వియమ ప్రకారము ఆ గదిలోనికి అరుదుడు పోవ జాలకుండెను. అప్పుడు 'బ్రాహ్మణగోధనరక్షణము చేయుట అవశ్యక రవ్యము. అట్లు చేయనిచో యుద్ధింపరాజునకు ధర్మపక్షచేసిన దోషము అంటును. కురువంశమునకే అధర్మదోషము కలుగును. అత్రములకొరకె అన్నగారు. ద్రౌపదియు నున్నఆయుధాగారములోనికి పోయినచో మేము చేసికొనిన ఒడంబడికకు భంగము వాటి, ను. ఆ గదిలో ప్రవేశించినచో నాకు వనవాసము తప్పదు. నాకు వనములో కరీర నాళ మైనను చింత లేదు కాని ధర్మనాళము కాగూడదు.' అని విశ్వయిండుకొని అర్జునుడు, అన్నగారి యాజ్ఞ గాని ఆయుధాగారములో ప్రవేశించి తన ధర్మార్థమును ను తీసికొని వచ్చి బ్రాహ్మణుని వెంట పోయి చోరులను సంహరించి గోవులను తెచ్చి బ్రాహ్మణుని నంతోషపరచెను.

తరువాత అర్జునుడు యుద్ధింపనివద్దకు నభాంగములోనికి పోయి కాను చేసిన వియమభంగమునకు వనవాసప్రతమును అదే

శింపు మని కోరెను. అప్పుడు యుద్ధింపరుడు అర్జునునితో "నీవు నాగదిలో ప్రవేశించుట నా రాజధర్మమును కాపాడుటకొరకే కనుక అది నాకు ప్రియమే యగును. నాకు ఆప్రియకార్యమును నీవు చేసి యుండినచో నేను నీకు వనవాస నియమమును విధించ వలెను గదా! కనుక ఇది నాయాజ్ఞ. నీవు వ్యతాచరణము చేయ నక్కర లేదు. నామాటైన నీకు ప్రమాణబుద్ధి యున్నచో నామాటప్రకారము నడచు కొనము ఇదిగాక, ఇందులో నొకధర్మసూక్ష్మముకలదు. ఏమనగా అన్నగారు తనప్రీతితో ఒంటరిగా గదిలో నున్నప్పుడు తమ్ముడు ఆ గదిలోనికి పోవుట దోషముకాదు అది ధర్మభంగముగూడ కాదు ఒకవేళ తమ్ముడు ప్రీతితో నున్నయింటిలోనికి అన్న పోయినచో నది దోష మగును. అది ధర్మనాళకర మగును. కనుక నాయనా! ఈప్రియత్వమును మానుకొనుము. నీకు ధర్మలోపముగాని, నాకు నీవలన తిరస్కారముగాని జరుగ లేదు." అని చెప్పెను. అమాటకు ఆరుదుడు అన్నతో. "ధర్మాచరణము చేయ వలసి వచ్చినపుడు ఏదోయొకసాకును చూచి దృఢి-గము చేయ కూడ దిని మీరే లోగడ చెప్పి యుంటిరి కనుక నేను సకళముచైన ఒట్టు పెట్టుకొని నా ఆయుధములపైన చేయ ఉంచి అవియే సాక్షిగా "సత్యమునుండి తప్పను" అని శపథము చేయుచున్నాను " అని చెప్పి అన్నయజ్ఞును గొని దీక్ష గొని వన్నెండుసంవత్సరముల వనవాసమునకై వెడలి పోయెను.

అరుదుడు వనవాసమునకు వెళుచుండు గా పులిజరులు బ్రాహ్మణులు ఆ గదిలోని కొండలము పోయిరి అట్లునుండు అనేక వనములను, కరస్సలను, పుణ్యతీర్థములను గడచిపోయి గంగాద్వారము (హరిద్వారము)ను చేరి అచట నివాస మేర్పరచు కొనెను అర్జునునితో ను దినబ్రాహ్మణులు చేయు హోమాదుల చేత హరిద్వాక్షేత్రము ఒక్కిలి శోభిల్లెను. ఒకనా ధర్మనుడు ప్లానాథము గంగలో ఒగ్గు ప్లానసంధ్యాదుల నాచరించి తీరమునకు వచ్చు చుండగా నాగరాజకన్య యై ఉలూపి అతనిని కామించి నీటిలోవదిలి లాగెను. అర్జునుడు నాగలోకమునకు, పోయి అచట మందుడున్న అగ్నిలో అగ్నికాండ్యములను చేసెను. దానిచేత అగ్నిదేవుడు సంతుష్ట యైను అప్పు ధర్మనుడు ఉలూపి జూచి "ఇంత సాహసమును నీ చేరి చేసితి! ఈ దేశ మెవరిది? నీ వెవతివు?" అని ప్రశ్నించెను. అమాటకు ఉలూపి "నేను నిరావతుడు అను నాగరాజ కులములో పుట్టి కౌరవ్యుని కూతురను. నాపేరు ఉలూపి నేను గంగలో దిగినప్పుడు జూచి కామించి నీకు దప్ప ఎవరికిగూడ వస్తు అర్పించ వని నిర్ణయించు కొంటిని" అని యనెను. అది విని అర్జునుడు ఉలూపితో కాతా! బ్రహ్మచర్యముతో నేను వన్నెండుసంవత్సరములు వనవాసము చేయవలె:ని ధర్మజని ఆదేశము. నీయచ్చను పూర్తి చేయుటకు నేను స్యకంఠ్రుఢము కాను అయినను నీకుగూడ ప్రీతిని గలిగించ దయచేచున్నాను నే నెప్పుడును అదివచ్చును చెప్ప లేదు నాకు అనశ్యదోష మంటుందగ నీకు 'మితము గలిగించి నాధర్మమునకును హాని కలుగని ఉపాయ మేదైన నున్నచో చెప్పు"చని అడిగెను. ఆ మాటకు ఉలూపి "అరునా నీవు వియమభంగము చేసి అన్నగారి అజ్ఞ నైబ్రాహ్మచర్యముతో వన్నెండు

వరములు వనములో తిరుగు చుండుటను నే నెఱుగుదును, ఇందు ఒక ధర్మసూక్ష్మమును చెప్పెదను మీ యన్న ద్రౌపదిని విముక్తముగజేసి ధర్మ రక్షణమై విన్ను అదవీరింపెను ఇప్పుడు నన్ను చేపట్టుటచేత నీకు ధర్మలోపము గలుగునని సందేహించుటను. నన్ను తిరస్కరించిపో నేను ప్రాణత్యాగమును జేసెదను. శ్రీహత్యాదోషము అదర్శము కాదా! దానినుండి విన్న కాపాడు కొనుటగూడ ధర్మమే యగును, కనుక నాకు ప్రాణదానము చేయుట గూడ ధర్మమే ప్రాణరక్షణముకన్న వేరు ఉత్తమధర్మము లేదు కదా నిన్ను కాపించి దుఃఖించుచున్న శరణు వేడిన నన్ను కాపాడి శతాకరతక్షకుల వను నీరుమును రక్షించుకొనము." అని యనెను. అమాటలు విని అర్జునుడు ధర్మమును ఎదుట బెట్టుకొని ఆమె యచ్చును పూర్తి చేసెను. ఆ రాత్రి నాగలోకమున గదిపి ఆర్జునుడు తెవారగనే కా వ్యసించిని వీరి ఉలూ:తో హరిద్యారమును చేరెను. ఆమె అతని నవట విడిచి తనయు టికి తిరిగి పోయెను. పోవునపుడు "నీకు జలములో నంజను జలము గలగు గాక జలదర్శము లన్నియు నీవళముగా నుండు గాకి." అని అరునునకు వరమిచ్చెను ల్లనునకు ఉలూపిగర్చుచునందు మహాబలరాక్షసు నంపన్నుడైన "ఇరావంతుడు" అను పుత్రుడు పుట్టెను.

అర్జునుడు గతరాత్రి జరిగిన సమాచారమును అవటి బ్రాహ్మణులకు జెప్పి అవటినుండి హిమాలయ ప్రాంతమునకు వెడలిపోయెను. అక్కడినంతలో స్నానదాదికములు చేసెను. అనేరీరములలో స్నానదాదలు చేయుచు బ్రాహ్మణులతోపాటు తూర్పుదిశగా వెడలెను. ఆ వైపున నున్న తీర్థము లన్నింటిలో స్నానము చేసి ఆశ్రమముల దర్శించి వచిత్రుడయ్యెను. అవటినుండి కళింగదేశమును దాటి మహేంద్ర పర్వతమును నందర్శించి మతేపురమునకు పోయెను. ఆ నగర పతి యొక చిత్రవాహనుని చూచెను. అతనికి 'చిత్రాంగద' అను పేరుగల అందక తెయెనకూకు రుండెను ఆమె పురములో నందరిండుచున్న ఆర్జుని జూచి కామించెను. అతడు ఆమెపై మోహము కలవారై రాజపదవి పోయి "నేను క్షత్రియుడన. నాకు నీకుతురునిచ్చి వివాహము చేయుము అని కోరెను కాను పొందు పుత్రుడ ననియు, తన పేరు అర్జునుడనియు తెలిపెను. ఆ మాటలకు చిత్రవాహనుడు అర్జునునితో 'పూర్వము మాకులములో ప్రభంజనడు అమరాజు ఉండెను. అతనికి నెలతలి శేకుండెను. అతడు వరమశ్రేణుని గూర్చి తపస్సు చేసెను. అదేపుడు మావంశములో నొక్కొక్క వికి నొక్కొక్క సంతుతిని మాత్రమే అనుగ్రహించెను నాపూర్వజు లందఱకు ఒక్కొక్కపుత్రుడు జనించెను. నాకు మాత్ర మొకకూతురు లభింపెడిది. ఆమెనే నేను పుత్రునిగా భావించి పెంచుకొనుచున్నాను. ధర్మకాత్మప్రభావముగా ఈమెకు జనించు ప్రథమపుత్రుడు నా పుత్రుడుగానే భావింపబడును. అట్టి పుత్రునిగా పుత్రుడు రాజ్యాధికారమునకు అర్హుడు. ఆకారణముచేత ఈమెకు నేను "పుత్రుడు" అని పేరిడినాను. ఇట్టిదానికి 'హేతు విధి' అని అందురు. నీవు ఈ కన్యను పెండ్లి యాడి దలచినచో

ఈమెకు జనింపజోపు ప్రతిపక్షపుత్రుని నా కొంగ వలయును. ఇదియే నేను నీకు చిదింపుచున్న శుక్రము. ఈ బదిలబడిలో నీమెను పెరిగ్రహించుము" అని చెప్పెను. ఆ నియమమునకు అర్జునుడు ఒప్పుకొని ఆమెను వివాహ మాడెను. ఆమెకు పుత్రుడు జనించిన విషయ రాజువది అనుమతి గొని అర్జునుడు తీర్థయాత్రలకై ముందుకు సాగి పోయెను.

లరరువారి అర్జునుడు చక్షువసముద్ర రీరములందరి పుత్తుల రీరములను సేవించెను. అక్కడి ఐదు రీరములను మూర్త్రము రిపస్యజ్వలము సేవించి టుండిరి. ఆ రీరములను పూర్వజాలము లనేరములను సేవించి టుండిరి. అవి, 'అగస్త్య, నాభిద్ర, పౌలోమ, కాలింధము, భాద్రాజ' రీరములు. ఆ యైదు రీరములను అర్జునుడు చూచెను అది యేకాంతస్థలములో నుండి ఋషులచే పరిపాలిడి యుండెను. 'ఆ రీరములను మనీష్యులు చెందుట ఎరువించిరి' అని అక్కడి మునులను అర్జునుడు అడిగెను. ఎవ్వరును మునులు, "ఈ రీరములలో నైదుముఖ నివసించి యుండు మునులను అది జలములోనికి ఈర్ష్యుని పోషెను. అందులను కామల రీయైచిండిన పడిచిరి." అని చెప్పిరి వారిమాట లు అర్జునుడు వారెంతగా నివారించు మున్నప్పటికిని ఏమి, ఆ రీర ములను చూచుటకు పోయెను. సుభద్ర మహారీర రిర మగి సోపద్రములోనికి దిగి స్నానము చేసెను చెందనే మొలలి అర్జునుని పాదము పట్టుకొనెను. అతడు దానిని పట్టి పైకిలాగెను. చెందనే ఆగ్రాహము శ్రీ యయ్యెను. 'నీ చెవ్వెరెప్పు? ఎందుకి టుములో గ్రాహహమును నున్నప్పుడు ఈ పాపకార్యములను చేయుచున్నప్పు? అని అర్జును దాన్తీని అడిగెను. అమాట కామె, 'పీవేశేతా! నేను దేవద్యముని విహారిండు అర్జునను నాపేట 'పిల్ల'. నేను బుధేరుని ప్రియురాలును. నాకు ఇంకను సెలగుట 'భారంబు' ఉన్నాను మే మెదుగుంటుము. కామగమము గుం వారిము, బుధేరునిగిహమును కొకినాడు పోయి అక్కడ పెరితి సెవ్వలో నున్నయెరిబ్రాహ్మణుని జూచిరిము. అతడు ఓక్కిలి సౌందర్యము గలవాడు ఏకాంతమునందు వేదాధ్యయనము చేయుచు చెను తేజోమయమై అతినిరపన్నుచేరి ఆ మన మంతయు ప్రకాశించు చుండెను. అతనినిపన్నును రూపమును చూచి మేము మోహించి తపోవిష్ణుము చేయ నారంభించితిము. నేను, సారగేయ, సమీచి, బుద్ధుడ, లతి, ఈ యెదుగురుము ఒకేపారి ఆబ్రాహ్మణుని సమీపమునకు పోయితిమి. పాదులు అదిచు నివృత్తు అతనిని ర్త్రోధమందుకు కారంభించితిమి, అతడు అకిలంక మైన రిపోటితలో ఉండి ఏమాత్రము చరించకి మీ రైదుగురు మొనకై నీటిలో నూరుసంవల్లరములు ఉండగలరు అని మమ్ము కపించెను. మేము చాల పృథుడెంది ఆబ్రాహ్మణుని శరణు చొచ్చితిమి. 'శ్రీపథి ధన్య విరుద్ధ' మంటిమి. 'కలకాగతి రిక్షలము సర్వధర్మములలో నుత్తమము గదా! మమ్ము ఉండించి రిక్షలము' మంటిమి. అప్పు దాతడు, "కత, సమాప్రభములు రోములో అనంతములు" అని అరము నిచ్చెను. మీకు నూరేండు అనుకాపకాము అనంత కాలము కొడు, అది కేవలము నూరు మాత్రమే యగును. మొనకళ రూపములలో నున్నుము

జలమునుండి నేల వెకి ఏ పురుషుడు ఈడ్చునో వానివలన కావ విముక్తి కలిగి తిరిగి ప్రేమములను రరించగలడు. నామాట తప్పదు. మీరు గ్రాహరూపములతో ప్రవేశించిన తీరములు 'నారీ తీరములు' అని నేటినుండి అనబడును. అవి అత్యంత పుణ్య తీరము లగును." అని చెప్పెను. అక్కడినుండి మేము బోయి 'మాకు కావవిముక్తిని త్వరిత కరిగించు పురుషుడెవడు లభించునా' యని చింతించుచుంటిమి. మాకడకప్పుడు నారడుడు వచ్చెను. ఆతనికి నమస్కరించి తలవంచి నిలుచుంటిమి. 'మీ దుఃఖమునకు కారణమేమిటి?' అని నారడుడు మమ్మడిగెను. మేము జరిగిన సంగతి యతనికి చెప్పితిమి. 'దక్షిణ సముద్ర తీరము నందలి యేడు పుణ్యతీరములలో మీరు ప్రవేశించి యుండుదు. అక్కడికి అర్దునుడు తీరయాత్రకై వచ్చి మీకు కావవిముక్తి కలిగించగలడు.' అని నారడుడు మాతో చెప్పెను. అయినచెప్పిన ప్రకారమే నీవలన నాకు కావమోక్షము కలిగినది. నా సఖురంద్రుని నమ్మవలెనే యీవలికిలాగుము అని అమె చెప్పిన మాటనువిని అర్దునుడు తక్కినవలుగురికిగూడ ఆమెకువలెనే కావ విముక్తి కలిగించెను. అక్కడినుండి అర్దునుడు తిరిగి చిత్రాంగద పడకు బోయెను. ఆమెయందు 'బ్రతువాహనుడు' అను పురుషుని గనెను. అప్పుడు మామగారైన చిత్రవాహనునితో 'మీకు కన్యా కల్పమును చెలించి ఋణవిముక్తుడ నైతిని.' అనిచెప్పి చిత్రాంగదితో 'పుత్రుని రక్షించుకొనుచు వివాహముండుము. నమయము వచ్చినపుడు ఇంద్రప్రస్థమునకువచ్చి నాతో నుండువు గాక. మా అన్నగారచేయు రాజసూయయాగమునకు మీకంద్రితో నీవు నాకడకురమ్ము.' అనిచెప్పి అర్దునుడు పరమేశ్వరుని అది స్థానమైన గోకర్ణక్షేత్రమునకు బోయెను. ఆ క్షేత్రమును చూచి సంభ్రమాశ్చర్యముననే మోక్షమును పాపాత్ముడుగూడ సాధించగలడు.

ఆతరువాత అర్దునుడు పశ్చిమసముద్ర తీరమునందలి తీరములను సేవించి, ప్రభావ క్షేత్రమునకు బోయెను. ఆ సంగతి తెలిసి కృష్ణదక్కడికి బోయెను. ఇరువురు మహానంద భరితులై పరస్పరము అరింగనముచేసికొని ఆ వనమునందు 'నరనారాయణ ఋషులు' అనుపేరుతో నుండిరి. కృష్ణదడుగగా, అర్దునుడు తనతీరయాత్ర కారణమునుచెప్పెను. వారిరువురు విహరించుచు 'దైవతకము' అను పర్యవమును జేరిరి. అంతకు పూర్వమే కృష్ణుడా పర్యవమును అర్దునునకు వానయోగ్యముగా, సమస్త వస్తువులను చూర్చి అలంకరింప జేసియుండెను. అర్దునుడు వాటి నన్నిటిని ఆనుభవించి నట సర్కుల నృత్య వినోదములను చూచి కృష్ణునితో ఇష్టా గోష్ఠి వలుపుచు విడిచెను. ఉదయమే లేచి వారిరువురు ద్వారకకు బోయిరి. ద్వారకా వాసులందరు అర్దునుని చూచి యానందించి యతనినెదుర్కొని గౌరవించిరి. అర్దునుడు కృష్ణునియింటిలో చాలానాళ్లు ఉండెను.

(నవోపమా)

అఖిల భారత పాల పోటీలు

వ్యగతిపథంలో పురోగమిస్తున్న రై కాంగంలో
మేజాతి పాడిపకుపుల అభివృద్ధిని ప్రోత్సహించడానికి
పాల పోటీలు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి.

1. పోటీ స్థలం :

1. మండ పేట - తూర్పుగోవావారి శిల్లా.
2. మోడుకూరు-తెనాలి తాలూకా గు టూరు శిల్లా.

2. సమయం :

జనవరి - ఫిబ్రవరి నెలలు 1988.
తేదీలు తరువాత ప్రకటించబడుతాయి

3. బహుమతులు :

1. మొదటి బహుమతి - రూ. 2,000 ఒక సర్టిఫికేటు
2. రెండవ బహుమతి - రూ. 1,000 ఒక సర్టిఫికేటు
3. మూడవ బహుమతి - రూ. 500 ఒక సర్టిఫికేటు

పోటీలలో 50 వకులలకు పైగా వచ్చినట్లయితే ఒక జువ్వేషన్ బహుమతిగా రూ. 250 కూడా మువ్వబడుతుంది.

4. పోటీలో చేర్చుకోవటానికి పకు జాతులు :

అర్హతకై
రోజూ 5 నిసం ఇవ్వవలసినపాలు.

1. ఒంగోలు ఆవులు	20 బొనులు	9 కి. గ్రా.
2. ముద్రా గేదెలు	85 బొనులు	16 కి. గ్రా.
3. ఎలకరొతి ఆవులు	50 బొనులు	28 కి. గ్రా.
4. గిర్జాతి ఆవులు	80 బొనులు	14 కి. గ్రా.
5. వారియానా ఆవులు	15 బొనులు	12 కి. గ్రా.
6. ధార్పార్కర్ ఆవులు	30 బొనులు	14 కి. గ్రా.
7. స్పాహల్ ఆవులు	85 బొనులు	16 కి. గ్రా.
8. సిల్బీ ఆవులు	85 బొనులు	16 కి. గ్రా.
9. కంకెత్ ఆవులు	80 బొనులు	14 కి. గ్రా.

5. గోపాలరత్న విడుదల :

భారతదేశంలో అత్యున్నతమైన గోపాలరత్న విడుదల
కూడా అర్హత కలిగిన వారికి ఇవ్వబడుతుంది.

6. నిర్దేశం :

పకుపోషకులు-వకూత్స్థిరాదులు-పాడి సంస్థలు కేంద్ర
గోసంవర్గన సంస్థ అధ్యక్షులకు రుపబడి ఈ పాల
పోటీలపై ఇప్పటి నుండి నిర్దేశించబడింది.

మొదటి బహుమతి మీకే రావచ్చు !

గోపాలరత్న మీరే కావచ్చు !

ఇంకా ఇతర వివరాలు నిబంధనలు మీ శిల్లా పకుపోషకా
ధికారి ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ జనసంబంధ శాఖ

ఉద్యోగులు 1988 జనవరి 15 వ తేదీలోగా చేరేట్లుగాను విదేశాందర నివసిస్తున్నవారు 1988 జనవరి 31వ తేదీలోగా చేరేట్లుగాను లో ఖాస్తులు పంపాలి

భారత సైనిక పరిషత్తులో ప్రవేశం

రెహమాన్ లోని భారత సైనిక పరిషత్తులో 27 వ పట భద్రుల కోర్సు, 1988 జూలై నెలలో ప్రారంభమౌతుంది. ఇది ఒక ఏడాది కోర్సు.

భారత సైనిక పరిషత్తులో ఉచితంగా శిక్షణ యివ్వబడుతుంది. విద్యార్థి సైనికుల తల్లిదండ్రుల, లేదా గారియన్ నెలసరి ఆదాయం 360 రూపాయలకు మించకుండా ఉంటే, అటువంటివారికి ఆర్థిక సహాయంకూడా యివ్వబడుతుంది

ఇంజనీర్స్ దళం, సిగ్నల్స్ దళం, ఎలక్ట్రికల్ అండ్ మెకానికల్ ఇంజనీర్స్, సైనిక సర్వేస్ దళం (అహార తనిఖీ వ్యవస్థ) సైనిక విద్యాదళం మొదలైనవాటిలో శాస్త్ర కమిషన్లు మంజూరు చేసేందుకై కొన్ని ఖాళీలు యేర్పడి ఉన్నాయి వీటికి గాను భారతీయులలో పురుషులను ఎన్నిక చేస్తారు

ఇంజనీరింగ్ లో రిగిస్ అరి లుగిల అభ్యర్థులకు, శిక్షణ కాలానికిగాను 2వ లెఫ్టినెంట్ హోదాలో తాత్కాలిక స్వల్పకాలిక కమిషన్ మంజూరు చేస్తారు వీరికి వివిధ సులభసంపాదన రింబి శాస్త్ర కమిషన్ మంజూరు చేసినపుడు, అది అంతకు రెండేళ్ళకు ముందునుంచి మంజూరు చేసినట్లుగా పరిగణిస్తారు

అర్హతలు

సైనిక విద్యాదళంలో ప్రవేశించుకోరు అభ్యర్థులు ఎం. ఎ. పరీక్షలో కానీ లేదా ఎం. ఎస్. సి. పరీక్షలో కానీ మొదటి విభాగం కానీ లేదా రెండో విభాగంలోగానీ ఉత్తీర్ణులై ఉండాలి. గణిత శాస్త్రం, సాంఘిక శాస్త్రం, భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రం, గణితాలయ విజ్ఞాన శాస్త్రం, రసాయనిక శాస్త్రం, నిర్మాణ సంఖ్యా శాస్త్రం వీటిలో ఒకటి వారి పాఠ్యాంశమై ఉండాలి. ఇంతేగాకుండా, విద్యార్థి ద్వారా దిగ్వి కానీ లేదా దీప్తిమాను కానీ వారు కలిగివుండాలి; ఉన్నత పాఠశాల హయ్యర్ సెకండరీ పాఠశాల, కళాశాల లేదా విశ్వ విద్యాలయంలో విద్యార్థి ద్వారా రెండు, మూడేళ్లు అనుభవం ఉండాలి.

ఇంజనీర్స్ దళం, సిగ్నల్స్ దళం, ఎలక్ట్రికల్ అండ్ మెకానికల్ ఇంజనీర్స్, సైనిక సర్వేస్ దళం (అహార తనిఖీ వ్యవస్థ), వీటిలో ప్రవేశించుకోరు అభ్యర్థుల వయస్సు 1988 జూలై 1 వ తేదీనాటికి 20 సంవత్సరాలకు పైగాను 27 సంవత్సరాలకు లోపుగాను ఉండాలి. అదేవిధంగా సైనిక విద్యాదళంలో ప్రవేశించుకోరు వయస్సు, 1988 జూలై 1 వ తేదీనాటికి, 23 ఏళ్లకు పైగాను 27 ఏళ్లకు లోపుగాను ఉండాలి.

ఈ దేశంలో నివసిస్తున్న అభ్యర్థులు 1988 జనవరి 1వ తేదీలోగా చేరేట్లుగా దరఖాస్తులు పంపాలి. అదేవిధంగా, ప్రభుత్వ

అట్టి హెడ్ క్వార్టర్స్, అడ్మినిస్ట్రేటివ్ జనరల్స్ ట్రాంక్, పెనుడ్లాక్ III, ఆర్. కె. పురం, న్యూఢిల్లీ - 22 చిరునామాకు వ్రాసి దరఖాస్తు పారాలను ఉచితంగా తెప్పించుకోవచ్చును. దరఖాస్తు పారాలలోని పంపే అవ్యర్థిని అభ్యర్థి వయస్సు, విద్యార్థి తలు, సాంకేతిక ఆసక్తి, మొదలైనవి తెలియజేయాలి. అభ్యర్థి చిరునామాతో కూడిన కవరును కూడా దానికి జతపరచాలి.

కాకినాడ మత్స్య పారిశ్రామికుల శిక్షణ సంస్థ

మత్స్య పరిశ్రమలోని బెసవారికి ఆధునిక పద్ధతులలో శిక్షణ యివ్వడానికి రాష్ట్ర మత్స్యశాఖ కాకినాడలో మత్స్య పారిశ్రామికుల శిక్షణ సంస్థను నెలకొల్పింది. 1988-87 సంవత్సరం నుండి 12 నెలల పాటు 20 మంది బెసవారికి యీ సంస్థలో శిక్షణ యిస్తున్నారు. శిక్షణ కాలంలో అభ్యర్థులకు నెలకు రూ. 15/-ల చొప్పున భోజనపు అలవెన్సుకోపాటు రూ. 50/-ల స్థాయివంతు కూడ యిస్తున్నారు. శిక్షణ పూర్తి అయిన తర్వాత వారు సబ్సిడీ రేటుపై యంత్ర పరికరాలగుల పడవలనుపొంది చేపయివ్వే కార్యక్రమాన్ని నిర్వహిస్తారు ఈ పరిశ్రమలోని వివిధ రంగాలలో మత్స్యశాఖకు చెందిన అధికారులకుకూడా యీ సంస్థలో శిక్షణ యిస్తారు. ఈ సంస్థను ఆన్ గ్రేడ్ చేశారు. 1985-86 విద్యా సంవత్సరంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయే డిప్లొమా కోర్సును యిక్కడ ప్రారంభించారు మొదటి బ్యాచ్ లో చేరిన 18 మంది విద్యార్థులు త్వరలోనే యీ కోర్సును పూర్తిచేయనున్నారు. రెండవ బ్యాచ్ కి చెందిన 19 మంది విద్యార్థులు 1988-87 లో ఒక సంవత్సరం కోర్సు (పీఏవియస్సు) పూర్తిచేయాలి.

గుంటూరులో పాలిటెక్నిక్

ప్రీతుకు సాంకేతిక విద్య గురిపే ప్రయత్నాలు యిటీవల ఎక్కువగా కొనసాగుతున్నవి. హైదరాబాద్ లో సెగ్మెంటరంగం లోమా, కాకినాడలో ప్రభుత్వ రంగంలోనూ గరల్ పాలిటెక్నిక్ సంస్థలు పనిచేస్తున్నవి. ప్రభుత్వం సాపించిన సాంకేతిక పాఠశాలలు కాక ప్రైవేటు మేనేజిమెంటు క్రింద నడువబడుతూ, ప్రభుత్వంచే గుర్తించబడిన సాంకేతిక పాఠశాలలు ఉన్నవి. ఒక్క గుంటూరు జిల్లాలోనే యిటువంటివి 18 పాఠశాలలు ఉన్నవి. “పుమన్ వెల్ ఫేర్ టెక్నికల్ టీచర్స్ అండ్ ట్రాన్స్ ట్రైనింగ్ స్కూలు” అనే పేరుతో 1985 జూన్ నుండి గుంటూరులో ఒక ప్రైవేటు పాఠశాల నడుస్తున్నది. దీనిలో టెలరింగ్, ఎంట్రాయి డరీ, డ్రెస్ మేకింగ్, సంగీతం, భరత నాట్య, ట్రాయింగ్ మొదలగునవి నేర్పుతున్నారు. ఒక్కొక్కటి రెండేళ్ల కోర్సు. ఈ పాఠశాలను ప్రభుత్వం గుర్తించింది. చాలికలు ఏదోఒక సాంకేతిక విద్య నేర్చుకుని తమ జీవనోపాధికి వసతి ఏర్పాటు చేసుకుని, కుటుంబములకు సహాయకారులుగా వృద్ధి కావడం దేశ పురోగతికి ఎంతో అవసరం.

సమాఖ్య వేదిక

వి. వెంకటేశ్వరరావు, కొమ్మినివల్లి, ఖమ్మంజిల్లా.

ప్రశ్న: ఆ మధ్య దానిమ్మ చెట్టు ఒరిచానిని నానామంది. ఈ ఏడాది అది పూచుకు వచ్చింది. అయితే ముచ్చటలు నిలువ దులచేడు. పురుగులు కొత్తేసున్నాయి. దీని నివారణోపాయం తెలియ జేయండి?

సమా. సాధారణంగా దానిమ్మ పూలు పురుగులు కన్నాలు చేసి లోపలికి చూడకుండా ముచ్చటలు రాలిపోతుంటాయి. తెలుగు భాషగా పీటిని అరికట్టవచ్చు.

ఒకటి: దానిమ్మ మొగ్గమట్టా కాగింపు సంచినిగాని, గుడ్డను గాని మట్టిచే పురుగుల నుంచి రక్షణ కలుగుతుంది.

రెండు: ఎండ్రీనుగాని డి. డి. టి ని గాని చల్లితే పురుగులు దరిచేరువు.

ఎం. రంగనాథరావు, జగన్నాథపురం, మచిలీపట్నం.

ప్రశ్న: మరణ దండనను అమలు పరిచే విషయములో మన రాష్ట్రములో అమలులోవున్న విధానం ఏమిటో తెలియజేయండి. భారత దేశముంతటా యిదే విధానాన్ని అమలు పరుస్తున్నారా?

సమా. సెషన్స్ కోర్టు మరణశిక్ష విధించిన శ్రేణిలను జైలులో పుంజుతారు. వారిని విడిగా బంధిస్తారు. సెషన్స్ జడ్జిలు విధించిన మరణ దండనను హైకోర్టు భాయపరచి వలసి పుంటుంది. హైకోర్టు కూడా మరణ దండనను భాయపరచిన తర్వాత సెషన్స్ కోర్టు, ఆ వ్యక్తిని ఉరి తీయవలసిందిగా వారంటను జారీ చేస్తుంది. వారంటు అందిన వెంటనే ఆ విషయాన్ని జైలు సూపరింటెండెంటు శ్రేణికి తెలియజేసి, భారత రాజ్యాంగవట్టంలోని అరెస్టి వర్తిం చే ఏ అంశం త్రిందనైనా సుప్రీం కోర్టుకు రిఫర్ చేసుకున్నా వివేదింతు కోడలిస్తే సుప్రీం కోర్టు 1950 సం.పు నిబంధనల్లో సూచించిన వ్యవధి లోపల వివేదింతు కోవచ్చని తెలియ జేస్తారు.

అవరాధి, సుప్రీం కోర్టుకు చేసుకున్న అపీలును సుప్రీం కోర్టు త్రోసి వేసినా, దా అరెస్టు అపీలు చేసుకోవడానికి స్పెషల్ లిఫ్టు నిమిత్తం సుప్రీం కోర్టుకు అరెస్టుగాని, అరెస్టి తరపున మరొకరుగాని చేసిన దరఖాస్తును సుప్రీం కోర్టు త్రోసివేసినా—యంతకు ముందు అవరాధి తనను దయ దలచమని దరఖాస్తు చేసుకోవటంతో—అలాంటిది పెట్టుకోదలిస్తే వారం రోజులలోగా దరఖాస్తు చేసుకోవలసిందిగా జైలు సూపరింటెండెంటు ఆ అవరాధికి తెలియ

జేస్తారు. ఈ దరఖాస్తుల్ని రాష్ట్ర గవర్నరుకు, రాష్ట్రపతికి ఉద్దేశిస్తూ పెట్టుకోవలసి పుంటుంది. జైలు సూపరింటెండెంటు ఆ దరఖాస్తుల్ని జైళ్ళకాని కార్యదర్శికి పంపిస్తారు. దానితోపాటు ఉరి తీయడానికి నిర్ణయించిన రేటిని తెలియ జేస్తూ ప్రభుత్వంవద్ద నుంచి ఆ దరఖాస్తును సమాధానం పచ్చేపరచు ఉరి తీయడాన్ని నిర్దేశపుచుకొనుచు దృఢ పరుస్తూ లేఖ కూడా జరిపిస్తుంటుంది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ద్వారా రాష్ట్రపతి ఉత్తరువు అందినంతోనే అమలాదిని ఉరితీస్తారు.

ఈ విధానమే భారత దేశమంతటా అమలులో వుంది.

శ్రీ కె. శ్రీరాములు, రాయదుపారెం, చించలపూడి తాలూకా ప. గోదావరి జిల్లా.

ప్రశ్న: ప్రస్తుతం బొడుపు చిత్తం అమలం దాగా ఎక్కువయ్యింది. ఎలాంటి చిత్తం టిక్కెట్ లో కాస్త తెలియ జేయండి?

సమా. 1. ఆహారాన్ని పెక్కు పంపించింది. అన్నం తినేవాని గోడును రొట్టెలు తినుడి అంటూలు చేసుకోవారి. దీనివల్ల విదేశీ మూలక ద్రవ్యాన్ని దేశానికి ఆదావేసిన వాంతుకారు.

2. బిందులు, పినోడాలో ఎక్కువగా ఖర్చు చేయబడి. పెద్ద ఆడింబరాలలో పెళ్ళిళ్ళు చేయడం రిగించింది.

3. ఉర్కు, సిమెంటు, కలప, లోహాలు, కిరసనాయిలు, కాగితం, పద్మచ్చక్తి మొదలైన కొరతగల వాటి విని యోగంలో అతిగా ఖర్చు చేయబడింది.

4. ఇరంతేకాలం ఎగుమతిచేస్తుండే వస్తువుల పంటి వాటిని రిక్కువగా కొనండి.

5. రిక్కువదూరం ప్రయాణించండి.

శ్రీ నన్నూరు మల్లారెడ్డి, గుడపూర్, నల్లగొండ జిల్లా.

ప్రశ్న: భారత దేశంలో మొట్ట మొదటిసారిగా రేడియో స్టేషను ఎక్కడ నెలకొల్పారండి?

సమా. ఇండియన్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ కంపెనీ 1927 జూలై 29వ రేడియో మొట్ట మొదటి సారిగా బొంబాయిలో రెగ్యులర్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ ను ప్రారంభించింది.

ప్రశ్న: ఆకాశవాణిని ఎప్పుడు ఏర్పాటు చేశారు?

సమా. 1930 జూన్ 8వ రేడియో ఇండియన్ స్టేట్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ సర్వీసు పేరును ఆకాశవాణిగా మార్చారు.

కి స్మన్

బెతెహేము నగరంలో సామాన్య మానవుడుగా పశువుల పాకలో మరియమ్మ కడుపున ఒక బాలకుడు జన్మించాడు. ఆ కాళంలో నక్షత్రం ఒకటి వెలిసింది. పశువుల కావదులు ఆ నక్షత్రాన్ని చూశారు. దేవదూత వారికి కనిపించి దైవ తనయుడు పుట్టాడని తెలియజేసింది. వారు వెతుక్కుంటూ వెళ్ళి ఆ బాలుని కనుగొన్నారు. భక్తితో నమస్కరించారు. ఆ బాలకుడు పెరిగి పెద్దవాడై దేవుని సందేశాన్ని వినిపించాడు. పాపులకొరకు తన జీవితాన్ని బలి యిచ్చాడు.

ఆయనే ఏసుక్రీస్తు.

ఆ క్రీస్తు జన్మదినోత్సవమే క్రీస్మస్. యెహోవా కుమారుడయిన క్రీస్తు ప్రభువు భూలోకంలో పాపుల తరపున తన రక్షణాన్ని చిందించాడు. పరమ దారుణంగా నిలువ వేయ బడ్డాడు.

ప్రయాసపడి భారము మోయు జనులారా నావగ్ధకు రండి. అని అఖయ హస్తాన్ని పట్టి దయామయుడు ఆయన. దరిద్రులను, పాపులను చిరునవ్వుతో దండేర్చుకున్నాడు. పతిమరాలిపై రాళ్లు రువ్వతున్న సంఘాన్ని గర్హించి మానవత్వాన్ని బోధించాడు. భగవతే సందేశాన్నే మన వత్వాన్ని కూడా ప్రబోధించాడు నీటిమార్గాన్ని బోధించి, రోగులకు సేవజేసి, పరిత్యజించబడిన అర్హుల పీనులనుపై శం దరణతో దగరకు చేర్చుకుని వారిని సంఘంలో మనములుగా నిలిపాడు.

యెహోవా పుత్రుడు ఆయన. తన తండ్రీ తనను పంపిన కార్యాన్ని భూమి మీద ఆయన విర్వర్తించాడు. తండ్రి సందేశాన్ని ప్రేమాప్యతాన్ని, సేవాభావాన్ని, జాలి, దయ తమాది గుణాలను ఆచరణ పూర్వకంగా చేసిచూపి మార్గ దర్శకమయ్యాడు. చివరకు ప్రజలకొరకు తనను సైతం ప్రాణాలు విడిచాడు. అట్టి దైవపుత్రుడైన ఏసుక్రీస్తు జన్మ దినమే క్రీస్మస్.

క్రీస్మస్ పండుగను ప్రతి సంవత్సరం డిశంబరు 25 వ తేదీన జరుపుకుంటారు. ఆ పండుగను నెలరోజుల ముందునుంచి తెల్లవారుదూమున క్రీస్తు సందేశాన్ని మోచుకవి, భజన పాటలు పాడుకుంటూ కైస్తవులు యింటింటికీ వెళ్తారు. 24 వ తేదీ రాత్రి క్రీస్మస్ తెట్టును పాలి. దాన్ని శోభామూనంగా అలంకరించి భగవంతుని కొలుస్తారు. ప్రార్థనలు చేస్తారు. వివే దనలు యిస్తారు. క్రీస్మస్ వాడు చర్చి గంటలు కళ్యాణ కింకిణి వినిపిస్తాయి.

రంజాన్

మహమ్మదీయులు ఉపవాసాలతో, ఖురాన్ పఠనంతో, దాన ధర్మాలతో గడిపే నెల రంజాన్ నెల. మహమ్మదీయుల పండుగలన్నింటిలో అతి ముఖ్యమైనది. వారి హిత్రీ సంవత్సరంలో తొమ్మిదవ నెల రంజాన్.

రంజాన్ నెల పొడవునా ప్రతి మహమ్మదీయుడూ అల్లాగు పీఠిపాత్రమైన పనులు చేస్తూ ఆయనను హృదయాన ప్రతిష్ఠించుట ముక్తికై ప్రయత్నిస్తుంటాడు.

ఇస్లాం పవిత్ర గ్రంథమైన ఖురాన్ ను మహమ్మద్ కు అల్లా అందజేశాడని, దానిని మహమ్మదు ఈ భూలోకంలో వ్యాప్తి చేశాడని ఒక ప్రతీతి. అట్టి పవిత్ర గ్రంథం లభించిన యీ కాలాన్ని అతి పవిత్రంగా భావిస్తారు.

ఈ నెలలో మహమ్మదీయులు అయిదు నియమాలను పాటిస్తారు. ప్రతిరోజు తమ పవిత్ర గ్రంథమైన ఖురాన్ ను పఠిస్తారు. రోజున అయిదుసార్లు అల్లాను ప్రార్థిస్తారు. వీదఖిక్ జవానికి దాన ధర్మాలను వివిధాన చేస్తారు. విగలంతా ఉపవాసాలతో ఏకభుక్తాన్ని పాటిస్తారు. ఆవకాశం వున్నవారు మక్కా యాత్రకు, లేదా మసీదుకు వెళ్తారు. ఇస్లాం మత పవిత్ర గ్రంథమైన ఖురాన్ లో ఈ అయిదు విధులను పాటించవలసినవిగా పేర్కొనబడివుంది. ఖురాన్ రెండవ ప్రకరణం 'బకర్' లో ఉపవాసకాలాన్ని ఏ విధంగా గడపాలో వివరింపబడింది. రంజాన్ నెలలో కొత్త చంద్రుడు కనిపించే రోజుతో వీరి ఉపవాసం ప్రారంభమౌతుంది. ఆ నెల పొడవునా వారు దాన్ని పాటిస్తారు. ఒకవేళ పాటించలేనప్పుడు ఆ నెలలో కొన్ని ముఖ్యమైన తేదీలలో దాన్ని పాటించవలసిందిగా ఖురాన్ చేర్చింది.

రంజాన్ నెల 27 వ రోజు అలాంటిది. 28-27 రాత్రిని 'తైలతుల్ బదర్' అంటారు. ఆరోజు, వెయ్యి నెలలకన్న ఉత్తమమైనదిగా ఖురాన్ ప్రస్తావించింది. ఆ రాత్రినాడే ఇస్లాం ప్రవక్తకు భగవతే సందేశం అందింది.

రంజాన్ నెల ప్రతి భక్తుని హృదయంలోనూ భక్తకవాలాలను తెరుస్తుంది. జాలి దయాదీ గుణాలను నింపుతుంది.

ఉత్సవాలు

నవంబరు నెల మొత్తం రాష్ట్రాన్ని కంతటికీ పండుగల నెల. నవంబరు ఒకటిన దీపావళి పండుగను జరుపుకున్నాం. ఈ ఏడాది యీ పండుగ ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణోత్సవంతో కలిసి పోయింది. ఇంత ఆర్వాటంగా, ఇంత ఉత్సాహంతో, ఇంత ఘనంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణోత్సవాన్ని యింతకు ముందెప్పుడూ జరుపుకోలేదు. ఆనేకవోట పెద్ద పెద్ద ఊరేగింపులు, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు, కవి సమ్మేళనాలు... నవంబరు ఒకటిన

ఆ దృశ్యమంతా జాతీయ సమ్మేళనా కృషిలో ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ కృషిని స్ఫురింపజేస్తుంది.

జన సంబంధ కాభా మంత్రి శ్రీ కొండా లక్ష్మణ్ బాపూజీ అధ్యక్షులుగాగల ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణోత్సవ నిర్వహణ కేంద్ర సంఘం ఈ ఉత్సవాలను అతిఘనంగా జరిపించింది. జంట నగరాలలోని అన్ని ప్రాంతాలలోనూ, రాష్ట్రంలోని జిల్లా, టౌన్ కార్యస్థానాలలోనూ అసంఖ్యాక ప్రజానీకాన్ని ఆకర్షిస్తూ ఆదం

లాల్ బహదూర్ స్టేడియంలో నవంబరు 1వ తేదీన అతి ఘనంగా జరిగిన ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణదినోత్సవ సభలో రాష్ట్ర గవర్నరు శ్రీ పట్టాభి నాథుని ప్రసంగిస్తున్న దృశ్యం.

పండుగ సంతోషం మధ్య కొంతరోజు రేఖలు విచ్చుకుంటున్న సమయంలో లాల్ బహదూర్ స్టేడియంలో బ్రహ్మాండమైన విన్యాస ప్రదర్శన జరిగింది. దీనిలో ఎన్. పి. సి., హోంగార్లు, గరల్ గైడ్లు, బాలభటులు పాల్గొన్నారు. ఇంకా అనేక మతాలవారు, అల్పసంఖ్యాక వర ప్రతినిధులు, సివీలరులూ పాల్గొన్నారు. సువిశాలమైన గద్దె, ఆ గద్దె ముందు పెద్ద భారత డేజి పటం, ఆ పటం మధ్య చిరునవ్వులు చిందిస్తూ అభయహస్తం పట్టి కరుణార్థి దృక్పథంతో జాతిపిత - దూరంలో గేలరీ నుంచి చూసే వారికి

బరంగా యీ ఉత్సవాలను జరిపించింది. ఈ సందర్భంలో విరివిగా జనాన్ని సమావేశ పరచడమే గాక, నమాజులోని వీడ ప్రజానీకానికి సుప్రసిద్ధ కళాకారుల సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను దర్శించే అవకాశాలను కల్పించడం ఈ కార్యక్రమాల ప్రత్యేకత. సాంఘిక జీవితంలో అనందావకాశాలను సర్దులు సమానంగా పంతుకునేందుకు అవకాశాన్నిచ్చే కార్యక్రమం యిది. ఈ కార్యక్రమాలన్నీ అతి హృదంగా, క్రమశిక్షణకు ఎక్కడా భంగం వాటిల్లకుండా చక్కగా జరిగాయి.

ముఖ్యమంత్రి ప్రసంగిస్తున్న దృశ్యం

లార్ బహదూర్ స్టేడియంలో జరిగిన బ్రహ్మాండమైన విన్యాసాన్ని ఉద్దేశిస్తూ రాష్ట్ర గవర్నరు శ్రీ పటం ఎ థామస్ శేక్స్ ప్పిర్ శ్రీ వి. వి. సుబ్బారెడ్డి, శాసన మండలి అధ్యక్షుడు శ్రీ గొటిపాటి బ్రహ్మయ్య, ప్రధాన న్యాయమూర్తి శ్రీ జగన్మోహనరెడ్డి, ముఖ్యమంత్రి శ్రీ కాసుబ్రహ్మానందరెడ్డి ప్రసంగించారు.

పరిపాలన, న్యాయ, శాసన రంగాలలో ప్రధానాధిపతులు ఒకేసారి యీ విధంగా ఈ కార్యక్రమాలతో సంబంధం కలిగి వుండడం యిదే ప్రథమం. జంట నగరాలలో పదహారు ప్రాంతాలలో పెద్ద ఎత్తున జరిగిన సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల్ని

అఫ్టర్ గండ్ కేంద్రంలో మంటసాల పాడుకున్న దృశ్యం

డాదనలామ్ కేంద్రంలో జెక్కాభామంత్రి మహమ్మద్ ఇబ్రహీం అరీ అన్వారీ, అక్కినేని, గుమ్మడి, శ్రీమతి అంజలిదేవి

తిరికించడానికి ప్రతిబోధ వేరాది ప్రజలు సమావేశం కావడం కూడా యిదే ప్రథమం. ఈ పదహారు చోట్ల కూడా సుప్రసిద్ధ చలన చిత్ర తారలు, గాయకులు పాల్గొన్నారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవాన్ని జాతీయ ఉత్సవంగా భారీ ఎత్తున నిర్వహించాలనే నిర్ణయాన్ని నియాసత్ (నవంబరు 1) ఉర్దూ దినపత్రిక హరించింది. రాష్ట్ర ప్రగతిని సమీక్షిస్తూ రాష్ట్ర ఉన్నత సంప్రదాయాలను పటిష్ఠం చేయడానికి యీ ఉత్సవాలు దోహదం చేస్తాయనే ఆశాభావం వ్యక్తంచేసింది. ఈ దినోత్సవాన్ని కొత్త పంధాలో నిర్వహించడానికి చొరవ తీసుకున్నందుకు జన సంబంధ, క్రామిక మంత్రిని యీ పత్రిక అభినందించింది.

అంగారె (నవంబరు 3) మరో ఉర్దూ దినపత్రిక, మంత్రిని, ఉత్సవ నిర్వాహకులను అభినందించింది, "రాష్ట్రంలోని వివిధ భాషా వరాల మధ్య సంపూర్ణ సమైక్యత, సత్సంబంధాలు నెలకొని ఉన్నట్లు యీ ఉత్సవాలు వ్యక్తం చేస్తున్నాయి."

గో సంవర్ధన వారోత్సవం

మర్నాడు అంటే నవంబరు రెండవ తేదీన గోసంవర్ధన వారోత్సవం ప్రారంభమైంది. జనసంబంధ శాఖ యీ సందర్భంలో ఏర్పాటు చేసిన పశు ప్రదర్శన, ఊరేగింపు కన్నుల విందు చేశాయి. దీనికి జనసంబంధ శాఖ మంత్రి శ్రీ కొండాలక్ష్మీ బాపూజీ అధ్యక్షత వహించారు. గోసంవర్ధన అంటే గోవులనేకాక బలహీనులను, అసహాయులను సంరక్షించడం అని శ్రీ బాపూజీ పేర్కొన్నారు. పశుప్రదర్శనలో 160 పశువుల్ని ప్రదర్శించారు. రాజీ సరళాదేవికి చెందిన అవును ఉత్తమ గోవుగా నిరయించారు. వ్యవసాయ, పశు సంవర్ధక శాఖ మంత్రి శ్రీ పి. తిమ్మారెడ్డి పశు ప్రదర్శనకు ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

సహకార వారోత్సవం

నవంబరు 4 వ తేదీన అఖిలభారత సహకార వారోత్సవం ప్రారంభమైంది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్ర సహకార యూనియన్ కార్యాలయ అవరణలో యీ వారోత్సవానికి ప్రారంభోత్సవం జరిగింది. రాష్ట్రంలో సహకార సంఘాలు బాగా ఎక్కువయ్యాయి. ప్రజల మధ్య అన్ని స్థాయిలలోనూ సహకారం విస్తరించింది.

శ్రీ, శిశు సంక్షేమ సప్తాహం

రాష్ట్ర చరిత్రలో మొట్ట మొదటి సారిగా 'శ్రీ, శిశు సంక్షేమ సప్తాహం' రాష్ట్ర మంత్రా జరుపబడింది. నవంబరు 14 నుంచి 20 వరకు వారం రోజులపాటు యీ ఉత్సవాన్ని జరిపారు. స్వచ్ఛంద మహిళా సంస్థల ప్రోత్సాహ, సహకారాల వల్లా, జన సంబంధ శాఖ మంత్రి శ్రీ కొండాలక్ష్మీ బాపూజీ మార్గదర్శకత్వం వల్లా ఈ సప్తాహం అత్యంత విజయవంతంగా జరిగింది.

శ్రీ, శిశు సంక్షేమానికి ప్రత్యేక కృషి అవసరం. అందుకే వారి విద్యాభివృద్ధిలోపాటు ఎప్పటికప్పుడు వారి సంక్షేమానికై నేడు అనేక యితర చర్యలు తీసుకొంటున్నారు. బాలల సంక్షేమం

బాల దినోత్సవపుడులో ఉత్సాహిస్తున్న జనసంబంధ కాభా మంత్రి శ్రీకొండా లక్ష్మణ్ బాపూజీ

యొక్క అవసరాన్ని స్వత్రా గుర్తించేటట్లుచేయడానికై సమంబంధ 14 వ బాల దినోత్సవంగా నిర్ణయించారు

పబ్లిక్ గార్డెన్స్ లో ఏర్పాటు చేసిన బాల పంఠిలోకిం, బాల విన్యాసం నిజంగా చూసేటవలసిందే. జవహర్ బాలవిన్ ముందు సుదీర్ఘమైన బాలవిన్యాసాన్ని ఉదేశిస్తూ రాష్ట్ర జనసంబంధ కాభా మంత్రి మాట్లాడుతూ, బాలల వికాసానికి, సంక్షేమానికి నిరంతర కృషి జరుపాలనీ, ఆ కార్యక్రమాలను తీవ్రతరంచేసే బాధ్యత ప్రజల భుజనమందాలమీద వున్నదనీ పేర్కొన్నారు. సాంఘిక కాభా మంత్రి శ్రీ ఆరిగె రామస్వామి అధ్యక్షత వహించారు విజిలెన్స్ కమిషనర్ శ్రీ కె ఎన్ ఆనంతరామన్, ఐ సి ఎస్, లాకవడే బాలల కార్యక్రమ నిర్వాహకుడు శ్రీ ఎన్. రామచంద్రావు, తదితరులు కొందరు బాలలను ఉద్దేశించి ప్రసంగించారు. ఈ ఉత్సవంలో వేలాది బాల, బాలికలు పాల్గొన్నారు ఈ ఏడాది జరిగినంత పెద్ద ఎత్తున మునుపెన్నడూ బాలల ఉత్సవాలు జరిగలేదు.

బాలల వికాసానికి సంబంధించిన సంస్థలను నెలకొల్పడంలో స్వచ్ఛంద సంస్థల పాత్రను గూర్చి ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని పద్మవస్తా పకురాలు శ్రీమతి దురాణాయి దేశ్ ముఖ్ లమ ప్రాచింభోపన్యాసంలో పేర్కొన్నారు. బాలల వ్యాపారాన్ని పోటీలో గెలుపొందిన వారికి బంగారు పతకాలను బహూకరించారు.

శ్రీ. శకు సంక్షేమానికి పోషకంగా సేవచేస్తున్న ప్రముఖులను పంప్రదించి ఈ సభాసభలో ఒకొక్క రోజు ఒకొక్క ఆంధ్రానికి ప్రాధాన్యతనిస్తూ కార్యక్రమాలు ఏర్పాటుచేయబడాయి. సమంబంధ 15 వ తేదీన 'ఆరోగ్యం, విప్లవకారం,' మరొకటి 'అనందప్రదమైన గృహం,' ల లక్ష్యాల కుటుంబంలో పిల్లలు 'శ్రీ ప్రతిపత్తి' యిలా ఒకొక్క ప్రత్యేక అంశం ఒకొక్క రోజుకు ప్రత్యేకించి ఆయా కార్యక్రమాలను ఏర్పాటుచేశారు.

సమంబంధ 16 వ తేదీన రాష్ట్ర సహకార యూనియన్ హాలులో యూనిట్లక్ష్యాలు జన్మదినోత్సవం జరుపబడింది. ఈ

సందర్భంలో శ్రీ కొండా లక్ష్మణ్ బాపూజీ ప్రసంగించారు యూనిట్ లక్ష్యాలను జన్మదినోత్సవంగా సమంబంధ 16ను స్థిరపరచడంలో ఒక ప్రత్యేకత వున్నదని శ్రీ బాపూజీ పేర్కొన్నారు.

సమంబంధ 18 వ బాల పంఠి శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ జన్మ దినోత్సవం. లేడీ మైదరీ క్లబ్బు ఆవరణలో ప్రధాని జన్మదినోత్సవం ఘనంగా జరిగింది జంట నగరాల్లోని మారుమూలలోంది కూడా మహిళలు యీ ఉత్సవానికి హాజరయ్యారు కిన్నెం పండువుగా జరిగిన ఈ ఉత్సవానికి గవర్నరు సరిమడే శ్రీమతి పొన్నమ్మ భానుపేయ్ అధ్యక్షత వహించారు.

లేడీ మైదరీ క్లబ్బులో ఇందిరా గాంధీ జన్మదినోత్సవం జరిగినప్పటికీ దృశ్యం

మహిళలు అనేక ఉత్తమ గుణాలు కలిగి వుంటారనీ, వారే కుటుంబాలనూ, సంఘాలనూ, దేశాన్ని తీర్చిదిద్దవలసిన వారనీ జనసంబంధ కాభామంత్రి శ్రీ కొండా లక్ష్మణ్ బాపూజీ అన్నారు. అసభ్యుల అనేది ఏ దోరిలోవున్నా అది నహించరాదనీ, బహిరంగ సలాలలో అసభ్యుల సరిమ తొలిగించడంలో మహిళలే ఒక ఉద్యమోన్ని లేవదీయాలని కోరా శ్రీ బాపూజీ పేర్కొన్నారు. లేడీ మైదరీ క్లబ్బు లవరణలో జరిగిన ఈ ఉత్సవానికి అసంఖ్యాకంగా

మహిళలు హా. 'మూడు' రోజుల వాసు విజయవంతం చేయడంలో అన్ని స్వచ్ఛంద సంస్థల : హతరాన్ని సమకరించే మనంగా కన్నులకు విందు కూర్చున్నా బహుళ సంఖ్యలో ప్రజలను ఆర్థికంగా కార్యక్రమాలను జరిపించినందుకు శ్రీ వై. ఎస్. రావు, శ్రీ ఆమి ద్యాం శ్రీరాములు అభినందనీయులు. మహిళా కార్యక్రమాన్ని దిగ్విజయం చేసినందుకు మహిళా కార్యక్రమ నిర్వహణసంఘం అభ్యుక్షరాలు శ్రీమతి ఎ. శ్యామలాచేపిని అభినందించడం విశేషం

అఖిల భారత సహకార వారోత్సవం

అఖిలభారత సహకార వారోత్సవాలకు సబ్బి చివ 'వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల దినోత్సవం' సందర్భంగా సమంజసం 7 వ తేదీన, ఆంధ్రప్రదేశ్ కేంద్ర సహకార ఖాటు రసభా బ్యాంకు మేనేజింగ్ డైరెక్టరు ప్రసంగిస్తూ, ఓడెం, కె. సి. కాలన, నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టు (దాదా శి లక్షల ఎకరాల ఆయకట్టు అభివృద్ధి) క్రింద భూమిల అభివృద్ధికి ద్వారా సహాయ పడవచ్చు సని అన్నారు. ఎం. డి రాజా సంఘం సహకారాల అమలు ఫలితంగా ప్రభుత్వ కౌశల యిర్పిది సహాయుర్ భవిష్యత్తులో అధిక్ష్ట వ్యవసాయోత్పత్తులను సాధించవచ్చునని ఆయన ఆశా భావాన్ని వ్యక్తం చేశారు.

అఖిలభారత సహకార వారోత్సవాల సందర్భంగా సమంజసం 7 వ తేదీన జరిగిన 'మహిళలు, యువం' దినోత్సవంలో శ్రీమతి, బాల బాలికలు అధిక్ష్ట సంఖ్యలో పాల్గొన్నారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర సహకార సంఘం మహిళా విభాగం యీ దినోత్సవాన్ని నిర్వహించింది. హైదరాబాద్ మహిళా పారిశ్రామిక సహకార సంఘం అధ్యక్షరాలు, డా. ద్వారకాబాయి యీ దినోత్సవానికి అధ్యక్షతి వహించారు. డా. ద్వారకాబాయి ప్రసంగిస్తూ, సహకారోద్యమం ద్వారా ప్రజలకు సేవచేయడానికి మహిళలు ముందుకు రావాలని ఆమె ఉద్ఘోషించారు. మన సాంఘిక, ఆర్థిక లోపాలను సరిదిద్దడానికి యిదే తగిన సాధనమని ఆమె అన్నారు అఖిల భారత సహకార వారోత్సవం సందర్భంగా మూడవ రోజున " వినియోగదారుల రక్షణ దినోత్సవం " నిర్వహించారు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్ర సహకార సంఘం అధ్యక్షులు, శ్రీ జి. చంద్రశేఖరం ఆ సందర్భంలో ప్రసంగిస్తూ, దేశంలో వినియోగదారుల మహోద్యమం అభివృద్ధి చెందుతున్నదని ప్రత్యేకంగా పేర్కొంటూ, వినియోగదారుల సహకార సంఘాలలో సభ్యులుగా చేరి, అక్రమ నిల్వదారులనుండి, అక్రమ లాభాల్లనవదులనుండి వినియోగదారులు రక్షణను కాము రక్షించుకోవాలని ఆయన అన్నారు.

1987 నవంబరులో అఖిల భారత సహకార వారోత్సవాల సందర్భంగా మహాబూత్ నగర్ లో జరిగిన " వినియోగ దారుల రక్షణ దినోత్సవంలో " జన సంబంధ శ్రామిక మంత్రి, శ్రీ కొండా లక్ష్మీన్ బాపూజీ ప్రసంగిస్తూ, వినియోగదారులలో సహకార భావం పెంపొందించినప్పుడే వారి సంఘాలు విజయ వంతంగా నిర్వహించ బడతాయని అన్నారు.

నవంబరు 9 వ తేదీన రాష్ట్ర పరిశ్రమల మంత్రి, శ్రీ బి. వి. గురుమూర్తి ప్రసంగిస్తూ, సహకార సంఘాలను వాణిజ్య మార్గాలలో

నిర్వహించాని అన్నారు. అఖిల భారత సహకార వారోత్సవాల సందర్భంగా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్ర సహకార సంఘం కార్యాలయంలో జరిగిన " పరివార, వృత్తి పనివారిల దినోత్సవం " లో పరిశ్రమల మంత్రి ప్రసంగిస్తూ, సహకార ఉద్యమం పటిష్టం కావడానికి కొన్ని సూచనలు చేశారు. సహకార రంగం ద్వారా స్వరాజ్యం సేవ చేసే దృష్టిగల వ్యక్తులను, సహకార సంఘాలలో చేర కుండా నివారించాని ఆయన అన్నారు. సహకార ఉద్యమ కార్య కర్తలలో చొరప, ఉత్సాహం, నిజాయితీ ఉన్నప్పుడే యీ రంగంలో విజయం సాధించడం జరుగుతుందని, సంఘాలను సమర్థ వలంగా నిర్వహించడానికి సంబంధించిన ముఖ్యమైన సమస్యను నేడు ఎదుర్కొంటున్నామని ఆయన అన్నారు.

రాష్ట్రపతి సందేశం

దేశ ఆర్థిక అభివృద్ధిలో సహకార రంగం నిర్వహించే ప్రముఖమైన పాత్రను గూర్చి రాష్ట్రపతి డా. జాకీర్ హుస్సేన్ చెప్పారు. జాతీయ సహకార వారోత్సవం సందర్భంగా తమ సందేశము మన దేశంలో మున్నెన్నడూ లేనంతగా, సహకార వ్యవస్థలపై సరిగ్గా చూడాలి చాలా ఉన్నదని రాష్ట్రపతి అన్నారు.

రాష్ట్రపతి సందేశం పూర్తి పాఠం ఈ దిగువ యివ్వడం జరిగింది

" జాతీయ సహకార వారోత్సవం సందర్భంగా సహకార ఉద్యమంలో పాల్గొనే కార్యకర్తలందరికీ నా సుహృద్భావ కృపా కాంక్షలు అందిజేస్తున్నాను.

'మన దేశ లో మున్నెన్నడూ లేనంతగా సహకార వ్యవస్థ అమలం యీనాడు చాలా ఉన్నది ప్రతి ఒక్కరు అందరికొరకు ఉండరు ప్రతిఒక్కరి కొరకు - అనేదే మన ద్వేయం. ఈ ఛేయాన్ని సరిఅయిన పేటగా అనుసరించినప్పుడు, దేశం అన్ని రంగాలలో అభివృద్ధియాన్ని సాధిస్తు ఉన్నదిలో నాకు సందేహం లేదు.

మన ఆర్థిక అభివృద్ధి రంగంలో సహకార వ్యవస్థ ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించింది, భవిష్యత్తులో ఘన విజయాలను సాధించాలని ఆశాజేస్తున్నాను "

సామాజిక రంగంలో సహకార వ్యవస్థ అందరికీ వ్యాపించిన విధిదీయరాని అంశమని ఉప రాష్ట్రపతి శ్రీ బి. వి. గిరి, లిమ సందేశంలో అన్నారు. ఈ ఉద్యమ నిర్వహణకు చైరస్యవారిలమైత నాయకత్వం, నిజాయితీ, ఉత్సాహం, అనుభవం, సంపూర్ణ పరి జ్ఞానం కార్యకర్తలైత కావాలని పేర్కొన్నారు.

ప్రధానమంత్రి సందేశముస్తూ, వ్యక్తి గౌరవానికి భంగం రలిగించబడరానే సహకారవ్యవస్థ మంచిని చేపారుస్తుందని అన్నారు. "అభివృద్ధికి సాధనగా ఉపయోగపడుతూ గు లాభిరానిన్ని నిర్మాలించే వ్యవస్థగా నిరూపితమైంది. వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల్ని అధిం చేయాలనే మన ప్రస్తుత కార్యక్రమాల సహకార ఉద్యమం

పెననే ఎక్కువగా ఆదారపడి ఉన్నాయి. అఖిలభారత సహకార వార్షికోత్సవం విజయవంతం కావాలని నేను కాంక్షిస్తున్నాను”.

ప్రత్యాకా సంఘం ఉపాధ్యక్షులు, డా. డి. ఆర్. గాడిల్ తమ సందేశంలో, దేశం ఎదుర్కొంటున్న పెక్కు క్లిష్ట సమస్యలను పరిష్కరించడంలో సహాయపడే విధంగా దేశమంతటా సహకార ఉద్యమాన్ని పటిష్ఠం చేయడానికి నిజాయితీగల నాయకత్వం కావాలని అన్నారు.

చేతిపరిశ్రమల వారోత్సవం

1987 నవంబరులో అనంతపురంలో చేతిపరిశ్రమల వారోత్సవాన్ని నిర్వహించారు. ఈ సందర్భంగా ఏర్పాటు చేసిన వస్తు ప్రదర్శనకు జిల్లా కలెక్టరు శ్రీ డి. ఆర్. ప్రారంభోత్సవం చేస్తూ చేతి పరిశ్రమలలో ఉత్పత్తి అయిన వస్తువులలో విజయన కళ ఉట్టిపడుతూ ఉంటుందని, పారిశ్రామిక వస్తువులలో ఆదిభూస్యమని అయిన అన్నారు.

నెల్లూరు కలెక్టరు, శ్రీ ఎన్. కె. మురళీధరరావు, నెల్లూరులో జిల్లాపరిషత్తు విక్రయశాలలో 19వ అఖిలభారత చేతి పరిశ్రమల వారోత్సవానికి ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

ఆ సందర్భంలో వాకారు ఎన్. డి. ఆర్. ఆర్ట్స్ అండ్ సైన్స్ కళాశాల (విప్లిపాల్, శ్రీ జె. వి. విలియమ్స్ ప్రసంగిస్తూ, చేతి పరిశ్రమల వస్తువులలో మన సంస్కృతి యిమిడి ఉన్నదని, ప్రజలు వాటిని ప్రోత్సహించాలని అన్నారు.

నెల్లూరు సహకార సుప్లైంగ్ మెంట్ అధ్యక్షుడు, శ్రీ ఎన్. గోపాలకృష్ణయ్య ప్రసంగిస్తూ, మనదేశ సాంఘికారిక వ్యవస్థలో చేతి పరిశ్రమలు ప్రముఖపాత్ర వహించాయనీ, సాధ్యమైనన్ని విధాల వాటిని పరిరక్షిస్తూ ప్రోత్సహించాలని అన్నారు.

తంతి తపాలా వారోత్సవం

నవంబరు 12 నుండి 20 వ తేదీ వరకు తంతి, తపాలా వారోత్సవాన్ని నిర్వహించారు. ఆ సందర్భంగా జంటనగరాల్లోని వివిధ సాంస్కృతిక, విద్యా సంస్థలలో తంతి తపాలా పేదలను గూర్చిన చర్చలను, పిల్ల ప్రదర్శనలను ప్రత్యేకంగా నిర్వహించారు. తంతి, తపాలా కార్యాలయాలను దర్శించిన ప్రజలకు కార్యాలయమంతా చూపి, వారి విధి నిర్వహణను గూర్చి వివరించారు.

గనుల రక్షణ వారోత్సవం

1987 ఆగస్టులో నెల్లూరు మైకాగనుల రక్షణ వారోత్సవం నిర్వహణ సంఘం ఆధ్వర్యం, గూడూరుకు 15 మైళ్ల దూరాన ఊటుతూరులో మీనాక్షి మండరం మైకాగనిలో బడవ వారిక రక్షణ వారోత్సవం జరిగింది. ఈ ఉత్సవం అఖిలభారత గనుల రక్షణ రై రెక్టరు జనరల్, శ్రీ జి. ఎస్. జిప్పి ముఖ్య అతిథిగా వచ్చారు.

ఘనపురంలో గోసంవర్ధన వారోత్సవం

వరంగలు జిల్లా ఘనపురిం ఖాకు హెడ్ క్వార్టర్స్ లో గోసంవర్ధన వారోత్సవాన్ని నిర్వహించారు. వారోత్సవం అఖిల భారత “ఉత్తమ పశువుల ద్వారా అధికారోత్పత్తి” వినాదానికి గల ప్రాముఖ్యతను గూర్చి డి. డి. ఓ. వివరిస్తూ పశువులను లాభదాయకంగా వినియోగించాలని రైతులకు విజ్ఞప్తి చేశారు.

నుస్తులాపూర్ లో పశు ప్రదర్శన

గోవసంవర్ధన వారోత్సవం సందర్భంగా, కరీంనగర్ జిల్లా లోని నుస్తులాపూర్ గ్రామంలో జిల్లా పశు ప్రదర్శనను ఏర్పాటు చేశారు. ఈ ప్రదర్శనలో 300 కు పైగా అవులు, అవుదూడలు ప్రదర్శించబడినాయి. బహుమతి పొందిన పశువులకు చెందిన యజమానులకు 17 బహుమతులను యివ్వడం జరిగింది.

జిల్లాలో ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవం

గుంటూరులో 11 వ ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవాన్ని ఘనంగా నిర్వహించారు.

ఆ సందర్భంగా జరిగిన బహిరంగ సభలో జిల్లా కలెక్టరు శ్రీ ఎం. వెంకటరత్నం, కానన సభ్యులు శ్రీ వావిలొం గోపాల కృష్ణయ్య, సీనికళాకారుడు శ్రీ ధూళిపాళ పీఠారామశాస్త్రి, పరిషత్తు అధ్యక్షులు. శ్రీ మేడూరి నాగేశ్వరరావు, కానన సభ్యులు, శ్రీ ఎస్. ఆంకమ్మ, తదితరులు ప్రసంగించారు.

కరీంనగర్ లో ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ దినోత్సవానికి జిల్లా కలెక్టరు శ్రీ ఎల్. మాలకొండయ్య అధ్యక్షత వహిస్తూ, ప్రాంతీయ తత్వ ప్రచారానికి, వర్గత్వానికి లొంగిపోకుండా జాగ్రత్త వహించాలని ప్రజలను ఉద్బోధించారు. సర్వశ్రీ సి. హెచ్. రాజేశ్వరరావు, ఎం. ఎల్. ఎ; సి. అనందరావు, ఖాజీ బషీరుద్దీన్ యీ సందర్భంలో జాతీయ సమైక్యతను గూర్చి ప్రసంగించారు.

హోంగార్స్, ఎన్. సి. సి. కెటెట్లు, బాలభటులు, గరల్ గెడ్డు, వివిధ వర్గాల ప్రతినిధులు సామూహిక విన్యాసాలలో పాల్గొన్నారు.

ప్రాంతీయ సైన్యం దినోత్సవం

నవంబరు 18 వ తేదీన 125 వ ఇన్ఫెంట్రీ బటాలియన్ (ప్రాంతీయ సైన్యం) వందన విన్యాసం జరపడం ద్వారా ప్రాంతీయ సైన్యం 18 వ వార్షికోత్సవాలను జరిపారు. సర్దార్ పటేల్ విగ్రహానికి ఎదురుగా ప్రత్యేకంగా నిర్మించబడిన పేదిక పైనుండి మేయరు, శ్రీ కొండా రెడ్డి సైనిక వందనం స్వీకరించారు. మేజరు జయంతి రామయ్య నాయకత్వం నిర్వహించారు. ఇన్ఫెంట్రీ బటాలియన్ (ప్రాంతీయ సైన్యం) యిప్పుడు కార్యకంగా ఏకింద్రా బాదులో ఉంటుంది. 1988 లో ప్రథమంగా యీ బటాలియన్ను సహాన్

పదవ స్వీకారం చేస్తున్న మేయర్

కోటలో ఏర్పాటు చేశారు. 1962 లో చెనారో జరిగిన సంఘర ఇలో యీ బటాలియన్ పాల్గొన్నది. 1965 లో పాకిస్తాన్ తో జరిగిన సంఘర ఇలో కూడా యిది ముఖ్యమైన పాత్ర నిర్వహించింది. జమ్మూ, కాశ్మీరుతో గల పున ముఖ్యమైన కమ్యూనికేషన్స్ కు ఆధారమైన మధోపూర్ రైలు రోడ్డు పంతెనును సంరక్షించింది.

అనేకమంది పాక్ పార్లామెంటును యీ బటాలియన్ బందించి శత్రువులకు చెందిన పుండుగుండు సామాగ్రి, ఆయుధాలను స్వాధీనం చేసుకున్నది.

మ్యూజియంల ఉద్యమం

అక్టోబరు 18 న మ్యూజియంల ఉద్యమానికి ప్రారంభోత్సవం చేస్తున్న ముఖ్యమంత్రి

హైదరాబాదులో సాల్వార్ జంగ్ మ్యూజియం, రాష్ట్ర పురావస్తుశాఖ ఆధ్వర్యంలోని రాష్ట్ర వివిధ వస్తు ప్రదర్శనశాలలు కలిపి ఇరవయ్యవ అంతరాతీయ మ్యూజియంల ఉద్యమాన్ని జరుపుకున్నాయి. అక్టోబరు 18 న ఉద్యమానికి రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి శ్రీ కె. బ్రహ్మానందరెడ్డి ప్రారంభోత్సవం చేశారు. దీనివల్ల 81 వరకు ఈ ఉద్యమం కొనసాగుతుంది. ఈ సందర్భంలో సుప్రసిద్ధుల ప్రసంగాలు, చర్చలు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. సాల్వార్ జంగ్ మ్యూజియంలో ప్రజలకు విద్యా విషయక, చారిత్రక, సాంస్కృతిక విషయాలకు సంబంధించిన సినిమాలు ప్రదర్శించారు.

125 ఇన్స్పెక్ట్ బటాలియన్

చారు. మ్యూజియం కార్యకర్తలపాలకు సన్నిహిత పరివరణం కలిగించే పుడేకంతో సుప్రసిద్ధ సాంఘిక కార్యకర్తలతో, ప్రముఖ విజ్ఞాన వేత్తలతో ఒక మ్యూజియం స్నేహార్ధ సహూన్ని ఏర్పాటు చేయాలని ఆలోచిస్తున్నారు. బాల బాలికలకు బాల భవన్ లో రెండు మ్యూజియంల అధ్యక్షులలో వ్యాస రచన పోటీ జరిగింది. ఇటీవలి కాలంలో ఈ రెండు మ్యూజియంలు సేకరించిన కళాఖండాలు ప్రదర్శనకు రాష్ట్ర జనసంబంధ శాఖ మంత్రి నవంబరు 4 న ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

ఇటీవలి సేకరించిన కళాఖండాలు ప్రదర్శనకు ప్రారంభోత్సవం చేస్తున్న జనసంబంధ శాఖ మంత్రి

ఈ ఉత్సవం కన్నుల పండువుగా జరగడమేగాక ప్రస్తుత కాలంలోని తీరికలేని జీవన సరళిలో మనోలాసానికి, విజ్ఞాన పరిధి విస్తరణకూ మ్యూజియంలు విశేషంగా తోడ్పడతాయి అని తెలియజేస్తే విధంగా యీ కార్యక్రమాలు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి. ఇవి వెనకటి తరాలవారు సాధించిన అపూర్వ విషయాలను మనకు బహిరంగం చేస్తాయి. మనిషిలోని సృజనాత్మక శక్తి మీద కాంతిని కుమ్మరిస్తాయి.

అధివృద్ధి పన్ను చెల్లింపుకు స్వచ్ఛందంగా ముందుకు వచ్చిన రైతులు

అధివృద్ధి పన్ను చెల్లింపుకు స్వచ్ఛందంగా ముందుకు వచ్చిన రైతులు

భద్రాచలం తాలూకాలోని ఏరిపల్లి గ్రామరైతులు తిరిపేరు వాగుమీద బారేజి నిర్మించడానికై ఎకరానికి రూ. 100 చొప్పున అధివృద్ధి పన్నును స్వచ్ఛందంగా తిరుపతికి రామే చెల్లిచి దలచుకున్నారు. ఈ వాగు భద్రాచలం, వెంకటాపురం, రోడ్డుమీద వున్నది. ఈ బారేజి నిర్మాణం పూర్తయ్యాక 10,000 ఎకరాలకు సేద్యపునీరు లభిస్తుంది.

కర్తవ్య దీక్ష

హైదరాబాద్ లోని సెంట్రల్ టెలిగ్రాఫ్ కార్యాలయానికి చెంది శ్రీ ఎ. ఎ. ఆదర్శన్ తన విధి నిర్వహణలో చూపించిన శ్రద్ధ, కృత్రిమతన రాజమండ్రి సెంట్రల్ జైలులో కొద్ది గంటల్లో ఉరితీయబడనున్న ఒక ప్రాణి, కాపాడ బడింది. గత జూన్ నెలలో 17వ తేదీ ఆర్డరాతి శ్రీ ఆదర్శన్ రాష్ట్రపతి పదవిని ఒక టెలిగ్రాఫ్ ను ఆడుకున్నాడు. మంజుశేఖర విధి చదివే ఒక నేరస్తురాలు శిక్షను జీవితాంతపు ఖైదుశిక్షకు తగిస్తూ రాష్ట్ర హో. శాఖ సయ్యక్ కార్యదర్శిని ఉద్దేశిస్తూ భారత రాష్ట్రపతి 'ఎఫ్' టెలిగ్రాం అంది. ఆ నేరస్తురాలును మర్యాద తిరిగివారుము, రాజమండ్రిలో ఉరితీయవలసి వుంది. టెలిగ్రాఫ్ ను ఆదర్శన్ వెంటనే హో. శాఖ సయ్యక్ కార్యదర్శికి ఫోన్ చేశారు గాని ఆ సయ్యక్ కార్యదర్శి బదిలీ కావడం వల్ల అతనికి ఏ విధమైన సమాధానం రాలేదు. అయితే ఆదర్శన్ కు ఒక ఆలోచన వచ్చింది. ఈ విషయం ప్రధాన కార్యదర్శికి తెలియజేస్తే ఒక ప్రాణి, రక్షి పడుతుందని అతనికి తట్టింది. వెంటనే అతను ప్రధాన కార్యదర్శికి ఫోన్ చేసి చెప్పాడు. ఉరితీయ బడనున్న నేరస్తురాలి ప్రాణం రక్షింప బడింది.

ఆ టెలిగ్రాఫ్ ను సమయోచిత చర్యకు, విధి నిర్వహణకు మెచ్చి ప్రధాన కార్యదర్శి ఆ టెలిగ్రాఫ్ ను ఆదర్శన్ కు అభినందిస్తూ మర్యాద ఒక లేఖ వ్రాశారు. అతని విధి నిర్వహణకు మెచ్చి తండ్రి, తపాలాశాఖ రూ. 20 లను శ్రీ ఆదర్శన్ కు బహూకరించింది.

భారతదేశానికి సంహారం సహజం నేత్రాలు

కొత్త ఢిల్లీలోని జాతీయ కళానిధికి సహజ గవర్నరు జి. రత్ శ్రీధర్ బిల్లు గోపాల్ సి. హాళ ప్రజల రుపున ఆర్జీబరు 25 న రెండు కళానిధిని సహజంగా బహుమతిగా దానం చేశారు. సూరదాస్ అనే గ్రుద్దానిని ఈ కళానిధి అడుక్కురారు. సహజం నూటయాభై కళానిధిని పద్నాలుగు దేశాలను బహుమతిగా ది. గత మూడేళ్ళుగా సహజం ను చి భారతదేశం అయిదుజరిచి కళానిధి బహుమతిగా పొందింది. మిరియాలరం తమకళానిధి బహూకరి చదానికి వాగ్దానం చేసినవారి సంఖ్య సహజంలో 2,50,000 చాటింది.

మంతుల కళాదానం

కేంద్ర ఆరోగ్యశాఖా స్టేట్ మి. రి. దా. ఎస్. చంద్ర శేఖర్, రాష్ట్ర ఆరోగ్యశాఖా మంత్రి శ్రీ పి. వి. ఎం. హరిబంధు రి. కళానిధిని సహజం చేసి కిటి అనుబంధంలోని కళానిధికి దానం చేస్తున్నట్లు అక్టోబరు 19 న కళానిధి కిటి వారికోర్కెను సమయంలో ప్రకటించారు. వైద్య, ఆరోగ్యశాఖ దైర్యేతరు శ్రీ డి. భూషణ్ రావు, కిటివర్తకుడు శ్రీ జి. పుల్లారెడ్డి, ఆయన సతీమణి కూడా తమ కర్తవ్య కళానిధికి దానం చేసినట్లు ప్రకటించారు.

రాష్ట్రంలో గ్రామాలయోగ్యమం

దేశంలోని వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయాలకు అనుబంధంగా వున్న గ్రామాలయ పని తీరునుగూర్చి పరిశీలి చే నిమిత్తం వ్యవసాయపరిశోధక భారతీయ మండలి ఏర్పాటుచేసి ఇదో ఆమెరికన్ పరిశీలక బృందం ఆంధ్రప్రదేశ్ లో అధునిక పద్ధతుల్లో జరుగుతున్న గ్రామాలయవిపద్ధిని శాసించింది. న్యూయార్క్ లోని రాక్ ఫెల్ షౌండేషన్ అసోసియేట్ డైరెక్టర్ డా. ధర్మో పార్కర్ ఈ బృందానికి నాయకత్వ వహించారు. ఇక్కడి రైత్రేరియన్లతో జరిపిన చర్చల్లో యునెస్కో-విపుణుడూ, కొత్త ఢిల్లీలోని గ్రామాలయాల దైర్యేతరు అయిన శ్రీ డి. ఆర్. కారియో యీ విషయాన్ని తెలియజేస్తూ గ్రామాలయోగ్యమంలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ యితర రాష్ట్రాలకు అదర్శప్రాయంగావున్నదని పేర్కొన్నారు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

గ్రంథ సమీక్ష

విగుసుకున్న పాఠశాల శిష్యులు

పగిలి బద్దలై పడిపోయేదెప్పుడో ?

చెరిలో ముగి ముగి చివరి పోయిన ముప్పులు

విగుళ్లు వేసే వనంబి వా రావెప్పుడో ?

ముచ్చటైన పెచ్చరి బయళ్ళలో

పెచ్చరి విడిగా రింగేదెప్పుడో ?

యాపద్ధాంతం జాతి స్వేచ్ఛావిహారంలోనూ అవ్వకుండు తున్న రోజులను ఇనుమ కిటికీలను సరికొల్పి బలంతో తెంచు కుని దై బిది స్వేచ్ఛా వాయువులు పీల్చాలని తపన పడుతున్న రోజులు. ఈ భారతీయ స్వాతంత్ర్యేచ్ఛా సంగీతంతో శ్రుతి కట్టుతూ కవి నారాయణరెడ్డి పండిత జవహర్ లాల్ అహింసా జైలులో ముగ్గుతున్న రోజులో ఆయన మనోగత భావాలను పర్చించిన రీతియిది. కావ్యం "జాతి రత్నం", ప్రచురణ : యం. శేషచలం అండ్ కంపెనీవారు; వెల, సాదా ప్రతి నాలుగు రూపాయలు.

శ్రీ నారాయణరెడ్డి కవితలో ఒక ముఖ్యమైన విశేషము దాని ఆభ్యుదయ శీలము. ఈ నాడు తెనుగు సీమను సస్యశ్యామలం చేసి, తెనుగు వారి జీవితాలను యితోధికి శోభాయమానం చేయ దానికి సిద్ధంగా వున్న నాగార్జునసాగరం పది పెన్నెందేండ్ల క్రితమే ఆయనకు కథావస్తువైంది. "నాగార్జునసాగరం" కావ్యంలో పూర్వ చరిత్ర, ప్రేమ కథా పుస్తకపులలో చేరి వున్నప్పటికీ కథ జరిగిన ప్రదేశము నాగార్జునసాగర ప్రదేశమైందను అంద్రుల దృష్టిని ఆ కావ్యము ఆకర్షించినది అదే విధంగా "మురుచక్రిము" లో తెలుగువారి జీవితము సూక్ష్మముగా పరిచిబడినది ఆయన యిటీ వరి కావ్యము యీ "జాతిరత్నము", స్వరీయ పండిత నెహ్రూ జీవితకాథ. జవహర్ బిఘనకు రత్నమనే అర్థమున్నందున జాతిరత్నము అనే పేరు యీ కావ్యానికి సార్థకమైనది

పద్యమును పూరిగా పదలి మాత్రాచ్యందోబద్ధమైన గేయ కావ్య మారిమును చేపట్టి పట్టుదలతో నిర్వహిస్తున్న కవులలో నారాయణరెడ్డిగారు అగ్రగణ్యులు. సహజ సిద్ధమైన మార్పును అంగీకరించే స్వభావము కలవారిగుటచే, మాత్రాచ్యందోనంబరి పరిణామమైన వచన కవితులుగూడా వారు విరాధరించలేదు. ప్రస్తుత కావ్యములో దాదాపు సగభాగము ఆ పద్ధతిలో వ్రాయబడినది. ఈ విధముగా మిశ్రకావ్య నిర్మాణము చేయుటవలన కేవల మాత్రా చ్యందస్సులనే ఆద్యంతము నడిపినందువల్ల కలిగే విసుపు

పరిహారింపబడి, రచనా వైవిధ్యము వలన కావ్యముకు ఒక విందుదనము పెచ్చరిది మాత్రాచ్యందోబద్ధమైనది చాల మనసు పెచ్చరి కవితవైపు ఆకర్షింపబడుచున్నదినుటకు ఈ కావ్యమే నిదర్శనము

సత్యాగ్రహ చరిత్రలో స్వర్ణాక్షరాలతో రిఖించిన మహర్షుని దిండి యాత్రను పెరించు సందర్భము సాగిన రచన చక్కగా పాడుకొనుటకు కూడా యోగ్యమైన గేయ రక్షణము కలిగి ఎంతో ఉత్తేజకరంగా నిడిచింది

"సాగెను మహాహంతరికుండు
వెన్నంటి
సాగె సత్యాగ్రహం దండు
పుడమి విలుపున పురికిరింపగా
కదిలి రమ్మని కిబిరు పంపగా
స్వాతంత్ర్య కేతనమ్మాడిగా
సామ్రాజ్య భూమిల్లాడిగా
సాగెను మహా యాత్రకుండు
లంత చెల
రేగినది "శ్రీరామదండు"
మనకల్లి కన్నీళ్లు తుడుపగా
మహనీయుడే ముందునుడుపగా
గట్టుమీదనే నిలిచినారా,
కదిలండి ఓ అన్నలారా!"

ఈ కావ్యంలో సెలమి ఖండములూ పెచ్చరి రచనలో సదిపారు కవి గారు. దీనిలో నెహ్రూ జీవితానుభవాలు కూలంతింపగా పరిచి బడినవి. కేవల పదనికే కాక కథాధనానికి కూడా పవన కవిత యోగ్యమైనదేనని యీ ఖండిలో రుజువై నది. నెహ్రూ పొందిన విచిత్రానుభూతులలో "జుదరింపు కలిగించేవి కొన్ని, మొలక నెవ్వ మెలిపించేవికొన్ని, కురిసిన విషాద మేఘాల వెనుక హరి విల్లు విరియించేవి కొన్ని". ఉద్వేగం పడగవిప్పుతున్న శైలిల మధ్య, విద్వేషం మనకొడుకున్న 'కేడీ'ల మధ్య వివేచనను ఆ సత్యాగ్రహ తపస్వి సహనానికి విశిష్టతలంగా వున్నాడని పెరించడం హృదయంగమంగా వుంది. దేరాడూన్ లో ప్రవాసం గడుపుతున్న సమయాన చేసిన ఋతువర్ణనలోని వ్యంగ్య వైఖరి గమనించదగినది.

“చెంపాలలో శిరపె తిన రావిచెట్టు
శిర రాక్షసిని ఎదిరించి విలిచేవి
విషవాత కళామాతలు నైచి
వసంతుణి ఎలుగెత్తి పిలిచేవి
దమనవీతి సాగదని తెలుసుకుని
దారిపట్టేది విషమ శిరం
కానవ్రేళ్ళతో విషం రిరువులను
స్పృశించేది వసంతి సమీరం”

ఇందులోని శిరపె రాక్షసి ఎవరో వసంత సమీరమెవరో రావిచెట్టు
ఎవరో వ్యాఖ్యానించి చెప్పడం అని సరిగ్గా గదా

ఈ కావ్యంలో చాలా మట్టాలలో పదవి స్పష్టంగా నడవడం
వల పారకుంకు అభాగం కలుగుతుంది. ముఖ్యంగా కమలా
నేత్రా మరణ సందర్భం “కిచ్చె, కొచ్చె, లెచ్చె” నన్నట్లుంది.

మన పురాణ పదాలు “కుటుంబ పరిక్షన్మరేంద్రునకు
“వైశంపాయనుండు జనమేజయునకు” ఒకరు మరొకరికి చెప్పి
నట్లుగా కూర్చుంటున్నవి అసంబంధాలున్నవి అనుసరించినారాయణరెడ్డి
గారు తమకు యీ కథను ఒక గులాబీ పూవు చెప్పినట్లు కల్పించడం
ఉచితంగా వుంది.

ప్రసిద్ధ భారతీయ కవి—రామాయణ, భారత కథలను
తత్వమకారీనైన మహిమలు గ్రంథనమిచేతారు సమకాలీన
సంఘటనలకు కావ్యత్వము లిచ్చింది ప్రయత్నిము రాసురాసు
మృగ్యమై పూర్వీకలే కావ్యములందు చోటుచేసుకున్నవి అధు
విక కాలములో సమకాలీన సాంఘిక చెత్తలన్నియు కావ్యములలో ప్రతి
ఫలించవలెనే సిద్ధాంతము మరిల బైలుదేరిన కారణంగా, కేవలము
సమకాలీనములు కాకపోయిననూ, యిటీవలి చరిత్రలోని కథా
భాగములకు కావ్యగౌరవము చేహురినది అటువంటి గొప్ప కావ్య
ములలో గడియారం వెంకటేశ్వశాస్త్రిగారి శివభారతము, దుర్వా
రాజశేఖరకథావధానిగారి రాజాప్రతాప్, విక్రనాథవారి యూస్ఫిలక్ష్మి
బాయి మొదలగునవి పేర్కొనదగినవి అ కోపకు చెందిన వీరి
కావ్యమే శ్రీ ముదిగొండ వీరభద్రమూర్తిగారు రచించిన భారత
స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము (వెల 3 రూ. ప్రతులకు ఆంధ్ర బుక్
హౌస్, సురైనబజార్ హైదరాబాద్) ఇది “సిపాయిపితూరీ”
అని పిలువబడిన 1857నాటి ప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య సంగ్రామ
చరిత్ర. నానా సాహెబు, యూస్ఫిలక్ష్మిబాయి వంటి త్యాగమూర్తు
లను, విప్లవకారులను సృష్టించిన స్వాతంత్ర్య సమరము. బ్రిటీష్

సామ్రాజ్యవాదమును మొట్ట మొదటిసారిగా గడగడలాడించిన
చరిత్రాత్మక సంఘటన.

వీరభద్రమూర్తిగారు పద్యరచనలో సిద్ధమనులు. బహు
గ్రంథకర్తలు. వీరి కావ్యాక్షి పంచశతి లోని పద్యములు వీరే స్వయం
ముగా చదువునప్పుడు విచిత్రవలయును. సువర్ణధార, మహామర
కతము, వేణుగోపాల కతకము, మలికారున వండిత విజయమ
మొదలగు ననేకకావ్యములు వీరిలేఖని సుందీ వెలువడినవి. స్వరీయ
టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారి స్వీయ చరిత్రను వీరభద్ర
మూర్తిగారు పద్యకావ్యముగా తీర్చిదిద్దినారు వీరభద్రమూర్తిగారు
తై వమర సంప్రదాయమునకు చెందినవారు సంస్కృతాంధ్రభాషల
యందునూ. తల్లిత్కవికా సంప్రదాయములందునూ అధికారము
కలిగినవారు.

ఈ కావ్యము “అశ్వమేధస్త్రియా పసు విధేశోవాపి తన్ము
ఖమ్” అనులక్షణములో మూడవ దానిననుసరించి

“తిమ్మపూదోట నిరులపై దొడ్డు సేతి
రిత్తుగర్జకు తెల్ల పత్తంపు ముసుగు
రాజహంస మ్మీరల యెత్తిరాని యటల
మంచు ధిరితఖండమ్మును ముంచివైచె”

నవి భారతదేశముపై శ్వేదజాతీయుల పెత్తనమును వ్యంగ్యవైభ
ముతో స్ఫురింపజేయుచూ ప్రారంభమైనది. ఆ విధంగా మంచు
అక్రమించిన సందర్భంలో స్వాతంత్ర్యముపోయినదని దేఖియులే
కాక ప్రకృతిమారికూడ దుఃఖాక్రాంతియైనదని చెప్పబడు “అక్ర
లం బిట్టపెలారెన్నో తుపాన బిందువులన్ గురి సెన్లతల్ రరుల్”
అని రెండవ పద్యములో ఉల్లేఖించినారు. వీరభద్రమూర్తిగారు
పద్యరచనలో ప్రధానముగా రసవాదులు ఒక్కొక్కచో పద్యము
కుంటుపడిననూ లెక్కచేయని రసోన్ముఖమైన ప్రయోజము సాగించు
నుత్సాహము కలవారు, అంభములోనే దారులు బుడబుక్కల
వారుగా గంగిరెడ్డును అడించే దృశ్యంలో “ఎంతయున్నది ధర్మ
మిప్పుడు బసవన్న? నడిమికి నొకకాలు మడచిచూపె” అనలే కలిలో
ధర్మదేవత ఒంటికాలుతో నడుస్తుంది. అందు తెల్లదొరల పరి
పాలనలో సగం కాలతోనే నడుస్తుంది. ఈ పద్యమైన రెమజీయార్
భరితములైన పద్యాలు యీ కావ్యంలో ఎన్నయినా చూపవచ్చు.
నడునెనిమిది రోజులుమాత్రమే జరిగిన భారతయుద్ధము మహా
కావ్యముగా తీర్చిదిద్దబడినట్లు, ప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య
సంగ్రామమును ఒక మహాకావ్యముగా రూపొందించినారు కవిగారు.
ఆరువది ఏండ్ల స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము, తత్ఫలసిద్ధియగు
స్వరాజ్య సాధనముకూడా యిట్టి మహాకావ్య విరాజిమనునకు తగిన
కథానస్తువులే.

—“చైతన్య”

స్వీకారం

మానవుడే మా సందేశం

(28 మంది కవుల సంకలనం)

సంకలనం : జలజుశ్రీ

ప్రచురణ : చైతన్య సంస్కృతి, అడవర్ల

88 పేజీలు వెల 2 రూ.లు

చేతనా వర్తం

సంవాదకుడు : సుప్రసన్న

ప్రచురణ : సాహితీ బిందు బృందం

వరంగల్లు

88 పేజీలు వెల 2 రూ.లు.

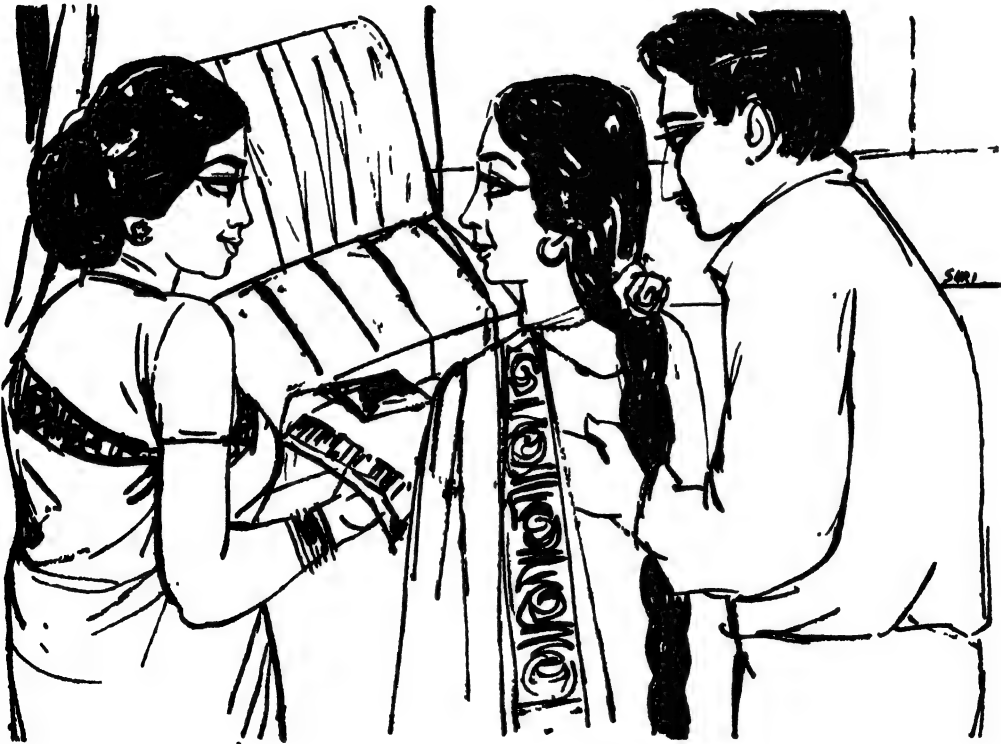
మహిమ

హిందూగణపతికల్పము

మొట్టమొదటి నుంచి ఆశించినట్లే కృష్ణమూర్తి పార్థసారథి ఉంటున్న పట్టణంలో హైస్కూలులోనే ఉద్యోగం దొరికేటట్టు కనబడింది. కానీ అతడనుకున్నంత త్వరగా ఆర్థరు చేతికందలేదు. అదిగో, అదిగో అని ఆ వ్యవహారం జూలై నెలలోనూ వాకా జరిగింది. చిట్ట చివరి ఓడందాకా ఉద్యోగం దొరుకుతుందా? దొరకదా? అని అడేసనిగా అందోళన పడడంవల్ల ఆ కుళవార్త తెలియగానే అతడు పట్టరాని సంతోషంతో ఉబ్బితబ్బిలయినాడు! కానీ ఆ తరువాత అయిదారు రోజులవాకా ఆర్థరు చేతికందలేదు! కృష్ణమూర్తి ఆ ఉత్తర్వు ఏదెనిమిదిసార్లు చదువుకున్నాడు! అప్పటికయినా తనజీవితానికొక దారిదొక్కిందిదా - అని సుదీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచిపెట్టాడు.

పెంటనే ఒక ఉత్తరం ద్వారా అనంగతి పార్థసారథికి తెలియజేసి, అపట్టణంలో ఒక చిన్న ఇల్లు ఏదయినా కుదిర్చి పెట్ట వలసిందిని అర్థించాడు. భార్య పానిత్రితో కలిసి త్వరలోనే అక్కడ మకాం పెట్టబోతున్నట్టు దానిలో నెల్లడించాడు. తిరుగుటపోలేనే పార్థసారథి అతనిని అభినందించి, భార్యతోలిసి మున్ముందుగా తమఇంటికే రావలసిందని ఆహ్వానించి రెండు మూడు రోజులలోనే ఇల్లు ఒకటి కుదుర్చు బోతున్నట్టు తెలియజేశాడు.

కృష్ణమూర్తి, అతనిభార్యనూ విజయలక్ష్మి పార్థసారథులిద్దరు కాదు కూడదని బలవంతం పెట్టడంవల్ల ఏదెనిమిది

జరిగిన కథ

పార్థసారథికి నాటకాలపేర్లు, రాఘవ నాట్యవికాసంబలి ద్వారా నాటకాలు వేస్తుండేవాడు. సరోజ అనే అమ్మాయి వాళ్ళ నాటకాల్లో హీరోయిన్ గా వేస్తుండేది. నాటకాల పేర్లులోపడి పార్థసారథి సరిగా యింట్లోనే ఉండేవాడు. అతని భార్య విజయలక్ష్మికి అది చాలా దాధగా వుండేది. ఆమె దావచ్చిష్టమూర్తి పెళ్ళికి వెళ్ళి, బంధువులతో నాలుగు రోజులు పుండమన్నా పుండబూదా రిరిగి వచ్చేసింది ఆమె.

రోజుల పాటు వాళ్ళ ఇంట్లోనే ఉండిపోయాడు. ఆపైన పార్థసారథి కుదిరిన అద్దె ఇంటికి తమ మకాం మార్చుకున్నాడు. అది అతని మేడ వెనక వీధిలోనే ఉంది. అద్దె అంత ఎక్కువ కాదు. అన్ని కలిపి పాతిక రూపాయలే! చిన్న పెరడు మంచినీళ్ళ కావికూడ ఉన్నాయి. గదులు మూడే అయినా బాగా వికాలమయ్యివే. అటక, అలమారలు మొదలైన హంగులన్నీ గమనించి, ఆ ఇల్లు తమకన్నీచిధాల ఇమ్మూగా ఉన్నదని భార్యకర్తరిద్దరు సంతృప్తి పడ్డారు.

అవచేతి కంటే నూట పాతిక రూపాయల శీతంలోను, పాతిక రూపాయలు అద్దెకింద ఖర్చయినా మిగిలిన సొమ్మతో హాయిగా కాలక్షేపం చెయ్యవచ్చునని కృష్ణమూర్తి నిశ్చయించింది. కొన్నాళ్ళు గడిచిన తరువాత రెండు మూడు ట్యూప్లను కుదుర్చుకుంటే ఇంటికి కూడా కొంత డబ్బు వచ్చేవచ్చునని ఆశించాడు. పెళ్ళికి వచ్చినప్పుడు విజయలక్ష్మి సావిత్రి ఇంట్లో ఆడుగు పెట్టిన వెళా విశేషం చాలా మందిదని అభినందించింది. అది అక్షరాస్య నిజమయినదని కృష్ణమూర్తి మాటిమాటికి మురిసిపోయాడు! వివాహమయిన కొన్ని నెలలలోనే చక్కని ఉద్యోగం దొరికింది. ఆపైన కొంత తక్కువ అద్దెలోనే అన్ని హంగులు అమర్చివేట్టన్న ఇల్లుకూడా కుడిరింది. ఒక ఉద్యోగ పరిస్థితులు కూడా అనుకూలంగానే ఉన్నాయి. తన కంతకన్న కావలసినదేమీ లేదని కృష్ణమూర్తి ఎంతో సంతోషించాడు.

విజయలక్ష్మి కూడా ఆనీ కొత్త సంపారానికి అనేకవిధాల సాయపడింది. తన ఇంటి సలవఉన్న డిశగారాలు, అప్పదాలు, ఉడియాలు మొదలయినవి కొన్ని సావిత్రికిచ్చింది. ఇంకా వనిముట్టు వస్తువులేవయినా అవసరమయితే మొహమాట పడకుండా అదిగి తీసుకుని వెళ్ళ వలసినదని బలవంత పెట్టింది. ఒక్కొక్కప్పుడు సావిత్రి అడగక పోయినా కానే కాని అవసర విశ్రాంతి వస్తువులందించి తీసుకువెళ్ళ వలసినదని ప్రోత్సహించింది. అప్పుడప్పుడూ అమ్మాయిని తన ఇంటికి తీసుకువెళ్ళి ముద్దుగా పువ్వులు ముడిచి చాలుడ అల్లింది. సినిమాలకి, నాటకాలకి, వేరంటాలకి స్వయంగావచ్చి వెంటబెట్టుకు వెళ్ళింది.

అలాగలాగ మరికొన్నాళ్ళు గడిచిన తరువాత భార్య భర్త లిద్దరిని భోజనానికి పిలిచి అత్తీయమయిన అభిమానంతో ఆదరించింది. ఒక సారి భోజనాలయిన తరువాత సా.త్రికొక జరిఅంచు కంఠచీర, పట్టు జాకెట్టు బహూగరించింది ఆమె అపూర్వాదరణ కృష్ణమూర్తి కెంతో ఆశ్చర్యం కలిగించింది. సావిత్రి అంకన్న విష్ణుమాయురి! కాస్త కలిగిఉన్నవాన్ని లేమితో బాధలమకంస్తున్న బంధువులంట చిరాకుపడి ఉండే చుకుంటారని కృష్ణమూర్తి అనుకున్నాడు కాని పార్థ సారథిలోగాని. విజయలక్ష్మిలోగాని అటువంటి మిసిసిపాటు మాచాయగానయినా స్ఫురించలేదు. అందులోను విజయ లక్ష్మికి తన యడల, భార్య యెడల వర్పడిన అభిమాన దృష్టి అతనినెంతో కదిలించేసింది.

ఒకసారి ఆమె కృష్ణమూర్తి, చేతుల దగ్గర చిరిగినకోటు వేసుకుని స్కూలుకు వెళుతుంటే చూసింది. సావిత్రి కూడా అప్పుడప్పుడు మానన చీరలతోనే కాలక్షేపం చేస్తున్నట్టు కనిపెట్టింది. ఒకసారి వాళ్ళయింటికి వెళ్ళినప్పుడు ఏవో మాటల సందర్భంలో చల్లగా కృష్ణమూర్తిని అడిగింది.

'తావా! నేనొకమాట అడుగుతానుగాని ఏమీ అనుకోకేం? వచ్చేజీతం తిన్నగా సరిపోతుందా? లే?పోతే ఏమైనా ఇబ్బందలు పడుతున్నారా?'

కృష్ణమూర్తి ఆ ప్రశ్న కేవిధంగాను సమాధానం చెప్పలేదు గాని సావిత్రి తల వంచుకుని నన్నగా నవ్వింది.

'అ' సరిపోకేం? మహా బాగా సరిపోతుంది! ఇంతకీ మాకు ఖర్చులేమి ఉన్నాయి? ఊరగాయల దగ్గరనించి అన్నీ మీ ఇంట్లోనించే పట్టుకువెళుతున్నాముగా!'

కాని విజయలక్ష్మి కంతగా సంతృప్తి కలగలేదు! తిరిగి కృష్ణమూర్తి ముఖమీద దృష్టినిలిపింది. దానిమీద అతడు మొలకెత్తుతున్న చిరునవ్వుతో యాథాలాభంగా అన్నాడు.

'ఏదో ఇబ్బంది లేకుండా బండి నడిచిపోతుందిలే! నీదయవల్ల ఇంతవరకు ఎక్కడా అప్పు చెయ్యవలసిన అవసరం కలగలేదు! ఇంతకీ జీతం అంతా పట్టుకవచ్చి మా ఆవిడ చేతుల్లోనే పోస్తున్నాను! సరిపోతున్నదీ లేనిదీ ఆవిడగారికే తెలియాలిమరి!'

సావిత్రి భర్తకేసిమాసి కొంచెం కొంటుగా నవ్వింది.

'సరిపోకేం? బాగానే సరిపోతుంది అక్కయ్యా! ఉపెల ఆయన రిస్టువాచి కూడా కొనకొక్కవాలని అనుకుంటున్నాడు.'

విజయలక్ష్మి బాగా ఆశ్చర్యపడింది. 'నిజమేనా? తావా! నాతో చెప్పావు కాదే! మీ అత్తవారిచ్చిన బహుమతిలా ఉండే! అవునా?'

సావిత్రి ముఖం వేరొకవైపు కిప్పివేసుకుని కిరిరి నవ్వుడం మొదలు పెట్టింది. కృష్ణమూర్తి భార్యవైపు వెదిరిస్తున్నట్టు చూస్తూ అందుకున్నాడు.

'అః! అంతా ఉత్తది! రిప్టులేదు! వాచీలేను, సావిత్రి వేళాకోళావికని అలాగ కల్పించింది. అంతే! మా అవిద సంగతి నీ కింకా పూర్తిగా తెలియలేదు! మహా కొంటిది!'

విజయలక్ష్మి ఆ దంపతుల అన్యోన్యత గమనించి ఎంతయినా ఘోషించింది. రవంత సేపు మాట్లాడకూరుకుని కృష్ణమూర్తి కె.తో ఆపార్థయతతో వచ్చిపెట్టింది 'బావా నీ కప్పుడైనా సొమ్ము అవసరమయితే అవసరంగా యిబ్బంది పడకు. కాస్త సావిత్రిచేత కబురు వంపిస్తే కొద్దో గొప్పో ఇవ్వాలను. ఆ తరవాత జీతం వచ్చిన తరవాత సర్దుబాటు చేసుకుందువుగాని! ఇంత మాత్రావికే మొహమాట పడడం ఎందుకు? నేనున్నా పరాయిదాన్నా ఏమన్నావా? మా ఆయన పొలాలమీద వచ్చిన సొమ్ము కొంత నాచీతికి ఇస్తేంటారు. ఎన్ని ఖర్చులు చేసినా నావగ్గర ఏదో కావకు మిగలుసునే ఉంటుంటే.'

కృష్ణమూర్తి అది పినివిననట్లు మాట్లాడకూరుకున్నాడు. అదే క్షణంలో సావిత్రి అతనివైపునుండి తిప్పగా నవ్వింది.

'అక్కయ్యా! సొమ్ముమాత్రం ఆయన చేతికివ్వకు? దబ్బు కంటపడతే ఇట్టే ఖర్చుచేసేస్తారు! తెలిసిందా? అంతగా అవసరమయితే నేనువచ్చి అడిగి తీసుకుంటానులే.'

విజయలక్ష్మి, ఆమె అది అంతా కల్పించినదని గ్రహించింది. ఆ కొంటెతనం పసికట్టింది.

'అ! నీచేతి కెందుకిస్తాను! అడిగినా అదక్కపోయినా మా కావకే ఇస్తామేలే!'

ఆ ఛలోకితో భార్యభర్తలిద్దరు కులాసాగా నవ్వుకున్నారు. ఆ తరవాత విజయలక్ష్మి లేచి నిలబడి 'పిల్లలిద్దరూ నాకోసం మారాంచేస్తున్నారేమో! మరి నేను వెడతాను!' అని వారిద్దరితోనూ చెప్పి ఇంటికి వెళ్ళిపోయింది.

అప్పటికించుమించుగా సాయంకాలం కావచ్చింది. పిల్లలిద్దరు అంతకు మునుపే ఆమెకోసం రాగాలు మొదలు పెట్టినా వర్తనమ్మ ఓడార్చుకో వీధువులుమాని తిరిగి ఆడుకుంటున్నారు. తల్లిని చూడగానే ఇద్దరు ఒక్కసారిగా ఎదురువచ్చి కాళ్ళకడ్డు పడ్డారు. విజయలక్ష్మి ఆ పసిపిల్ల లిద్దరిని దగ్గరికి తీసుకుని పక్కనే కూర్చోబెట్టుకుని మాటిమాటికి వీధి వైపు చూడడం మొదలు పెట్టింది. వర్తనమ్మ అది కనిపెట్టింది. తటవగ్గాయిస్తూ అడిగింది.

'ఈ వేళకింక అతను వస్తాడో రాడో ఏమి వండమన్నా వే?'

'వస్తే సాయంత్రానికి వస్తామన్నారు. ఏదో నీకు తోచినది వండు!'

వర్తనమ్మ లేచి నెమ్మదిగా వంట ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది. ఆచూడు పార్థసారథి తెల్లవారగట్టి నాలుగు గంటలకే బయలుదేరి పాటకం ఏర్పాట్లు ఎలాగ జరుగుతున్నాయో చూడడం కోసమని ఏలూరు వెళ్ళాడు. చీకటి పడకుండానే తప్పకుండా

తిరిగి ఇంటికి వచ్చివేస్తానని చెప్పాడు. కాని రాలేదు. విజయలక్ష్మి మాటిమాటికి వీధి గుమ్మంలోకి వెళ్లి నిలబడి భర్త రాక కోసం ఎదురు తెమ్ములు చూసింది. కాని అతడెంతసేపటికీ రాలేదు!

అప్పుడే తొమ్మిది గంటలు కావచ్చింది అయినా పార్థసారథి తిరిగిరాలేదు! అమ్మమ్మ అంతకు మునుపే పిల్లలిద్దరికి అన్నాలు పెట్టి పడుకోవట్టింది. గడియారం వది గంటలు కొట్టిన తరవాత విజయలక్ష్మి, భర్త మరి రారని నిరాశ చేసుకుని వర్తనమ్మ బలవంతమీద నాలుగు మెతుకులు నోట పెట్టుకుంది. ఆ తరవాత కూడ ఆ మనస్సుతో పార్థసారథి రావచ్చున్న ఆ మొలకెత్తక పోలేదు; అయితే అర్ధరాత్రి దాటిన తరవాత మరి రారని నిరాశ చేసుకుని ఉసురుమని నిట్టూర్చి కందిరి వట్టెమంచమీద మేనుసాల్పింది.

పైపైకి కొంత ఇష్టం ఉన్నట్టు నటిస్తున్నా భర్త అంత ర్యంలో తన ఎడల ఏర్పడిన విసుగు, చిరాకు, ఉపేక్ష తలచుకున్న కొద్ది క్రమక్రమంగా ఆమె గుండెలో విపరీతమైన వ్యధ చెలరేగింది. పార్థసారథి ఎక్కడికెళ్ళినా ఎప్పటికీ తిరిగివచ్చినా, ఏమిచేసినా ఇటీవల విజయలక్ష్మి నోరు కదిపి ఇదేమని ప్రశ్నించలేదు. అలాంటి ఆ గోడే పట్టించుకోలేదు! అంతకు మునుపు కొంతకాలం బాగా గొడవ పెట్టింది. కాని క్రమక్రమంగా దానివల్ల వట్టి కంఠకోప తప్ప మరి రవంత అయినా ప్రకాశవంతమేదని గ్రహించుకుని మాట్లాడకూరుచుంది. అంతేకాదు సర్వవా భర్తతో సన్నని చిరునవ్వుతోనే ప్రసంగించింది. ఇంటికి సంబంధించిన చిన్నచిన్న వ్యవహారాలను కానే స్వయంగా సంభాలించుచుంది. చిట్ట చివరకి అవసరమైతప్పుడు దాక్టరు దగ్గరికి వెళ్ళి మందులు మాకులు కానే తీసుకువచ్చింది.

ఆ ప్రసన్న పద్ధతివల్ల పార్థసారథి ప్రవర్తనలో కొంత మార్పు రాక పోలేదు. అతడెంతో ఇసుమించిన అభిమానంతో మాట్లాడడం మొదలు పెట్టాడు. ఎక్కడికయినా వెళుతున్నప్పుడు త్వరలోనే వస్తానని చెప్పి ఇంచుమించుగా అన్న సమయానికి తిరిగి రావడం ప్రారంభించాడు. ఒకవేళ ఆలస్యమయితే నొచ్చుకున్నాడు. అప్పుడప్పుడు నాటక ప్రదర్శనాల కష్టనిష్ఠురాలు కూడా ఆమెతో ముచ్చటించాడు. విజయలక్ష్మి అదగకపోయినా సినిమాకి రమ్మని రెండుమూడు సార్లు కానే బలవంతపెట్టి పిల్లలతోనాటు వెంటబెట్టుకుని వెళ్ళాడు. ఇంట్లో ఉన్నంతసేపు నవ్వుతూ పేలుతూ కులాసాగానే మాట్లాడాడు. క్రాంతిమాసంలో వరలక్ష్మిపూజ తలపెట్టినప్పుడు తనంతట కానే బాగా ఖరీదయిన బనారస్ నిల్కచీర బహూకరించాడు.

మొట్టమొదట ఆ ఆపార్థయత విజయలక్ష్మి కెంతయినా సంతోషం కలిగించింది. అనాటి కానాటికి భర్త బాగా దారికి వస్తున్నారని కూడా సంతోషించింది.

క్రీడా రంగం

కర్నూల్ సి. కె. నాయుడు క్రికెట్ ప్రేమియ్యారు. 'పద్మభూషణ్'

సి. కె. నాయుడు ఇక మనమధ్య లేరు. ఒక విఖ్యాత భారతీయ క్రికెట్ క్రీడా యోధుణ్ణి మృత్యువు కబళించింది. ఆయన పూర్వపు హోల్కర్ జట్టును— ఇండు మించుగా మొదటినుంచీ— పటిష్ఠం చేయడమే గాకుండా వేలాది, లక్షలాది ప్రజలను క్రికెట్ మోదానాలు ఆకర్షించినట్లుగా చేశారు. భారతదేశ క్రికెట్ రంగంలోని అత్యంత ప్రతిభావంతులైన వారిలో ఆయన ముఖ్యుడు. ఆయన బ్యాటింగ్ లోనే కాకుండా బౌలింగ్ లో కూడా అద్భుత సామర్థ్యం కనబరిచారు. బ్యాటింగ్, బౌలింగ్ లలో ఆయన ప్రదర్శించిన సామర్థ్యాలను గురించిన విశేషాలు వ్రాయడానికి ఈ పత్రికలోని పుటలు చాలవు.

నాయుడు రాజ కుటుంబంలో జన్మించలేదు. కానీ రాజ వంశీయుల మధ్య సంచరించారు. క్రికెట్ క్రీడాకారులకు, నృపాలు దుగా రూపొందారు. "మరెవరూ ఇలా చేసివుండరు అనుకునేటంత ప్రతిభావంతుంగా ఆట ఆడినవాడే క్రికెట్ రంగంలో గణపీయమైన వ్యక్తి" అని నెవిల్ కారన్ ఒక సందర్భంలో పేర్కొన్నాడు. సి. కె. నాయుడు విస్తృతంగా ఈ తరహాకు చెందిన క్రీడాకారుడు.

నాయుడుకు బౌల్స్ గురించిన పట్టింపు ఎప్పుడూ వుండేది కాదు. మౌరీస్ టాకే, గీరే, మెర్నెర్, బియిస్, అస్టిర్ వంటి ప్రతిభావంతులైన బౌలర్లు పాల్గొన్న ఒక ఆటలో ఆయన 100 విమిసాలలోనే 168 పరుగులు అద్భుతంగా సాదించి ప్రేక్షకులను ఉద్రాకటం చేశారు. ఆ ఇన్నింగ్స్ లో ఆయన మొత్తం 11 సిక్సర్లు, 18 ఫోర్సు కొట్టాడు.

బోర్న్ లో ఎం. సి. సి. కో జరిగిన మ్యాచ్ లో నాయుడు మరో పెంచరి సాదించాడు. అంతేగాక నాలుగు వికెట్లు కూడా తీసుకున్నాడు. నాయుడు తమ 68 వ యేట ఒక ప్రతిష్ఠాపూర్వక మ్యాచ్ లో 74 పరుగులు చేశారు. ఇది సామాన్యులకు సాధ్యమయ్యేదికాదు. ఆయన, జట్టులో చేర్చుకొనబడిన తరువాత మ్యాచ్ కు గెలవజరూ కావడమంటూ ఎప్పుడూ జరిగేదికాదు. అంతటి యోగ్యుడాయన.

నాయుడు క్రికెట్టు ఆటగాడు మాత్రమేకాదు. పెన్నిస్, అగ్నేటిక్స్, బిలియర్స్, టేబిల్ పెన్నిస్, హాకీ, గుర్రపుస్వారి— ఏటన్నింటిలోనూ ఆయన ఉద్గ్రంథుడు. ప్రతిభావంతులైన వారిని కనుగొనడంలో ఆయనకు మంచి నేర్పు వుండేది. విజయ్ హతారే, ముసాక అలీ, బందూసర్వకే, సి. ఎన్. నాయుడు మొదలైన ప్రముఖ క్రికెట్ ఆటగాళ్ల ఆయన ప్రోత్సాహంవల్లనే రాజీంపు లోనికి వచ్చారు. ఆయన భారత క్రికెట్ జట్టుకు సారథ్యం వహించాడు. ప్రేక్షకుల అభిమానాన్ని విశేషంగా చూరగొన్న కెప్టెన్ లో ఆయన ఒకడు.

సి. కె. నాయుడు మరణవార్త దేశాన్నంతటినీ విషాదంలో ముంచి తింది. ఆయన తమ 72 వ యేట నవంబరు 14 వ తేదీన పరమపదించారు. తన సుపుత్రుడు ఒకడు దేశానికి క్రీడారంగంలో కీర్తి ప్రతిష్ఠలను సంపాదించి పెట్టినందుకు అంద్రప్రదేశ్ గర్వపడు తున్నది. కీ. శే. సి. కె. నాయుడు అత్యుత్తమ కాంతి చేశారుగాక.

X X X
ఆస్ట్రేలియాలో భారత క్రికెట్ జట్టు పర్యటన వారం రోజుల క్రితం సాగిరంభమైంది. ఈ పర్యటన సందర్భంలో మన జట్టు పగ్గదర్శించే పగ్గతిభా పూర్వకమైన ఆట కొరకు అభిమానులు అస కిత్ ఎదురుచూస్తున్నారు. మన జట్టుకు పటాడీ నవాబు కెప్టెన్ గా వ్యవహరిస్తున్నారు. పగ్గతిభావంతుడైన ఈ యువ ఆటగాణ్ణి నాయకుడుగా ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నారు. సయ్యద్ అబిద్ అలీకి కూడా జట్టులో స్థానం లభించడం రాష్ట్ర క్రికెటర్లకు సంతోష కారణం. ఇటీవల పగ్గతిభావంతుంగా ఆడుతున్నవారిలో ఈ హైదరాబాదు ఆటగాడు ఒకడు. బ్యాటింగ్, బౌలింగ్, ఫీల్డింగ్— ఈ మూడింటిలోనూ ఆయన పగ్గజ్జలవాడు. ఈ సీజన్ ఆరంభంలో ఆయన మద్రాసు, కేరళ జట్లతో జరిగిన పోటీలలో రెండు పెంచెరీలు సాదించాడు. దురీష్ ట్రాఫి బోర్న్ మెంటులో మంచిగా స్కోరు చేశాడు. బొంబాయిలో జరిగిన దురీష్ ట్రాఫి సైన్ లో రెండవ ఇన్నింగ్స్ లో అబిద్ అలీ కేవలం 31 పరుగులకే నాలుగు పళ్లు మందలం వికెట్లను పడగొట్టాడు. ఆయనకు భారత జట్టులో స్థానం లభించడానికి ఇవి చాలు. ఆయనకు శుభం కలుగుగాక.

X X X
విజయవాడలో రంజీ ట్రాఫి మ్యాచ్ లో ఆంధ్ర జట్టు సమరవంతుంగా అడి మైసూరుతో 'డా' చేసుకున్నది. ఈ మ్యాచ్ సృరణీయమైనది. ఎందు చేతనంటే దీనిలో మైసూరు ఆటగాడు జి. అర్. విక్టనాథ్ 280 పరుగులు సాదించాడు. ఈ ఛాంపియన్ షిప్ లో పాల్గొనడం అతనికి అదే ప్రథమం. తొలి పర్యాయమే అతను రెండు పెంచెరీల పరుగులు చేయగలిగాడు, ఇట్టి ఘనత పొందిన రెండవ బ్యాట్స్ మన్ విక్టనాథ్. 1984లో బోర్న్ మెంటు ప్రారంభమైన యేడాది—ఉత్తర భారత జట్టు తరపున ఆడిన జి. ఇ. బి. అలెర్, సైనిక్ జట్టుపై రెండు పెంచెరీలు చేసి రికార్డు సృష్టించాడు.

* * *
మొయినుద్దీన్ గోల్ డీకవ్ ఇన్విజేషను క్రికెట్ బోర్న్ మెంటు ఈ సంవత్సరం విరాడంబరంగా ప్రారంభమైంది. భారత దేశపు సమర్థులైన ఆటగాళ్ల చాలామంది ఇప్పుడు ఆస్ట్రేలియాలో పర్యటిస్తున్నారు. బోర్న్ మెంటుకు ఆకర్షణ తేహర్నానికి విర్యా హతులు వింహళం ట్రాన్స్ ఫోర్ ఎరెవన్ జట్టును ఆహ్వానించడానికి ప్రయత్నించారు. ఈ వ్యాసం వ్రాసే నాటికి బోర్న్ మెంటు తొలి మ్యాచ్ సమాప్తమైంది. దానిలో వశీర్ ముల్లాన్ కార్న్ జట్టు హైదరాబాదు ఎరెవన్ జట్టును అయిదు వికెట్లతో ఓడించింది. కార్న్ జట్టులో ముగ్గురు ఆటగాళ్ల తప్ప మిగిలిన వారంతా అంతగా పేరులేని

రాష్ట్ర అధ్యక్ష బోటీంగ్ ఇ. ఎం. ఇ. కేంద్ర టీం చాంపియన్ షిప్ గెలుచుకున్నది

సావితి అటగానే కావడంచేత హైద్రాబాదుకు సునాయనంగా గెలుపు సీట్లనుంచి అంతా అనుకున్నారు. కాని కార్న్స్ సమర్థంగా ఆది అద్భుత విజయం పొందారు.

పర్తిపూర్వై అటగాళ్ళను ఆకర్షించే ఉద్దేశంతో హైద్రాబాదు క్రికెట్ సంఘం ఈ సంవత్సరం అంతరించే వారాల క్రికెట్ టోర్నమెంటును నిర్వహించింది. మద్రాస్ ఆరియాట జూనియర్ చాంపియన్ షిప్ లభించగా ఆర్ సెయింట్స్ హైస్కూల్ కు పీనియర్ చాంపియన్ షిప్ చెప్పింది.

దక్షిణ మండలం పరుగుల మూడవ సంవత్సరం దురదృష్టవశాత్తూ వనం చేసుకున్నది. పశ్చిమ మండలంపై మొదటి ఇన్నింగ్స్ ఆదిక్యం ప్రాతిపదికపై ఈ గెలుపు లభించింది దక్షిణ మండలం తరపున ఆడిన పటోడ్ 200 పరుగులు చేయడం ఈ మ్యాచ్ ముఖ్యాంశం. పశ్చిమ మండలం జట్టులో పార్థాన్న మాజీ కెపెన్ నారి కంట్రాక్టర్ 130 పరుగులుచేసి, వెస్టిండీస్ పర్యటన సందర్భంలో తనకు తగిలిన డెబ్బలు తన అట సామర్థ్యంపై ఏ విధంగానూ డెబ్బతీయలేదని మరో పర్యాయం నిరూపించు కున్నాడు. ఈ మ్యాచ్ లో మూడు అంతెలో పరుగులు చేసిన మరో అటగాడు అజీత్ వాడేకర్.

కలకత్తా జరిగిన జాతీయ ఫుట్ బాల్ చాంపియన్ షిప్ క్వార్టర్ ఫైనల్స్ లో ఆంధ్రప్రదేశ్, ఒరిస్సాతో 2-3 స్కోరుతో ఓడిపోయింది. మైసూరు, బెంగళూరు ఒకే ఒక గోల్ తో ఓడించి సెంట్రల్ ట్రాఫిక్ గెలుచుకున్నది. 14 సంవత్సరాల అనంతరం

మైసూరు మళ్ళీ ఈ ట్రాఫిక్ పొందింది. ఎర్రాని నయ్యూనం కాలగు విమిషాలు ముందుగా అప్పుడే ఖాన్ నేర్చుగా గోల్ చేసి తన జట్టుకు గెలుపు చేకూర్చాడు.

హైద్రాబాదులో జరిగిన అంతర్విశ్వవిద్యాలయ ఫుట్ బాల్ చాంపియన్ షిప్ లో జబల్ పూర్, ఎంజామ్ 1-0 స్కోరుతో ఓడించి అమెరికన్ ముఖర్జీ షేలును పొందింది. విరామ సమయానికి 3 నిమిషాలు ముందు సెంటర్ ఫార్వర్డ్ భూలేరామ్ మ్యాచ్ ఏకైక గోల్ ను చేశాడు. సెమీ ఫైనల్స్ లో జబల్ పూర్ కలకత్తాను ఓడించగా ఎంజామ్, బెంగళూరుపై గెలుపొందింది.

అమెరికాకు చెందిన వృత్తి క్రీడాకారుల బృందం డబ్లస్ టర్నాడిన్ జట్టు రాష్ట్ర రాజధాని నగరానికి రావడం స్థానిక ఫుట్ బాల్ క్రీడాభిమానులకు సంతోషం కలిగించింది. మన దేశంలో లోగడ జరిగిన మూడు మ్యాచ్ లలో వీరు ఓడిపోయారు. కాని నగరంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ జట్టుతో జరిగిన మ్యాచ్ ను ద్రా చేశారు ఉత్తయవజ్ఞలు ఒక్కోగోల్ కూడా చేయలేక పోయాయి. అమెరికాలో ఈ అట ఇప్పుడిప్పుడే అభివృద్ధి చెందుచున్నది.

ధర్మలో జరిగిన డి 1 ఎమ్ ఫుట్ బాల్ టోర్నమెంటులో ఆంధ్రప్రదేశ్ జట్టు, దక్షిణ మధ్య రైల్వే స్పోర్ట్స్ అసోసియేషన్ జట్టుకూడా క్వార్టర్ ఫైనల్స్ కు చేరుకొని రంగంనుంచి విన్నవించాయి పోలీసుజట్టును టోర్నమెంటు విశేషాలైన మహాకలాల్ గూర్వ (బొందాయి) జట్టు 1-0 స్కోరుతో ఓడించగా, జలంధర్ రీడర్స్ క్లబ్ (టోర్నమెంటు రిస్పెర్స్ ఆఫ్) జట్టు దక్షిణ మధ్య రైల్వే జట్టును 4-0 స్కోరుతో ఓడించింది.

రాష్ట్ర అధ్యక్ష బోటీంగ్ ఫ్రీం చాంపియన్ షిప్ విజాంకళాళం ఫ్రీం బృందం గెలుచుకున్నది

గత నెలలో లండన్ లో జరిగిన పీర్ ఒలంపిక్ హాకీ టోర్నమెంటులో ఇండియా సరిగా ఆడలేకపోయింది. బ్రిటన్ లో జరిగిన బోటీంగ్స్ 3-2. ఛార్జన్స్ తో జరిగిన మ్యాచ్ దాగ అయింది. ఉత్తయవజ్ఞలు ఒక్కొక్క గోల్ వాపున చేశాయి.

పాకిస్తాన్ ఇండియాను ఒకే ఒక గోల్ తేదాతో ఓడించింది. 80 వ నిమిషంలో షార్కార్పూర్ ద్వారా రెవెన్యూ కలెక్షన్ ఈ గోల్ చేశాడు. మెక్సికోలో జరిగే ఒలంపిక్ క్రీడోల్నవాలకు ఇంకా సంవత్సరం వ్యవధి కూడా లేదు. భారత దేశం తన హాకీ జట్టును శక్తివంతమైనదిగా రూపొందించుకోవడానికి ఇప్పటినుంచే ప్రయత్నాలు సాగించాలి.

ఔస్ట్రేలియాలో ఇండియాకు దక్షిణాఫ్రికాతో ఓటమి లభించింది. దక్షిణాఫ్రికాతో మనకు దౌత్య సంబంధాలు లేని పోటీ వడం చేత భారత, దక్షిణాఫ్రికా జట్లకు మధ్య జరిగిన డేవిస్ కప్ పోటీలను బర్నెస్లోనాతో నిర్వహించారు. దక్షిణాఫ్రికా ఆటగాళ్లు బాన్ హెలిట్, క్విన్ డ్రెస్టెర్ మన ఆటగాళ్లు బ్లిష్టన్, ముఖర్జీలపై తమ ఆధిక్యాన్ని నిరూపించుకున్నారు. భారతీయ ఆటగాళ్లు అయిదు మ్యాచ్ లోనూ ఓడిపోవడం అభిమానులను నిరుత్సాహ పరిచింది.

ఏమైనప్పటికీ ఔస్ట్రేలియాలో భారత దేశానికి మంచి తనివ్వళ్లు వున్నట్లు కనిపిస్తున్నది. కాలంపూర్లో జరిగిన ఆసియా జూనియర్ ఔస్ట్రేలియా ఛాంపియన్ షిప్ లో ఇండియా విజయంపొందింది. ఫిలిప్పైన్స్ ఆటగాళ్లపై మన ఆటగాళ్లు సునాయాసంగా గెలుపు సాధించారు. భారత ఆటగాడు గోరీ ఓక్రా ఆసియా బిరుదాన్ని గెలుచుకున్నాడు.

అఖిలభారత బహిరంగ అథ్లెటిక్ ఛాంపియన్ షిప్ పోటీలు డిశంబరు 15, 16వ తేదీలలో లారీబహదూర్ స్టేడియంలో జరుగ నున్నాయి. కాబట్టి ఇటీవల జరిగిన రాష్ట్ర అథ్లెటిక్ ఛాంపియన్ షిప్ పోటీ ఫలితాలను ఆసక్తితో గమనించడం జరిగింది. ఈ పోటీలలో నాలుగు జాతీయ స్థాయి ప్రమాణాలనూ, 23 రాష్ట్ర స్థాయి ప్రమాణాలనూ అధిగమించారు. ఈ విధంగా కొత్త ప్రమాణాలను సృష్టించిన వారిలో చాలామంది జూనియర్లు ఉండడం, జాతీయ ప్రమాణాలను జనదాటిన నలుగురూ వర్ధిల్లుతున్న అథ్లెట్లు కావడం గమనార్హమైన విషయం.

మెన్ నైట్ బాల్ థర్న పాతకాల విద్యార్థిని సి. డి. వరలక్ష్మి, 14 సంవత్సరాలలోపు వయస్సుగల బాలికలకు ఉద్యోగించిన షాట్ పుట్ పోటీలో విజయం పొందింది. ఆమె జాతీయ ప్రమాణం (8.88 మీటర్ల) కంటే 0.07 మీటర్ల మెరుగుదలను సాధించింది. సెయింట్ పీటర్స్ విద్యార్థి ఎం. ఎన్. ఆర్పేర్ 100 మీటర్ల హర్సల్ ను 15.1 సెకన్లలో గెలుపొందాడు. జాతీయ ప్రమాణం కంటే ఇది 1.1 సెకన్లు తక్కువ. జగదీష్ కుమార్ (ఏ.ఓ.సి.) 8000 మీటర్ల స్టేట్ ఫీల్డ్ పోటీని 9 నిమిషాల 38.2 సెకన్లలోనే ముగించాడు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ క్రీడా వ్యవహారాల మండలి అధ్యక్షులు శ్రీ ఎస్. రామచంద్రారెడ్డి ఈ పోటీలను ప్రారంభోత్సవంచేశారు.

జిలా పార్లమెంటునుంచి కూడా కొంతమంది అథ్లెట్లు వచ్చి పోటీలలో పాల్గొనడంపట్ల ఆయన సంతోషం వ్యక్తపరిచాడు. "రాష్ట్ర ఛాంపియన్ షిప్" లోని వ్యవహారించడానికి పూర్వం ఆ టోర్నీ మెంటులో రాష్ట్రంలోని ఇతర ప్రాంతాలకు చెందిన క్రీడాకారులు కూడా పాల్గొనడం అవసరమని ఆయన అన్నారు. క్రీడామండలి అధ్యక్షుడు పెరిబుచ్చిన అభిప్రాయాలతో క్రీడాభిమానులందరూ ఏకీభవించగలరు. జంటసిగరాలలోని జట్లతో మాత్రమే "రాష్ట్ర ఛాంపియన్ షిప్" ను నిర్వహిస్తుండడం రరురుగా జరుగుతుంటుంది.

క్రీడాభివృద్ధికి ప్రయోజనం దృష్ట్యా రాష్ట్ర సంఘాలు తమ కార్యకలాపాలను జిల్లాలకుకూడా విస్తరించడంపట్ల పట్టించుకుంటుంది. క్రీడామండలి ఈ సమస్యను చేపట్టింది. జిల్లా పార్లమెంటులో క్రీడా కార్యకలాపాలను ప్రోత్సహించడానికి రాష్ట్ర క్రీడా మండలి యదాశక్తి కృషి చేస్తున్న దశలో సందేహంలేదు. రాష్ట్ర మంత్రిటా, జిల్లా సోర్సెస్, గేమ్స్ పోటీలు జరుగుతున్నాయి. జిల్లాస్థాయి పోటీలు ముగిసిన తరువాత మండలస్థాయి పోటీలను ఏర్పాటుచేయడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ క్రీడామండలి సన్నాహాలు చేస్తున్నది. ఏడవ రాష్ట్ర స్థాయి పోటీలు 1988 జనవరిలో జరుగుతాయి.

కున్నీ పోటీలలో భారతదేశం మొదటి రజత పతకాన్ని గెలుచుకున్నది. కొత్తగిరిలో జరిగిన ప్రపంచ ఫీల్డ్ థ్రోర్ రజతం ఛాంపియన్ షిప్ బాంథమ్ వెయిట్ పోటీలో భారతీయ ఉస్మాన్ బిషంబర్ సింగ్ ద్వితీయుడుగా వచ్చాడు. సోవియట్ రజతం అలీ అలీ ప్రథమ స్థానం పొందాడు. టీమ్ ఛాంపియన్ షిప్ ను సోవియట్ యూనియన్ గెలుచుకున్నది. వారికి నాలుగు స్వర్ణ పతకాలు, మూడు రజత పతకాలు లభించాయి.

సికింద్రాబాదులోని రైల్వే గ్రౌండ్స్ లో జరిగిన అంతర రైల్వే వాలీబాల్ టోర్నీ మెంటులో దక్షిణ-మధ్య రైల్వే గెలుపొందింది. దక్షిణ-మధ్యమండలం ఏర్పడిన తరువాత జరిగిన మొదటి వాలీబాల్ టోర్నీ మెంటు ఇదే. తొలి ప్రయత్నంలోనే అంతర రైల్వే టోర్నీ మెంటులో గెలుపొందడం దక్షిణ-మధ్య రైల్వే వాలీబాల్ జట్టుకు గర్వకారణం. ఫైనల్ లో వారు ఇంజె గ్రౌర్ కోచ్ ప్యాక్లీ (పెరంబూర్) జట్టును ఓడించారు. దక్షిణ-మధ్య రైల్వే జట్టులోని అబ్దుల్లా హుసేన్, అబ్దుల్ హాసీబ్, రమణా రావు, సహదేవ్, సుఖ్ పాల్ సింగ్ ఫైనల్ లో మంచి ఆట ప్రదర్శించారు.

వాలీబాల్ నగరంలో బాగా ప్రజాదరణ పొందిన ఆటలలో ఒకటి కావడంచేత అంతర-రైల్వే టోర్నీ మెంటును ప్రేక్షకులు అధిక సంఖ్యలో తిలకించాడు. ప్రేక్షకుల కొరతకు చక్కని ఏర్పాట్లు చేసినందుకు టోర్నీ మెంటు నిర్వాహకులు అభినందనీయులు.

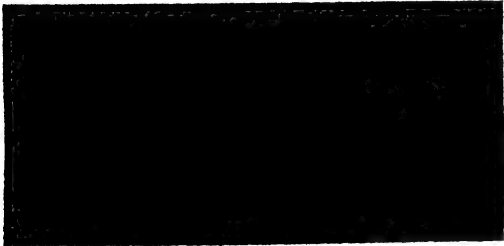
సంస్మృతి

చరిత్రకందని కాలినించి అపూర్వ సంస్కృతీనవంతి అంద్ర
దేశాన్ని పరివేష్టించి ప్రవహించి యీ దేశపు భూములను
కళామయమూ. సౌందర్య పరిణతిమూ చేస్తూ వస్తున్నది శృష్టా
గోదావరి పీఠిస్తూ ముల్లో ఎన్నో కళామండపాలను నెల
కొల్పింది. కాలం కరచిన సంస్కృతీ కదిలకలాలు నేటికీ
మనకు యిక్కడ దర్శనమిస్తాయి అమరావతి. నాగార్జున
కొండ భట్టిప్రోలు మొదలైనచోట్ల అపూర్వ శిల్పసంపద
ఆంధ్రుల శిల్పవిద్యానానికి మచ్చునునగు. అజంతారాశ్వను
మరిచి, శిలాఫలకాలమీద చిత్రాలు చిత్రించిన కీర్తి ఆంధ్రులదే.
లేపాక్షి కుడ్య చిత్రసంపద అంద్ర కళాశక్తికి కిక్కితురాయి
ఆంధ్రదేశంలోని ప్రతి యిసుక రేసుపూ కళావైభవాన్ని చాటి
చెప్పుతుంది. ప్రతి యిల్లా ఒక సుందర కళామండపాన్ని తల
పుకు తెస్తుంది.

ఆంధ్రదేశంలో దేవాలయాలేని పూరులేదు. ఎక్కడకు
వెళ్ళినా అపూర్వమైన శిల్పాలతో ఈ దేవాలయాలు దర్శన
మిస్తాయి. ఇవి భక్తికి నిలయాలు మాత్రమేగాదు కళకు
ప్రాంగణాలు కూడా.

యాత్రలు

నాగార్జునసాగర్ నిర్మాణం పూర్తయితే నాగార్జున
కొండలోయ అంతా మునిగిపోతుంది. చారిత్రక ప్రాధాన్యం
గల అపూర్వ వస్తు సంచయమంతా ఆ నీటి అడుగున కప్పడి
పోతుంది. ఒకనాటి మన పురావైభవ చిహ్నాలు, అవ
శేషాలుగా కూడా మనకు దక్కక పోవచ్చు. అందుకని అక్కడి
శిల్ప వస్తుసంపదనంతా మరొక సురక్షిత స్థానానికి తరలించ
వలసివుంది. నాగార్జునకొండ మీద ఒక పురావస్తు ప్రదర్శన
కాలకు నిర్మించాలని. అందులోనికి నాగార్జునలోయలోని
చారిత్రక శిల్ప కదిలావశేషాలను తరలించి పెద్దదర్శనశాలని
భావించారు. వ్యక్తియ ప్రధాని జవహర్లాల్ నెహ్రూ దీనికి
ప్రధాన కారకులు ఈ ఆలోచనకు 1969లో వాస్తవ రూప

కల్పన జరిగింది. 1959లో మ్యూజియం నిర్మాణం ఆరంభమై
మూడు ఆశ్శలో పూర్తయ్యింది 1968 ఏప్రిల్ 28వ
తేదీన కేంద్ర పర్యాటక మంత్రి శ్రీ ఎం. సి. చాగ్లా ఈ
మ్యూజియంకు ప్రారంభోత్సవం చేశాడు.

చుట్టూ కనుచూపు మేర పరివ్యాప్తమైవున్న నీలిమ
కాంతురే శృష్టా తరంగిణి ఒకటి ల మధ్య కలువ పూవుతలె
వున్న కొండ ప్రాకారాన నిర్మించబడిన ఈ మ్యూజియం మన
దేశంలోని మ్యూజియంలలోనే అపూర్వమైనది

నాగార్జున కొండ లోయ ప్రాంతం ఒకనాడు బౌద్ధమతానికి
కేంద్రమై నిలిచింది. మౌర్యమిక వాద ప్రవక్త అచార్య
నాగార్జునుడు నాగార్జునకొండపైనే నివసించి దేశ దేశాలకు
బౌద్ధమతాన్ని పరివ్యాప్తం చేశాడు. ఆ నాటి ఆంధ్ర శిల్పులు
చెక్కిన అపురూప శిల్ప సంపద కాలగతిలో నాశనంకాగా
మిగిలిన శకలాలను ఈ లోయలో తగ్గిస్తూ తీస్తున్నారు. మన
పురాతత్వశాఖ వారి ఆధ్వర్యంలో యీ పనులు అతి యరుకగా
కొనసాగుతున్నాయి. వీటిని కొండమీద నిర్మించిన మ్యూజి
యంలో భద్రపరుస్తున్నారు. గత కాలపు శిల్పకళా ప్రాభవం
కన్నుల పండువుగా అక్కడ దర్శనీయమౌతుంది.

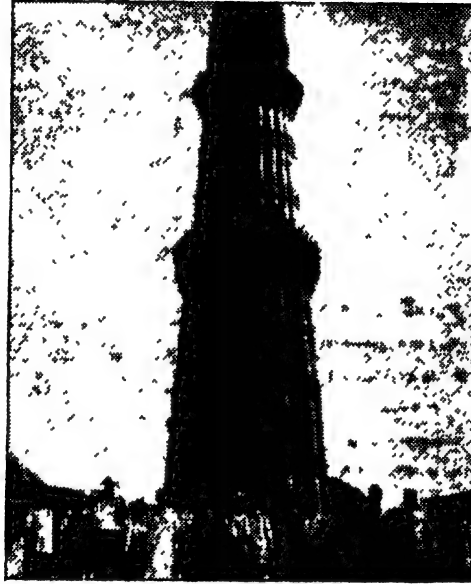
ప్రత్యేక రైలులో కాశ్మీరు యాత్ర

రాష్ట్ర జన సంబంధశాఖ 1967 అక్టోబరులో కాశ్మీరుకు
ఒక ప్రత్యేక రైలులో యాత్రను ఏర్పాటు చేసింది. ఆంధ్ర
ప్రదేశ్ లోని అన్ని ప్రాంతాలనుండి పర్యాటకులు యీ
యాత్రలో ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నారు. భూతల వ్యరమని
పిలవబడే కాశ్మీరుతోపాటు భారత రాజధాని నగరం దర్శిని.
ప్రపంచ ప్రసిద్ధమైన తాత్మహల్, చండిపర్, లూథియానా ము
ఖాగానగల్ అనకట్టను పరిగ్నించారు. ఈ యాత్రా సందర్భ
ముగా తీసిన కొన్ని ఫోటోలను ప్రక్కపుటలో ప్రచురిస్తున్నాము.

దాల్ పరస్పలో
యాత్రికుల సౌకావిహారం.

కుతుబ్ మిసార్ ముందు

శ్రీవెంగర్ లోని చమ్మపాహి వద్ద

తిన్మూర్తి భవన్ వద్ద

గిరిజా గ్రంథాలయ నిర్మాణ కార్యక్రమం

ప్రసాద్ స్టూడియోలు ముఖ్యమంత్రి పర్యవేక్షణలో

ఆంధ్రప్రదేశ్ అసెంబ్లీ చరిత్ర పరిశోధనా సంఘం ద్వారా
“ప్రజాసంఘ చరిత్ర” అనే పుస్తకం వెలువడింది. ఈ పుస్తకం
ముఖ్యమంత్రి శ్రీ ప్రజ్ఞానందరెడ్డి రెండుసార్లు చదివి
సాగుచేసారు. నిర్మాణ సంఘం చరిత్ర ప్రసాద్ స్టూడియో
లో చదివి, సమీక్షించి శ్రీ ఎన్.టి.రామారావుకు చెందిన స్టూడియో
“ప్రజాసంఘ చరిత్ర” అనే పుస్తకం 200 ఎ.కె.లలో
నిర్మించి ఉంచుతున్నట్లు ప్రధానమంత్రి పర్యవేక్షణలో
రాష్ట్రంలోని గిరిజా గ్రంథాలయ నిర్మాణ సంఘం చరిత్రపై నిర్మించ
ఉంచుతున్నది.

ప్రజాసంఘ నిర్మాణ సంఘం చరిత్ర శ్రీ ఎ.నాగేశ్వరరావు,
సావిత్రి, జె.ఎస్.గజేంద్ర, అంజలిదేవి, కృష్ణకుమారి, ఎస్.వి.
రంగారావు, పద్మావతి, సూర్యకాంతం, చంద్రశేఖర్, జగదీశ్వర
రాజులలోపల యా అప్పారావు హాజరునాడు చరిత్రనిర్మాణం,
జై తెల్లపల్లి సర్వేశ్వర్ టి.మధుసూధనరావు, సి.ఎస్.రావు, టి.
ప్రకాశరావు, డి.సింగియ్యారావు శ్రీ కె.శ్రీనివాసరావు, కిషోరు దా||
సి.నారాయణరెడ్డి, శ్రీ హజుల్ ఇయ్యపూరి పదివర కళాకారు
లందరూ యా గ్రంథాలయ నిర్మాణం.

ఈ గ్రంథాలయ నిర్మాణం అధ్యక్షతన వహించిన ముఖ్యమంత్రి ప్రసం
గిస్తూ భూమిని సమర్పించినట్లుగా, విద్యుద్ధర్మ, నీరు యిం
సాగింపులకుగానూ పరిశ్రమలకుగానూ హామీయిచ్చారు.

అధునిక కెమెరాలు, రెజోలేటర్ల ఎలెక్ట్రాలాలు, యిం
స్టూడియో పరికరాల దిగుమతికి అవసరమైన విద్యుత్ సౌకర్యం
సంపాదించడంలో కూడా ప్రభుత్వం తోడ్పడుతుందని ఆయన
అన్నారు.

అధునిక పద్ధతులలో అన్ని హంగులతో కూడిన రెండు అడు
నాళన స్టూడియోలను ఏర్పాటు చేయడానికి ముందుకువచ్చిన శ్రీ

ఎన్.టి.రామారావు, శ్రీ ప్రసాదులను ముఖ్యమంత్రి అభినం
దించాడు. వారికి యిస్తున్న సౌకర్యాలను అందరికీ తెలియ
అందించేయగలమని హామీ ఇచ్చారు రాష్ట్రంలో చలనచిత్ర
పరిశ్రమ అభివృద్ధికి గరితం తెచ్చి, సర్వే రీసెర్చుగా ప్రి
చేస్తున్నదనీ, పెన్షన్ల పరికరాలు, ఏకాకాలం పరికరాలతో
ఎంతో అభివృద్ధిని సాధించగలిగిందనీ అన్నారు చలనచిత్ర పరిశ్ర
మా అభివృద్ధికి వినోదపు అభివృద్ధిని కొంతగా పెంచుతున్నట్లు
చేయాలనీ ప్రభుత్వం భావించినట్లు ముఖ్యమంత్రి పేర్కొన్నారు.
ఏటా డివిడెన్డరా గల యిం బాగాయింపటం చిట్కం గల
అభివృద్ధి.

చిత్రపరిశ్రమ ప్రాంతీయంగా చేస్తూ రాష్ట్ర గిరిజాగ్రంథాలయ
చిత్రపరిశ్రమలో స్టూడియోల నిర్మాణానికి సలాన్ని అందించేయడమే
గానూ యిక్కడ చలనచిత్ర పరిశ్రమలోని వారిని యింపటం అను
కాలనీకూడా ఏర్పాటు చేయబడుతుందని అన్నారు ప్రధానమంత్రి
బహుభాషలకు, సంస్కృతలకు సంఘసాసనం కొనసాగింప
యిక్కడ ఏడాది పొడవునా అన్ని భాషాచిత్రాలు రూపొందే
విధంగా ప్రభుత్వం చిత్ర కేంద్రంగా బాగాయింపటం పేర్కొ
న్నారు. శ్రీ రామారావు, శ్రీ ప్రసాదుల కృషికి అభినం
రాక్షిస్తూ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ బహుముఖాభివృద్ధి చెందేట్లు చేయడమే
ప్రభుత్వ లక్ష్యమని, అందులకు చలనచిత్ర పరిశ్రమ స్వాభావి
కంగానే ప్రముఖస్థానం వహిస్తుందనీ ఆయన పేర్కొన్నారు.

చలనచిత్ర పరిశ్రమకు ప్రభుత్వం చేసిన విజృంభణ పురస్క
రించుకుని ప్రధానమంత్రి చలనచిత్ర పరిశ్రమ కేంద్రంగా అభివృద్ధి
పంచడానికి శ్రీ ప్రసాద్, శ్రీ ఎన్.టి.రామారావు పండితరం
ముందుకు రావడం మెచ్చుకోదగినదనీ, శ్రీ రామారావు యిక్కడ
ఓ స్టూడియోను నిర్మింపడం అత్యంత ఓపికతో నిర్మాణం గల
సువిధాలమైన ఎన్నేటనుకూడా నెలకొల్పుతున్నారనీ జనసంబంధ

కాఖా మంత్రి శ్రీ కొంకా లక్ష్మణ్ తెలియజేసారు రాష్ట్ర చలనచిత్ర పరిశ్రమ అభివృద్ధికి అనువైన వాతావరణాన్ని యిక్కడ ఏర్పించడానికి యింతట పూర్వమే కృషిచేసిన శ్రీ ఆక్కినేని నాగేశ్వరరావును మంత్రి అభినందించారు ఈ రెండు హాడియోలు ఏర్పాటు కావడంతో హైదరాబాదులో మొత్తం నాలుగు హాడియోలు పుంటాయి

హైదరాబాదులో అన్ని హంగులతో కూడిన బీ.పెడ్ హాడియోలు ఏర్పాటు చేయడంలో తనకీ పంపనలేకుండా ప్రయత్నిస్తానని శ్రీ ఎల్. వి. ప్రసాద్ పేర్కొన్నారు

హైదరాబాదుకు తిరిగివచ్చి, యిక్కడ చలనచిత్ర పరిశ్రమ అభివృద్ధికి అడుగు వీలయిన సహాయములా చేయాలని కా. తెలుగు చలనచిత్ర పరిశ్రమలోని తదితర ప్రముఖులూ భావిస్తున్నామంటే అందుకు ప్రధాన కారణం ముఖ్యమంత్రి, జనసంబంధకాఖా మంత్రి లను ఎది చూపిస్తున్న ఉదారత, స్నేహపూరితమైన చర్చివిధమేనని శ్రీ ఎన్.టి.రామారావు తెలియజేశారు కళాకారులు, నిర్మాతలు సాంకేతికవేతలు, ఉదితర దీప్తిబూటకూ అందరి సహకారం లభించిస్తూడే యీ పరిశ్రమ అభివృద్ధి చెందుతుందనీ, యిందుల తన సహకారం ఎల్లప్పుడూ పుంటుందనీ ఆయన వ్యక్తంచేశారు

హైదరాబాదులో చలనచిత్ర పరిశ్రమాభివృద్ధిని గూర్చి ఒక విలేజరి ఆంధ్రప్రదేశ్ సమంజసు, ఇతేదీ సంచిలో సవివరంగా

సమీక్షిస్తూ బ్రహ్మాసంపత్ చిత్రపురి' కి ప్రారంభోత్సవం జరిగడంతో హైదరాబాదులో చలన చిత్ర పరిశ్రమ అభివృద్ధిలో ఒక కొత్త కిం ఆరంభమైందనీ, హయత్ సగర్ రిల్లెలో ఒక చిన్న సెజ్ హాల్ పుడగా రూపొందిగలదనీ ఆయన తన ఆకాఖావాన్ని వ్యక్తంచేశారు హైదరాబాదులో చలనచిత్ర పరిశ్రమాభివృద్ధికి అవసరంగా కృషిచేస్తున్నందుకు ముఖ్యమంత్రి, జనసంబంధకాఖా మంత్రిని ఆయన అభినందించారు

బ్రహ్మాసంద చిత్రపురికి ప్రారంభోత్సవం జరిగడంతోను, హయత్ సగర్ లో రెండు కొత్త హాడియోలు కంటసాపసు జరిగడంతోను హైదరాబాదులో చలనచిత్ర పరిశ్రమాభివృద్ధికి బలమైన పునాది వేసినట్లయిందని ఆంధ్రభూమి సమంజసు గొ. తేదీ సంచిలో మరొక విలేజరి పేర్కొన్నారు

వినోదపు పన్ను

రాష్ట్రంలో చలనచిత్ర పరిశ్రమాభివృద్ధికి వినోదపు పన్నులో కొంత భాగాన్ని వినియోగించాలన్న ప్రభుత్వ నిర్ణయాన్ని ఆంధ్ర జ్యోతి ఆక్టోబరు 22వ తేదీ సంచికి సంపాదకీయంలో శామలించి ఇతర కిళలను కూడా ముఖ్యంగా నాటక కిళను అభివృద్ధి పరచు పనిని అవసరాన్ని గూర్చి ఆ పత్రికి నొక్కి చెప్పింది ప్రభుత్వం, చలనచిత్ర పరిశ్రమకు అందిజేస్తున్న సహాయాన్ని వీటికి కూడా పన్నురహిత జేయాలని ఆ పత్రికి పేర్కొన్నది ★

దేశదర్శన

రైలులో దేశరక్షణ ప్రదర్శన కాల

"రైల్వే ప్రదర్శన" అనే పేరుతో రైలులో ఏర్పాటు చేసిన దేశరక్షణ ప్రదర్శనకు, ఢిల్లీ రైలుస్టేషన్ లో ఆక్టోబరు 4 వ తేదీన రాష్ట్రపతి ప్రారంభోత్సవం చేశారు ఆక్టోబరు 6, 8 తేదీల పరకు ఢిల్లీ ప్రజలు ఈ ప్రదర్శనను తిలకించారు. ఆక్టోబరు 8 వ తేదీన రైలు హరియానాకు వెళ్ళింది ఆక్కిడి నుండి దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలను సందర్శిస్తూ 18 నెలల కాలంలో సుమారు 80 స్టేషనులలో యీ ప్రదర్శన జరుగుతుంది

మీటరు గేజిలో కూడా యిటువంటి ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. దీని పని రెండునెలలలో పూర్తి అవుతుంది ఈ ప్రదర్శననుకూడ 80 స్టేషనులలో ఏర్పాటు చేస్తారు ఈ రెండు ప్రదర్శనలకు సుమారు రూ. 40 లక్షలు ఖర్చు అవుతుంది దేశ రక్షణ కాల కేంద్ర సమాచార కాల సలయక్రంగా యీ ఖర్చును భరిస్తాయి

జిల్లాలనుండి

వినియోగదారుల సహకార సంఘం :

బ్రాడుటూరు వినియోగదారుల సహకార కేంద్ర దుకాణం రాయాట ప్రాంత ఓటి యిటీవలే జమ్మి ముగుగులో ప్రారంభించబడింది.

పంఠెనకు ప్రారంభోత్సవం :

రాజమండ్రికి 30 మైళ్ళ దూరంలో ఏలెరు సమీప ఆగస్టు 13వ తేదీన 1961 వ పంఠెనకు పహదారి శాఖామంత్రి శ్రీ జె. పి. సునీలరావు ప్రారంభోత్సవం చేశారు. దీని 1,675 ఎకర వ్యయంలో ఈ పంఠెనను నిర్మించారు.

ఉన్నత పాఠశాల ఘనోత్సవం :

పిల్లలైక్లపురం పబ్లిక్ ప్రాంతంలోని రోడిపల్లిలో దూ 50,000లో నిర్మించిన జిల్లా పరిషత్తు ఉన్నత పాఠశాల ఘనోత్సవం చేశారు. 2వ తేదీన యార్వ గోదావరి జిల్లాపరిషత్తు అధ్యక్షులు శ్రీ ఎస్. పి. పి. కె. సర్వనారాయణరావు ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

సామూహిక హాయిరు ప్రారంభోత్సవం :

సికింద్రాబాదులోని న్యూ మెట్రోపాలిటన్ సామూహిక పరిశాలయ హాయిరు పరిశాలయ శాఖామంత్రి శ్రీ బి. పి. గురుమూర్తి సమంబరు 1న ప్రారంభోత్సవం చేశారు. దీనిని పాఠశాల, ముందు ముందు విస్తరించడానికి పీఠాన్ని నిర్మించిన ఈ హాయిరు దూ 10,000లు ఉన్నాయి.

నహార్ దాలవిహార్ కు ప్రారంభోత్సవం :

హైదరాబాదులోని విజయనగర కాలనీలో క్రీడామైదానానికి వ్యవసాయ శాఖామంత్రి శ్రీ పి. లిమ్కాచెటి సమంబరు 1న ప్రారంభోత్సవం చేశారు. దీనిని ఆరుకోవడానకై కొత్త ఆగారంలో కూడా ఒక క్రీడా మైదానానికి పుంపాను సంఘం ఏర్పాటు చేసింది. శ్రీ గిరిధర్ రాజ్ సక్సేనా ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

జిల్లా పరిషత్తు ఉన్నత పాఠశాల ఘనోత్సవం :

కరీంనగర్ జిల్లాలోని రోటపల్లిలో ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రానికి రెవెన్యూ శాఖా మంత్రి శ్రీ వి. వి. రాజా ప్రారంభోత్సవం చేశారు. వద్దూ, వీగంపేట గ్రామాల్ని కూడా సందర్శించి అక్కడ జిల్లా పరిషత్తు ఉన్నత పాఠశాల ఘనోత్సవం చేశారు. భూములేని రైతులకు శ్రీ వి. వి. రాజా వింజరు భూముల పట్టాలను కూడా పంపిణీ చేశారు.

రైతులకు పట్టా సరిఫిట్లు :

ఖమ్మంజిల్లా కలెక్టరు శ్రీ అమృతాద్ అలీఖాన్ సమంబరు 1వ తేదీన రాజగోదావరి జిల్లాలోని దామన్న పాలెం, రాజాపురం గ్రామాల్లో 500 మంది రైతులకు పట్టా సరిఫిట్లను పంపిణీ చేశారు. ఈ సరిఫిట్లను తెలంగాణా కౌన్సిల్ చట్టంలోని 67వ సెక్షన్ క్రింద పంపిణీ చేయటం జరిగింది.

సంగారెడ్డిలో వర్సెల్ హాస్పిల్ :

సంగారెడ్డిలో అక్టోబరు 19న కేంద్ర ఆరోగ్య, కుటుంబ నియంత్రణ శాఖ స్టేట్ మంత్రి డా. ఎస్. ఉపేంద్రేశ్వర్ సర్వహాస్పల్ ఖిషనానికి ప్రారంభోత్సవం జరిపారు. ఈ ఖిషనాన్ని కేంద్ర మహిళా సభ వారు నిర్మించారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లోని మహిళల పురోభివృద్ధికై మహిళాసభ అధ్యక్షురాలు శ్రీమతి దుర్గాయి దేశ్ముఖ్ చేస్తున్న ప్రైవేట్ లమెను డా. చంద్రశేఖర్ రెడ్డి సందించారు. ఈ సమయంలో పీఠామెన గదులు 15 పున్నాయి. రెండు రెక్టర్ హాలులు, ఓటి ధోన్ నాంగిరి, పరిశీలనగదులు, స్నానాల గదులు పున్నాయి. దీనికి దూ 1,20,000 లు ఖర్చు అయ్యింది. దీనిలో 80 మంది కుటుంబముల్ని సర్దుపు పుంపి దానికి పీలుపుంది.

గౌరీమణ నీటి సరఫరాకు గౌరీమండు :

సర్కారు జిల్లాలోని పరిశాలయ నీటి సరఫరాను గ్రామీణ నీటి సరఫరా అధికారి క్రింద సమ ముందులో యిచ్చ గ్రామము దూ 62,000లు మంజూరు చేయబడాయి. పరిశాలయ నీటి సరఫరా దూ 6 లక్షలు కూడా కేటాయించడం జరిగింది.

రైతులకు ముదాల పంపిణీ :

సికింద్రాబాదు రెవెన్యూ సర్కిల్లోని రైతులకు సమంబరు 1న తేదీన, 1వ తేదీన సర్కారు జిల్లా, మధ్యాగోదావరి ఆర్.డి.ఓ. దూ 8,000ల మేరకు ముదాలను పంపిణీ చేశారు. ఈ సర్కిల్లోని రైతులకు గురైన ప్రాంతం అందువల్ల ఈ సర్కిల్లోని రైతులకు సహాయక చర్యల క్రింద పేద్యపు నీటి దామం ప్రవృత్తానికి, అయిల్ ఇంజనీ, ఎలక్ట్రిక్ మోటార్ లానుగోలులగాను పూర్తి ఉపకార ద్వారా ముదాలను మంజూరు చేస్తున్నది.

ఇండ్ల స్థలాలకు పట్టాలు :

కొత్తపేట పరిశాలయ సమయంలో కేంద్ర ఆరోగ్య గ్రామంలో ఎరిగిన ఒక విహారంగనధిలో హరిజనులు, యిచ్చ ముందు బడిన పరిశాలయ చెందిన 203 విహారంగాలకు ఇండ్లు పంపిణీ చేయటం సర్కారు యిచ్చా పట్టాలను పంపిణీ చేశారు. శ్రీ పి. అబ్దుల్లా, ఆర్. కి. ఓ. 11 వేరాల మేరకు పట్టాలను పంపిణీ చేశారు.

గ్రామీణ మంచినీటి సరఫరా పథకం :

గ్రామవాసులకు రక్షిత మంచినీటి సరఫరాను అందించవలసిన అవసరం దృష్ట్యా తృతీయ ప్రణాళికా కాలంలో సాధ్య

మేనన్న పెద్దవ గ్రామాలకు తగినంతగా మంచి నీటి సరఫరా సౌకర్యాలను కల్పించాలని ఉద్దేశించారు. ఈ ఉద్దేశంతో నల్గొండ జిల్లాలో 1,814 బావుల క్రవ్వకం పనుల్ని చేపట్టారు. వీటిలో 892 బావుల నిర్మాణం 1966-67 నాటికి పూర్తయ్యింది.

రిక్షిల మంచి నీటి సరఫరా పథకాలను 39 గ్రామ పంచాయతీలకు అనుమించారు. దీనికి రూ 34,75,000ను ఖర్చు అవుతుందని అంచనా. 30 గ్రామ పంచాయతీలలో నిర్మాణపు పనులు జరుగుతున్నాయి.

పాతశాల భవనానికి శిలకుస్థాపన :

నిజామాబాదులోని శుభ సంకేతు కేంద్ర ఆపిలణలో ప్రధులైన బాలికల ఉన్నత పాఠశాల భవనానికి ఆరోగ్యశాఖమంత్రి శ్రీ పి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం, సెంటు 27వ శతాబ్దానికి చేరారు. లక్ష రూపాయల ఖర్చుతో ఈ భవన నిర్మాణాన్ని చేపట్టిన మహిళా విజ్ఞాన సంఘాన్ని మంత్రి ఆదర్శించారు.

విత్తనాల నిమిత్తం గ్రాంట్లు :

నిజామాబాదు 1, 2 స్టాండ్ల సంఘాలు పచ్చి ఎరువు సమితి 1,000లు, కాయగూరల విత్తనాలకు, ఆధునిక పరికరాలకు రూ 1,000లు, ప్రదర్శన కేంద్రాల నిమిత్తం రూ 3,900 మంజూరు చేసింది.

పరిషత్తు ఉన్నత పాఠశాలకు ప్రారంభోత్సవం :

రాజేంద్ర గూడెంబు పగిలలోని గుమ్మరింగులో పి. వి. ఆర్. స్కూల్ డిప్లొమెంటరీ ఉన్న పాఠశాల భవనానికి శిలకుస్థాపన నిమిత్తం 8వ విద్యాశాఖమంత్రి శ్రీ పి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం ప్రారంభోత్సవం చేశారు. ఆనాటి నుంచి నిజామాబాదు పంచాయతీ రాజ్ మంత్రి శ్రీ రోడ్ రామన్నాడు అధ్యక్షత వహించారు. దేవదాయ శాఖ మంత్రి శ్రీ రుద్రరాజు రామలింగరాజు గ్రంథాలయ భవనానికి శిలకుస్థాపన చేశారు.

తణుపల్లిలో నేత్ర శిబిరం :

పల్లిమ గోదావరి డిప్లొమెంటరీ సమితి అధ్యక్షులతో తణుపల్లిలో ఆర్. బి. టి. సెంటు నేత్ర శిబిరం ఏర్పాటుచేయబడింది. ఏడాది ప్రభుత్వ ప్రధాన కార్యాలయ అనుమతిలో కంటి నిపుణుడు డా॥ ఎం. ఆర్. రావు ఈ శిబిరంలో 22 కృత్రిమ చికిత్సలు జరిపారు.

సామాజిక కేంద్రాల అవత్యక్తత :

ప్రజాస్వామ్య పార్టీలోని గ్రామాలలోని సామాజిక కేంద్రాలే చేతిపరిగిరికి, సంఘాల ప్రధాన కేంద్రాలని ఆగస్టు 20వ తేదీన ఏబాదులో జనసంబంధశాఖ నిర్వహించి, బి. డి. జి. ల సమావేశంలో రాష్ట్ర జనసంబంధ, శ్రామికశాఖ మంత్రి శ్రీ కొండా లక్ష్మణ్ దాఖాజీ అన్నారు.

పైనా గ్రామీణుల కృషికి మంత్రి ప్రశంస :

ఈ గ్రామాన్ని అన్ని విధాలా స్వయంసమృద్ధి చేసుకోవడానికి పైనా గ్రామీణులు జరిపిన కృషిని దేవదాయ మంత్రి శ్రీ ఆర్.

రామలింగరాజు విశేషంగా దానియాచారు. సామర్థ్యం కలిగి దగ్గరిలో ఉన్న పైనా గ్రామంలో ఆర్. బి. టి. సెంటు 27వ రిక్షిల మంచి నీటి సరఫరా పథకానికి మంత్రి ప్రారంభోత్సవం చేశారు.

సూపర్ బజారుకు ప్రారంభోత్సవం :

విశాఖపట్టణంలో ఆక్టోబరు 21వ సూపర్ బజారుకు సమాచార శాఖమంత్రి శ్రీ పి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం ప్రారంభోత్సవం చేశారు. రాష్ట్రపదాన సభ స్పీకర్ శ్రీ పి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం అధ్యక్షత వహించారు. రాష్ట్రంలో ఏర్పాటు చేయబడిన సూపర్ బజారులో యిది రెండవది. మొదటిది హైదరాబాదులో ఏర్పాటు చేయబడింది.

సామాజిక సౌఖ్యం

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ఎడిటర్ గారికి

ఆర్యా,

నమస్కారం. ఇటీవల కొన్ని సలలుగా ఆగిపోయిన "ఆంధ్రప్రదేశ్" తిరిగి నవంబరు నించి రాగడం చాలా సంతోషించడం విషయం. వెనకటి, యిప్పటి పత్రికలో మార్పు కొట్టించినట్లు కనిపిస్తోంది. ఇంతక, ముందు మీ పత్రికలో హత్యం ఎక్కువగావుండేది. ఇప్పుడు అదికొంత తగ్గి, ప్రభుత్వం ప్రచురించే పత్రిక గనుక ప్రభుత్వం చేస్తున్న పనులను గురించి విశిష్ట, దానితోపాటు సాహిత్యాన్ని కూడా అందిస్తే యడంవల్ల పత్రికను ఎక్కువగా వాచకులు ఆసక్తితో చదవడానికి వీలుంటుంది. ఆపని మీరు చేస్తున్నారు. సుఖం.

పత్రికలో సాహిత్యంపేరుతో సీరియల్ లు వేస్తున్నారు. మానవత్రిలో సీరియల్ లను చదవటం అనేది చాలాకష్టం. నెలబాదుగునా కథను జ్ఞాపకం పెట్టుకుని ఎక్కడ కూర్చోగలం? కనుక ఖుపై సీరియల్ లను తగ్గించి, దానిపలు కథలు, సాహిత్యవాణాలు వేయడం మంచిదని నా అభిప్రాయం.

ఇట్లు
రావి కామేశ్వరరావు
రాజమండ్రి.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సంపాదకులకు

మీరు ఈ మధ్య పత్రికలో తెచ్చిన మార్పులు చాలా సముచితముగాను, ప్రయోజనాత్మకముగాను యున్నవి. ముఖ్యచిత్రము చివరకు చిత్రవర్ణ చిత్రముగా వేయుచుంటిరి. అది ఎందుకు మానినారో తెలియదు. పత్రికపైన ఆకర్షణీయముగా లేకపోయినచో వలెవిషయములు చాలా ఆసక్తికరముగా నున్నవి. దీని మిమ్ములను ఆసక్తికరముగా చేస్తాడను.

భవదీయుడు
ఎన్. అప్పలస్వామి
విజయనగరం.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

గడపన వెలతా....

ఆంధ్ర-వేదము సంబంధించినంత వరకు సంబంధము పెండు ప్రత్యేకము సంబంధమున్నది. ఇదికాదు మిగిలిన అంశాలకు సంబంధము లేదు. దీనివల్ల మనకు తెలుసుకున్నది ఏమంటే, శ్రీ. శే. అంజన అమలాకర్ నెహ్రూ యీ రాష్ట్ర అవతరణకు ప్రాంతభోక్తవం చేశారు. దీనిని యీ అంశాలకు దీనివల్ల అమలాకర్, అవతరణ దినోత్సవం అనేకానీ సంబంధించాయి. అవతరణ దినోత్సవాన్ని మనంగా జరుపాలని ఆంధ్రప్రదేశ్ అసెంబ్లీ నిర్ణయించింది. ప్రతి సంవత్సరం యిదే రీతిగా జరుపాలని ఆదేశించారు.

అచ్చవారసు అవతరణలో గల అక్షరం శాశ్వతమైనది. విద్యానాథ సంవత్సరంలో ముఖ్యమంత్రి శ్రీ కె. ప్రహ్లాదరావు ప్రసంగిస్తూ అప్పట్లో, ప్రాంతీయ దుర్భిణీనామ పెంపొందించడానికి గత ఆయా ప్రాంతాల సంస్కారాధిపతికి భాషా రాష్ట్రాలను ఏర్పాటు చేయడం జరిగిందని అన్నారు. సంస్కర అప్పట్లో, సమైక్యత సాధించి అక్షరంలో అనేకానీ మార్గాదే ప్రజలను మిగిలిపోయింది. భాషా రాష్ట్రాలను ఏర్పాటు చేయాలనే ఆద్యమంలో ముందంజ వేసిన ఆంధ్రప్రదేశ్ జాతీయ సమైక్యత సాధనలోను, విచ్ఛిన్నతరీతిలోను బాగుమాపడంలోను ప్రత్యేకమైన దాద్యరలు అన్నాయని ఆయన అన్నారు.

జంట సగలలో అవతరణ దినోత్సవాలను పెరిపొంగ జరిపారు. ప్రతి కేంద్రంలోను ఓ మంత్రి, ఓ మాజీ మంత్రి, ఓ ప్రతిపక్షనాయకుడు ముఖ్య అతిథులుగా ఆహ్వానించబడినారు. నవంబరు 1న రాష్ట్ర అవతరణ దినోత్సవాన్ని పెద్దఎత్తున జరుపాలని ఆదేశించిన మనకు రాష్ట్ర అసెంబ్లీకి కాని మంత్రికి దక్కకుండా, ప్రతి పార్టీలో కాని దుర్భిణీయతనే భావన ప్రబలే విధంగాను, జాతీయ సమైక్యత పెంపొంది విధంగాను రాష్ట్ర మంత్రా రిపబ్లిక్ దినోత్సవం, స్వాతంత్ర్య దినోత్సవం జరిపడానికి యిదేవిధంగా కృషిచేయాలి. ప్రాంతంలో యీ ఉత్సవాలను జరుపుకున్నంత ఉత్సాహంగా యీనాడు అది జరిగిందంటే.

అనేక ప్రోత్సాహకార్యక్రమాలను అమలు జరిపడం ద్వారా రాష్ట్రంలో చలన చిత్రపరిశ్రమ అభివృద్ధికి ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం తీవ్రంగా కృషిచేయడం అభినందనీయమైన విషయం. అయితే హైదరాబాదు విజయవాడ రోడ్డుపై రాజధానికి శివమొగ్గూరులో హయత్ నగర్ సమీపంలో ముఖ్యమంత్రి పేర "ప్రహ్లాదరావు" కి ప్రారంభోత్సవం జరిగడం ప్రభుత్వ కృషికి ప్రత్యక్ష విదర్శనగా భావించవచ్చు. హైదరాబాదులో మరి కొన్ని మూడేండ్లు నిర్మించడంవల్ల అధికసంఖ్యలో చలన చిత్రాలను

నిర్మించడానికి అవకాశం ఏర్పడింది. ప్రభుత్వం కల్పించిన సౌకర్యాల ఫలితంగా రాష్ట్రంలో అనేక హైదరాబాదు చలనచిత్ర పరిశ్రమ ప్రధాన కేంద్రంగా భాసిల్లుతున్నాయి.

వారోత్సవాలు:

రాష్ట్రంలోని అన్న ప్రాంతాలలో నవంబరు 14న తేదీనుండి (నెహ్రూజ్యోతిసం) నవంబరు 19న తేదీవరకు (శ్రీమతి గాంధీ జన్మదినోత్సవం) కనుక, శ్రీ సంతేమి సహానిని పెద్దఎత్తున జరుపడం ముదాపహం. నెహ్రూజ్యోతిసం మూలమేగాక జాతి నిర్మాతలయిన శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ, మనదేశానికి ప్రభుత్వ మహిళా ప్రధాని. ఈ సంవత్సరంలో ఆమెకు 50 ఏళ్ళు వస్తాయి. ఈ ఉత్సవాల నిర్వహణ ఫలితంగా ఆ మహనీయుల మహతిని పుష్టిచేయడం చేసుకోవడానికి వీలువుతుంది. గత వారిని మార్చిలోను, లుగా స్వీకరించి ఆయా ప్రాంతాల్లో కృషిచేయడానికి వీలువుతుంది.

ఎ. ఐ. సి. సి. పరిశీలకుడు శ్రీ లలిత సేన్ ఆధ్వర్యంలో వ్యవసాగత ఎన్నికల విషయంలో ప్రదేశ్ కాంగ్రెసులోని అధికారి పేరం, అసెంబ్లీపై పరిశీలన మధ్య జులైలోని కుదరడం రాజకీయ లోకంలో ముఖ్యమైన ఘట్టంగా పేర్కొనవచ్చు. ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రభుత్వసమీకత, పార్టీవ్యవస్థలోని సమైక్యత, ప్రకాశం లలితపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

రాజా సంఘం నివేదిక:

జిల్లాలో అభివృద్ధి సాధనకు అనేక వ్యవస్థాపక విహించే విధంగా జిల్లాపరిపాలనను పునర్వ్యవస్థీకరించే విషయంలో ఎం. టి. రాజా సంఘం సమర్పించిన నివేదికను ప్రభుత్వం ఆమోదించడం పరిపాలనలో మరో ముందడుగుగా భావించవచ్చు. విదానాలను రూపొందించడంలో ప్రజాప్రతినిధులు భాగస్వాములైనా ఆ విధానాలను అమలుజరిపే బాధ్యతను అధికారులకు అప్పజెప్పాలనే ప్రాతిపదికపై యీ పథకాన్ని రూపొందించారు. ప్రస్తుతపు ప్రధాన కార్యదర్శి అయిన శ్రీ ఎం. టి. రాజా, జిల్లాపరిపాలనకు సంబంధించిన సమస్యల పరిష్కారానికి ఆచరణ యోగ్యమైన మార్గాన్ని సూచించారు. అభివృద్ధి కృషిలో లభించిన ఫలితాల ప్రజలకు అందడం లేదేమోననే భయాన్ని ముఖ్యమంత్రి యిటీవల వ్యక్తం చేశారు. దాని ఫలితంగానే యీ సంఘం ఏర్పడింది. ఇటీవల హైదరాబాదులో ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ పబ్లిక్ ఎడ్యుకేషన్, రెండు రోజుల పాటు ఏర్పాటు చేసిన సదస్సులో యీ కౌత్త పథకాన్ని గూర్చి

చర్చించారు ప్రణాళికను మరింత పటిష్ఠపరచుకొని అమలు జరిపడానికి వీలుగా యిటువంటి తీవ్రమైన చర్యను తీసుకున్నందుకు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వాన్ని యీ సభున్న అభినందించింది. ఈ రాష్ట్రంలో ప్రయోగాత్మకంగా అమలు జరుపుతున్న యీ పథికాన్ని యితర రాష్ట్రాలలో అమలు జరిపడానికి ప్రోత్సహించి స్వీకరించవచ్చు.

ఆర్. టి. సి.

దాదాపు జూన్ నెంబర్ క్వార్టర్స్ అన్నిటిని, హైదరాబాదులో పలువురూ మాంపు ప్రాంతాల బస్సుస్టేషన్లను ప్రవేశపెట్టే చుట

ప్రపంచ పరిస్థితులు

నాగేశ్వరరావు

కరెన్సీ విలువ తగ్గింపు ఎడ్యుంట్ లెవెలు బరే పెరిచిపి అనుసరిస్తారు. బుర్రేష్ పరెన్సీ విలువ తగ్గింపును ముందు ఆక్కిడి సెంట్రల్ బ్యాంకులు, ప్రైవేటు, లెబి మెంట్రులు, తదితరులు అటువంటిదేమీ జరిగి పోదన్నట్లే మార్చారు.

బ్రిటన్ విషయంలో మాత్రం, విలువ తగ్గింపును గూర్చి అధికారికంగా ప్రకటించడానికి ముందుగానే కొంతకాలంగా ఊహాగానాలు బయలుదేరినాయి. విల్సన్ మంత్రివర్గం పట్టించుకోవడం పొడవు విలువను గూర్చిన సమస్య అంతకంటే తీవ్రంగా పరిణమించి యేదో ఒక చర్య తీసుకోవాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. చెల్లింపు లావాదేవీల విషయంలో మిగులును సాధించాలనే లక్ష్య విఫలమైతే రిస్కాలనే పొందు విలువ తగ్గింపుకు చాన్సలర్ కిల్లాగన్ అంగీకరించినట్లు తెలుస్తున్నది. పొందువిలువను గూర్చి సాంఘికంగా పరిశీలించిన తర్వాత ప్రధాన మంత్రి విల్సన్ యీ తీవ్రచర్యకు ఒప్పుతున్నారు. పొడవు విలువ తగ్గింపుకు ముందు అఖండ చర్యగా బహుదేశాల నుండి ఋణాలు స్వీకరించే కార్యక్రమాన్ని అమలు జరిపారు. అయితే అది కూడా కాళ్ళారికి నివారణోపాయంగానే రుజువు అయింది. ఇప్పుడు యీ ఋణాలను అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి ద్వారా అందిజేస్తారు. దీనికి విరాళాలు యివ్వడానికి ఉమ్మడి మార్కెట్లలో తగ్గించ బడిన తన కొత్త రేట్లను స్థిరీకరించుకోవడంలో బ్రిటన్ కు ఈముణుం వీలుపెల్లిస్తుంది.

బ్రిటన్ ఋణ అవసరాలు:

పొందు విలువతగ్గింపు ఫలితంగా బ్రిటిష్ ప్రజల ఆహారపు ఖర్చులు 2 శాతం ఎక్కువ అవుతాయి. అయితే బ్రిటన్ జరిపే ఎగుమతులు అధికంగావడంతో బ్రిటిష్ అధికరంగంలో కొంత తీవ్రత ప్రారంభమవుతుంది. అదృష్టవశాత్తు బ్రిటన్ తన పొందు విలువ తగ్గించిన వెంటనే ఐరాడు, దెన్మార్క్, దేశాలు కూడ తమ కరెన్సీల మార్కెట్ల విలువలను తగ్గించాయి. ఇతర విషయాలతో

రాష్ట్ర రోడ్డు రవాణా సంస్థను అభినందించవచ్చు. కార్పొరేషన్ నూతన అధ్యక్షుడు శ్రీ ఎస్. ఎ. అయ్యంగార్ సమయం 22 న హైదరాబాదు - బెంగళూరు టీక్స్ ఎక్స్ ప్రెస్ బస్సు సర్వీసుకు ప్రారంభోత్సవం చేయడం ద్వారా బస్సు సర్వీసుల పై ప్రతిబలంగా దీనిని ప్రత్యేక చర్యగా భావించవచ్చు.

హైదరాబాదు నుండి మరో రాష్ట్ర రాజధాని సగిరానికి రోడ్డు రవాణా సంస్థ బస్సును నడపడం యిదే ప్రథమం. రవాణా షోం కాఖల కార్యదర్శిగా శ్రీ అయ్యంగార్, రవాణా సమస్యలలో గణించిన అనుభవం ద్వారా ప్రయాణికుల యితోడికి సౌకర్యాలు పెల్లిం చడానికి వీలు ఏర్పడుతుంది. - పరిశోధకుడు

పాడు అహం ఎదారాల సరిహద్దుల బ్రిటన్ యీ దేశాలపై సేవే ప్రధానంగా ఆధారపడి ఉన్నందున యిది కొంతవరకు అదేశానికి రాఫదాయంనునే భావించాలి. గోమము, గోమము పెరి ఎక్కువగా సరఫరాచేసే ఆస్థిరియూ, తెనాదేశాలు లెవల పెరెన్సీ విలువను తగ్గించిపోయినా స్వాతంత్ర్యం ద్వారా బ్రిటన్ ను అనుసరించ బోతున్నది.

ఇవాను, ఎక్కిమ జర్మన్ ప్రాన్స్ వెంటి యుఖ్యమైన దేశాలు తమ కరెన్సీ విలువలను తగ్గించిపోవడం గమనిస్తే మొదటి విషయం దీనిఫలితంగా అమెరికన్ చాలర్ పై ఎక్కువ భారం పడిదు.

పొందు విలువ తగ్గింపు విషయంలో శ్రీ విల్సన్ సరి అయిన సమయాన్నే ఎప్పుడన్నాడు. ఈ తీవ్రమైనవిధమే కామన్స్ సభ చర్చించాలని ప్రతిపక్షపార్టీ అయిన కన్సర్వేటివ్ పార్టీ కోరుతూ యీ సమస్యపై విల్సన్ ప్రభుత్వాన్ని అభివేషించడానికి ప్రయత్నాలుచేస్తున్నా. ప్రభుత్వం విదేశీ ఒత్తిడిలకు లొంగిపోయి సెర్టింగ్ విలువతోపాడు దేశ ప్రతిష్ఠను గంగవోలు చేసిందిని విమర్శించాలనేదే వారి ప్రధానలక్ష్యం. బ్రిటన్ లో మరి రెండేళ్లలో ఎన్ని పలు జరిగే సమయానికి అర్థం పుర్రాకానంద్యారా లభిచే ఫలితాలు ప్రజలకు అందే అవకాశం ఉన్న దృష్ట్యా ఎన్నికల నాటికి ప్రజల అభిమానం లెవల పార్టీకి తప్పకుండా ఉధిస్తుందిని శ్రీ విల్సన్ ఆశాభావం.

పొందు విలువ తగ్గింపు ఫలితంగా ఉమ్మడి మార్కెట్లలో బ్రిటన్ చేరే అవకాశాలు అధికమైనాయని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఉమ్మడి మార్కెట్లలో బ్రిటన్ చేరే సమస్యయిందా అలాగే ఉందిని ప్రాన్స్ అర్థిక మంత్రి మైఖేల్ చెల్లి ప్రకటించారు.

బ్రిటన్ కరెన్సీ మార్కెట్ రేటులో 14.3 శాతం తగ్గుదలపం భారత దేశానికి వషమేమీలేదు. అధికమంత్రి శ్రీ మొరార్జీదేశాయ్ ప్రకటించిన ప్రకారం బ్రిటన్ కు జరిగే మన ఎగుమతులలో కూడ పెడ మార్పేమీ కలుగదు. అంతేగాక బ్రిటన్ నుండి మనము దిగుమతి చేసుకునే వస్తువులధర రూపాయి మార్కెట్లో 14.3 శాతం తగ్గుతుంది ఇతర దేశాలు దిగుమతి వస్తువుల ధరలకిన్నా యిది

యంతా తక్కువగా పుంటాయి. 'నవ ఎగుమతు' విషయంలో కొన్ని యిబ్బందులు ఏర్పడినా, గురించేనే పట్టువులో మార్పులేమీ ఉండవు.

ఆయుధాల రాజకీయాలు:

ఫ్రాన్స్, పశ్చిమజర్మనీ వంటి దాన్ని యూఎస్ దేశాలు, లాటిన్ అమెరికా దేశాలకు పైని విమానాలు, ఆయుధాలను ఎగుమతి చేయడంలో పోటీ పడడం అమెరికాకు అందోళన చిహ్నం స్పష్టమైంది. చర్చిరితంగా ఈ దేశాలకు ఆయుధాలను సరఫరా చేయాలనే స్వంత ప్రతిపాదనలు అమెరికా కాంగ్రెసు తీవ్రంగా ప్రతిఘటిస్తున్నది. లాటిన్ అమెరికాకు యుద్ధవిమానాల సరఫరా ప్రతిపాదనను విలంబించని పక్షంలో విదేశ సహాయబిల్లును ఆమోదించమని అమెరికన్ కాంగ్రెసు పట్టుపట్టింది.

ఈ తీవ్ర ప్రతిఘటన ప్రధాన నాయకులు రిబంట్ పార్టీ చెందిన హెన్రీ ఎస్ హార్ గల 17 సంవత్సరాలలో పట్టుకుంటూ వచ్చినా, బహుమతి హామీలోను 97 బిలియన్ డాలర్ల విలువ గల 20,000 టాంకులు, 10,000 విమానాలు, ఆయుధాలు, ఆయుధ సామాగ్రిని అనేక దేశాలకు అందించినప్పటికీ ఒక స్పృహకుడిగానీ, దేశానికి ప్రతిష్ఠనుగానీ సంపాదించలేక పోయిందినే విమర్శ వచ్చింది.

ఆయుధాల సరఫరాలో పోటీ పడడంపై ఆసియాలో ముఖ్యంగా భారత ఉపఖండంలో అరబిక్ సముద్రంలో ఎటువంటి అనిశ్చితం ఉన్నందుకు ఏర్పడినది యిటీవలే సంఘటనలు రుజువు చేశాయి. ఓ వెళ్ళు శాంతి పంచనాలు పలుకుతూ, మరోవెళ్ళ ఆయుధాలు సరఫరాచేయడం వినాశ హేతువు అవుతుందని ఆ సంఘటనలు స్పష్టంచేశాయి మన భారత దేశానికి సంబంధించి వంతెనవరకు దిలకే ప్రారంభించిన యీ వినాశకర విధానాలకు మన సైనికుల అమూల్యమైన రక్తాన్ని బలిగా యివ్వాలివచ్చింది.

నవంబరులో, ప్రపంచంలోని అన్ని ప్రాంతాలలో గల 2 కోట్లమంది ఇస్లామిక్ ముస్లిముల హజర్ ఇమామ్ ప్రస్ఫుటికరిం ఆగాఖాన్ హైదరాబాదు సందర్శించారు. 1957లో ఇమామ్ పదవి స్వీకరించిన 31 సంవత్సరాల పయనుగల ఆగాఖాన్ హైదరాబాదు రావడం యిది రెండవసారి. తమపర్లం ప్రజలు కాము నివసించే ప్రాంతాల ప్రజలతో కలిసిమెలసి ఉంటూ, ఆ ప్రాంతం అభివృద్ధికి తోడ్పడాలని ఆయన తన సందేశంలో ఉద్ఘోషించారు. హైదరాబాదు కౌన్సిల్ అధ్యక్షులలో 5,000 మంది ఇస్లామిక్ ఉన్నారు. ఆగాఖాన్ తన సమక్షంలో జరిగిన అనేక వివాహాలకు ఆశీస్సులు అందజేశారు.

మతాధికారులు తరచుగా యీ విధమైన పర్యటనలు జరపడం లాభదాయకంగా ఉంటుంది. ఇటీవలే పెట్రోపర్ మతానికి చెందిన స్టాన్లీ యిక్కడికి వచ్చారు. ఆయన భక్తులు ఆయనను పెద్ద డిరెక్టుతో కలుపుకు, ఆయన ప్రభోధార్థమైన ప్రసంగాన్ని చేశారు.

స్ట్రాంగేరి పీఠానికి ఒగ్గురు శంకరాచార్యులవారు కూడ హైదరాబాదు వచ్చేవారు.

కంచి కామకోటి రాజుల ఒగ్గురు శంకరాచార్యులు కూడా పీఠంబరులో రానున్నారు.

పరిశ్రమలు:

హైదరాబాదు సమీపంలోని మోలారిలో యూనియన్ కార్మికుల వారు కోటిరూపాయల ఖర్చుతో కొత్తగా నిర్మించిన ద్వారా సరిహద్దు గవర్నరు పట్టంథానుపేళ్ళ ప్రాంతంలో త్వరగా చేశారు. రివల్యూట్ ఫోర్ వారి యూనిటుకూడా యిక్కడ సెలకొల్పి బదిలీపెట్టింది. చాలా దొడ్డిమొత్తంలో విదేశీమూలధనం విని యోగించబడిన యీ పరిశ్రమను 13 నెలల స్వల్పకాలంలోనే నెలకొల్పారు. దీనిని నాగరికత విస్తరింప జేయవచ్చు. ఈ పరిశ్రమలో అధునాతనమైన యంత్రపరికరాలు అమర్చినారు. ఈ పరిశ్రమలో ప్రస్తుతం వారికి 60 మిలియనుల పెట్టుబడి ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. పరిశ్రమలో వినియోగించిన ఎక్కువ భాగం యంత్రాలను భారతదేశంలోనే తయారు చేశారు. ఈ విషయాన్ని గవర్నరు ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్నారు. హిందుస్థాన్ యంత్ర పరికరాల ప్యాన్లీలో తయారైన బాబ్ స్టాల్లింగ్ యంత్రం మినహా మిగతా యంత్రాలన్నీనే యీ ద్వారా పరిశ్రమకు చెందిన ఇంజనీర్లు, సాంకేతిక సిబ్బంది సభ్యులు తయారు చేశారు. అవసరమైన సౌకర్యాలన్నీ అందజేస్తూ ఉమ్మడిపరిశ్రమలు, భారీపరిశ్రమలు రెండింటినీ పెంపొందించడానికి ప్రయత్నం కృషిచేస్తున్నదని గవర్నరు హామీ యిచ్చారు.

"మాటలతో సరిపెచ్చే హామీకాదు. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో యితోడిది విద్యుచ్ఛక్తి ఉత్పత్తి, రవాణా, రమ్యకానికేషన్స్ సౌకర్యాల విస్తరణ, వాటికితోడు అపారంగా ఉబించే భూమి, శ్రామిక్ కి ఫలితంగా దేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రముఖ పారిశ్రామిక రాష్ట్రంగా రూపొంది అవకాశాలు అపారంగా ఉండడమే దీనికి కారణం." అని ఆయన అన్నారు. పరిశ్రమల మంత్రి శ్రీ బి. వి. గురుమూర్తి, అఖిలభారత ఉత్పత్తి దారుల వారిక సమావేశంలో ప్రసంగిస్తూ యివే భావాలను వ్యక్తం చేశారు. కేంద్రప్రభుత్వ రవాణా, నౌకాయన శాఖ మంత్రి డా॥ వి. కె. ఆర్. వి. రావు యీ సమావేశానికి ప్రాంతంలోని వంద చేశారు.

‘మనోరమ’ లో ఒకరోజు

హైదరాబాదు యాత్రికులకు ‘మనోరమ’ లో
ఒకరోజు మరపురాని అనుభూతి

అ ది వా రి ని

గోల్కొండ కోట

చార్మినార్

పబ్లిక్ గార్డెన్స్

ఉస్మాన్ సాగర్

సాలార్జంగ్ మ్యూజియం

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం

మొదలయిన స్థలాలకు తీసుకొని వెళ్తుంది

శుక్రవారం మినహా ప్రతిరోజూ పర్యటించవచ్చు

సాలార్జంగ్ మ్యూజియం

ప్రవేశ దుస్తు ముతానహా

రూ. 8-00 మాత్రమే

రిజిస్ట్రేషన్లు చేయించుకోవలసిన స్థలము-మనోరమ ఐయలుదేరు స్థలము

రాష్ట్ర జన సంబంధ శాఖ

గాంధీభవనం ఎదుట, హైదరాబాదు.

ఫోన్ నం. 48281 మరియు 48282

